This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

878
C7
K19
176

M. TULLII
CICERONIS
OPERA.

TOMUS DUODECIMUS.

HOC VOLUMINE

continentur

EPISTOLARUM AD FAMILIARES LIBRI ſex poſteriores.

— AD Q. FRATREM LIBRI III.

EPISTOLÆ AD BRUTUM.

EPISTOLARUM FRAGMENTA.

EPISTOLARUM INDEX CHRONOLOGICUS.

M. TULLII CICERONIS OPERA.

Recensuit J. N. Lallemand.

TOMUS DUODECIMUS.

PARISIIS,

Apud { Saillant, viâ S. Joannis Bellov.
Desaint, viâ Fœneâ.
Barbou, viâ Mathurinenſium.

M DCC LXVIII.

John S. Lawrence Estate
9+
3-31-1925

CICERONIS
EPISTOLÆ
AD FAMILIARES.
LIBER UNDECIMUS.

D. Brutus M. Bruto, et C. Cassio S.

Decimus Brutus Albinus habitum cum Hirtio, designato conſule, ſermonem exponit : poſtulatam a ſe legationem liberam significat : ſuum consilium oſtendit, vel migrandum ex Italia eſſe, vel poſtulandum publicum in urbe præsidium. Anno *U. C.* 709.

1. *Quo in ſtatu simus, cognoſcite. Heri veſperi apud me Hirtius fuit : quâ mente eſſet Antonius, demonſtravit, pessimâ ſcilicet & infidelissimâ. Nam ſe neque mihi provinciam dare poſſe aiebat, neque arbi-*

trari, tutò in urbe eſſe quemquam noſtrûm; adeo eſſe militum concitatos animos, & plebis. Quod utrumque eſſe falſum, puto vos animadvertere; atque illud eſſe verum, quod Hirtius demonſtrabat, timere eum, ne, si mediocre auxilium dignitatis noſtræ habuiſſemus, nullæ partes iis in republica relinquerentur. Quum in his anguſtiis verſarer, placitum eſt mihi, ut poſtularem legationem liberam mihi, reliquiſque noſtris, ut aliqua cauſa proficiſcendi honeſta quæreretur. Hæc ſe impetraturum pollicitus eſt: nec tamen impetraturum confido: tanta eſt hominum inſolentia, & noſtri inſectatio. Ac, si dederint quod petimus, tamen paulò poſt futurum puto, ut hoſtes judicemur, aut aquâ & igni nobis interdicatur. Quid ergo eſt, inquis, tui consilii? Dandus eſt locus fortunæ, cedendum ex Italia, migrandum Rhodum, aut aliquò terrarum arbitror. Si melior caſus fuerit, revertemur Romam; si mediocris, in exsilio vivemus; si pessimus, ad novissima auxilia deſcendemus. Succurret fortaſſe hoc loco alicui veſtrûm, cur novissimum tempus exſpectemus potiùs, quàm nunc aliquid moliamur? Quia, ubi consiſtamus, non habemus, præter Sex. Pompeium, & Baſſum Cæcilium; qui mihi videntur, hoc nuntio de Cæſare allato, firmiores futuri. Satis tempore ad eos accedemus, ubi, quid valeant,

ſcierimus. Pro Caſſio, & te, si quid me velitis recipere, recipiam: poſtulat enim hoc Hirtius, ut faciam. Rogo vos, quàm primùm mihi reſcribatis: nam non dubito, quin his de rebus ante horam quartam Hirtius certiorem me sit facturus, quem in locum convenire possimus. Quò me velitis venire, reſcribite. Poſt novissimum Hirtii ſermonem, placitum eſt mihi poſtulare, ut liceret nobis eſſe Romæ publico præsidio; quod illos nobis conceſſuros non puto: magnam enim invidiam iis faciemus. Nihil tamen non poſtulandum putavi, quod æquum eſſe ſtatuerem.

BRUTUS ET CASSIUS PRÆTT. M. ANTONIO COS.

PETUNT ab Antonio, utrùm putet ipſos in urbe, magnâ veteranorum militum frequentiâ, tutos fore. Anno *U. C.* 709.

2. *DE tua fide & benevolentia in nos nisi perſuaſum eſſet nobis, non ſcripsiſſemus hæc tibi; quæ profectò, quum iſtum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis, magnam veteranorum multitudinem Romam conveniſſe jam, & ad* Kal. *Jun. futuram multò majorem. De te si dubitemus, aut vereamur, simus noſtri dissimiles. Sed certè, quum ipsi in*

tua poteſtate fuerimus, tuoque adducti conſilio dimiſerimus ex municipiis noſtros neceſſarios, neque ſolùm edicto, ſed etiam litteris id fecerimus; digni ſumus, quos habeas tui conſilii participes, in ea præſertim re, quæ ad nos pertinet. Quare petimus a te, facias nos certiores tuæ voluntatis in nos; puteſne nos tutos fore in tanta frequentia militum veteranorum, quos etiam de reponenda ara cogitare audimus: quod velle & probare vix quiſquam poſſe videtur, qui nos ſalvos & honeſtos velit. Nos ab initio ſpectaſſe otium, nec quidquam aliud libertate communi quæsiſſe, exitus declarat. Fallere nemo nos poteſt, niſi tu; quod certè abeſt a tua virtute & fide: ſed alius nemo facultatem habet decipiendi nos: tibi enim uni credidimus, & credituri ſumus. Maximo timore de nobis afficiuntur amici noſtri: quibus etsi tua fides explorata eſt, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum faciliùs impelli ab alio quolibet, quàm a te retineri poſſe. Reſcribas nobis ad omnia, rogamus. Nam illud valde leve eſt ac nugatorium, eâ re denuntiatum eſſe veteranis, quòd de commodis eorum menſe Junio laturus eſſes. Quem enim impedimento futurum putas, quum de nobis certum sit nos quieturos? Non debemus cuiquam videri nimiùm cupidi vitæ, quum accidere nobis

D. BRUTUS IMP. COS. DESIGN. CICERONI S. D.

Res a ſe geſtas exponit, &, ut Cicero ſuâ ſe ſententiâ in ſupplicationibus decernendis adjuvet, rogat. Anno *U. C.* 709.

4. *Si de tua in me voluntate dubitarem, multis a te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere: ſed profectò eſt ita, ut mihi perſuaſi, me tibi eſſe curæ. Progreſſus ſum ad Inalpinos cum exercitu, non tam nomen imperatorium captans, quàm cupiens militibus ſatisfacere, firmoſque eos ad tuendas noſtras res efficere; quod mihi videor conſecutus: nam & liberalitatem noſtram, & animum ſunt experti: cum omnium bellicosissimis bellum geſſi, multa caſtella cepi, multa vaſtavi. Non sine cauſa ad ſenatum litteras miſi. Adjuva nos tuâ ſententiâ; quod quum facies, ex magna parte communi commodo inſervieris. Vale.*

M. CICERO D. BRUTO IMP. COS. DES. S.

Excusat ſe quòd Bruti litteris non reſponderit: hortatur ad libertatem recuperandam: & ſuum ſtudium officiaque pollicetur. Anno *U. C.* 709.

5. LUPUS, familiaris noſter, quum a te veniſſet, quumque Romæ quoſdam dies commoraretur, ego eram in iis locis, in quibus maximè me tutò eſſe arbitrabar. Eò factum eſt, ut ad te Lupus sine meis litteris rediret, quum tamen curaſſet tuas ad me perferendas. Romam autem veni a. d. v. Idus Decembris, nec habui quidquam antiquius, quàm ut Panſam ſtatim convenirem; ex quo ea de te cognovi, quæ maximè optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, si ne illa quidem in re, quæ a te geſta eſt poſt hominum memoriam maxima, hortatorem desideraſti. Illud tamen breviter significandum videtur, populum Romanum omnia a te exſpectare, atque in te aliquando recuperandæ libertatis omnem ſpem ponere. Tu, si dies noctesque memineris (quod te facere certò ſcio) quantam rem geſſeris; non obliviſcere profectò, quantæ tibi etiam nunc gerendæ sint. Si enim iſte provinciam nactus erit, cui quidem ego ſemper amicus fui, antequam illum intellexi non modò apertè, ſed etiam libenter cum republica bellum gerere; ſpem reliquam nullam video ſalutis. Quamobrem te obſecro iiſdem precibus, quibus ſenatus, populuſque Romanus, ut in perpetuum rempublicam do-

minatu regio liberes; ut principiis conſentiant exitus. Tuum eſt hoc munus, tuæ partes, a te hoc civitas, vel omnes potiùs gentes non exſpectant ſolùm, ſed etiam poſtulant. Quamquam quum hortatione non egeas, ut ſuprà ſcripsi, non utar eâ pluribus verbis: faciam illud quod meum eſt, ut tibi omnia mea officia, ſtudia, curas, cogitationes pollicear, quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt. Quamobrem velim tibi ita perſuadeas, me quum reipublicæ causâ, quæ mihi vitâ meâ eſt carior, tum quòd tibi ipſe faveam, tuamque dignitatem amplificari velim, tuis optimis consiliis, amplitudini, gloriæ, nullo loco defuturum. Vale.

M. CICERO D. BRUTO IMP. COS. DES. S.

COMMENDAVERAT Brutus ſuam dignitatem: reſpondet Cicero ſibi eam etiam atque etiam curæ fore; idque jam in ſenatu declaratum. Anno *U. C. 709.*

6. LUPUS noſter quum Romam ſexto die Mutinâ veniſſet, poſtridie me manè convenit, tuaque mihi mandata diligentissimè expoſuit, & litteras reddidit. Quòd mihi tuam dignitatem commen-

das, eodem tempore exiſtimo, te mihi meam dignitatem commendare, quam mehercule non habeo tuâ cariorem. Quare mihi gratissimum facies, si exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec ſtudium meum defuturum. Quum tribuni plebis edixiſſent, ſenatus adeſſet a. d. XIII. Kal. Jan. haberentque in animo de præsidio conſulum designatorum referre; quamquam ſtatueram in ſenatum ante Kal. Jan. non venire, tamen quum eo die ipſo edictum tuum propositum eſſet, nefas eſſe duxi aut ita haberi ſenatum, ut de tuis divinis in rempublicam meritis sileretur (quod factum eſſet, nisi ego veniſſem) aut etiam si quid de te honorificè diceretur, me non adeſſe. Itaque in ſenatum veni manè; quod quum eſſet animadverſum, frequentissimi ſenatores convenerunt. Quæ de te in ſenatu egerim, quæ in concione maxima dixerim, aliorum te litteris malo cognoſcere. Illud tibi perſuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quæ eſt per ſe amplissima, ſummo ſemper ſtudio ſuſcepturum & defenſurum: quod quamquam intelligo me cum multis eſſe facturum, tamen appetam hujus rei principatum. Vale.

M. CICERO D. BRUTO IMP. COS. DES. S.

SUADET, ne in ſalute populi Romani tuendâ ſenatûs auctoritatem exſpectet, ſed quod sibi rectum videatur, faciat. Anno *U. C.* 709.

7. CUM adhibuiſſet domi meæ Lupus me, & Libonem, & Servium, conſobrinum tuum, quæ mea fuerit ſententia, cognoſſe te ex M. Sejo arbitror, qui noſtro ſermoni interfuit. Reliqua, quamquam ſtatim Sejum Græceius eſt ſubſecutus, tamen ex Græceio poteris cognoſcere. Caput autem eſt hoc, quod te diligentissimè percipere & meminiſſe velim, ut ne in libertate & ſalute populi Romani conſervanda auctoritatem ſenatûs exſpectes nondum liberi; ne & tuum factum condemnes (nullo enim publico consilio rempublicam liberaſti; quò etiam eſt res illa major & clarior) & adoleſcentem, vel puerum potiùs, Cæſarem judices temerè feciſſe, qui tantam cauſam publicam privato consilio ſuſceperit: denique homines ruſticos, ſed fortissimos viros, civeſque optimos, dementes fuiſſe judices, primùm milites veteranos, commilitones tuos, deinde legionem Martiam, legionem quartam, quæ ſuum con-

ſulem hoſtem judicaverunt, ſeque ad ſalutem reipublicæ defendendam contulerunt. Voluntas ſenatûs pro auctoritate haberi debet, quum auctoritas impeditur metu. Poſtremò ſuſcepta tibi cauſa jam bis eſt, ut non ſit integrum; primùm Idibus Martiis, deinde proximè, exercitu novo, & copiis comparatis. Quamobrem ad omnia ita paratus atque animatus debes eſſe, non ut nihil facias, niſi juſſus; ſed ut ea geras, quæ ab omnibus ſumma cum admiratione laudentur. Vale.

M. CICERO D. BRUTO IMP. COS. DES. S.

De legatis ad Antonium de pace miſſis, quæque ſit omnium de Bruto exſpectatio ad libertatem recuperandam, perſcribit. Anno *U. C.* 710.

8. Eo tempore Polla tua miſit, ut ad te, ſi quid vellem, darem litterarum, quum, quid ſcriberem, non habebam. Omnia enim erant ſuſpenſa propter exſpectationem legatorum; qui quid egiſſent, nihil dum nuntiabatur. Hæc tamen ſcribenda exiſtimavi; primùm ſenatum, populumque Romanûm de te laborare, non ſolùm ſalutis ſuæ causâ, ſed etiam

dignitatis tuæ; admirabilis enim eſt quædam tui nominis caritas, amorque in te singularis omnium civium: ita enim ſperant atque confidunt, ut antea rege, sic, hoc tempore, regno te rempublicam liberaturum. Romæ delectus habetur, totâque Italiâ, si hic delectus appellandus eſt, quum ultro ſe offerunt omnes: tantus ardor occupavit animos hominum deſiderio libertatis, odioque diutinæ ſervitutis. De reliquis rebus a te jam exſpectare litteras debemus, quid ipſe agas, quid noſter Hirtius, quid Cæſar meus; quos ſpero brevi tempore ſocietate victoriæ tecum copulatos fore. Reliquum eſt, ut de me id ſcribam, quod te ex tuorum litteris & ſpero & malo cognoſcere, me neque deeſſe ulla in re, neque umquam defuturum dignitati tuæ. Fac valeas.

D. BRUTUS M. CICERONI S. D.

ROGAT Ciceronem, proſpiciat, ne utraque conſule ad Mutinam amiſſo, hoſtes reip. invaleſcant: & quid agendum videatur monet. Anno *U. C.* 710.

9. *PANSA amiſſo, quantum detrimenti reſpublica acceperit, non te præterit: nunc auctoritate & prudentiâ tuâ proſpicias oportet, ne inimici noſtri, conſulibus ſublatis,*

ea pars Italiæ ſine exercitu eſt. Quòd ſi me Cæſar audiſſet, atque Apenninum tranſiiſſet, in tantas anguſtias Antonium compuliſſem, ut inopiâ potiùs, quàm ferro, conficeretur. Sed neque Cæſari imperari poteſt, nec Cæſar exercitui ſuo: quod utrumque peſſimum eſt. Quum hæc talia ſint; quò minùs, quod ad me pertinebit, homines interpellent, ut ſuprà ſcripsi, non impedio. Hæc quemadmodum explicari poſſint, aut, a te quum explicabuntur, ne impediantur, timeo. Alere jam milites non poſſum. Quum ad rempublicam liberandam acceſſi, H-S mihi fuit pecuniæ CCCC ampliùs. Tantum abeſt, ut meæ rei familiaris liberum ſit quidquam, ut omnes jam meos amicos ære alieno obſtrinxerim. Septem nunc numeros legionum alo; quâ difficultate, tu arbitrare. Non, ſi Varronis theſauros haberem, ſubsiſtere ſumptui poſſem. Quum primùm de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis: ita, ſi hoc idem me in te facere ſenſeris. III. Non. Maii, ex caſtris, Dertonâ.

D. BRUTUS IMP. COS. DES. M. CICERONI S. D.

MEMOR meritorum in ſe Ciceronis, iter Antonii ad Lepidum, dubiamque Planci fidem, & ſuum in remp. ſtudium ſignificat. Anno U. C. 710.

11. *EODEM exemplo a te mihi litteræ redditæ ſunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere exiſtimo, quantum perſolvere difficile eſt. Scripsi tibi, quæ hic gererentur. In itinere eſt Antonius: ad Lepidum proficiſcitur: ne de Planco quidem ſpem adhuc abjecit, ut ex libellis ejus animadverti, qui in me inciderunt: in quibus quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, ſcribebat. Ego tamen non habui ambiguum, & ſtatim ad Plancum misi: & biduo ab Allobrogibus, & totius Galliæ legatos exſpecto, quos confirmatos domum remittam. Tu, quæ iſtic opus erunt adminiſtrari, proſpicies, ut ex tua voluntate, reique publicæ commodo fiant. Malevolentiæ hominum in me, si poteris, occurres: si non poteris, hòc conſolabere, quòd me de ſtatu meo nullis contumeliis deterrere poſſunt. Pridie Nonas Maii, ex caſtris, finibus Statiellensium.*

M. CICERO D. BRUTO IMP. COS. DES. S.

QUERITUR, ab Antonio bellum renovatum, quod hominum opinione impediri a Bruto potuiſſet. Anno *U. C.* 710.

12. TRES uno die a te accepi epiſto-

las, unam brevem, quam Flacco Volumnio dederas, duas pleniores; quarum alteram tabellarius T. Vibii attulit, alteram ad me miſit Lupus. Ex tuis litteris, & ex Græceii oratione, non modò non reſtinctum bellum, ſed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem pro tua singulari prudentia, quin perſpicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, omnia tua illa præclara in rempublicam merita, ad nihilum eſſe ventura. Ita enim Romam erat nuntiatum, ita perſuaſum omnibus, cum paucis inermis, perterritis metu, fracto animo fugiſſe Antonium. Qui si ita ſe habet, ut, quemadmodum audiebam de Græceio, confligi cum eo sine periculo non possit, non ille mihi fugiſſe a Mutina videtur, ſed locum belli gerendi mutaſſe. Itaque homines alii facti ſunt. Nonnulli etiam queruntur, quòd perſecuti non sitis· opprimi potuiſſe, si celeritas adhibita eſſet, exiſtimant. Omnino eſt hoc populi, maximéque noſtri, in eo potissimùm abuti libertate, per quem eam conſecutus sit. Sed tamen providendum eſt, ne quæ juſta querela eſſe possit. Res sic ſe habet: is bellum confecerit, qui Antonium oppreſſerit. Hoc quam vim habeat, te exiſtimare malo, quàm me apertiùs ſcribere.

D. BRUTUS IMP. COS. DES. M. T. CICERONI S. D.

EXCUSAT tarditatem in perſequendo Antonio : & in quo ſtatu res sit, exponit. Anno *U. C.* 710.

13. *JAM non ago tibi gratias : cui enim re vix referre poſſum, huic verbis non patitur res ſatisfieri. Attendere te volo, quæ in manibus ſunt : quâ enim prudentiâ es, nihil te fugiet ; si meas litteras diligenter legeris. Sequi confeſtim Antonium his de causis, Cicero, non potui. Eram sine equitibus, sine jumentis : Hirtium periſſe neſciebam : Cæſari non credebam, priuſquam conveniſſem, & collocutus eſſem. Hic dies hoc modo abiit. Poſtero die manè a Panſa ſum arceſſitus Bononiam. Quum in itinere eſſem, nuntiatum mihi eſt eum mortuum eſſe. Recurri ad meas copiolas : sic enim verè eas appellare poſſum. Sunt extenuatissimæ, & inopiâ omnium rerum pessimè acceptæ. Biduo me Antonius antecessit ; itinera fecit multò majora fugiens, quàm ego ſequens : ille enim iit passim, ego ordinatim. Quacumque iit, ergaſtula ſolvit ; homines arripuit ; conſtitit nuſquam priùs, quàm ad Vada venit. Quem locum volo tibi eſſe notum. Jacet*

inter Apenninum & Alpes, impeditiſſimus ad iter faciendum. Quum abeſſem ab eo millia paſſuum triginta, & ſe jam Ventidius conjunxiſſet, concio ejus ad me eſt allata, in qua petere cœpit a militibus, ut ſe trans Alpes ſequerentur: ſibi cum M. Lepido convenire. Succlamatum eſt, & frequenter a militibus Ventidianis (nam ſuos valde quàm paucos habet) ſibi aut in Italia pereundum eſſe, aut vincendum. Etiam orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerent. Quum ſuſtinere eos non poſſet, in poſterum diem iter ſuum contulit. Hac re mihi nuntiatâ, ſtatim quinque cohortes Pollentiam præmiſi, meumque iter eò contuli. Horâ antè præſidium meum Pollentiam venit, quàm Trebellius cum equitibus. Sanè quàm ſum gaviſus: in hoc enim victoriam puto conſiſtere. In ſpem venerant, quòd neque Planci quatuor legiones omnibus ſuis copiis pares arbitrabantur, neque ex Italia tam celeriter exercitum trajici poſſe credebant: quos ipſi adhuc ſatis arroganter Allobroges, equitatuſque omnis, qui eò præmiſſus erat a nobis, ſuſtinebant; noſtroque adventu ſuſtineri faciliùs poſſe confidimus. Tamen ſi quo etiam caſu Iſaram ſe trajecerint, ne quod detrimentum reipublicæ injungant, ſumma a nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamque ſpem de ſumma republica habere volu-

nus, quum & nos & exercitus noſtros ſingulari concordiâ conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareque operam, ut quàm paratiſſimi & ab exercitu reliquiſque rebus pro veſtra ſalute contra ſceleratiſſimam conſpirationem hoſtium confligamus: qui quidem eas copias, quas diu ſimulatione reipublicæ comparabant, ſubitò ad patriæ periculum converterunt. Vale.

M. T. C. D. BRUTO IMP. COS. DES. S. P. D.

BRUTI litteris reſpondet de decemviris, de legionibus perducendis, de pecunia, de hominum admiratione ob renatum bellum, cujus exitus ne timeatur, Bruti partes & munus eſſe dicit. Anno *U. C. 710.*

14. MIRABILITER, mi Brute, lætor, mea conſilia, meaſque ſententias a te probari de decemviris, de ornando adoleſcente. Sed quid refert? mihi crede, homini non glorioſo: planè jam, Brute, frigeo. Ὄργανον enim erat meum ſenatus: id eſt jam diſſolutum. Tantam ſpem attulerat exploratæ victoriæ tua præclara Mutinâ eruptio, fuga Antonii, conciſo exercitu, ut omnium animi relaxati ſint, meæque illæ vehementes contentiones

tamquam σκιαμαχίαι eſſe videantur. Sed, ut ad rem redeam, legionem Martiam & quartam negant, qui illas norunt, nullâ conditione ad te poſſe perduci. Pecuniæ, quam desideras, ratio poteſt haberi, eaque habebitur. De Bruto arceſſendo, Cæſareque ad Italiæ præsidium tenendo, valde tibi aſſentior. Sed, ut ſcribis, habes obtrectatores; quos equidem facillimè ſuſtineo, ſed impediunt tamen. Ex Africa legiones exſpectantur. Sed bellum iſtic renatum mirantur homines: nihil tam præter ſpem umquam. Nam die tuo natali victoriâ nuntiatâ, in multa ſecula videbamus rempublicam liberatam. Hi novi timores retexunt ſuperiora. Scripsiſti autem ad me iis, quas Idibus Maiis dediſti, modò te accepiſſe a Planco litteras, non recipi a Lepido Antonium. Id si ita eſt, omnia faciliora: sin aliter, magnum negotium: cujus exitum ne extimeſcam, tuæ partes ſunt. Ego plus, quàm feci, facere non poſſum. Te tamen, id quod ſpero, omnium maximum & clarissimum videre cupio. Vale.

M. T. C. D. BRUTO IMP. COS. DES. S. P. D.

LAUDAT officium & diligentiam Bruti: cujus & collegæ concordiam omnibus gratam eſſe ſignificat: & hortatur, ut ſecum jam ipſe certet. Anno *U. C. 710.*

15. ETSI mihi tuæ litteræ jucundiſſimæ ſunt, tamen jucundius fuit, quòd in ſumma occupatione tua Planco collegæ mandaſti, ut te mihi per litteras excuſaret, quod fecit ille diligenter. Mihi autem nihil amabilius officio tuo & diligentiâ. Conjunctio tua cum collega, concordiaque veſtra, quæ litteris communibus declarata eſt, ſenatui populoque Romano gratiſſima accidit. Quod ſupereſt, perge, mi Brute, & jam non cum aliis, ſed tecum ipſe certa. Plura ſcribere non debeo, præſertim ad te; quo magiſtro brevitatis uti cogito. Litteras tuas vehementer exſpecto, & quidem tales, quales maximè opto.

M. T. C. D. BRUTO IMP. COS. DES. S. P. D.

COMMENDAT Lamiam in petitione preturæ. Anno *U. C. 709.*

16. PERMAGNI intereſt, quo tibi hæc

tempore epiſtola reddita ſit; utrùm; quum ſollicitudinis aliquid haberes; an, quum ab omni moleſtia vacuus eſſes. Itaque ei præcepi, quem ad te miſi, ut tempus obſervaret epiſtolæ tibi reddendæ. Nam quemadmodum coràm, qui ad nos intempeſtivè adeunt, moleſti ſæpe ſunt; ſic epiſtolæ offendunt non loco redditæ. Si autem, ut ſpero, nihil te perturbat, nihil impedit; & ille, cui mandavi, ſatis ſcitè & commodè tempus ad te cepit adeundi; confido me, quod velim, facilè a te impetraturum. L. Lamia præturam petit: hoc ego utor uno omnium plurimùm. Magna vetuſtas, magna conſuetudo intercedit, quodque plurimùm valet, nihil mihi ejus eſt familiaritate jucundius. Magno præterea beneficio ejus, magnoque merito ſum obligatus: nam Clodianis temporibus, quum equeſtris ordinis princeps eſſet, proque mea ſalute acerrimè propugnaret, a Gabinio conſule relegatus eſt; quod ante id tempus civi Romano contigit nemini. Hoc quum populus Romanus meminit, me ipſum non meminiſſe turpiſſimum eſt. Quapropter perſuade tibi, mi Brute, me petere præturam. Quamquam enim Lamia ſummo ſplendore, ſummâ gratiâ eſt, magnificentiſſimo munere ædilitio; tamen, quaſi ea ita non eſſent, ego

ſuſcepi

ſuſcepi totum negotium. Nunc, si me tanti facis, quanti certè facis, quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum noſtrum, ut is nobis eas centurias conficiat. Non tenebo te pluribus. Ponam in extremo quod ſentio. Nihil eſt, Brute, omnia quum a te exſpectem, quod mihi gratius facere possis.

M. T. C. D. BRUTO IMP. S. D.

COMMENDAT iterum eumdem Lamiam in petitione præturæ, ſcriptâ epiſtolâ brevi poſt ſuperiorem. Eodem anno *U. C. 709.*

17. LAMIA uno omnium familiariſſimè utor. Magna ejus in me non dico officia, ſed merita, eaque ſunt populo Romano notissima. Is magnificentiſſimo munere ædilitatis perfunctus petit præturam; omneſque intelligunt, nec dignitatem ei deeſſe, nec gratiam. Sed is ambitus exſtare videtur, ut ego omnia pertimeſcam, totamque petitionem Lamiæ mihi ſuſtinendam putem. In ea re quantum me possis adjuvare, facilè perſpicio: nec verò, quantum meâ causâ velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi perſuadeas, nihil me majore ſtudio a te petere, nihil te mihi gratius facere poſſe, quàm si omnibus tuis opibus,

omni ſtudio, Lamiam in petitione juveris: quod ut facias, vehementer te rogo.

M. T. C. D. Bruto Imp. Cos. des. S. D.

Reprehendit in Decimo nonnullam timoris significationem. Scripta eſt epiſtola, poſt Hirtium & Panſam conſules interfectos. Anno *U. C.* 710.

18. Etsi ex mandatis, quæ Galbæ Volumnioque ad ſenatum dediſti, quid timendum ſuſpicandumque putares, ſuſpicabamur; tamen timidiora mandata videbantur, quàm erat dignum tuâ, populique Romani victoriâ. Senatus autem, mi Brute, fortis eſt, & habet fortes duces. Itaque moleſtè ferebat ſe a te, quem omnium, quicumque fuiſſent, fortissimum judicaret, timidum atque ignavum judicari. Etenim, quum, te incluſo, ſpem maximam omnes habuiſſent in tua virtute, florente Antonio; quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec verò Lepidum timebamus: quis enim eſſet, qui illum tam furioſum arbitraretur, ut qui in maximo bello pacem velle ſe dixiſſet, is in optatissima pace bellum reipublicæ indiceret? Nec dubito, quin tu plus provideas: ſed ta-

men, tam recenti gratulatione, quam tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, renovatio timoris magnam moleſtiam afferebat. Quare velim equidem, id quod ſpero, ut planè abjectus & fractus ſit Antonius: ſin àliquid virium fortè collegerit, ſentiet nec ſenatui consilium, nec populo Romano virtutem deeſſe, nec reipublicæ, te vivo, imperatorem. XIIII. Kal. Jun.

D. BRUTUS M. T. CICERONI S. P. D.

Reip. vicem timet: Vicetinos commendat. Anno *U. C. 710.*

19. *AD ſenatum quas litteras miſi, velim priùs perlegas, &, si qua tibi videbuntur, commutes. Neceſſariò me ſcripſiſſe, ipſe animadvertes. Nam quum putarem, Quartam & Martiam legiones mecum futuras, ut Druſo Pauloque placuerat, vobis aſſentientibus, minùs de reliquis rebus laborandum exiſtimavi. Nunc verò, quum ſim cum tironibus egentiſsimis, valdè & meam & veſtram vicem timeam neceſſe eſt. Vicetini me & M. Brutum præcipuè obſervant. His ne quam patiare injuriam fieri in ſenatu vernarum causâ, a te peto. Cauſam habent optimam, officium in rem-*

publicam ſummum, genus hominum adverſariorum ſeditioſum, & inertissimum. XII. *Kal. Jun. Vercellis.*

D. BRUTUS IMP. COS. DES. M. T. CICERONI S. P. D.

TIMERE ſe ait Ciceronis cauſâ, eumque monet, ut veteranorum animos ſibi reconciliet. Anno *U. C. 710.*

20. *QUOD pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuaque officia cogunt, ut timeam. Sæpe enim mihi quum eſſet dictum, neque a me contemptum, noviſſimè Labeo Segulius, homo ſui ſimillimus, narravit mihi apud Cæſarem ſe fuiſſe, multumque ſermonem de te habitum eſſe: ipſum Cæſarem nihil ſanè de te queſtum, niſi dictum, quod diceret te dixiſſe,* laudandum adoleſcentem, ornandum, tollendum: *ſe non eſſe commiſſurum, ut tolli poſſit. Hoc ego Labeonem credo illi retuliſſe, aut finxiſſe dictum, non ab adoleſcente prolatum. Veteranos verò peſſimè loqui volebat Labeo me credere, & tibi ab iis inſtare periculum, maximéque indignari, quòd in decemviris neque Cæſar, neque ego habiti eſſemus, atque omnia ad veſtrum arbitrium eſſent collata. Hæc quum audiſſem, & jam in itinere eſſem, committendum non*

putavi, priùs ut Alpes tranſgrederer, quàm, quid iſtic ageretur, ſcirem. Nam de tuo periculo, crede mihi, jactatione verborum, & denuntiatione periculi, ſperare eos, te pertimefacto, adoleſcente impulſo, poſſe magna conſequi præmia; & totam iſtam cantilenam ex hoc pendere, ut quàm plurimùm lucri faciant. Neque tamen non te cautum eſſe volo, & insidias vitantem: nihil enim tuâ mihi vitâ poteſt eſſe jucundius, neque carius. Illud vide, ne, timendo, magis timere cogare; &, quibus rebus poteſt occurri veteranis, occurras. Primùm, quod desiderant de decemviris, facias; deinde, de præmiis. Si tibi videtur, agros eorum militum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos cenſeas ab utriſque nobis. De nummis, lentè, ac ratione habitâ pecuniæ: ſenatum de ea re conſtituturum. Quatuor legionibus iis, quibus agros dandos cenſuiſtis, video facultatem fore ex agris Sullanis, & agro Campano. Æqualiter, aut ſorte agros legionibus assignari puto oportere. Hæc me tibi ſcribere non prudentia mea hortatur, ſed amor in te, & cupiditas otii, quod sine te consiſtere non poteſt. Ego, nisi valde neceſſe fuerit, ex Italia non excedam. Legiones armo, paro: ſpero me non peſſimum exercitum habiturum ad omnes caſus, & impetus hominum. De exercitu, quem Panſa habuit, legionem

mihi Cæſar non remittit. Ad has litteras ſtatim mihi reſcribe, tuorumque aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, meque ſcire opus eſſe putaris. Vale VIII. *Kal. Jun. Eporediâ.*

M. T. C. D. BRUTO IMP. S. P. D.

RESPONDET ſuperiori epiſtolæ.

21. DII iſti Segulio malefaciant, homini nequissimo omnium, qui ſunt, qui fuerunt, qui futuri ſunt. Quid? tu illum tecum ſolùm, aut cum Cæſare, qui neminem prætermiſerit, quicum loqui potuerit, cui non eadem iſta dixerit? Te tamen, mi Brute, sic amo, ut debeo, quòd iſtud, quidquid eſſet nugarum, me ſcire voluiſti: signum enim magnum amoris dediſti. Nam quòd idem Segulius, veteranos queri, quòd tu & Cæſar in decemviris non eſſetis; utinam ne ego quidem eſſem: quid enim moleſtius? Sed tamen quum ego ſenſiſſem, de iis qui exercitus haberent, ſententiam ferri oportere; iidem illi, qui ſolent, reclamarunt. Itaque excepti etiam eſtis, me vehementer repugnante. Quocirca Segulium negligamus, qui res novas quærit: non quò veterem comederit (nullam enim habuit) ſed hanc ipſam recentem novam

devoravit. Quòd autem ſcribis, te, quod pro te ipſo non facias, id pro me, ut de me timeas aliquid; omni te, vir optime, mihique cariſsime Brute, de me metu libero. Ego enim, quæ provideri poterunt, non fallar in iis; quæ cautionem non habebunt, de his non ita valde laboro. Sim enim impudens, si plus poſtulem, quàm homini a rerum natura tribui poteſt. Quòd mihi præcipis ut caveam, ne, timendò, magis timere cogar, & ſapienter & amiciſsimè præcipis. Sed velim tibi perſuadeas, quum te conſtet excellere hoc genere virtutis, ut numquam extimeſcas, numquam perturbere, me huic tuæ virtuti proximè accedere. Quamobrem neque metuam quidquam, & cavebo omnia. Sed vide, ne tua jam, mi Brute, culpa futura sit, si ego quidquam timeam. Tuis enim opibus, & conſulatu tuo, etiam si timidi eſſemus, tamen omnem timorem abjiceremus; præſertim quum perſuaſum omnibus eſſet, mihique maximè, a te nos unicè diligi. Consiliis tuis, quæ ſcribis de quatuor legionibus, deque agris assignandis ab utriſque veſtrûm, vehementer aſſentior. Itaque quum quidam de collegis noſtris agrariam curationem ligurirent, diſturbavi rem, totamque vobis integram reſervavi. Si quid erit occul-

tius, & (ut ſcribis) reconditum, meorum aliquem mittam, quò fideliùs ad te litteræ perferantur. Vale. Pridie Nonas Junii.

M. T. C. D. BRUTO IMP. S. P. D.

COMMENDAT Appium Claudium, ut ex hoſtium numero eximatur. Anno *U. C. 710.*

22. CUM Appio Claudio, Caii filio; ſumma mihi neceſsitudo eſt, multis ejus officiis, & meis mutuis conſtituta. Peto a te majorem in modum, vel humanitatis tuæ, vel meâ causâ, ut eum auctoritate tuâ, quæ plurimùm valet, conſervatum velis. Volo te, quum fortiſſimus vir cognitus sis, etiam clementiſſimum exiſtimari. Magno tibi erit ornamento, nobiliſſimum adoleſcentem beneficio tuo eſſe ſalvum. Cujus quidem cauſa hòc melior debet eſſe, quòd pietate adductus, propter patris reſtitutionem, ſe cum Antonio conjunxit. Quare etsi minùs veram cauſam habebis, tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. Nutus tuus poteſt hominem, ſummo loco natum, ſummo ingenio, ſummâ virtute, officioſiſſimum præterea & gratiſſimum, incolumem in civitate retinere. Quod ut facias, ita a te peto, ut majore ſtudio,

magiſve ex animo petere non possim. Vale.

D. BRUTUS M. T. CICERONI S. P. D.

UT bene de rep. ſperet, hortatur Ciceronem, cujus litteras exſpectat. Anno *U. C. 710.*

23. *NOS hîc valemus rectè, &, quò melius valeamus, operam dabimus. Lepidus commodè de nobis ſentire videtur. Omni timore deposito, debemus liberè reipublicæ conſulere. Quòd si omnia eſſent aliena, tamen tribus tantis exercitibus propriis reipublicæ, valentibus, magnum animum habere debebas, quem & ſemper habuiſti, & nunc, fortunâ adiuvante, augere potes. Quæ tibi ſuperioribus litteris meâ manu ſcripsi, terrendi tui causâ homines loquuntur. Si frenum momorderis, peream, si te omnes, quot ſunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego, tibi ut antea ſcripsi, dum mihi a te litteræ veniant, in Italia morabor.* VIII. *Kal. Jun. Eporediâ.*

CICERO D. BRUTO S. P. D.

RESPONDET ſuperiori epiſtolæ, quâ timorem sibi exemptum dicit. Addit, quid agendum ei sit: & de pecunia decreta. Anno *U. C. 710.*

24. NARRO tibi : antea ſubiraſcebar brevitati tuarum litterarum : nunc mihi loquax eſſe videor. Te igitur imitabor. Quàm multa, quàm paucis ? Te rectè valere, operamque dare, ut quotidie melius : Lepidum commodè ſentire : tribus exercitibus quidvis nos oportere confidere. Si timidus eſſem, tamen iſtâ epiſtolâ mihi omnem metum abſterſiſſes. Sed, ut mones, frenum momordi. Etenim, qui, te incluſo, omnem ſpem habuerim in te, quid nunc putas ? Cupio jam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, ſed ita ut ne desim conſtantiæ meæ. Quòd ſcribis, in Italia te moraturum, dum tibi litteræ meæ veniant ; si per hoſtem licet, non erraris : multa enim Romæ : sin adventu tuo bellum confici poteſt, nihil sit antiquius. Pecunia, expeditissima quæ erat, tibi decreta eſt. Habes amantissimum Servilium. Nos non deſumus. Vale, VIII. Idus Junias.

M. T. C. D. BRUTO S. P. D.

EXSPECTARI a ſe Bruti litteras ait : sibi nihil eſſe quod ſcriberet : in ipſo & Planco ſpem omnem eſſe. Anno *U. C. 710.*

25. EXSPECTANTI mihi tuas quotidie litteras, Lupus noſter ſubitò denun-

tiavit, ut ad te ſcriberem, si quid vellem. Ego autem, etsi, quid ſcriberem, non habebam (acta enim ad te mitti ſciebam; inanem autem ſermonem litterarum tibi injucundum eſſe audiebam) brevitatem ſecutus ſum, te magiſtro. Scito igitur, in te, & in collega ſpem omnem eſſe. De Bruto autem nihil adhuc certi; quem ego, quemadmodum præcipis, privatis litteris ad bellum commune vocare non desino. Qui utinam adeſſet: inteſtinum urbis malum, quod eſt non mediocre, minùs timeremus. Sed quid ago? non imitor λακωνισμὸν tuum? altera jam pagella procedit. Vince & vale. XIV. Kal. Quint.

D. Brutus Imp. M. T. Ciceroni S. P. D.

Sollicitus ob Antonii cum Lepido conjunctionem, legiones quàm primùm sibi & ſtipendium mitti poſtulat. Anno *U. C.* 710.

26. *Maximo meo dolore hoc ſolatio utor, quòd intelligunt homines, non sine cauſa me timuiſſe iſta, quæ acciderunt. Deliberent, utrùm trajiciant legiones ex Africa, necne; & ex Sardinia: Brutum arceſſant, necne: & mihi ſtipendium dent, an non decernant. Ad ſenatum litteras*

miſi. Crede mihi, niſi iſta omnia ita fiunt quemadmodum ſcribo, magnum nos omnes adituros periculum. Rogo te, videte quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant: & fide opus eſt, & celeritate. III. *Non. Jun. ex caſtris.*

M. CICERO MATIO S.

QUESTUS erat Matius, accuſari ſe a Cicerone, tum quòd in lege quadam Cæſaris ſuffragium tuliſſet, tum etiam quòd ludos, Cæſari mortuo ab Octaviano datos, curaſſet. Cicero ſe ita purgat, ut alterum negari a ſe dicat, alterum defendi. Anno *U. C. 709.*

27. NONDUM ſatis conſtitui, moleſtiæne plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noſter, homo quum plenus officii, tum utriuſque noſtrûm amantiſſimus. Nam quum in Tuſculanum veſperi veniſſem, poſtridie ille ad me, nondum ſatis firmo corpore quum eſſet, manè venit. Quem quum objurgarem, quòd parum valetudini parceret; tum ille, nihil ſibi longius fuiſſe, quàm ut me videret. Num quidnam, inquam, novi? Detulit ad me querelam tuam: de qua priùs quàm reſpondeo, pauca præponam. Quantum memoriâ repetere præterita poſſum, nemo eſt mihi te amicus antiquior: ſed vetuſtas habet aliquid commune cum multis,

amor non habet. Dilexi te, quo die cognovi, meque a te diligi judicavi. Tuus deinde diſceſſus, iſque diuturnus, ambitio noſtra, & vitæ dissimilitudo, non eſt paſſa voluntates noſtras conſuetudine conglutinari. Tuum tamen erga me animum agnovi multis annis ante bellum civile, quum Cæſar eſſet in Gallia. Quod enim vehementer mihi utile eſſe putabas, nec inutile ipsi Cæſari, perfeciſti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in ſuis. Multa prætereo, quæ temporibus illis inter nos familiarissimè dicta, ſcripta, communicata ſunt: graviora enim ſunt conſecuta. Et initio belli civilis quum Brundisium versus ires ad Cæſarem, veniſti ad me in Formianum. Primùm, hoc ipſum quanti, præſertim temporibus illis? Deinde, oblitum me putas consilii, ſermonis, humanitatis tuæ? quibus rebus intereſſe memini Trebatium. Nec verò ſum oblitus litterarum tuarum, quas ad me miſiſti, quum Cæſari obviam veniſſes in agro, ut arbitror, Trebulano. Secutum illud tempus eſt, quum me ad Pompeium proficiſci sive pudor meus coëgit, sive officium, sive fortuna. Quod officium tuum, quod ſtudium, vel in abſentem me, vel in præſentes meos defuit? quem porrò omnes mei & mihi & sibi te amiciorem judicaverunt? Veni

Brundiſium : oblitumne me putas ; quâ celeritate, ut primùm audieris, ad me Tarento advolaris? quæ tua fuerit aſſesſio, oratio, confirmatio animi mei fracti communium miſeriarum metu? Tandem aliquando Romæ eſſe cœpimus : quid deſuit noſtræ familiaritati in maximis rebus? Quonam modo me gererem adverſùs Cæſarem, uſus tuo consilio ſum. In reliquis officiis, cui tu tribuiſti, excepto Cæſare, præter me, ut domum ventitares, horaſque multas ſæpe ſuavissimo ſermone conſumeres? tum, quum etiam, si meminiſti, ut hæc φιλοσοφούμενα ſcriberem, tu me impuliſti. Poſt Cæſaris reditum, quid tibi majori curæ fuit, quàm ut eſſem ego illi quàm familiarissimus? quod effeceras. Quorſum igitur hæc oratio longior, quàm putaram? quia ſum admiratus, te, qui hæc noſſe deberes, quidquam a me commiſſum, quod eſſet alienum noſtrâ amicitiâ, credidiſſe. Nam præter hæc, quæ commemoravi, quæ teſtata ſunt & illuſtria, habeo multa occultiora, quæ vix verbis exſequi poſſum. Omnia me tua delectant; ſed maximè maxima quum fides in amicitia, conſilium, gravitas, conſtantia, tum lepos, humanitas, litteræ. Quapropter redeo nunc ad querelam. Ego, te ſuffragium tuliſſe in illa lege, primùm non credidi:

deinde si crediſſem, numquam id sine aliqua juſta cauſa exiſtimarem te feciſſe. Dignitas tua facit, ut animadvertatur quidquid facias; malevolentia autem hominum, ut nonnulla duriùs, quàm a te facta sint, proferantur. Ea tu si non audis, quid dicam, neſcio. Equidem, si quando audio, tam defendo, quàm me ſcio a te contra iniquos meos ſolere defendi. Defensio autem eſt duplex. Alia ſunt, quæ liquidò negare ſoleam, ut de iſto ipſo ſuffragio; alia, quæ defendam a te piè fieri, & humanè, ut de curatione ludorum. Sed te, hominem doctiſsimum, non fugit, si Cæſar rex fuerit, quod mihi quidem videtur, in utramque partem de tuo officio diſputari poſſe: vel in eam, quâ ego uti ſoleo, Laudandam eſſe fidem & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas; vel in eam, quâ nonnulli utuntur, Libertatem patriæ, vitæ amici anteponendam. Ex his ſermonibus utinam eſſent delatæ ad te diſputationes meæ. Illa verò duo, quæ maxima ſunt laudum tuarum, quis aut libentiùs, quàm ego, commemorat, aut ſæpius? te & non ſuſcipiendi belli civilis gravissimum auctorem fuiſſe, & moderandæ victoriæ; in quo qui mihi non aſſentiretur, inveni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio, familiari noſtro,

qui mihi dedit cauſam harum litterarum; quibus niſi credideris, me omnis officii & humanitatis expertem judicaris: quo nec mihi gravius quidquam poteſt eſſe, nec te alienius.

MATIUS CICERONI S.

RESPONDET ſuperiori epiſtolæ Ciceronis, purgatque ſe adversùs vituperatores. Anno *U. C.* 709.

28. *MAGNAM voluptatem ex tuis litteris cepi, quòd, quam ſperaram, atque optaram, habere te de me opinionem cognovi. De qua etsi non dubitabam, tamen, quia maximi æſtimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. Conſcius autem mihi eram nihil a me commiſſum eſſe, quod boni cujuſquam offenderet animum. Eò minùs credebam, plurimis atque optimis artibus ornato tibi temerè quidquam perſuaderi potuiſſe, præſertim in quem mea propenſa & perpetua fuiſſet atque eſſet benevolentia. Quod quum, ut volui, ſcio eſſe; reſpondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat, tuâ ſingulari bonitate & amicitiâ noſtrâ, ſæpe reſtitiſti. Nota enim mihi ſunt, quæ in me poſt Cæſaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quòd mortem hominis neceſſarii graviter fero, atque eum, quem dilexi, periiſſe indignor. Aiunt enim,*

Patriam amicitiæ præponendam eſſe ; perinde ac ſi jam vicerint, obitum ejus reipublicæ fuiſſe utilem. Sed non agam aſtutè. Fateor me ad iſtum gradum ſapientiæ non perveniſſe. Neque enim Cæſarem in diſſenſione civili ſum ſecutus ; ſed amicum, re quamquam offendebar, tamen non deſerui : neque bellum umquam civile, aut etiam cauſam diſſensionis probavi ; quam etiam naſcentem exſtingui ſummè ſtudui. Itaque in victoria hominis neceſſarii, neque honoris, neque pecuniæ dulcedine ſum captus ; quibus præmiis reliqui, minùs apud eum quàm ego quum poſſent, immoderatè ſunt abuſi. Atque etiam res familiaris mea, lege Cæſaris diminuta eſt ; cujus beneficio plerique, qui Cæſaris morte lætantur, remanſerunt in civitate. Civibus victis ut parceretur, æquè ac pro mea ſalute laboravi. Poſſum igitur, qui omnes voluerim incolumes, eum, a quo id impetratum eſt, periiſſe non indignari, quum præſertim iidem homines illi, & invidiæ & exitio fuerint? Plecteris ergo, inquiunt, quum factum noſtrum improbare audes. O ſuperbiam inauditam ! alios in facinore gloriari, aliis ne dolere quidem impunitè licere ! At hæc etiam ſervis ſemper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent, ſuo potiùs quàm alterius arbitrio : quæ nunc, ut quidem iſti dictitant, libertatis auctores, metu nobis

qui mihi dedit cauſam harum lit
quibus niſi credideris, me om
& humanitatis expertem judica
nec mihi gravius quidquam po
nec te alienius.

MATIUS CICERO

RESPONDET ſuperiori epiſtolæ Cic
gatque ſe adverſus vituperatores.
709.

28. MAGNAM voluptaten
teris cepi, quòd, quam ſper
optaram, habere te de me
gnovi. De qua etsi non dubit
quia maximi æſtimabam, ut
neret, laborabam. Conſciu
eram nihil a me commiſſu
boni cujuſquam offenderet a
nùs credebam, plurimis atq
bus ornato tibi temerè quid
potuiſſe, præſertim in qu
& perpetua fuiſſet atque
tia. Quod quum, ut volu
pondebo criminibus, quib
par erat, tuâ ſingulari
tiâ noſtrâ, ſæpe reſtitiſti
ſunt, quæ in me poſt C
tulerint. Vitia mihi

extorquere conantur. Sed nihil agunt. Nullius umquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate deſciſcam: numquam enim honeſtam mortem fugiendam, ſæpe etiam oppetendam putavi. Sed quid mihi ſuccenſent, si id opto, ut pœniteat eos ſui facti? Cupio enim Cæſaris mortem omnibus eſſe acerbam. At debeo pro civili parte rempublicam velle ſalvam. Id quidem me cupere, nisi & antè acta vita & reliqua mea ſpes, tacente me, probat, dicendo vincere non poſtulo. Quare majorem in modum te rogo, ut rem potiorem oratione ducas: mihique, si ſentis expedire rectè fieri, credas nullam communionem cum improbis eſſe poſſe. An quod adoleſcens præſtiti, quum etiam errare cum excuſatione poſſem, id nunc, ætate præcipitatâ, commutem, ac me ipſe retexam? Non faciam, neque, quod diſpliceat, committam, præterquam quòd hominis mihi conjunctissimi, ac viri amplissimi doleo gravem caſum. Quòd si aliter eſſem animatus, numquam, quod facerem, negarem; ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus ac vanus exiſtimarer. At ludos, quos Cæſaris victoriæ Cæſar adoleſcens fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad ſtatum reipublicæ pertinet. Quod tamen munus & hominis amicissimi memoriæ, atque honoribus præſtare etiam mortui debui; & opti-

næ ſpei adoleſcenti, ac dignissimo Cæſare, petenti negare non potui. Veni etiam conſulis Antonii domum ſæpe, ſalutandi causâ: ad quem, qui me parum patriæ amantem eſſe exiſtimant, rogandi quidem aliquid, aut auferendi causâ, frequentes ventitare reperies. Sed quæ hæc eſt arrogantia, quod Cæſar numquam interpellavit, quin, quibus vellem, atque etiam quos ipſe non diligebat, tamen iis uterer, eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari, ne quos velim diligam? Sed non vereor, ne aut meæ vitæ modeſtia parum valitura sit in poſterum contra falſos rumores; aut ne etiam ii qui me non amant, propter meam in Cæſarem conſtantiam, non malint mei, quàm ſui similes amicos habere. Mihi quidem si optata contingent, quod reliquum eſt vitæ, in otio Rhodi degam: sin caſus aliquis interpellarit, ita ero Romæ, ut rectè fieri ſemper cupiam. Trebatio noſtro magnas ago gratias, quòd tuum erga me animum simplicem atque amicum aperuit; & quòd eum, quem ſemper lubenter dilexi, quò magis jure colere atque obſervare deberem, fecit. Bene vale, & me dilige.

CICERO OPPIO S.

PROFECTURUS in Græciam, res ſuas Oppio commendat, commemoratis antè beneficiis ab ipſo acceptis. Anno *U. C. 709.*

29. DUBITANTI mihi (quod ſcit Atticus noſter) de hoc toto conſilio profectionis, quòd in utramque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus accessit ad tollendam dubitationem judicium & consilium tuum. Nam & ſcripsiſti apertè, quid tibi videretur, & Atticus ad me ſermonem tuum pertulit. Semper judicavi in te & in capiendo consilio prudentiam ſummam eſſe, & in dando fidem; maximéque ſum expertus, quum initio civilis belli per litteras te conſuluiſſem, quid mihi faciendum eſſe cenſeres, eundumne ad Pompeium, an manendum in Italia. Suasiſti, ut conſulerem dignitati meæ: ex quo, quid ſentires, intellexi; & ſum admiratus fidem tuam, & in consilio dando religionem; quòd, quum aliud mallè amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quàm illius voluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi, & ſemper me a te diligi ſensi; & quum abeſſem, atque in magnis periculis eſſem, & me abſentem & meos præſentes a te

cultos & defenſos eſſe memini. Et poſt meum reditum, quàm familiariter mecum vixeris, quæque ego de te & ſenſerim, & prædicarim, omnes, qui ſolent hæc animadvertere, teſtes habemus. Gravisſimum verò judicium de mea fide & de conſtantia feciſti, quum poſt mortem Cæſaris totum te ad amicitiam meam contuliſti Quod tuum judicium, nisi meâ ſummâ benevolentiâ erga te, omnibusque meritis comprobaro, ipſe me hominem non putabo. Tu, mi Oppi, conſervabis amorem tuum (etsi more magis hoc quidem ſcribo, quàm quò te admonendum putem) meaque omnia tuebere; quæ tibi ne ignota eſſent, Attico mandavi: a me autem, quum paulùm otii nacti erimus, uberiores litteras exſpectato. Da operam ut valeas: hòc mihi gratius facere nihil potes.

EPISTOLARUM
AD
FAMILIARES
LIBER DUODECIMUS.

M. T. C. C. Cassio S. P. D.

Factum Dolabellæ, quo aram Cæſaris evertit, laudat: ſublato rege, regnum ſupereſſe queſtus; C. Cassium hortatur, ut remp. cum Bruto omni perturbatione liberet. Anno *U. C.* 709.

I. Finem nullum facio, mihi crede, Cassi, de te & de Bruto noſtro, id eſt, de tota republica cogitandi, cujus omnis ſpes in vobis eſt, & in D. Bruto. Quam quidem jam habeo ipſe meliorem, republicâ a Dolabella meo præclariſſimè geſtâ. Manabat enim illud malum urbanum, & ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem & urbi, & otio diffiderem urbano. Sed ita compreſſum eſt, ut mihi videamur omne jam ad tempus ab illo duntaxat ſordidiſſimo periculo tuti futuri. Reliqua magna ſunt, ac multa; ſed poſita

omnia in vobis. Quamquam primùm quidque explicemus. Nam, ut adhuc quidem actum eſt, non regno, ſed rege liberati videmur: interfecto enim rege, regios omnes nutus tuemur. Neque verò id ſolùm, ſed etiam, quæ ipſe ille, si viveret, non faceret, ea nos, quasi cogitata ab illo, probamus. Nec ejus quidem rei finem video. Tabulæ figuntur, immunitates dantur, pecuniæ maximæ deſcribuntur, exſules reducuntur, ſenatusconſulta falſa referuntur; ut tantummodo odium illud hominis impuri, & ſervitutis dolor depulſus eſſe videatur; reſpublica jaceat in his perturbationibus, in quas eam ille conjecit. Hæc omnia vobis ſunt expedienda: nec hoc cogitandum, ſatis jam habere rempublicam a vobis. Habet illa quidem tantum, quantum numquam mihi in mentem venit optare; ſed contenta non eſt, &, pro magnitudine & animi & beneficii veſtri, a vobis magna desiderat. Adhuc ulta ſuas injurias eſt per vos interitu tyranni; nihil amplius. Ornamenta verò ſua quæ recuperavit? an quòd ei mortuo paret, quem vivum ferre non poterat? cujus æra refigere debebamus, ejus etiam chirographa defendimus? At enim ita decrevimus. Fecimus id quidem, temporibus cedentes, quæ valent in republica

plurimùm : ſed immoderatè quidam & ingratè noſtrâ facilitate abutuntur. Verùm hæc propediem, & multa alia coràm. Interim velim sic tibi perſuadeas, mihi quum reipublicæ, quam ſemper habui carissimam, tum amoris noſtri causâ, maximæ curæ eſſe tuam dignitatem. Da operam ut valeas.

M. T. C. C. Cassio S. P. D.

Invehitur in Antonii immoderatam potentiam, reique publicæ ſtatum deſcribit. Anno *U. C. 709.*

2. Vehementer lætor, tibi probari ſententiam & orationem meam; quâ si ſæpius uti liceret, nihil eſſet negotii, libertatem & rempublicam recuperare. Sed homo amens & perditus, multóque nequior, quàm ille ipſe, quem tu nequissimùm occiſum eſſe dixiſti, cædis initium quærit; nullamque aliam ob cauſam me auctorem fuiſſe Cæſaris interficiendi criminatur, nisi ut in me veteràni incitentur. Quod ego periculùm non extimeſco, modò veſtri facti gloriam cum mea laude communicet. Ita nec Piſoni, qui in eum primus invectus eſt, nullo aſſentiente, nec mihi, qui idem tricesimo pòſt die feci, nec P. Servilio, qui me eſt conſecutus, tutò in ſenatum venire

nire licet. Cædem enim gladiator quærit, ejuſque initium a. d. XIII. Kal. Oct. a me ſe facturum putavit; ad quam paratus venerat, quum in villa Metelli complures dies commentatus eſſet. Quæ autem in luſtris & in vino commentatio potuit eſſe? Itaque omnibus eſt viſus, ut ad te antea ſcripsi, vomere ſuo more, non dicere. Quare quòd ſcribis, te confidere auctoritate & eloquentiâ noſtrâ aliquid profici poſſe, nonnihil, ut in tantis malis, eſt profectum: intelligit enim populus Romanus, tres eſſe conſulares, qui, quia, quæ de republica bene ſenſerint, liberè locuti ſunt, tutò in ſenatum venire non possint. Nec eſt præterea, quòd quidquam exſpectes. Tuus enim neceſſarius affinitate novâ delectatur. Itaque jam non eſt ſtudioſus ludorum, infinitoque fratris tui plauſu dirumpitur. Alter item affinis novis commentariis Cæſaris delinitus eſt. Sed hæc tolerabilia; illud non ferendum, quòd eſt, qui veſtro anno filium ſuum conſulem futurum putet, ob eamque cauſam ſe huic latroni deſervire præ ſe ferat. Nam L. Cotta familiaris meus, fatali quadam deſperatione, ut ait, minùs in ſenatum venit. L. Cæſar, optimus & fortiſſimus civis, valetudine impeditur. Ser. Sulpicius & ſummâ auctoritate, & optimè ſentiens, non adeſt. Re-

liquos, exceptis designatis, ignoſce mihi, si non numero conſulares. Habes auctores consilii publici. Qui numerus, etiam bonis rebus, exiguus eſſet; quid cenſes perditis? Quare ſpes eſt omnis in vobis. Qui si idcirco abeſtis, ut sitis in tuto; ne in vobis quidem: sin aliquid dignum veſtrâ gloriâ cogitatis, velim ſalvis nobis: sin id minùs, res tamen publica per vos brevi tempore jus ſuum recuperabit. Ego tuis neque deſum, neque deero: qui si ne ad me referent, mea tibi tamen benevolentia fideſque præſtabitur.

M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

ITIDEM in Antonium ejuſque ſocios invehitur. Anno *U. C. 709.*

3. AUGET tuus amicus furorem in dies. Primùm in ſtatua, quam poſuit in Roſtris, inſcripsit PARENTI OPTIME MERITO; ut non modò ſicarii, ſed jam etiam parricidæ judicemini. Quid dico, judicemini? judicemur potiùs: veſtri enim pulcherrimi facti ille furioſus me principem dicit fuiſſe. Utinam quidem fuiſſem! moleſtus nobis non eſſet. Sed hoc veſtrum fuit: quod quum præteriit, utinam haberem quid vobis darem consilii. Sed ne mihi quidem ipsi reperio, quid facien-

dum ſit. Quid enim eſt, quod contra vim ſine vi fieri poſſit? Conſilium omne autem hoc eſt illorum, ut mortem Cæſaris perſequantur. Itaque a. d. ſext. Non. Octob. productus in concionem a Canutio, turpiſſimè ille quidem diſceſſit; ſed tamen ea dixit de conſervatoribus patriæ, quæ dici deberent de proditoribus. De me quidem non dubitanter, quin omnia de meo conſilio & vos feciſſetis, & Canutius faceret. Cetera cujuſmodi ſint, ex hoc judica, quòd legato tuo viaticum eripuerunt. Quid eos interpretari putas, quum hoc faciunt? ad hoſtem ſcilicet portari. O rem miſeram! dominum ferre non potuimus, conſervo ſervimus. Et tamen, me quidem favente magis, quàm ſperante, etiam nunc reſidet ſpes in virtute tua. Sed ubi ſunt copiæ? De reliquo, malo te ipſum loqui tecum, quàm noſtra dicta cognoſcere. Vale.

M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

VARIA complectitur hæc epiſtola, de Antonii nequitia, de ſenatu, de populo, de legatis ad Antonium, de Dolabella, de ipſo Caſſio. Anno *U. C. 710.*

4. VELLEM Idibus Martiis me ad cœnam invitaſſes: reliquiarum nihil fuiſſet.

Nunc me reliquiæ veſtræ exercent, & quidem præter ceteros me. Quamquam egrègios conſules habemus, ſed turpissimos conſulares; ſenatum fortem, ſed infimo quemque honore fortissimum. Populo verò nihil fortius, nihil melius, Italiâque universâ. Nihil autem fœdius Philippo & Piſone legatis, nihil flagitiosius: qui quum eſſent missi, ut Antonio ex ſenatûs ſententia certas res denuntiarent; quum ille earum rerum nulli paruiſſet, ultro ab illo ad nos intolerabilia poſtulata retulerunt. Itaque ad nos concurritur; factique jam in re ſalutari populares ſumus. Sed tu quid ageres, quid acturus, ubi denique eſſes, neſciebam. Fama nuntiabat te iſſe in Syriam: auctor erat nemo. De Bruto, quò propiùs eſt, eò firmiora videntur eſſe, quæ nuntiantur. Dolabella valde vituperabatur ab hominibus non inſulsis, quòd tibi tam citò ſuccederet, quum tu vixdum triginta dies in Syria fuiſſes. Itaque conſtabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua, & Bruti eſt, quòd exercitum præter ſpem exiſtimamini comparaſſe. Scriberem plura, si rem cauſamque noſſem. Nunc quæ ſcribo, ſcribo ex opinione hominum atque famâ. Tuas litteras avidè exſpecto. Vale.

M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

M. BRUTUM laudat, ut accendat ejus exemplo Cassium ad imitationem: de Mutinensi bello addit, & de ſtatu reipublicæ. Anno *U. C.* 710.

5. HIEMEM credo adhuc prohibuiſſe, quò minùs de te certum haberemus, quid ageres, maximéque ubi eſſes. Loquebantur omnes tamen, credo, quòd volebant, in Syria te eſſe, habere copias. Id autem eò faciliùs credebatur; quia simile vero videbatur. Brutus quidem noſter egregiam laudem eſt conſecutus. Res enim tantas geſsit, tamque inopinatas, ut eæ quum per ſe gratæ eſſent, tum ornatiores propter celeritatem. Quòd si tu ea tenes, quæ putamus, magnis ſubsidiis fulta reſpublica eſt. A prima enim ora Græciæ uſque ad Ægyptum, optimorum civium imperiis muniti erimus & copiis. Quamquam; nisi me fallebat, res ſe sic habebat, ut totius belli omne diſcrimen in D. Bruto positum videretur: qui si, ut ſperabamus, erupiſſet Mutinâ; nihil belli reliqui fore videbatur. Parvis omnino jam copiis obsidebatur, quòd magno præsidio Bononiam tenebat Antonius. Erat autem Claternæ noſter Hirtius, ad Forum Cornelium Cæ-

ſar, uterque cum firmo exercitu ; ma gnáſque Romæ Panſa copias ex deleſt Italiæ comparat. Hiems adhuc rem ge prohibuerat. Hirtius nihil niſi conſide ratè, ut mihi crebris litteris ſignificat acturus videbatur. Præter Bononiam, R gium Lepidi, Parmam, totam Galliam te nebamus ſtudioſiſſimam reipublicæ. Tu etiam clientes Tranſpadanos mirificè co junctos cum cauſa habebamus. Erat fi miſſimus ſenatus, exceptis conſularibu ex quibus unus L. Cæſar firmus eſt, rectus. Ser. Sulpicii morte magnum præ ſidium amiſimus. Reliqui partim inertes partim improbi : nonnulli invident eoru laudi, quos in republica probari viden Populi verò Romani, totiuſque Itali mira conſenſio eſt. Hæc erant ferè, qu tibi nota eſſe vellem. Nunc autem opto ut ab iſtis Orientis partibus virtutis tu lumen eluceat. Vale.

M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

STRABONEM obliquè commendat : in Caſſio M. Bruto, ſi res ad Mutinam malè geratu ſpem omnem reip. ſitam eſſe dicit. Anno *C.* 710.

6. QUI ſtatus rerum fuerit tum, quu has litteras dedi, ſcire poteris ex C. T dio Strabone, viro bono & optimè

republica ſentiente : nam quid dicam, cupidissimo tui, qui, domo & fortunis relictis, ad te potissimùm profectus sit? Itaque eum tibi ne commendo quidem : adventus ipsius ad te ſatis eum commendabit. Tu velim sic exiſtimes, tibique perſuadeas, omne perfugium bonorum in te & Bruto eſſe positum, si, quod nolim, adversi quid evenerit. Res, quum hæc ſcribebam, erat in extremum adducta diſcrimen: Brutus enim Mutinæ vix jam ſuſtinebat. Qui si conſervatus erit, vicimus : sin (quod dii omen avertant) omnis omnium curſus ad vos. Proinde fac animum tantum habeas, tantumque apparatum, quanto opus eſt ad univerſam rempublicam recuperandam. Vale.

M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

SENTENTIAM a ſe in ſenatu ex dignitate Cassii dictam, eamdemque in concione defenſam significat. Anno *U. C.* 710.

7. QUANTO ſtudio dignitatem tuam, & in ſenatu & ad populum defenderim, ex tuis te malò, quàm ex me, cognoſcere. Quæ mea ſententia in ſenatu facilè valuiſſet, nisi Panſa vehementer obſtitiſſet. Eâ ſententiâ dictâ, productus ſum in concionem a tribuno plebis M. Servilio. Dixi de te quæ potui, tantâ

nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppreſſo Dolabella, ſatis illos quidem conſtantes, ſed adhuc sine auctore. Nos, confectum bellum quum putaremus, repentè a Lepido tuo in ſummam ſollicitudinem adducti ſumus. Itaque perſuade tibi, maximam reipublicæ ſpem in te, & in copiis eſſe tuis. Firmos omnino exercitus habemus; ſed tamen, ut omnia (ut ſpero) proſperè procedant, multum intereſt te venire. Exigua enim ſpes eſt reipublicæ; nam nullam non libet dicere; ſed quæcumque eſt, ea deſpondetur anno conſulatûs tui. Vale.

M. T. C. C. Cassio S. P. D.

Et Lepidum hoſtem judicatum ſcribit, & omnino rem poſcere, ut Cassius cum exercitu in Italiam veniat. Anno *U. C.* 710.

10. Lepidus, tuus affinis, meus familiaris, pridie Kal. Quintiles ſententiis omnibus hoſtis a ſenatu judicatus eſt, ceterique, qui unà cum illo a republica defecerunt; quibus tamen ad ſanitatem redeundi ante Kal. Septemb. poteſtas facta eſt. Fortis ſanè ſenatus, ſed maxima ſpes ſubsidii tui. Bellum quidem, quum hæc ſcribebam, ſanè magnum erat, ſcelere & levitate Lepidi. Nos de Dolabella quo-

tidie, quæ volumus, audimus; ſed adhuc ſine capite, sine auctore, rumore nuntio. Quod quum ita eſſet, tamen litteris tuis, quas Nonis Maii ex caſtris datas acceperamus, ita perſuaſum erat civitati, ut illum jam oppreſſum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam venire cum exercitu; ut, si hæc ex ſententia confecta eſſent, consilio atque auctoritate tuâ; ſin quid fortè titubatum, ut fit in bello, exercitu tuo niteremur. Quem quidem ego exercitum, quibuſcumque potero rebus, ornabo; cujus rei tum tempus erit, quum, quid opis reipublicæ laturus is exercitus sit, aut quid jam tulerit, notum eſſe cœperit. Nam adhuc tantùm conatus audiüntur, optimi illi quidem, & præclarissimi, ſed geſta res exſpectatur; quam quidem aut jam eſſe aliquam, aut appropinquare confido. Tuâ virtute & magnitudine animi nihil eſt nobilius. Itaque optamus, ut quàm primùm te in Italia videamus: rempublicam nos habere arbitrabimur, si vos habebimus. Præclarè viceramus, nisi ſpoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepiſſet Antonium. Itaque numquam tanto odio civitati Antonius fuit, quanto eſt Lepidus: ille enim ex turbulenta republica; hic ex pace & victoria bellum excitavit Huic oppositos conſules designatos habemus: in quibus

quàm tibi recitatæ eſſent ; si fortè mei ol temperare mihi voluerint. Quòd si litte perlatæ non ſunt , non dubito quin Dol bella , qui , nefariè Trebonio occiſo , Asia occupavit , tabellarios meos deprehenderi litteraſque interceperit. Exercitus omne qui in Syria fuere , teneo. Habeo paululu moræ , dum promiſſa militibus perſol Nunc jam ſum expeditus. A te peto , dignitatem meam commendatam tibi habea si me intelligis , nullum neque pericul neque laborem patriæ denegaſſe : si cont importunissimos latrones arma cepi te h tante & auctore : si non ſolùm exercitus rempublicam libertatemque defendendam co paravi , ſed etiam crudelissimis tyrannis e pui. Quos si occupaſſet Dolabella , n ſolùm adventu , ſed etiam opinione , & e ſpectatione exercitûs ſui Antonium conf maſſet. Quas ob res milites tuere , si mirificè de republica meritos eſſe anima vertis ; & effice , ne quem pœniteat , re publicam , quàm ſpem prædæ & rapinaru ſequi maluiſſe. Item Murci & Criſpi im ratorum dignitatem , quantum eſt in tuere. Nam Baſſus miſerè noluit mihi le nem tradere. Quòd nisi milites invito legatos ad me misiſſent , clauſam Apame tenuiſſet , quoad vi eſſet expugnata. H a te peto , non ſolùm reipublicæ , quæ ſemper fuit carissima , ſed etiam amici

noſtræ nomine, quam confido apud te plurimùm poſſe. Crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, ſenatûs atque optimi cujuſque eſſe, maximéque tuum: de cujus voluntate assiduè audiendo, mirificè te diligit, earumque habet. Qui si intellexerit, commoda ſua curæ tibi eſſe, debere etiam ſe tibi omnia putabit. Litteris ſcriptis, audii Dolabellam in Ciliciam veniſſe cum ſuis copiis. Proficiſcar in Ciliciam. Quid egerim, celeriter ut ſcias, dabo operam. Ac velim, ut meremur de republica, sic felices simus. Fac valeas, meque ames. Nonis Maii, ex caſtris.

CASSIUS QUÆSTOR M. CICERONI S. D.

GRATULATUR de Mutinensi victoria, & res a ſe geſtas exponit. Anno *U. C.* 710.

13. *SI vales, bene eſt: ego quoque valeo. Quum reipublicæ vel ſalute, vel victoriâ gaudemus; tum inſtauratione tuarum laudum, quòd maximus conſularis maximum conſulem te ipſe viciſti, & lætamur, & mirari ſatis non poſſumus. Fatale neſcio quid tuæ virtuti datum, idque ſæpe jam experti ſumus. Eſt enim tua toga omnium armis felicior; quæ nunc quoque nobis pene victam rempublicam ex manibus hoſtium eripuit, ac reddidit. Nunc ergo vivemus liberi:*

nunc te, omnium maxime civis & mihi cariſsime, id quod maximè reipublicæ tenebris comperiſti, nunc te habebimus teſtem noſtri & in te, & in conjunctiſsimam tibi rempublicam amoris: & quæ ſæpe pollicitus es, te & taciturum, dum ſerviremus, & dicturum de me tum, quum mihi profutura eſſent, nunc illa non ego quidem dici tantopere deſiderabo, quàm ſentiri a te ipſo. Neque enim omnium judicio malim me a te commendari, quàm ipſe tuo judicio dignè, ac mereor, commendatus eſſe: ut hæc noviſsima noſtra facta, non ſubita, nec inconvenientia, ſed ſimilia illis cogitationibus, quarum tu teſtis es, fuiſſe judices, meque ad optimam ſpem patriæ non minimum tibi ipsi producendum putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi, propinquique, digni quidem te, & meritò tibi cariſsimi: eſſe etiam debent in republica proximè hos cari, qui ſtudiorum tuorum ſunt æmuli; quorum eſſe cupio tibi copiam. Sed tamen non maximâ me turbâ puto excludi, quò minùs tibi vacet me excipere, & ad omnia, quæ velis & probes, producere. Animum tibi noſtrum fortaſſe probavimus: ingenium diutina ſervitus certè, qualecumque eſt, minus tamen, quàm erat, paſſa eſt videri. Nos ex ora maritima Aſiæ provinciæ, & ex inſulis, quas potuimus naves deduximus. Delectum remigum, magnâ

contumaciâ civitatum, tamen ſatis celeriter habuimus. Secuti ſumus claſſem Dolabellæ, cui Lucilius præerat: qui ſpem ſæpe tranſitionis præbendo, neque umquam non decedendo, noviſſimè Corycum ſe contulit, & clauſo portu ſe tenere cœpit. Nos, illâ relictâ, quòd & in caſtra pervenire ſatius eſſe putabamus, & ſequebatur claſſis altera, quam anno priore in Bithynia Tillius Cimber compararat, cui Turulius quæſtor præerat, Cyprum petivimus. Ibi, quæ cognovimus, ſcribere ad vos quàm celerrimè voluimus. Dolabellam ut Tarſenſes, peſſimi ſocii, ita Laodiceni, multò amentiores, ultrò arceſſierunt; ex quibus utriſque civitatibus, Græcorum militum numeros, ſpeciem exercitûs effecit. Caſtra habet ante oppidum Laodiceam poſita; & partem muri demolitus eſt, & caſtra oppido conjunxit. Caſſius noſter cum decem legionibus, & cohortibus viginti auxiliariis, & quatuor millium equitatu, a millibus paſſuum viginti, caſtra habet poſita Πάλτῳ, & exiſtimat ſe ſine prœlio poſſe vincere. Nam jam ternis tetradrachmis triticum apud Dolabellam eſt. Niſi quid navibus Laodicenorum ſupportarit, citò fame pereat, neceſſe eſt. Ne ſupportare poſſit, & Caſſii claſſis bene magna, cui præeſt Sextilius Rufus, & tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, Patiſcus, facilè præſtabunt. Volo

igitur vos bene ſperare, & rempublic
vos iſtic expediiſtis, ita pro noſtra
celeriter nobis expediri poſſe confidere.
Data Idibus Jun. Cypro, a Crommya

LENTULUS CICERONI SUO S. P.

EXPONIT res a ſe geſtas: Rhodios acc procurationem Asiæ petit: merita ſua in commemorat. Anno *U. C.* 710.

14. *QUUM Brutum noſtrum com ſem, eumque tardiùs in Asiam ven animadverterem, in Asiam redii, u quias mei laboris colligerem, & pec quàm primùm Romam mitterem. I cognovi in Lycia eſſe claſſem Dolab ampliúſque centum naves onerarias, in exercitus ejus imponi poſſet; idque bellam eâ mente comparaſſe, ut, si ſpes eum fruſtrata eſſet, conſcende naves, & Italiam peteret, ſeque cum toniis, & reliquis latronibus conjur Cujus rei tanto in timore fui, ut, om rebus relictis, cum paucioribus & m bus navibus ad illas ire conatus sim. res, si a Rhodiis non eſſem interpell fortaſſe tota ſublata eſſet, tamen mag parte profligata eſt; quando quidem c dissipata eſt; adventûs noſtri timore tes duceſque effugerunt; oneraria omn*

a nobis ſunt exceptæ. Certè (quod è timui) videor eſſe conſecutus, ut ssit Dolabella in Italiam pervenire, uis ſociis firmatis, durius vobis effi- gotium. Rhodii nos & rempublicam valde deſperaverint, ex litteris, quas è misi, cognoſces : & quidem multò s ſcripsi. Mirari noli : mira eſt eorum a. Nec me meæ ullæ privatim in- umquam : malus animus eorum in n ſalutem, cupiditas partium aliarum, rantia in contemptione optimi cujuſ- ferenda mihi non fuit. Nec tamen perditos eſſe puto : ſed iidem illi, m fugientem patrem meum, qui L. um, qui Pompeium, qui ceteros vi- trissimos non receperunt, iidem, tam- aliquo fato, & nunc aut magiſtra- runt, aut eos, qui ſunt in magiſ- in ſua habent poteſtate. Itaque eâdem iâ in pravitate utuntur. Quorum im- tem aliquando retundi, & non pati tate augeri, non ſolùm utilè eſt rei- æ noſtræ, ſed etiam neceſſarium. De dignitate velim tibi ut ſemper curæ quocumque tempore occasionem ha- , & in ſenatu, & in ceteris rebus noſtræ ſuffragere. Quoniam conſuli- creta eſt Asia, & permiſſum eſt iis, um ipsi venirent, darent negotium, siam obtineant ; rogo te, petas ab

iis, ut hanc dignitatem potiſſimùm
tribuant, & mihi dent negotium, ut
obtineam, dum ipſorum alteruter
Nam, quòd huc properent in ma
venire, aut exercitum mittere, cauſ
habent. Dolabella enim in Syria eſt
ut tu divinâ tuâ mente proſpexiſti,
dicaſti, dum iſti veniunt, Caſsiu
opprimet. Excluſus enim ab Antioch
labella, & in oppugnando malè acc
nullâ aliâ confiſus urbe, Laodicean
eſt in Syria ad mare, ſe contulit. Il
celeriter eum pœnas daturum: nam
quò refugiat, habet; neque diutius i
terit tantùm exercitum Caſsii ſu
Spero etiam confectum eſſe jam, &
ſum Dolabellam. Quare non puto P
& Hirtium in conſulatu properatu
provincias exire, ſed Romæ acturo
ſulatum. Itaque si ab his petieris,
terea nobis procurationem Aſiæ dent
te poſſe impetrare. Præterea mihi p
runt Panſa & Hirtius coràm, &
mihi ſcripſerunt, Verrioque noſtro
affirmavit, ſe daturum operam, ne
conſulatu mihi ſuccedatur. Ego porr
medius fidius, cupiditate provinci
duci longius ſpatium mihi volo: na
fuit iſta provincia plena laboris, pe
detrimenti. Quæ ego ne fruſtra ſubi
neve priùs, quàm reliquias meæ d

tiæ conſequar, decedere cogar, valde laboro. Nam ſi potuiſſem, quam exegeram pecuniam, univerſam mittere, poſtularem ut mihi ſuccederetur. Nunc, quod Cassio dedi, quod Trebonii morte amisimus, quod etiam crudelitate Dolabellæ, aut perfidiâ eorum, qui mihi fidem reique publicæ non præſtiterunt, id conſequi & reficere volo: quod aliter non poteſt fieri, nisi ſpatium habuero. Id ut per te conſequar, velim, ut ſolet, tibi curæ sit. Ego me de republica puto eſſe meritum, ut non provinciæ iſtius beneficium exſpectare debeam, ſed tantum, quantum Cassius & Bruti, non ſolùm illius facti, periculique ſocietate, ſed etiam hujus temporis ſtudio, & virtute. Primus enim ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellæ ad rempublicam traduxi, Cassioque tradidi: primus delectus habui pro ſalute omnium contra conjurationem ſceleratissimam: ſolus Cassio & reipublicæ Syriam, exercituſque, qui ibi erant, conjunxi. Nam nisi ego tantam pecuniam, tantaque præsidia, & tam celeriter Cassio dediſſem, ne auſus quidem eſſet ire in Syriam: & nunc non minora pericula reipublicæ a Dolabella inſtarent, quàm ab Antonio. Atque hæc omnia is feci, qui ſodalis & familiarissimus Dolabellæ eram, conjunctissimus ſanguine Antoniis; provinciam quoque illorum benefi-

cio habebam : ſed πατρίδα ἐμὴν
φιλῶν , omnibus meis bellum primu
dixi. Hæc etsi adhuc non magnoper
tuliſſe fructum animadverto , tame
deſpero ; nec defatigabor permane
ſolùm in ſtudio libertatis , ſed etiam
bore & periculis. Attamen , si etia
quâ gloriâ juſtâ & meritâ provocab
ſenatûs & optimi cujuſque officiis ,
cum auctoritate apud ceteros erimu
eò plus prodeſſe reipublicæ poterimu
lium tuum , ad Brutum quum veni ,
non potui , ideo quòd jam in hibern
equitibus erat profectus. Sed , medius
eâ eſſe eum opinione , & tuâ , & i
& in primis meâ causâ gaudeo.
enim loco mihi eſt , qui ex te
teque dignus eſt. Vale. Data IV. Kal
Pergæ.

P. LENTULUS P. F. PROQU
PROPR. COSS. PRÆTT. TR
PL. SEN. P. Q. R. S. P.

*Res a ſe geſtas publicè memorat : in
invehitur : de Dolabella grata narrat.
U. C. 710.*

15. SI valetis , liberique veſtri v
bene eſt : ego valeo. Scelere Do
oppreſsâ Asiâ , in proximam prov

Macedoniam, præſidiaque reipublicæ, quæ M. Brutus, vir clariſſimus, tenebat, me contuli; & id egi, ut, per quos celerrimè poſſent, Aſia provincia, vectigaliaque in veſtram poteſtatem redigerentur. Quod quum pertimuiſſet Dolabella, vaſtatâ provinciâ, correptis vectigalibus, præcipuè civibus Romanis omnibus crudeliſſimè denudatis ac divenditis; celeriùſque Aſiâ exceſſiſſet, quàm eò præſidium adduci potuiſſet; diutius morari, aut exſpectare præſidium non neceſſe habui; & quàm primùm ad meum officium revertendum mihi eſſe exiſtimavi, ut & reliqua vectigalia exigerem, &, quam depoſui pecuniam, colligerem; quidquid ex ea correptum eſſet, aut quorum id culpâ accidiſſet, cognoſcerem quàm primùm, & vos de omni re facerem certiores. Interim, quum per inſulas in Aſiam naviganti mihi nuntiatum eſſet, claſſem Dolabellæ in Lycia eſſe, Rhodioſque naves complures inſtructas & paratas in aqua habere; cum his navibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparaverat Patiſcus proquæſtor, homo mihi quum familiaritate, tum etiam ſenſibus in republica conjunctiſſimus, Rhodum reverti, confiſus auctoritate veſtrâ, ſenatûſque conſulto, quo hoſtem Dolabellam judicaratis; fœdere quoque, quod cum his, M. Marcello, Ser. Sulpicio conſulibus, renovatum erat, quo jurave-

rant Rhodii, eoſdem hoſtes ſe habitu quos ſenatus, populuſque Romanus. res nos vehementer feſellit: tantum abfuit, ut illorum præſidio noſtram fu remus claſſem, ut etiam a Rhodiis u portu, ſtatione, quæ extra urbem eſt, meatu, aquâ denique prohiberentur milites; nos vix ipsi ſingulis cum nav lis reciperemur. Quam indignitatem, d nutionemque majeſtatis, non ſolùm noſtri, ſed etiam imperii populique mani, idcirco tulimus, quòd interc litteris cognoramus, Dolabellam, si ſperaſſet de Syria Ægyptoque, quod ne erat fieri, in naves cum omnibus ſuis tronibus atque omni pecuniâ conſcen eſſe paratum, Italiamque petere: id etiam naves onerarias, quarum minor erat duûm millium amphorarum, con tas in Lycia a claſſe ejus obsideri. H rei timore, Patres conſcripti, percit injurias perpeti, & cum contumelia e noſtra omnia priùs experiri malui. It ad illorum voluntatem introductus in u & in ſenatum eorum, quàm diligentis potui, cauſam reipublicæ egi; periculu omne, quod inſtaret, si ille latro omnibus ſuis naves conſcendiſſet, exp Rhodios autem tanta in pravitate ani verti, ut omnes firmiores putarent, bonos: ut hanc concordiam, & conſ

ti

nem omnium ordinum ad defendendam
ertatem, propensè non crederent eſſe
lam: ut patientiam ſenatûs & optimi
uſque manere etiam nunc conſiderent,
: potuiſſe audere quemquam Dolabellam
lem judicare: ut denique omnia, quæ
probi fingebant, magis vera exiſtimarent,
àm quæ verè facta erant, & a nobis
cebantur. Quâ mente etiam ante noſtrùm
ventum, poſt Trebonii indigniſſimam cæ-
n, ceteraque tot tamque nefaria facinora,
æ profectæ erant ad Dolabellam legat-
nes eorum, & quidem novo exemplo,
ntra leges ipſorum, prohibentibus iis,
i tum magiſtratus gerebant. Hæc, sive
nor eſt, ut dictitant, de agris, quos in
ntinenti habent, sive furor, sive poten-
paucorum, qui & antea pari contume-
viros clariſſimos affecerant, & nunc
aximos magiſtratus gerentes, nullo exem-
, neque noſtra ex parte, neque noſtro
æſentium, neque imminenti Italiæ urbi-
e noſtræ periculo, si ille parricida cum
is latronibus, navibus, ex Asia Syria-
e expulſus, Italiam petiiſſet, mederi
tum facilè poſſent, voluerunt. Nonnullis
iam ipſi magiſtratus veniebant in ſuſpi-
onem, detinuiſſe nos, & demoratos eſſe,
m claſſis Dolabellæ certior fieret de ad-
ntu noſtro. Quam ſuſpicionem conſecutæ
s aliquot auxerunt; maximè quòd ſubitò

ex Lycia Sex. Marius, & C. Titius, legati Dolabellæ, a claſſe diſceſſerunt, navique longâ profugerunt, onerariis relictis in quibus colligendis non minimum temporis laboriſque conſumpſerant. Itaque, quum ab Rhodo cum iis, quas habueramus, navibus in Lyciam veniſſemus, naves onerarias recepimus, dominiſque reſtituimus idemque, quod maximè verebamur, ne poſſet Dolabella cum ſuis latronibus in Italiam venire, timere deſiimus. Claſſem fugientem perſecuti ſumus uſque Sidam quæ extrema regio eſt provinciæ meæ. Ibi cognovi, partem navium Dolabellæ diffugiſſe; reliquas Syriam, Cyprumque petiiſſe. Quibus disjectis, quum ſcirem, C. Caſſii, ſingularis civis, & ducis, claſſem maximam fore præſtò in Syria, ad meum officium reverti: daboque operam, ut meum ſtudium, & diligentiam vobis, Patres conſcripti, reique publicæ, præſtem; pecuniamque, quàm maximam potero, & quàm celerrimè cogam, omnibuſque rationibus ad vos mittam. Si percurrero provinciam, & cognovero, qui nobis & reipublicæ fidem præſtiterunt in conſervanda pecunia a me depoſita, quique ſcelere ultro deferentes pecuniam publicam, hoc munere ſocietatem facinorum cum Dolabella inierunt, faciam vos certiores. De quibus, ſi vobis videbitur, ſi, ut meriti ſunt, graviter

conſtitueritis, noſque veſtrâ auctoritate firmaveritis, faciliùs & reliqua exigere vectigalia, & exacta ſervare poterimus. Interea, quò commodiùs vectigalia tueri, provinciamque ab injuria defendere poſsim, præſidium neceſſarium, voluntariumque comparavi. His litteris ſcriptis, milites circiter XXX, *quos Dolabella ex Asia conſcripſerat, e Syria fugientes in Pamphyliam venerunt. Hi nuntiaverunt, Dolabellam Antiochiam, quæ in Syria eſt, veniſſe; non receptum: conatum eſſe aliquoties vi introire, repulſum ſemper eſſe cum magno ſuo detrimento. Itaque centum circiter amissis, ægris relictis, noctu Antiochiâ profugiſſe Laodiceam versùs: eâ nocte omnes ferè Asiaticos milites ab eo diſcessiſſe: ex his ad octingentos Antiochiam rediiſſe, & ſe iis tradidiſſe, qui a Cassio relicti, urbi illi præerant: cæteros per Amanum in Ciliciam deſcendiſſe; quo ex numero, ſe quoque eſſe dicebant: Cassium autem cum ſuis omnibus copiis, nuntiatum eſſe, quatridui iter Laodiceâ abſuiſſe, tum, quum Dolabella eò tenderet. Quamobrem opinione celeriùs confido ſceleratissimum latronem pœnas daturum. Quarto Nonas Junias, Pergæ.*

TREBONIUS CICERONI S.

CICERONI patri gratulatur de filio, quem optimis ſtudiis deditum Athenis offenderat. Verſus

mittit, in civem improbum a ſe conſcri & in libro de Cæſaris interitu ſui petit nem habeat. Anno *U. C.* 709.

16. *SI vales, bene eſt. Athenas v d. XI. Kal. Jun. atque ibi, quod m optabam, vidi filium tuum, deditum mis ſtudiis, ſummâque modeſtiæ famâ. ex re quantam voluptatem ceperim, potes, etiam me tacente. Non enim n quanti te faciam, & quàm, pro veterrimo veriſſimoque amore, omnibu etiam minimis commodis, non modò bono, gaudeam. Noli putare, mi Ci me hoc auribus tuis dare: nihil a cente tuo, atque adeo noſtro (nihil mihi a te poteſt eſſe ſejunctum) aut bilius omnibus iis, qui Athenis ſunt aut ſtudioſius earum artium, quas tu ximè amas, hoc eſt, optimarum. I tibi, quod verè facere poſſum, libente que gratulor; nec minùs etiam nobis; eum, quem neceſſe erat diligere, q cumque eſſet, talem habemus, ut lil quoque diligamus. Qui quum mihi in mone injeciſſet, ſe velle Aſiam viſere modò invitatus, ſed etiam rogatus me, ut id potiſſimùm nobis obtinen provinciam faceret. Cui nos & caritat amore, tuum officium præſtaturos, no bes dubitare. Illud quoque erit nobis*

ut Cratippus unà cum eo ſit, ne putes, in Aſia feriatum illum ab iis ſtudiis, in quæ tuâ cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, & ingreſſum pleno gradu, cohortari non intermittemus; quò in dies longiùs, diſcendo, exercendoque ſe, procedat. Vos quid ageretis in republica, quum has litteras dabam, non ſciebam. Audiebam quædam turbulenta, quæ ſcilicet cupio eſſe falſa, ut aliquando otioſâ libertate fruamur, quod vel minimè adhuc mihi contigit. Egò tamen nactus in navigatione noſtra puſillum laxamenti, concinnavi tibi munuſculum ex inſtituto meo: & dictum, cum magno noſtro honore a te dictum, concluſi, & tibi infrà ſubſcripſi. In quibus verſiculis, ſi tibi quibuſdam verbis εὐθυῤῥημονέστερος videbor; turpitudo perſonæ ejus, in quam liberiùs invehimur, nos vindicabit. Ignoſces etiam iracundiæ noſtræ; quæ juſta eſt in ejuſmodi & homines, & cives. Deinde, qui magis hoc Lucilio licuerit aſſumere libertatis, quàm nobis? quum, etiam ſi odio par fuerit in eos, quos læſit, tamen certè non magis dignos habuerit, in quos tantâ libertate verborum incurreret. Tu, ſicut mihi pollicitus es, adjunges me quàm primùm ad tuos ſermones. Namque illud non dubito, quin, ſi quid de interitu Cæſaris ſcribas, non patiaris me minimam partem & rei,

& amoris tui ferre. Vale, & matrem; meoſque tibi commendatos habe. Data VIII. *Kalendas Junias, Athenis.*

Cicero Cornificio Collegæ S. D.

Cornificio *Africæ præfecto de Syriaco tumultu, & urbano otio, ſeu negotiorum ceſſatione ſcribit. Librum de optimo genere dicendi commendat, & ſuum ipsi ſtudium confirmat.* Anno *U. C. 708.*

17. Grata mihi vehementer eſt memoria noſtri tua, quam ſignificaſti litteris: quam ut conſerves, non quò de tua conſtantia dubitem, ſed quia mos eſt ita rogandi, rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nuntiata ſunt: quæ, quia tibi ſunt propiora quàm nobis, tuâ me causâ magis movent, quàm meâ. Romæ ſummum otium eſt; ſed ita, ut malis ſalubre aliquod & honeſtum negotium; quod ſpero fore: video id curæ eſſe Cæſari. Me ſcito, dum tu absis, quasi occasionem quamdam, & licentiam nactum, ſcribere audaciùs; & cetera quidem fortaſſe, quæ etiam tu concederes; ſed proximè ſcripsi de optimo genere dicendi: in quo ſæpe ſuſpicatus ſum, te a judicio noſtro, sic ſcilicet, ut doctum hominem a non indocto, paululum dissidere. Huic tu libro, maximè velim ex animo, si mi-

nùs, gratiæ causâ ſuffragere. Dicam tuis, ut eum, ſi velint, deſcribant, ad teque mittant. Puto enim, etiam ſi rem minùs probabis, tamen in iſta ſolitudine, quidquid a me profectum ſit, jucundum tibi fore. Quòd mihi exiſtimationem tuam, dignitatemque commendas, facis tu quidem omnium more: ſed velim ſic exiſtimes, me, quum amori, quem inter nos mutuum eſſe intelligam, plurimum tribuam, tum de ſummo ingenio, & de ſtudiis tuis optimis, & de ſpe ampliſſimæ dignitatis ita judicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

CICERO CORNIFICIO COLLEGÆ S. D.

INFREQUENTIAM litterarum excuſat, Cornificii prudentiam laudat, gravitatemque: præſentem reip. caſum accuſat cum Cæſaris excuſatione. Anno *U. C. 708.*

18. QUOD extremum fuit in ea epiſtola, quam a te proximè accepi, ad id primùm reſpondebo. Animum adverti enim, hoc vos magnos oratores facere nonnumquam. Epiſtolas requiris meas: ego autem numquam, quum mihi denuntiatum eſſet a tuis, ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis litteris intelligere, te nihil commiſſurum eſſe temerè, nec antè, quàm ſciſſes, quò iſte

neſcio qui Cæcilius Baſſus erumperet; quidquam certi conſtituturum; id ego & ſperaram prudentiâ tuâ fretus; & ut confiderem, fecerunt tuæ gratissimæ mihi litteræ. Idque ut facias quàm ſæpissime, ut & quid tu agas, & quid agatur, ſcire possim, & etiam quid acturus sis, valde te rogo. Etsi periniquo patiebar animo te a me digredi; tamen eo tempore me conſolabar, quòd & in ſummum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotiis diſcedere. Utrumque contrà accidit: iſtic enim bellum eſt exortum, hìc pax conſecuta; ſed tamen ejuſmodi pax, in qua, si adeſſes, multa te non delectarent; ea tamen, quæ ne ipſum Cæſarem quidem delectent. Bellorum enim civilium hi ſemper exitus ſunt, ut non ea ſolùm fiant, quæ velit victor, ſed etiam, ut iis mos gerendus sit, quibus adjutoribus sit parta victoria. Equidem sic jam obdurui, ut ludis Cæſaris noſtri æquissimo animo viderem T. Plancum, audirem Laberii & Publii poëmata. Nihil mihi tam deeſſe ſcito, quàm quicum hæc familiariter, doctéque rideam. Is tu eris, si quàm primùm veneris. Quod ut facias, non meâ ſolùm, ſed etiam tuâ intereſſe arbitror.

M. T. CICERO CORNIFICIO S. D.

Gratulatur de provincia Syria, Cornificio a Cæſare tributa. Si bellum ſit Parthicum, ut Bibuli exemplo ſe mœnibus includat, per jocum monet. Anno *U. C.* 709.

19. LIBENTISSIME legi tuas litteras, in quibus jucundiſſimum mihi fuit, quòd cognovi meas tibi redditas eſſe. Non enim dubitabam, quin eas lubenter lecturus eſſes: verebar ut redderentur. Bellum, quod eſt in Syria, Syriamque provinciam tibi tributam eſſe a Cæſare, ex tuis litteris cognovi. Eamdem rem tibi volo bene & feliciter evenire: quod ita fore confido, fretus & induſtriâ, & prudentiâ tuâ. Sed de Parthici belli ſuſpicione quod ſcribis, ſanè me commovit. Quantum copiarum haberes, quum ipſe conjecturâ conſequi poteram, tum ex tuis litteris cognovi. Itaque opto, ne ſe illa gens moveat hoc tempore, dum ad te legiones eæ perducantur, quas audio duci. Quòd ſi pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet uti conſilio M. Bibuli; qui ſe oppido munitiſſimo & copioſiſſimo tam diu tenuit, quàm diu in provincia Parthi fuerunt. Sed hæc meliùs ex re, & ex tempore conſtitues. Mihi quidem uſque curæ erit

quid agas, dum, quid egeris, ſciero. Litteras ad te numquam habui cui darem, quin dederim. A te, ut idem facias, peto; in primiſque, ut ita ad tuos ſcribas, ut me tuum ſciant eſſe. Vale.

CICERO CORNIFICIO.

JOCATUR, quòd Sinueſſanæ villæ hoſpitio uti noluerat. Hæc epiſtola ſcripta videtur, quo tempore Cornificius per hæc loca in Africam proficiſceretur, ut ſuperioribus præponenda ſit. CORRAD.

20. GRATÆ mihi tuæ litteræ, niſi quòd Sinueſſanum deverſoriolum contempsiſti. Quam quidem contumeliam villa puſilla iniquo animo feret, niſi in Cumano & Pompeiano reddideris πάντα περὶ πάντων. Sic igitur facies, meque amabis, & ſcripto aliquo laceſſes: ego enim reſpondere faciliùs poſſum, quàm provocare. Quòd ſi, ut es, ceſſabis, laceſſam; nec tua ignavia etiam mî inertiam afferet. Plura otioſus. Hæc, quum eſſem in ſenatu, exaravi. Vale.

M. T. CICERO CORNIFICIO S. D.

ANICIUM ſenatorem, ejuſque negotia & dignitatem commendat. Anno *U. C.* 709.

21. CAIUS Anicius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum

ſuorum causâ legatus eſt in Africam legatione liberâ. Eum velim rebus omnibus adjuves, operamque des, ut quàm commodissimè ſua negotia conficiat: in primiſque, quod ei carissimum eſt, dignitatem ejus tibi commendo; idque a te peto, quod ipſe in provincia facere ſum ſolitus, non rogatus, ut omnibus ſenatoribus lictores darem; quod idem acceperam, & id cognoram a ſummis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies; ceteriſque rebus omnibus ejus dignitati, reique, si me amas, conſules. Id erit mihi gratissimum. Da operam, ut valeas.

M. CICERO CORNIFICIO S. P. D.

NARRAT de ſtatu reip. poſt Cæſaris interitum; & ne provinciam sine ſenatusconſulto tradat, hortatur. Anno *U. C.* 709.

22. NOS hîc cum homine gladiatore, omnium nequissimo, collega noſtro, Antonio, bellum gerimus; ſed non pari conditione, contra arma verbis. At etiam de te concionatur: nec impunè; nam ſentiet, quos lacessierit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perſcribi ab aliis, a me futura debes cognoſcere; quorum quidem non eſt difficilis conjectura. Oppreſſa omnia ſunt; nec habent ducem

boni, noſtrique τυραννοκτόνοι longè gentium abſunt. Panſa & ſentit bene, & loquitur fortiter: Hirtius noſter tardiùs convaleſcit. Quid futurum sit, planè neſcio. Spes tamen una eſt, aliquando populum Romanum majorum similem fore. Ego certè reipublicæ non deero, &, quidquid acciderit, a quo mea culpa absit, animo forti feram. Illud profectò, quoad potero, tuam famam & dignitatem tuebor. A. d. XIII. Kal. Jan. ſenatus frequens mihi eſt aſſenſus, quum de ceteris rebus magnis & neceſſariis, tum de provinciis, ab iis qui obtinerent, retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi qui ex ſenatusconſulto ſuccessiſſet. Hoc ego quum reipublicæ causâ cenſui, tum, mehercule, in primis retinendæ dignitatis tuæ. Quamobrem te amoris noſtri causâ rogo, reipublicæ causâ hortor, ut ne cui quidquam juris in tua provincia eſſe patiare; atque ut omnia referas ad dignitatem, quâ nihil poteſt eſſe præſtantius. Verè tecum agam, ut necessitudo noſtra poſtulat. In Sempronio, si meis litteris obtemperaſſes, maximam ab omnibus laudem adeptus eſſes. Sed illud & præteriit, & levius eſt. Hæc magna res eſt. Fac, ut provinciam retineas in poteſtate reipublicæ. Plura ſcripsiſſem, nisi tui feſtinarent. Itaque Cherippo noſtro me velim excuſes.

M. T. CICERO CORNIFICIO S. D.

RESPONDET ad ea, quæ Stratorius nuntiaverat de provincia: deinde reip. formam deſcribit. Anno *U. C. 709.*

23. OMNEM conditionem imperii tui, ſtatumque provinciæ mihi demonſtravit Stratorius. O multa intolerabilia locis omnibus! Sed, quò tua major dignitas, eò, quæ tibi acciderunt, minùs ferenda. Neque enim, quæ tu propter magnitudinem & animi & ingenii moderatè fers, a te non ulciſcenda ſunt, etiam si non ſunt dolenda. Sed hæc poſteriùs. Rerum urbanarum acta tibi mitti certò ſcio: quod ni ita putarem, ipſe perſcriberem, in primiſque Cæſaris Octaviani conatum: de quo multitudini fictum ab Antonio crimen videtur, ut in pecuniam adoleſcentis impetum faceret; prudentes autem & boni viri & credunt factum, & probant. Quid quæris? magna ſpes eſt in eo: nihil eſt, quod non exiſtimetur laudis & gloriæ causâ facturus. Antonius autem, noſter familiaris, tanto ſe odio eſſe intelligit, ut, quum interfectores ſuos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. A. d. VII. Idus Octobr. Brundisium venerat, profectus obviam legionibus Macedonicis quatuor; quas sibi

conciliare pecuniâ cogitabat, eaſque ad urbem adducere; & in cervicibus noſtris collocare. Habes formam reipublicæ, si in caſtris poteſt eſſe reſpublica: in qua tuam vicem ſæpe doleo, quòd nullàm partem per ætatem ſanæ & ſalvæ reipublicæ guſtare potuiſti. Atque antehac quidem ſperare ſaltem licebat, nunc etiam id ereptum eſt. Quæ enim eſt ſpes, quum in concione dicere auſus sit Antonius, Canutium apud eos sibi locum quærere, quibus, ſe ſalvo, locus in civitate eſſe non poſſet? Equidem & hæc, & omnia quæ homini accidere poſſunt, sic fero, ut philoſophiæ magnam habeam gratiam, quæ me non modò ab ſollicitudine abducit, ſed etiam contra omnes fortunæ impetus armat: tibique idem cenſeo faciendum, nec, a quo culpa absit, quidquam in malis numerandum Sed hæc tu meliùs. Stratorium noſtrum quum ſemper probaſſem, tum maximè in tuis rebus ſummam ejus fidem, diligentiam, prudentiamque cognovi. Da operam ut valeas. Hòc mihi gratius facere nihil potes.

M. T. Cicero Cornificio S. P. D.

Ut omni curâ in remp. incumbat, hortatur. De legatis ſcribit ad Antonium missis. Pinarium commendat. Anno *U. C. 710.*

24. EGO nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modò laudandi tui, ſed ne ornandi quidem. Sed mea ſtudia erga te & officia malo tibi ex tuorum litteris, quàm ex meis, eſſe nota. Te tamen hortor, ut omni curâ in rempublicam incumbas: hoc eſt animi, hoc eſt ingenii tui, hoc ejus ſpei, quam habere debes, amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hac de re aliàs ad te pluribus: quum enim hæc ſcribebam, in exſpectatione erant omnia: nondum legati redierant, quos ſenatus non ad pacem deprecandam, ſed ad denuntiandum bellum miſerat, nisi legatorum nuntio paruiſſet. Ego tamen, ut primùm occasio data eſt, meo priſtino more rempublicam defendi: me principem ſenatui populoque Romano profeſſus ſum; nec, poſtea quàm ſuſcepi cauſam libertatis, minimum tempus amisi tuendæ ſalutis, libertatiſque communis. Sed hæc quoque te ex aliis malo. T. Pinarium, familiarissimum meum, tanto tibi ſtudio commendo, ut majore non possim; cui quum propter omnes virtutes, tum etiam propter ſtudia communia, ſum amicissimus. Is procurat rationes negotiaque Dionysii noſtri, quem & tu multum amas, & ego omnium plurimùm. Ea tibi ego non de-

beo commendare; ſed commendo tamen. Facies igitur, ut ex Pinarii, gratiſſimi hominis, litteris tuum & erga illum, & erga Dionysium ſtudium perſpiciamus. Vale.

M. T. Cicero Cornificio S. P. D.

Ex litteris Cornificii S. C. factum eſſe ſignificat: ut in remp. incumbat, hortatur: Lucceio ſe nullâ in re defuturum pollicetur. Anno U. C. 710.

25. Liberalibus litteras accepi tuas; quas mihi Cornificius altero viceſimo die, ut dicebat, reddidit. Eo die non fuit ſenatus; neque poſtero. Quinquatribus frequenti ſenatu cauſam tuam egi non invitâ Minervâ: etenim eo ipſo die ſenatus decrevit, ut Minerva noſtra, cuſtos urbis, quam turbo dejecerat, reſtitueretur. Panſa tuas litteras recitavit. Magna ſenatûs approbatio conſecuta eſt cum ſummo gaudio, & offensione Minotauri, id eſt, Calviſii & Tauri. Factum de te ſenatusconſultum honorificum. Poſtulabatur ut etiam illi notarentur: ſed Panſa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primùm in ſpem libertatis ingreſſus ſum, & cunctantibus ceteris, a. d. XIII. Kal. Januarii, fundamenta jeci reipublicæ; eo ipſo die providi multum, atque ha-

bui rationem dignitatis tuæ: mihi enim eſt aſſenſus ſenatus de obtinendis provinciis. Nec verò poſtea deſtiti labefactare eum, qui ſumma cum tua injuria, contumeliaque reipublicæ, provinciam abſens obtinebat. Itaque crebras, vel potiùs quotidianas compellationes meas non tulit, ſeque in urbem recepit invitus; neque ſolùm ſpe, ſed certâ re jam, & poſſessione deturbatus eſt. Meo juſtiſſimo, honeſtiſſimoque convicio te tuam dignitatem, ſummâ tuâ virtute tenuiſſe, provinciæque honoribus ampliſſimis affectum, vehementer gaudeo. Quòd te mihi de Sempronio purgas, accipio excuſationem: fuit enim illud quoddam cæcum tempus ſervitutis. Ego tuorum consiliorum auctor, dignitatiſque fautor, iratus temporibus, in Græciam, deſperatâ libertate, rapiebar; quum me Etesiæ, quaſi boni cives, relinquentem rempublicam, proſequi noluerùnt; Auſterque adverſus maximo flatu me ad tribules tuos Regium retulit: atque inde ventis, remis in patriam omni feſtinatione properavi, poſtridieque in ſumma reliquorum ſervitute liber unus fui. Sic ſum in Antonium invectus, ut ille non ferret, omnemque ſuum vinolentum furorem in me unum effunderet; meque quum elicere vellet ad cædis cauſam, tum tenta-

ret insidiis : quem ego ructantem & nauſeantem conjeci in Cæſaris Octaviani plagas. Puer enim egregius præsidium sibi primùm, & nobis, deinde ſummæ reipublicæ comparavit : qui nisi fuiſſet, Antonii reditus a Brundisio, peſtis patriæ fuiſſet. Quæ deinceps acta sint, ſcire te arbitror. Sed redeamus ad illud, unde devertimus. Accipio excuſationem tuam de Sempronio : neque enim ſtatuti quid in tanta perturbatione habere potuiſti. *Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores poſtulat*, ut ait Terentius. Quamobrem, mi Quinte, conſcende nobiſcum, & quidem ad puppim. Una navis eſt jam bonorum omnium : quam quidem nos damus operam, ut rectam teneamus : utinam proſpero curſu ! Sed quicumque venti erunt, ars noſtra certè non aberit : quid enim præſtare aliud virtus poteſt ? Tu fac magno animo sis & excelſo ; cogiteſque, omnem dignitatem tuam cum republica conjunctam eſſe debere. P. Lucceium mihi meum commendas ; quem, quibuſcumque rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem & Panſam, collegas noſtros, homines in conſulatu reipublicæ ſalutares, alieno ſanè tempore amisimus, republicâ Antoniano quidem latrocinio liberatâ, ſed nondum omnino explicatâ : quam nos, si licebit, more

noſtro tuebimur ; quamquam admodum ſumus jam defatigati. Sed nulla laſſitudo impedire officium & fidem debet. Verùm hæc hactenus. Ab aliis te de me, quàm a me ipſo, malo cognoſcere. De te audiebamus ea, quæ maximè vellemus. De Cn. Minucio, quem tu quibuſdam litteris ad cœlum laudibus extuliſti, rumores duriores erant. Id quale ſit, omninoque quid iſtic agatur, facias me velim certiorem.

CICERO CORNIFICIO S. D.

Heredes Q. Turii de bonis in Africa relictis, commendat. Anno *U. C. 709.*

26. QUINTUS Turius, qui in Africa negotiatus eſt, vir bonus & honeſtus, heredes fecit ſimiles ſui, Cn. Saturnium, Sex. Aufidium, C. Anneium, Q. Conſidium Gallum, L. Servilium Poſtumum, C. Rubellium. Ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quàm commendatione. Tantâ enim liberalitate ſe tuâ uſos prædicabant, ut iis plus a te tributum intelligerem, quàm ego te auderem rogare : audebo tamen ; ſcio enim quantum ponderis mea commendatio ſit habitura. Quare a te peto, ut ad eam liberalitatem, quâ ſine meis litteris uſus es, quàm maximus his litte-

ris cumulus accedat. Caput autem eſt meæ commendationis, ne patiare Erotem Turium, Q. Turii libertum, ut adhuc fecit, hereditatem Turianam avertere, ceteriſque omnibus rebus habeas eos commendatissimos. Magnam ex eorum ſplendore & obſervantiâ capies voluptatem. Quod ut velis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. CICERO Q. CORNIFICIO S. P. D.

AUFIDII, Equitis Romani, Africana negotia commendat. Anno *U. C. 709.*

27. SEXTUS Aufidius & obſervantiâ, quâ me colit, accedit ad proximos; & ſplendore, equiti Romano nemini cedit. Eſt autem ita temperatis moderatisque moribus, ut ſumma ſeveritas, ſumma cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia, quæ ſunt in Africa, ita commendo, ut majore ſtudio, magiſve ex animo commendare non possim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat meas apud te litteras maximum pondus habuiſſe. Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

M. T. CICERO Q. CORNIFICIO S. P. D.

QUOD Cornificius in eos, qui Lilybæo minati fuerant, non animadverterat, leviter reprehendit: contrà laudat ejus in remp. ſtudium; addit de pecunia & de repub. ANNO *U. C.* 710.

28. ASSENTIOR tibi, eos, quos ſcribis Lilybæo minari, iſtic pœnas dare debuiſſe: ſed metuiſti, ut ais, ne nimis liber in ulciſcendo viderere. Metuiſti igitur, ne gravis civis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Quòd ſocietatem reipublicæ conſervandæ, tibi mecum a patre acceptam, renovas, gratum eſt: quæ ſocietas inter nos ſemper, mi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud, quòd mihi tuo nomine gratias agendas non putas: nec enim id inter nos facere debemus. Senatus ſæpius pro dignitate tua appellaretur, si abſentibus conſulibus, umquam, nisi ad rem novam, cogeretur. Itaque nec de H-S xx. nec de H-S IↃCC, quidquam agi nunc per ſenatum poteſt. Tibi autem ex ſenatusconſulto imperandum, mutuumque ſumendum cenſeo. In republica quid agatur, credo te ex eorum litteris cognoſcere, qui ad te acta debent perſcribere. Ego ſum ſpe bonâ: consilio, curâ, la-

bore non deſum : omnibus inimici
publicæ eſſe me acerrimum hoſtem
me fero. Res neque nunc difficili
mihi videtur eſſe ; & fuiſſet facill
si culpa a quibuſdam abfuiſſet. Val

M. T. CICERO Q. CORNIFI
S. P. D.

*LAMIÆ negotia commendat : eum ſuſpectum
nificio excuſat.* Anno *U. C. 710.*

29. NON modò tibi, cui omnia
notissima ſunt, ſed neminem in p
Romano arbitror eſſe, cui sit ignc
familiaritas, quæ mihi cum L. Lami
Etenim magno theatro ſpectata eſt
quum eſt ab A. Gabinio conſule re
tus, quòd liberè & fortiter ſalutem
defendiſſet. Nec ex eo amor inte
natus eſt ; ſed quòd erat vetus &
gnus, propterea nullum periculum
me adire dubitavit. Ad hæc officia
merita potiùs, jucundissima conſue
accedit, ut nullo prorſus plus ho
delecter. Non puto te jam exſpect
quibus eum tibi verbis commendem :
ſas enim tanti amoris intelligis ;
verba desideret, iis me omnibus
putato. Tantùm velim exiſtimes, si
gotia Lamiæ, procuratores, libertos
miliam, quibuſcumque rebus opus

defenderis, gratius mihi futurum, quàm si ea tua liberalitas pertinuiſſet ad rem familiarem meam. Nec dubito quin sine mea commendatione, quod tuum eſt judicium de hominibus, ipsius Lamiæ causâ ſtudiosè omnia facturus sis: quamquam erat nobis dictum, te exiſtimare, alicui ſenatusconſulto, quod contra dignitatem tuam fieret, ſcribendo Lamiam affuiſſe: qui omnino conſulibus illis numquam affuit ſcribendo: deinde omnia tum falſa ſenatusconſulta deferebantur. Nisi fortè etiam illi Semproniano ſenatusconſulto me cenſes affuiſſe; qui ne Romæ quidem tum fui; ut de eo ad te ſcripsi, re recenti. Sed hæc hactenus. Tē, mi Cornifici, etiam atque etiam rogo, ut omnia Lamiæ negotia, mea putes eſſe; cureſque, ut intelligat hanc commendationem maximo sibi uſui fuiſſe. Hòc mihi gratius facere nihil potes. Cura ut valeas.

M. T. CICERO CORNIFICIO S. P. D.

SILENTIUM litterarum, præter litigantium commendationes, excuſat: de renovato bello ſcribit: & de anguſtiis pecuniæ publicæ. Anno *U. C. 710.*

30. ITANE præter litigatores, nemo ad te meas litteras? Multæ iſtæ quidem: tu

enim perfeciſti, ut nemo ſine litteris meis tibi ſe commendatum putaret. Sed quis umquam tuorum mihi dixit eſſe, cui darem, quin dederim? aut quid mihi jucundius, quàm, quum coràm tecum loqui non poſſim, aut ſcribere ad te, aut tuas legere litteras? Illud magis mihi ſolet eſſe moleſtum, tantis me impediri occupationibus, ut ad te ſcribendi meo arbitratu facultas nulla detur. Non enim te epiſtolis, ſed voluminibus laceſſerem; quibus quidem me a te provocari oportebat: quamvis enim occupatus ſis, otii tamen plus habes: aut ſi, ne tu quidem vacas, noli impudens eſſe, nec mihi moleſtiam exhibere, & a me litteras crebriores, quum tu mihi raro mittas, flagitare. Nam quum antea diſtinebar maximis occupationibus, propterea quòd omnibus curis rempublicam mihi tuendam putabam; tum hoc tempore, multò diſtineor vehementiùs. Ut enim graviùs ægrotant ii, qui quum levati morbo videntur, in eum de integro inciderunt; ſic vehementiùs nos laboramus, qui, profligato bello, ac pene ſublato, renovatum bellum gerere conamur. Sed hæc hactenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac ut perſuadeas, non eſſe me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut a te vinci poſſim aut officiis, aut amore. Non dubitabam

bitabam equidem : verumtamen multò mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus. O hominem ſemper illum quidem mihi aptum, nunc verò etiam ſuavem! Vultus mehercule tuos mihi expreſſit omnes, non ſolùm animum ac verba pertulit. Itaque noli vereri, ne tibi ſuccenſuerim, quòd eodem exemplo ad me, quo ad ceteros. Requisivi equidem proprias ad me unum litteras, ſed neque vehementer, & amanter. De ſumptu, quem te in rem militarem facere & feciſſe dicis, nihil ſanè poſſum tibi opitulari, propterea quòd & orbus ſenatus, conſulibus amissis, & incredibiles anguſtiæ pecuniæ publicæ; quæ conquiritur undique, ut optimè meritis militibus promiſſa ſolvantur : quod quidem fieri sine tributo poſſe non arbitror. De Actio Dionysio nihil puto eſſe; quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Lucceio nihil tibi concedo, quò ſtudioſior ejus sis, quàm ego ſum: eſt enim nobis neceſſarius. Sed a magiſtris quum contenderem de proferendo die, probaverunt mihi, ſeſe, quò minùs id facerent, & compromiſſo, & jurejurando impediri. Quare veniendum arbitror Lucceio: quamquam, si meis litteris obtemperavit, quum tu hæc leges, illum Romæ eſſe oportebit. Ceteris de rebus, maximéque de pecu-

nia, quum Panſæ mortem ignora
ſcripsiſti, quæ per nos ab eo conſeq
poſſe arbitrarere: quæ te non fefelliſ
si viveret; nam te diligebat. Poſt 1
tem autem ejus quid fieri poſſet,
videbamus. De Venuleio, Latino,
ratio, valde laudo. Illud non nin
probo, quod ſcribis, quò illi ar
æquiore ferrent, te tuis etiam le
lictores ademiſſe: honore enim digni
ignominiâ dignis non erant compara
eoſque ex ſenatusconſulto, si non d
dunt, cogendos, ut decedant, exiſt
Hæc ferè ad eas litteras, quas eo
exemplo binas accepi. De reliquo.
lim tibi perſuadeas, non eſſe mihi m
dignitatem tuâ cariorem. Vale.

EPISTOLARUM
AD
FAMILIARES
LIBER TERTIUS-DECIMUS.

M. T. Cicero C. Memmio S. P. D.

C. Memmius, qui tribunus pl. Lucullos triumphaturos vexaverat, & prætor ab Cæſare rationem geſti conſulatûs repetierat, damnatus lege de ambitu, exſulabat Athenis, ſed antequam Cicero in provinciam iturus adveniret, diſceſſerat Mitylenas. Ab hoc ergo per litteras petit, ut in gratiam cum Patrone Epicureo redeat, eique locum concedat, ubi Epicurus habitaverat. Anno *U. C.* 702.

1. Etsi non ſatis mihi conſtiterat, cum aliquane animi mei moleſtia, an potiùs libenter te Athenis viſurus eſſem, quòd injuria, quam accepiſti, dolore me afficeret, ſapientia tua, quâ fers injuriam, lætitiâ; tamen vidiſſe te mallem. Nam quod eſt moleſtiæ, non ſanè multò levius eſt, quum te non video: quod eſſe potuit voluptatis, certè, ſi vidiſſem

te, plus fuiſſet. Itaque non dubitabo dare operam ut te videam, quum id ſatis commodè facere potero. Interea, quod per litteras & agi tecum, &, ut arbitror, confici poteſt, agam nunc. Ac te illud primùm rogabo, ne quid invitus meâ causâ facias; ſed id, quod intelliges tuâ nullam in partem, meâ multum intereſſe, ita mihi des, si tibi, ut id libenter facias, antè perſuaſeris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia ſunt; nisi quòd in philoſophia vehementer ab eo diſſentio. Sed & initiò Romæ, quum te quoque & tuos omnes obſervabat, me coluit in primis; & nuper, quum ea, quæ voluit, de ſuis commodis & præmiis conſecutus eſt, me habuit ſuorum defenſorum & amicorum ferè principem. Etiam a Phædro (qui nobis, quum pueri eſſemus, antè quàm Philonem cognovimus, valde, ut philoſophus; poſtea tamen, ut vir bonus, & ſuavis, & officioſus probabatur) traditus mihi, commendatuſque eſt. Is igitur Patro, quum ad me Romam litteras misiſſet, uti te sibi placarem, peteremque, ut neſcio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes; nihil ſcripsi ad te ob eam rem, quòd ædificationis tuæ consilium meâ commendatione nolebam impediri. Idem, ut veni Athenas, quum, idem ut ad te ſcriberem, rogaſ-

ſet ; ob eam cauſam impetravit, quòd te abjeciſſe illam ædificationem conſtabat inter omnes amicos tuos. Quod si ita eſt, & si jam planè tuâ nihil intereſt, velim, si qua offenſiuncula facta eſt animi tui, perverſitate aliquorum (novi enim gentem illam) des te ad lenitatem, vel propter tuam ſummam humanitatem, vel etiam honoris mei causâ. Equidem si, quid ipſe ſentiam, quæris; nec, cur ille tantopere contendat, video; nec, cur tu repugnes : nisi tamen multò minùs tibi concedi poteſt, quàm illi, laborare sine cauſa. Quamquam Patronis & orationem, & cauſam tibi cognitam eſſe certò ſcio: honorem, officium, teſtamentorum jus, Epicuri auctoritatem, Phædri obteſtationem, ſedem, domicilium, veſtigia ſummorum hominum, *sibi* tuenda eſſe dicit. *Totam* hominis vitam, rationemque, quam ſequitur in philoſophia, derideamus licet, si hanc ejus contentionem volumus reprehendere. Sed, mehercules, quando illi, ceteriſque, quos illa delectant, non valde inimici ſumus, neſcio an ignoſcendum sit huic, si tantopere laborat ; in quo etiam si peccat, magis ineptiis, quàm improbitate, peccat. Sed ne plura (dicendum enim aliquando eſt) Pomponium Atticum sic amo, ut alterum fratrem : nihil eſt illo mihi nec ca-

rius, nec jucundius. Is (non quô
ex iſtis: eſt enim omni liberali doĉ
politiſſimus: ſed valde diligit Patron
valde Phædrum amavit) ſic a me
contendit homo minimè ambitioſus,
nimè in rogando moleſtus, ut nihil
quam magis; nec dubitat, quin e
te nutu hoc conſequi poſſem, etia
ædificaturus eſſes. Nunc verò si au
rit te ædificationem depoſuiſſe, n
tamen me a te impetraſſe, non te in
illiberalem, ſed me in ſe negliger
putabit. Quamobrem peto a te, ut
bas ad tuos, poſſe tuâ voluntate de
tum illud Areopagitarum, quem ὑπο
μνηματισμὸν illi vocant, tolli. Sed rede
prima. Priùs velim tibi perſuadeas
hoc meâ causâ libenter facias, quàn
facias. Sic tamen habeto, si feceris c
rogo, fore mihi gratiſſimum. Vale.

CICERO MEMMIO S.

PETIT, ut Evandro ſtatuario de ſacrarii
tatione accommodet. Anno *U. C. 702.*

2. CAIO Aviano Evandro, qui h
tat in tuo ſacrario, & ipſo multum u
& patrono ejus M. Æmilio familiar
mè. Peto igitur a te majorem in
dum, quod sine tua moleſtia fiat,
de habitatione accommodes. Nam

pter opera inſtituta multa multorum, ſubitum eſt ei remigrare Kal. Quint. Impedior verecundiâ, ne te pluribus verbis rogem. Neque tamen dubito, quin, si tuâ nihil aut non multum intersit, eo sis animo, quo ego eſſem, si quid tu me rogares. Mihi certè gratissimum feceris. Vale.

M. T. CICERO C. MEMMIO S. P. D.

FUFIUM commendat. Anno incerto.

3. AULUM Fuſium, unum ex meis intimis, obſervantissimum ſtudiosissimumque noſtri, eruditum hominem, & ſummâ humanitate, tuâque amicitiâ dignissimum, velim ita tractes, ut mihi coràm recepiſti. Tam gratum mihi id erit, quàm quod gratissimum. Ipſum præterea ſummo officio & ſummâ obſervantiâ tibi in perpetuum devinxeris. Vale.

M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. ORCÆ, LEG. PROPRÆT. S. D.

QUUM Cæſar, victor civilium bellorum, agrum militibus diviſurus eſſet, eique negotio præfeciſſet Q. Valerium, huic Volaterranos commendat, ne illorum ager divisioni ſubjiciatur. Anno *U. C. 708.*

4. CUM municipibus Volaterranis mihi ſumma necessitudo eſt: magno enim meo beneficio affecti, cumulatissimè mihi gra-

tiam retulerunt : nam nec in honoribus meis, nec in laboribus umquam defuerunt. Cum quibus si mihi nulla cauſa intercederet, tamen, quòd te vehementiſſimè diligo, quódque me a te plurimi fieri ſentio, & monerem te & hortarer; ut eorum fortunis conſuleres, præſertim quum propè præcipuam cauſam haberent ad jus obtinendum: primùm, quòd Sullani temporis acerbitatem, deorum immortalium benignitate ſubterfugerunt; deinde, quòd ſummo ſtudio populi Romani a me in conſulatu meo defensi ſunt. Quum tribuni plebis legem iniquiſſimam de eorum agris promulgaviſſent; facilè ſenatui populoque Romano perſuasi, ut eos cives, quibus fortuna pepercisset, ſalvos eſſe vellent. Hanc actionem meam C. Cæſar primo ſuo conſulatu in lege Agraria comprobavit, agrumque Volaterranum, & oppidum omni periculo in perpetuum liberavit; ut mihi dubium non sit, quin is, qui novas neceſſitudines adjungat, vetera ſua beneficia conſervari velit. Quamobrem eſt tuæ prudentiæ, aut ſequi ejus auctoritatem, cujus ſectam atque imperium ſumma cum tua dignitate ſecutus es; aut certè illi integram omnem cauſam reſervare. Illud verò dubitare non debes, quin tam grave, tam firmum, tam honeſtum municipium

tibi tuo ſummo beneficio in perpetuum obligari velis. Sed hæc, quæ ſuprà ſcripta ſunt, eò ſpectant, ut te horter & ſuadeam. Reliqua ſunt, quæ pertinent ad rogandum; ut non ſolùm tuâ causâ tibi consilium me dare putes, ſed etiam, quod mihi opus sit, me a te petere, & rogare. Gratissimum igitur mihi feceris; si Volaterranos omnibus rebus integros incolumeſque eſſe volueris. Eorum ego domicilia, ſedes, rem, fortunas, quæ & a diis immortalibus, & a præſtantissimis in noſtra republica civibus, ſummo ſenatûs populique Romani ſtudio, conſervatæ ſunt, tuæ fidei, juſtitiæ, bonitatique commendo. Si pro meis priſtinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ita defendere poſſem Volaterranos, quemadmodum conſuevi tueri meos; nullum officium, nullum denique certamen, in quo illis prodeſſe poſſem, prætermitterem. Sed quando apud te nihilò minùs hoc tempore valere me confido, quàm valuerim ſemper apud omnes; pro noſtra ſumma necessitudine, parique inter nos & mutuâ benevolentiâ abs te peto, ut ita de Volaterranis mereare, ut exiſtiment, eum quasi divino consilio iſti negotio præpositum eſſe, apud quem unum nos, eorum perpetui defenſores, plurimùm valere poſſumus. Vale.

M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. OR LEG. PROPRÆT. S. P. D.

Ne ager C. Curtii dividatur, rationibus & mentis rogat. Anno *U. C.* 708.

5. NON moleſtè fero, eam nece dinem, quæ mihi tecum eſt, notam quàm plurimis: neque tamen ob cauſam (quod tu optimè exiſtimare tes) te impedio, quò minùs ſuſce negotium, pro tua fide & diligentia voluntate Cæſaris, qui tibi rem ma difficilemque commisit, gerere p Nam, quum multi a me petant m quòd de tua erga me voluntate no bitent; non committo, ut ambitione conturbem officium tuum. C. Curti ineunte ætate familiarissimè ſum Ejus & Sullani temporis injuſtissim lamitate dolui; & quum iis, qui sin injuriam acceperant, amissis omnibu tunis, reditus tamen in patriam volu omnium concedi videretur, adjuto columitatis fui. Is habet in Volate poſſessionem, quum in eam tamqu naufragio reliquias contuliſſet. Hoc a tempore eum Cæſar in ſenatum l quem ordinem ille, iſtâ poſſessione am tueri vix poteſt. Gravissimum autem quum ſuperior factus ſit ordine, inf

tem eſſe fortunâ; minimèque convenit, ex eo agro, qui Cæſaris juſſu dividatur, eum moveri, qui Cæſaris beneficio ſenator ſit. Sed mihi minùs libet multa de æquitate rei ſcribere, ne causâ potiùs apud te valuiſſe videar, quàm gratiâ. Quamobrem te in majorem modum rogo, ut C. Curtii rem meam putes eſſe: quidquid meâ causâ faceres, ut id C. Curtii causâ quum feceris, exiſtimes, quod ille per me habuerit, id me habere abs te. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. ORCÆ, PROCOS. S. P. D.

CUSPII amicos generatim omnes commendat, nominatim L. Julium & P. Cornelium. Anno U. C. 708.

6. SI vales, bene eſt: ego quidem valeo. Credo te memoriâ tenere, me & coram P. Cuſpio tecum locutum eſſe, quum te proſequerer paludatum; & item poſtea pluribus verbis tecum egiſſe, ut, quoſcumque tibi ejus neceſſarios commendarem, haberes eos in numero meorum neceſſariorum. Id tu pro tua ſumma erga me benevolentia, perpetuaque obſervantia, mihi liberaliſsimè atque humaniſsimè recepiſti. Cuſpius, homo in

omnes ſuos officioſiſſimus, mirificè quoſdam homines ex iſta provincia tuetur, & diligit, propterea quòd fuit in Africa bis, quum maximis ſocietatis negotiis præeſſet. Itaque hoc ejus officium, quod adhibet erga illos, ego meâ facultate & gratiâ ſoleo, quantum poſſum, adjuvare. Quare Cuſpianorum omnium commendationis cauſam hac tibi epiſtolâ exponendam putavi: reliquis epiſtolis, tantùm faciam, ut notam apponam eam, quæ mihi tecum convenit, & ſimul ſignificem de numero eſſe Cuſpii amicorum. Sed hanc commendationem, quam his litteris conſignare volui, ſcito eſſe omnium graviſſimam. Nam P. Cuſpius ſingulari ſtudio contendit a me, ut tibi quàm diligentiſſimè L. Julium commendarem. Ejus ego ſtudio vix videor mihi ſatisfacere poſſe, ſi utar verbis iis, quibus, quum diligentiſſimè quid agimus, uti ſolemus. Nova quædam poſtulat, & putat me ejus generis artificium quoddam tenere. Ei ego pollicitus ſum, me ex intima noſtra arte deprompturum mirificum genus commendationis. Id quando aſſequi non poſſum, tu re velim efficias, ut ille genere mearum litterarum incredibili quiddam perfectum arbitretur. Id facies, ſi omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate & poteſtate tua profi-

ciſci poterit, non modò re, ſed etiam verbis, vultu denique exprompſeris: quæ quantum in provincia valeant, vellem expertus eſſes. Sed tamen ſuſpicor, ipſum hominem, quem tibi commendo; perdignum eſſe tuâ amicitiâ: non ſolùm, quia mihi Cuſpius dicit, credo (tametsi id ſatis eſſe debebat) ſed quia novi ejus judicium in hominibus, & amicis deligendis. Harum litterarum vis quanta fuerit, propediem judicabo; tibique, ut confido, gratias agam. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia ſtudiosè diligenterque curabo. Cura ut valeas.

P. Cornelius, qui tibi has litteras dedit, eſt mihi a P. Cuſpio commendatus: cujus cauſâ quanto opere cuperem, deberemque, profectò ex me facilè cognoſti. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuſpius quàm maximas, quàm primùm, quàm ſæpiſſime gratias agat. Vale.

M. T. CICERO CLUVIO S. P. D.

PETIT a Cluvio, ne municipii Atellani vectigalis ager dividatur, ſed cauſam integram Cæſari reſervet. Anno *U. C.* 708.

7. QUUM in Galliam proficiſcens, pro noſtra necessitudine, tuaque ſumma in-

me obſervantia, ad me domum veniſſes, locutus ſum tecum de agro vectigali municipii Atellani, qui eſſet in Gallia; quantoque opere ejus municipii cauſâ laborarem, tibi oſtendi. Poſt tuam autem profectionem, quum & maxima res municipii honeſtissimi, mihique conjunctissimi, & ſummum meum officium ageretur; pro tuo animo in me singulari, exiſtimavi, me oportere ad te accuratiùs ſcribere: etsi non ſum neſcius, & quæ temporum ratio, & quæ tua poteſtas sit; tibique negotium datum eſſe a C. Cæſare, non judicium, præclarè intelligo. Quare a te tantum peto, quantum & te facere poſſe, & libenter meâ cauſâ facturum eſſe arbitror. Et primùm velim exiſtimes, quod res eſt, municipii fortunas omnes in iſto vectigali consiſtere: his autem temporibus hoc municipium maximis oneribus preſſum, ſummis affectum eſſe difficultatibus. Hoc etsi commune videtur eſſe cum multis, tamen, mihi crede singulares huic municipio calamitates accidiſſe; quas idcirco non commemoro, ne de miſeriis meorum neceſſariorum conquerens, homines, quos nolo, videar offendere. Itaque, nisi magnam ſpem haberem, C. Cæſari nos cauſam municipii probaturos, non erat cauſa, cur a te hoc tempore aliquid contende-

rem. Sed quia confido, mihique perſuaſi, illum & dignitatis municipii, & æquitatis, etiam voluntatis erga ſe habiturum eſſe rationem; ideo a te non dubitavi contendere, ut hanc cauſam illi integram conſervares. Quod etsi nihilominus a te peterem, si nihil audiviſſem te tale feciſſe, tamen majorem ſpem impetrandi nactus ſum, poſtea quàm mihi dictum eſt, hoc idem a te Regienſes impetraviſſe: qui etsi te aliquâ necessitudine attingunt; tamen tuus amor in me, ſperare me cogit, te, quod tuis neceſſariis tribueris, idem eſſe tributurum meis: præſertim quum ego pro his unis petam; habeam autem, qui simili causâ laborent, complures neceſſarios. Hoc me non sine cauſa facere, neque aliquâ levi ambitione commotum a te contendere, etsi te exiſtimare arbitror; tamen mihi affirmanti credas velim, me huic municipio debere plurimùm: nullum umquam fuiſſe tempus, neque honorum, neque laborum meorum, in quo non hujus municipii ſtudium in me exſtiterit singulare. Quapropter a te etiam atque etiam, pro noſtra ſumma conjunctione, proque tua benevolentia, majorem in modum peto atque contendo, ut, quum fortunas agri ejus municipii intelligas, quod sit mihi necessitudine, officiis, benevolentiâ con-

junctissimum, id mihi des, quod erit hujuſmodi, ut, si a Cæſare, quod ſperamus, impetrarimus, tuo beneficio nos id conſecutos eſſe judicemus: sin minùs; pro eo tamen id habeamus, quum a te data sit opera, ut impetraremus. Hoc quum mihi gratissimum feceris; tum viros optimos, homines honeſtissimos, eoſdemque gratissimos, & tuâ necessitudine dignissimos, ſummo beneficio in perpetuum tibi, tuiſque devinxeris. Vale.

M. T. Cicero M. Rutilio S. P. D.

Rutilium rogat, ut in agrorum divisione Albini prædia ne attingat. Anno *U. C.* 708.

8 Quum & mihi conſcius eſſem, quanti te facerem, & tuam erga me benevolentiam expertus eſſem, non dubitavi a te petere, quod mihi petendum eſſet. P. Sextium quanti faciam, ipſe optimè ſcio: quanti autem facere debeam, & tu, & omnes homines ſciunt. Is quum ex aliis te mei ſtudiosissimum eſſe cognoſſet, petivit a me, ut ad te quàm accuratissimè ſcriberem de re C. Albini ſenatoris; cujus ex filia natus eſt L. Sextius, optimus adoleſcens, filius P. Sextii. Hoc idcirco ſcripsi, ut intelligeres, non ſolùm me pro P. Sextio laborare debere, ſed Sextium etiam pro Al-

bino. Res autem eſt hæc. A M. Laberio C. Albinus prædia in æſtimationem accepit, quæ prædia Laberius emerat a Cæſare de bonis Plotianis. Ea si dicam non eſſe e republica dividi, docere te videar, non rogare. Sed tamen, quum Cæſar Sullanas venditiones & assignationes ratas eſſe velit, quò firmiores exiſtimentur ſuæ; si ea prædia dividentur, quæ ipſe Cæſar vendidit, quæ tandem in ejus venditionibus eſſe poterit auctoritas? Sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. Ego te planè rogo, atque ita, ut majore ſtudio, juſtiore de cauſa, magis ex animo rogare nihil possim, ut Albino parcas, prædia Laberiana ne attingas. Magnâ me affeceris non modò lætitiâ, ſed etiam quodammodo gloriâ, si P. Sextius homini maximè neceſſario ſatisfecerit per me, quum ego illi uni plurimùm debeam. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Majus mihi dare beneficium nullum potes. Id mihi intelliges eſſe gratissimum.

M. T. CICERO CRASSIPEDI S. P. D.

CRASSIPEDI, Bithyniæ quæſtori, Bithynicam publicanorum ſocietatem, in primiſque Cn. Pupium commendat. Anno *U. C. 702.*

9. QUAMQUAM tibi præſens commendavi, ut potui, diligentiſſimè, ſocios Bithyniæ; teque quum meâ commendatione, tum etiam tuâ ſponte intellexi cupere ei ſocietati, quibuſcumque rebus poſſes, commodare: tamen, quum ii, quorum res agitur, magni ſuâ intereſſe arbitrarentur, me etiam per litteras declarare tibi, quâ eſſem erga ipſos voluntate, non dubitavi hæc ad te ſcribere. Volo enim te exiſtimare, me, quum univerſo ordini publicanorum ſemper libentiſſimè tribuerim, idque magnis ejus ordinis erga me meritis facere debuerim; tum in primis amicum eſſe huic Bithynicæ ſocietati; quæ ſocietas ordine ipſo, & hominum genere, pars eſt maxima civitatis: conſtat enim ex ceteris ſocietatibus; & caſu permulti ſunt in ea ſocietate valde mihi familiares; in primiſque is, cujus præcipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius, P. filius, Men. qui eſt magiſter in ea ſocietate. Quæ quum ita sint, in majorem modum a te peto, Cn. Pupium, qui eſt in operis ejus ſocietatis, omnibus tuis officiis atque omni liberalitate tueare; cureſque ut ejus operæ, quod tibi facile factu eſt, quàm gratiſſimæ sint ſociis; remque & utilitatem ſociorum (cujus rei quantam

poteſtatem quæſtor habeat, non ſum ignarus) per te quàm maximè defenſam & auctam velis. Id quum mihi gratiſſimum feceris, tum illud tibi expertus promitto & ſpondeo, te ſocios Bithyniæ, si iis commodaris, memores eſſe & gratos cogniturum. Vale.

Cicero Bruto S.

M. Bruto, quem Cæſar, in Africanum bellum profecturus, Ciſalpinæ Galliæ præfecerat, M. Terentium Varronem, quæſtorem ſorte datum, diligentiſſimè commendat. Anno *U. C. 707.*

10. Quum ad te tuus quæſtor, M. Varro, proficiſceretur, commendatione egere eum non putabam: ſatis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipſo more majorum; qui, ut te non fugit, hanc quæſturæ conjunctionem, liberorum necessitudini proximam voluit eſſe. Sed quum sibi ita perſuasiſſet ipſe, meas de ſe accuratè ſcriptas litteras maximum apud te pondus habituras, a meque contenderet, ut quàm diligentiſſimè ſcriberem; malui facere, quod meus familiaris tanti ſuâ intereſſe arbitraretur. Ut igitur debere me facere hoc intelligas, quum primùm M. Terentius in forum venit, ad amicitiam ſe meam contulit. Deinde, ut ſe corroboravit, duæ cauſæ acceſſerunt, quæ

meam in illum benevolentiam augerent: una, quòd verſabatur in hoc ſtudio noſtro, quo etiam nunc maximè delectamur, & cum ingenio, ut noſti, nec ſine induſtria: deinde, quòd maturè ſe contulit in ſocietates publicanorum; quod quidem nollem; maximis enim damnis affectus eſt. Sed tamen cauſa communis ordinis mihi commendatissimi, fecit amicitiam noſtram firmiorem. Deinde verſatus in utriſque ſubſelliis optimâ & fide, & famâ, jam ante hanc commutationem reipublicæ, petitioni ſeſe dedit, honoremque honeſtissimum exiſtimavit fructum laboris ſui. His autem temporibus a me Brundiſio cum litteris & mandatis profectus ad Cæſarem eſt: qua in re & amorem ejus in ſuſcipiendo negotio perſpexi, & in conficiendo, ac renuntiando fidem. Videor mihi, quum ſeparatim de probitate ejus & moribus dicturus fuiſſem, si priùs cauſam, cur eum tantopere diligerem, tibi expoſuiſſem, in ipſa cauſa exponenda ſatis etiam de probitate dixiſſe. Sed tamen ſeparatim promitto, in meque recipio, fore eum tibi & voluptati, & uſui: nam & modeſtum hominem cognoſces, & prudentem, & a cupiditate omni remotissimum; præterea magni laboris, ſummæque induſtriæ. Neque ego hæc polliceri debeo, quæ tibi ipsi, quum

bene cognôris, judicanda ſunt: ſed tamen in omnibus novis conjunctionibus intereſt, qualis primus aditus ſit, & quâ commendatione quaſi amicitiæ fores aperiantur; quod ego his litteris efficere volui: etſi id ipſa per ſe neceſſitudo quæſturæ effeciſſe debet; ſed tamen nihilò infirmius illud, hoc addito. Cura igitur, ſi me tanti facis, quanti Varro exiſtimat, & ipſe ſentio, ut quàm primùm intelligam, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attuliſſe, quantum & ipſe ſperarit, nec ego dubitarim. Vale.

M. T. CICERO BRUTO S. P. D.

COMMENDAT Bruto vectigalia, quæ Arpinates in Gallia habebant, & legatos, qui ad ea exigenda proficiſcebantur. Anno *U. C.* 707.

II. QUIA ſemper animadverti, ſtudioſè te operam dare, ut ne quid meorum tibi eſſet ignotum; propterea non dubito, quin ſcias, non ſolùm cujus municipii ſim, ſed etiam quàm diligenter ſoleam meos municipes Arpinates tueri. Quorum quidem omnia commoda, omneſque facultates, quibus & ſacra conficere, & ſarta tecta ædium ſacrarum locorumque communium tueri poſſint, conſiſtunt in his vectigalibus, quæ ha-

M. T. CICERO BRUTO S. P

L. CASTRONIUM, Lucenſem municipem [...] *mendat.* Anno *U. C. 707.*

13. LUCIUS Caſtronius Pætus, [...] princeps municipii Lucenſis, eſt ho[...] gravis, plenus officii, bonus plan[...] & quum virtutibus, tum etiam fo[...] ſi quid hoc ad rem pertinet, or[...] meus autem eſt familiariſſimus, sic[...] sùs, ut noſtri ordinis obſervet ne[...] diligentiùs. Quare ut & meum am[...] & tuâ dignum amicitiâ, tibi comn[...] Cui quibuſcumque rebus commoda[...] tibi profectò jucundum, mihi cer[...] gratum. Vale.

M. T. CICERO BRUTO S. P

PETIT ut exactionem ejus pecuniæ, q[...] *Straboni P. Cornelius debet, ſuo ſtudi*[...] *ligentiâ curet.* Anno *U. C. 707.*

14. LUCIO Titio Strabone, [...] Romano, in primis honeſto, & o[...] familiariſſimè utor. Omnia mihi c[...] intercedunt jura ſummæ neceſſit[...] Huic in tua provincia pecuniam de[...] Cornelius. Ea res a Volcatio, qui [...] jus dicit, rejecta in Galliam eſt. [...] te hòc diligentiùs, quàm ſi mea res

quò eſt honeſtius de amicorum pecunia laborare, quàm de ſua, ut negotium conficiendum cures, ipſe ſuſcipias, transigas, operamque des, quoad tibi æquum & rectum videbitur, ut quàm commodiſſimâ conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causâ miſſus eſt, negotium conficiat, ad nummoſque perveniat. Id & mihi gratissimum erit; & tu ipſe L. Titium cognoſces amicitiâ tuâ dignissimum. Quod ut tibi curæ sit, ut omnia ſolent eſſe, quæ me velle ſcis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. CICERO C. CÆSARI IMP. S. P. D.

Præcilium adoleſcentem, patre natum Cæſaris amicissimo, commendat. Cæſare IV. Coſ. sine collega. Anno *U. C. 708.*

15. PRÆCILIUM tibi commendo unicè, tui neceſſarii, mei familiarissimi, viri optimi filium: quem quum adoleſcentem ipſum propter ejus modeſtiam, humanitatem, animum & amorem erga me singularem mirificè diligo; tum patrem ejus, re doctus, intellexi & didici mihi fuiſſe ſemper amicissimum. En hic ille eſt, qui maximè irridere atque objurgare me ſolitus eſt, quòd me non tecum, præſer-

tim quum abs te honorificentissimè i
tarer, conjungerem.

Ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθε
Audiebam enim noſtros proceres cla
tantes,

Ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνω
εἴπῃ.
Ὣς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα.

Sed tamen idem me conſolatur. Etiam
minem peruſtum inani gloriâ volunt
cendere; atque ita loquuntur,

Μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμ
Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι
θέσθαι.

Sed me minùs jam movent, ut vi
Itaque ab Homeri magniloquentia c
ſero me ad vera præcepta Εὐριπίδου.

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.

Quem verſum ſenex Præcilius laudat e
giè; & ait, poſſe eumdem & ἅμα π
σω, καὶ ὀπίσσω videre; & tamen nil
minus,

Αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλ

Sed, ut redeam ad id unde cœpi, ve
menter mihi gratum feceris, si hunc
leſcentem humanitate tuâ, quæ eſt
gularis, comprehenderis; & ad id, q
ipſorum Præciliorum causâ te velle a

tor, addideris cumulum commendationis meæ. Genere novo ſum litterarum ad te uſus, ut intelligeres, non vulgarem eſſe commendationem. Vale.

M. T. CICERO C. CÆSARI IMP. S. P. D.

Apollonium P. Crassi libertum, Cæſari in Hiſpania contra Pompeii filios bellum gerenti, commendat. Anno *U. C. 708.*

16. PUBLIUM Craſſum ex omni nobilitate adoleſcentem dilexi plurimùm: & de eo quum ab ineunte ejus ætate bene ſperaviſſem, tum optimè exiſtimare cœpi ex iis judiciis, quæ de eo feceram, cognitis. Ejus libertum Apollonium jam tum equidem, quum ille viveret, & magni faciebam, & probabam: erat enim & ſtudioſus Crassi, & ad ejus optima ſtudia vehementer aptus: itaque ab eo admodum diligebatur. Poſt mortem autem Crassi, eò mihi etiam dignior viſus eſt, quem in fidem atque amicitiam meam reciperem, quòd eos a ſe obſervandos & colendos putabat, quos ille dilexiſſet, & quibus carus fuiſſet. Itaque & ad me in Ciliciam venit, multiſque in rebus mihi magno uſui fuit & fides ejus, & prudentia; &, ut opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum ſtudio & fidelitate con-

ſequi potuit , non defuit. Quod
ſperaret te quoque ita exiſtimare
Hiſpaniam ad te , maximè ille q
ſuo consilio , ſed etiam me auctor
profectus. Cui ego commendatione
ſum pollicitus ; non quin eam vali
apud te arbitrarer ; ſed neque mihi
commendatione videbatur , qui & in
tecum fuiſſet , & , propter mem
Crassi , de tuis unus eſſet : & ,
commendationibus vellet , etiam pe
eum videbam id conſequi poſſe.
monium mei de eo judicii , quod
magni æſtimabat , & ego apud te
eram expertus , ei libenter dedi. D
igitur hominem cognovi , & ſtudii
timis deditum , idque a puero. Nam
meæ cum Diodoto Stoico , homine
judicio , eruditissimo , multum a
fuit. Nunc autem incenſus ſtudio
tuarum , eas litteris Græcis manda
piebat. Poſſe arbitror : valet ingeni
bet uſum , jam pridem in eo gene
dii litterarumque verſatur : ſatisface
mortalitati laudum tuarum mirabilit
pit. Habes opinionis meæ teſtimo
ſed tu hoc faciliùs multò , pro tu
gulari prudentia , judicabis. Et ta
quod negaveram , commendo tibi
Quidquid ei commodaveris , erit i
jorem in modum gratum.

M. T. C. SER. SULPICIO S. P. D.

MANIUM Curium Servio Sulpicio, Achaiæ præſidi, commendat. Vide lib. 7. epiſt. 29. Anno *U. C. 707.*

17. MANIUS Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de cauſis a me diligitur. Nam & amicitia pervetus mihi cum eo eſt, ut primùm in forum venit, inſtituta; & Patris quum aliquoties antea, tum proximè hoc miſerrimo bello, domus ejus tota mihi patuit, quâ ſi opus fuiſſet, tam eſſem uſus, quàm meâ. Maximum autem mihi vinculum cum eo eſt quaſi ſanctioris cujuſdam neceſſitudinis, quòd eſt Attici noſtri familiariſſimus, eumque unum præter ceteros obſervat, ac diligit. Quem ſi tu jam fortè cognoſti, puto me hoc, quod facio, facere ſeriùs. Eâ eſt enim humanitate & obſervantiâ, ut eum tibi jam per ſe ipſum commendatum putem. Quod tamen ſi ita eſt, magnopere a te quæſo, ut ad eam voluntatem, ſi quam in illum ante has meas litteras contuliſti, quàm maximus poſt meâ commendatione cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam ſuam minùs ſe tibi obtulit, aut nondum eum ſatis habes cognitum, aut quæ cauſa eſt, cur majoris commendationis indigeat; sic

tibi eum commendo, ut neque ma
ſtudio quemquam, neque juſtioribu
cauſis commendare poſſim. Facian
id, quod debent facere ii, qui relig
& ſine ambitione commendant: ſp
debo enim tibi, vel potiùs ſpondeo
meque recipio, eos eſſe M'. Curii
res, eamque tum probitatem, tum e
humanitatem, ut eum & amicitiâ
& tam accuratâ commendatione, s
ſit cognitus, dignum ſis exiſtimat
Mihi certè gratiſſimum feceris, si ii
lexero, has litteras tantum, quai
ſcribens confidebam, apud te pondu
buiſſe. Vale.

CICERO SERVIO S.

GRATIAS agit, quòd optimâ in Atticum i tate sit, quem dum commendari dicit r non eſſe, eo ipſò valde commendat, qui vius ei neque in Epiroticis, neque in rebus desit. Anno *U. C.* 707.

18. NON concedam, ut Attico no
quem elatum lætitiâ vidi, jucund
tuæ, ſuavissimè ad eum & humanis
ſcriptæ, litteræ fuerint, quàm mihi.
etsi utrique noſtrûm propè æquè j
erant, tamen ego admirabar magis
quasi rogatus, aut certè admonitus,
raliter Attico reſpondiſſes (quod t

dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) ultro ad eum ſcripsiſſe, eique nec opinanti voluntatem tuam tantam per litteras detuliſſe. De quo non modò rogare te, ut eò ſtudiosiùs meâ quoque causâ facias, non debeo (nihil enim cumulatius fieri poteſt, quàm polliceris) ſed ne gratias quidem agere, quòd tu & ipsius causâ, & tuâ ſponte feceris. Illud tamen dicam, mihi id, quod feciſti, eſſe gratiſſimum. Tale enim tuum judicium de homine eo, quem unicè diligo, non poteſt mihi non ſummè eſſe jucundum. Quod quum ita sit, eſſe gratum neceſſe eſt. Sed tamen, quando mihi, pro conjunctione noſtra, vel peccare apud te in ſcribendo licet; utrumque eorum, quæ negavi mihi facienda eſſe, faciam. Nam & ad id, quod Attici causâ te oſtendiſti eſſe facturum, tantum velim addas, quantum ex noſtro amore accessionis fieri poteſt: &, quod modò verebar, tibi gratias agere, nunc planè ago, teque ita exiſtimare volo, quibuſcumque officiis in Epiroticis reliquiſque rebus Atticum obſtrinxeris, iiſdem me tibi obligatum fore. Vale.

M. T. C. SER. SULPICIO S. P. D.

ROGAT, ut Lyſonem, quem antea commendaverat, in fidem & neceſsitudinem recipiat. Anno *U. C.* 707.

19. CUM Lyſone Patrenſi eſt mihi quidem hoſpitium vetus, quam ego neceſsitudinem ſanctè colendam puto; ſed ea cauſa etiam cum aliis compluribus: familiaritas tanta nullo cum hoſpite; & ea quum officiis ejus multis, tum etiam conſuetudine quotidianâ sic eſt aucta, ut nihil sit familiaritate noſtrâ conjunctius. Is quum Romæ annum propè ita fuiſſet, ut mecum viveret, etsi eramus in magna ſpe, te meis litteris commendationeque diligentissimè facturum, id quod feciſti, ut ejus rem & fortunas abſentis tuerere tamen, quòd in unius poteſtate erant omnia, & quòd Lyſo fuerat in noſtra cauſa noſtriſque præsidiis, quotidie aliquid timebamus. Effectum tamen eſt & ipsius ſplendore, & noſtro, reliquorumque hoſpitum ſtudio, ut omnia, quæ vellemus, a Cæſare impetrarentur; quod intelliges ex iis litteris, quas Cæſar ad te dedit. Nunc non modò non remittimus tibi aliquid ex noſtra commendatione, quasi adepti jam omnia; ſed eò vehementiùs a te contendimus, ut Ly-

ſonem in fidem necessitudinemque tuam recipias : cujus dubiâ fortunâ timidiùs tecum agebamus, verentes, ne quid accideret ejuſmodi, ut ne tu quidem mederi poſſes; exploratâ verò ejus incolumitate, omnia a te ſtudia ſummâ curâ peto: quæ ne singula enumerem, totam tibi domum commendo. In his adoleſcentem filium ejus, quem C. Memmius Gemellus, cliens meus, quum in calamitate exsilii ſui Patrensis civis factus eſſet, Patrensium legibus adoptavit, ut ejus ipsius hereditatis jus cauſamque tueare. Caput illud eſt, ut Lyſonem, quem ego virum optimum gratissimumque cognovi, recipias in necessitudinem tuam. Quod si feceris, non dubito, quin in eo diligendo, ceteriſque poſtea commendando, idem, quod ego, sis judicii & voluntatis habiturus. Quod quum fieri vehementer ſtudeo, tum etiam illud vereor, ne si minùs cumulatè videbere feciſſe aliquid ejus causâ, me ille negligenter ſcripsiſſe putet, non te oblitum mei. Quanti enim me faceres, quum ex ſermonibus quotidianis meis, tum ex epiſtolis etiam tuis potuit cognoſcere. Vale.

CICERO SERVIO S.

ASCLAPONEM medicum commendat. Anno *U. C.* 707.

20. ASCLAPONE Patrenſi, medico, utor valde familiariter, ejuſque quum conſuetudo mihi jucunda fuit, tum ars etiam, quam ſum expertus in valetudine meorum. In qua mihi quum ipsâ ſcientiâ, tum etiam fidelitate, benevolentiâque ſatisfecit. Hunc igitur tibi commendo; & a te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenter me ſcripsiſſe de ſeſe, meamque commendationem uſui magno sibi fuiſſe. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

M. T. C. SER. SULPICIO S. P. D.

M. ÆMILII rem familiarem, & in primis libertum ejus Hammonium commendat. Anno *U. C.* 707.

21. MARCUS Æmilius Avianus ab ineunte adoleſcentia me obſervavit, ſemperque dilexit, vir quum bonus, tum perhumanus, & in omni genere officii diligendus. Quem si arbitrarer eſſe Sicyone, & nisi audirem ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, Cybiræ commorari, nihil eſſet neceſſe plura me ad te de eo ſcribere: perficeret enim ipſe pro-

feſtò ſuis moribus, ſuâque humanitate, ut ſine cujuſquam commendatione diligeretur abs te non minùs, quàm & a me, & a ceteris ſuis familiaribus. Sed quum illum abeſſe putem, commendo tibi majorem in modum domum ejus, quæ eſt Sicyone, remque familiarem, maximè Caium Avianum Hammonium, libertum ejus; quem quidem tibi etiam ſuo nomine commendo. Nam quum propterea mihi eſt probatus, quòd eſt in patronum ſuum officio & fide ſingulari, tum etiam in me ipſum magna officia contulit, mihique moleſtiſſimis temporibus ita fideliter benevoléque præſtò fuit, ut ſi a me manumiſſus eſſet. Itaque peto a te, ut eum Hammonium, & in patroni ejus negotio ſic tueare, ut ejus procuratorem, quem tibi commendo, & ipſum ſuo nomine diligas, habeaſque in numero tuorum. Hominem pudentem & officioſum cognoſces, & dignum, qui a te diligatur. Vale.

CICERO SERVIO S.

T. Manlium ſuo & Varronis nomine commendat. Anno U. C. 707.

22. TITUM Manlium, qui negotiatur Theſpiis, vehementer diligo: nam & ſemper me coluit, diligentiſſiméque ob-

ſervavit, & a ſtudiis noſtris non abhorret. Accedit eò, quòd Varro Murena magnopere ejus causâ vult omnia: qui tamen exiſtimavit, etsi ſuis litteris, quibus tibi Manlium commendabat, valde confideret, tamen meâ commendatione aliquid accessionis fore. Me quidem quum Manlii familiaritas, tum Varronis ſtudium commovit, ut ad te quàm accuratissimè ſcriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuiſti plurimùm; id eſt, si T. Manlium, quàm maximè, quibuſcumque rebus honeſtè ac pro tua dignitate poteris, juveris atque ornaveris. Ex ipsius præterea gratissimis & humanissimis moribus confirmo tibi, te eum, quem ſoles fructum a bonorum virorum officiis exſpectare, eſſe capturum. Vale.

Cicero Servio S.

Cossinium Anchialum libertum commendat.
Anno *U. C.* 707.

23. Lucio Cossinio, amico & tribuli tuo, valde familiariter utor: nam & inter noſmetipſos vetus uſus intercedit, & Atticus noſter majorem etiam mihi cum Cossinio conſuetudinem fecit. Itaque tota Cossinii domus me diligit, in primiſ-

que libertus ejus L. Coſsinius Anchialus, homo & patrono, & patroni neceſſariis, quo in numero ego ſum, probatiſſimus. Hunc tibi ita commendo, ut, si meus libertus eſſet, eodemque apud me loco eſſet, quo eſt apud patronum ſuum, majore ſtudio commendare non poſſem. Quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis; atque eum, quod sine moleſtia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, juveris. Id & mihi vehementer gratum erit, & tibi poſtea jucundum. Hominem enim ſummâ probitate, humanitate, obſervantiâque cognoſces. Vale.

CICERO SERVIO S.

Gratias agit, quòd ſuâ commendatione Lyſoni offenſionem remiſerit: deindè rogat, ut eum omnibus officiis complectatur. Anno *U. C.* 707.

24. QUUM antea capiebam ex officio meo voluptatem, quòd memineram, quàm tibi diligenter Lyſonem, hoſpitem & familiarem meum, commendaſſem; tum verò poſtea quàm ex litteris ejus cognovi, tibi eum falsò ſuſpectum fuiſſe, vehementissimè lætatus ſum, me tam diligentem in eo commendando fuiſſe. Ita enim ſcripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adjumento fuiſſe, quòd ad te delatum diceret, ſeſe contra

dignitatem tuam Romæ de te loqui
tum eſſe. De quo, etsi pro tua facil
& humanitate purgatum ſe tibi ſi
eſſe; tamen primùm, ut debeo,
maximas gratias ago, quum tantum
teræ meæ potuerunt, ut his lectis,
nem offensionem ſuſpicionis, quam
bueras de Lyſone, deponeres; de
credas mihi affirmanti velim, me
non pro Lyſone magis, quàm pro
nibus ſcribere, hominem eſſe nemi
qui umquam mentionem tui sine tua
ma laude fecerit. Lyſo verò quum
cum propè quotidie eſſet, unáque
ret, non ſolùm quia me libenter a
arbitrabatur, ſed quia libentiùs ipſe l
batur, omnia mihi tua & facta &
laudabat. Quapropter, etsi a te ita
tatur, ut jam non desideret comme
tionem meam, uniſque ſe litteris
omnia conſecutum putet, tamen
peto in majorem modum, ut eum
atque etiam tuis officiis, liberalitate
plectare. Scriberem ad te, quali
eſſet, ut ſuperioribus litteris fece
nisi eum jam per ſe ipſum tibi ſati
notum arbitrarer. Vale.

CICERO SERVIO S.

HAGESARETUM breviter, ſed accuratè commendat. Anno U. C. 707.

15. HAGESARETUS Lariſſæus magnis meis beneficiis ornatus in conſulatu meo, memor & gratus fuit, meque poſtea diligentissimè coluit. Eum tibi magnopere commendo, ut & hoſpitem meum, & familiarem, & gratum hominem, & virum bonum, & principem civitatis ſuæ, & tuâ necessitudine dignissimum. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuiſſe. Vale.

CICERO SERVIO S.

MESCINII Rufi Achaïca negotia commendat. Anno U. C. 707.

16. LUCIUS Meſcinius eâ mecum necessitudine conjunctus eſt, quòd mihi quæſtor fuit. Sed hanc cauſam, quam ego, ut a majoribus accepi, ſemper gravem duxi, fecit virtute & humanitate ſuâ juſtiorem. Itaque eo sic utor, ut nec familiariùs ullo, nec libentiùs. Is quamquam confidere videbatur, & ſuâ causâ, quæ honeſtè poſſes, libenter eſſe factu-

rum; magnum eſſe tamen ſperavit apud te meas quoque litteras. Id quum ipſe ita judicabat, tum pro familiari conſuetudine ſæpe ex me audierat, quàm ſuavis eſſet inter nos & quanta conjunctio. Peto igitur a te, tanto ſcilicet ſtudio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi neceſſario, & tam familiari, ut ejus negotia, quæ ſunt in Achaia, ex eo quòd heres eſt M. Mindio, fratri ſuo, qui Eli negotiatus eſt, explices & expedias quum jure & poteſtate, quam habes, tum etiam auctoritate & consilio tuo. Sic enim præſcripsimus iis, quibus ea negotia mandavimus, ut omnibus in rebus, quæ in aliquam controversiam vocarentur, te arbitro, &, quod commodo tuo fieri poſſet, te diſceptatore uterentur. Id ut honoris mei causâ ſuſcipias, vehementer te etiam atque etiam rogo. Illud præterea, si non alienum tuâ dignitate putabis eſſe, feceris mihi pergratum, si qui difficiliores erunt, ut rem sine controversia confici nolint, si eos, quando cum ſenatore res eſt, Romam rejeceris. Quod quò minore dubitatione facere possis, litteras ad te a M. Lepido conſule, non quæ te aliquid juberent (neque enim id tuæ dignitatis eſſe arbitramur) ſed quodam modo quasi commendatitias ſumpsimus. Scriberem, quàm

id beneficium bene apud Meſcinium poſiturus eſſes, niſi & te ſcire confiderem, & mihi peterem. Sic enim velim exiſtimes, non minùs me de illius re laborare, quàm ipſum de ſua. Sed, quum illum ſtudeo quàm facillimè ad ſuum pervenire, tum illud laboro, ut non minimùm hac meâ commendatione ſe conſecutum arbitretur. Vale.

CICERO SERVIO S.

GRATIAS agit, quòd Avianum commendatione ſuâ liberaliter tractaſſet: eumque commendat iterum. Anno *U. C. 707.*

27. LICET eodem exemplo ſæpius tibi hujus generis litteras mittam, quum gratias agam, quòd meas commendationes tam diligenter obſerves; quod feci in aliis, & faciam, ut video, ſæpius: ſed tamen non parcam operæ, & ut vos ſoletis in formulis, ſic ego in epiſtolis de eadem re alio modò. C. Avianus igitur Hammonius incredibiles mihi gratias per litteras egit, & ſuo, & Æmilii Aviani, patroni ſui, nomine, nec liberaliùs, nec honorificentiùs potuiſſe tractari, nec ſe præſentem, nec rem familiarem abſentis patroni ſui. Id mihi quum jucundum eſt eorum causâ, quos tibi ego ſummâ necessitudine & ſummâ conjunc-

tione adductus commendaveram, quòd M. Æmilius unus eſt ex meis familiariſſimis atque intimis, maximè neceſſarius homo, & magnis meis beneficiis devinctus, & propè omnium, qui mihi debere aliquid videntur, gratiſſimus; tum multò jucundius, te eſſe in me tali voluntate, ut plus proſis amicis meis, quàm ego præſens fortaſſe prodeſſem: credo, quòd magis ego dubitarem, quid illorum cauſâ facerem, quàm tu, quid meâ. Sed hoc non dubito, quin exiſtimes mihi eſſe gratum. Illud te rogo, ut illos quoque gratos homines eſſe putes; quod ita eſſe tibi promitto, atque confirmo. Quare velim, quidquid habent negotii, des operam, quod commodo tuo fiat, ut, te obtinente Achaiam, conficiant. Ego cum tuo Servio jucundiſſimè conjunctiſſiméque vivo; magnamque quum ex ingenio ejus, ſingularique ſtudio, tum ex virtute & probitate voluptatem capio. Vale.

CICERO SERVIO S.

AGIT gratias quòd Meſcinio commendatio ſua profuerit, rogatque ut pergat ei bene facere. Deinde commendat Lacedæmonios. Anno *U. C. 707.*

28. ETSI libenter petere a te ſoleo; ſi quid opus eſt meorum cuipiam; tamen multò libentiùs gratias tibi ago, quum

ti aliquid commendatione meâ; quod
per facis. Incredibile eſt enim, quas
gratias omnes agant, etiam medio-
r a me tibi commendati: quæ mihi
ia grata, ſed de L. Meſcinio gra-
num. Sic enim eſt mecum locutus,
ut meas litteras legeris, ſtatim pro-
toribus ſuis pollicitum eſſe omnia,
iò verò plura & majora feciſſe. Id
r (puto enim etiam atque etiam mihi
ndum eſſe) velim exiſtimes, mihi
eciſſe gratissimum. Quod quidem hòc
mentiùs lætor, quòd ex ipſo Meſ-
te video magnam capturum volup-
n: eſt enim in eo quum virtus &
itas, & ſummum officium, ſumma-
obſervantia, tum ſtudia illa noſtra,
us antea delectabamur, nunc etiam
mus. Quod reliquum eſt, velim au-
tua in eum beneficia omnibus rebus,
te erunt dignæ. Sed duo quidem te
inatim rogo: primùm, ut, si quid
landum erit, amplius eo nomine non
, cures, ut ſatiſdetur fide meâ. Dein-
quum ferè consiſtat hereditas in iis
is, quas avertit Oppia, quæ uxor
dii fuit; adjuves, ineaſque rationem,
madmodum ea mulier Romam per-
itur: quod si putarit illa fore, ut
io noſtra eſt, negotium conficiemus.
ut aſſequamur, te vehementer etiam

tione adductus commendaveram, quòd M. Æmilius unus eſt ex meis familiariſſimis atque intimis, maximè neceſſarius homo, & magnis meis beneficiis devinctus, & propè omnium, qui mihi debere aliquid videntur, gratiſſimus; tum multò jucundius, te eſſe in me tali voluntate; ut plus proſis amicis meis, quàm ego præſens fortaſſe prodeſſem: credo, quòd magis ego dubitarem, quid illorum causâ facerem, quàm tu, quid meâ. Sed hoc non dubito, quin exiſtimes mihi eſſe gratum. Illud te rogo, ut illos quoque gratos homines eſſe putes; quod ita eſſe tibi promitto, atque confirmo. Quare velim, quidquid habent negotii, des operam, quod commodo tuo fiat, ut, te obtinente Achaiam, conficiant. Ego cum tuo Servio jucundiſſimè conjunctiſſiméque vivo; magnamque quum ex ingenio ejus, ſingularique ſtudio, tum ex virtute & probitate voluptatem capio. Vale.

CICERO SERVIO S.

AGIT gratias quòd Meſcinio commendatio ſua profuerit, rogatque ut pergat ei bene facere. Deinde commendat Lacedæmonios. Anno *U. C. 707.*

28. ETSI libenter petere a te ſoleo; ſi quid opus eſt meorum cuipiam; tamen multò libentiùs gratias tibi ago, quum

feciſti aliquid commendatione meâ; quod ſemper facis. Incredibile eſt enim, quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter a me tibi commendati: quæ mihi omnia grata, ſed de L. Meſcinio gratiſsimum. Sic enim eſt mecum locutus, te, ut meas litteras legeris, ſtatim procuratoribus ſuis pollicitum eſſe omnia, multò verò plura & majora feciſſe. Id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendum eſſe) velim exiſtimes, mihi te feciſſe gratiſsimum. Quod quidem hòc vehementiùs lætor, quòd ex ipſo Meſcinio te video magnam capturum voluptatem: eſt enim in eo quum virtus & probitas, & ſummum officium, ſummaque obſervantia, tum ſtudia illa noſtra, quibus antea delectabamur, nunc etiam vivimus. Quod reliquum eſt, velim augeas tua in eum beneficia omnibus rebus, quæ te erunt dignæ. Sed duo quidem te nominatim rogo: primùm, ut, si quid ſatiſdandum erit, amplius eo nomine non peti, cures, ut ſatiſdetur fide meâ. Deinde, quum ferè conſiſtat hereditas in iis rebus, quas avertit Oppia, quæ uxor Mindii fuit; adjuves, ineaſque rationem, quemadmodum ea mulier Romam perducatur: quod si putarit illa fore, ut opinio noſtra eſt, negotium conficiemus. Hoc ut aſſequamur, te vehementer etiam

atque etiam rogo. Illud, quod ſuprà ſcripsi, id tibi confirmo, in meque recipio, te ea, quæ feciſti Meſcinii causâ, quæque feceris, ita bene collocaturum, ut ipſe judices, homini te gratissimo, jucundissimo benignè feciſſe. Volo enim ad id, quod meâ causâ feciſti, hoc etiam accedere. Nec Lacedæmonios dubitare arbitror, quin ipsi ſuâ majorumque ſuorum auctoritate ſatis commendati sint fidei & juſtitiæ tuæ; & ego, qui te optimè noviſſem, non dubitavi, quin tibi notissima & jura & merita populorum eſſent. Itaque quum a me peteret Philippus Lacedæmonius, ut tibi civitatem commendarem; etsi memineram, me ei civitati omnia debere, tamen reſpondi, commendatione Lacedæmonios apud te non egere. Itaque sic velim exiſtimes, me omnes Achaiæ civitates arbitrari pro horum temporum perturbatione felices, quòd tu his præsis; eumdemque me ita judicare, te, quòd unus optimè noſſes non noſtra ſolùm, ſed etiam Græciæ monumenta omnia, tuâ ſponte amicum Lacedæmoniis & eſſe, & fore. Quare tantùm a te peto, ut, quum ea facies Lacedæmoniorum causâ, quæ tua fides, amplitudo, juſtitia poſtulat, ut his, si tibi videbitur, significes, te non moleſtè ferre, quòd intelligas, ea quæ facias, mihi quo-

que grata eſſe. Pertinet enim ad officium meum, eos exiſtimare, curæ mihi ſuas res eſſe. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. CICERO L. PLANCO S. D.

CAPITONEM pro Antiſtii hereditate diligentissimè commendat. Anno *U. C. 707.*

29. NON dubito, quin ſcias, in iis neceſſariis, qui tibi a patre relicti ſunt, me tibi eſſe vel conjunctiſſimum, non his modò causis, quæ ſpeciem habeant magnæ conjunctionis, ſed iis etiam, quæ familiaritate & conſuetudine tenentur; quam ſcis mihi jucundissimam cum patre tuo & ſummam fuiſſe. Ab his initiis noſter in te amor profectus, auxit paternam necessitudinem, & eò magis, quòd intellexi, ut primùm per ætatem judicium facere potueris quanti quiſque tibi faciendus eſſet, me a te in primis cœptum eſſe obſervari, coli, diligi. Accedebat non mediocre vinculum quum ſtudiorum, quod ipſum eſt per ſe grave, tum eorum ſtudiorum, earumque artium, quæ per ſe ipſæ eos, qui voluntate eadem ſunt, etiam familiaritate devinciunt. Exſpectare te arbitror, hæc tam longè repetita principia quò ſpectent. Id primum ergo habeto, non sine magna juſtaque

cauſa hanc a me commemorationem eſſe factam. C. Ateio Capitone utor familiariſſimè. Notæ tibi ſunt varietates meorum temporum: in omni genere & honorum, & laborum meorum, & animus, & opera, & auctoritas, & gratia, etiam res familiaris C. Capitonis præſtò fuit, & patuit & temporibus, & fortunæ meæ. Hujus propinquus fuit T. Antiſtius; qui quum ſorte quæſtor Macedoniam obtineret, neque ei ſucceſſum eſſet, Pompeius in eam provinciam cum exercitu venit. Facere Antiſtius nihil potuit: nam ſi potuiſſet, nihil ei fuiſſet antiquius, quàm ad Capitonem, quem ut parentem diligebat, reverti; præſertim quum ſciret, quanti is Cæſarem faceret, ſemperque feciſſet. Sed oppreſſus tantum attigit negotii, quantum recuſare non potuit. Quum ſignaretur argentum Apolloniæ, non poſſum dicere eum præfuiſſe, neque poſſum negare affuiſſe, ſed non plus duobus, aut tribus menſibus. Deinde abfuit a caſtris: fugit omne negotium. Hoc mihi, ut teſti, velim credas: meam enim ille mœſtitiam in illo bello videbat, mecum omnia communicabat. Itaque abdidit ſe in intimam Macedoniam, quò potuit longiſſimè a caſtris, non modò ut non præeſſet ulli negotio, ſed etiam ut ne intereſſet quidem. Is poſt prœlium ſe ad ho-

minem neceſſarium, A. Plautium, in Bithyniam contulit. Ibi eum Cæſar quum vidiſſet, nihil aſperè, nihil acerbè dixit, Romam juſſit venire. Ille in morbum continuò incidit, ex quo non convaluit. Æger Corcyram venit, ibi eſt mortuus. Teſtamento, quod Romæ Paulo & Marcello conſulibus fecerat, heres ex parte dimidia & tertia eſt Capito. In ſextante ſunt ii, quorum pars ſine ulla cujuſquam querela publica poteſt eſſe: ea eſt ad H-S xxx. Sed de hoc Cæſar viderit. Te, mi Plance, pro paterna neceſſitudine, pro noſtro amore, pro ſtudiis, & omni curſu noſtro totius vitæ ſimillimo, rogo, & a te ita peto, ut majore curâ, majore ſtudio nullo poſſim, ut hanc rem ſuſcipias, meam putes eſſe, enitare, contendas, efficias, ut meâ commendatione, tuo ſtudio, Cæſaris beneficio, hereditatem propinqui ſui C. Capito obtineat. Omnia, quæ potui in hac ſumma tua gratia ac potentia a te impetrare, ſi petiiſſem, ultro te ad me detuliſſe putabo, ſi hanc rem impetravero. Illud fore tibi adjumento ſpero, cujus ipſe Cæſar eſſe optimus judex poteſt: ſemper Cæſarem Capito & coluit, & dilexit. Sed ipſe hujus rei teſtis eſt: novi hominis memoriam. Itaque nihil te doceo: tantum tibi ſumito pro Capitone

apud Cæſarem, quantum ipſum meminiſſe ſenties. Ego, quod in me ipſo experiri potui, ad te deferam: in eo quantum ſit ponderis, tu videbis. Quam partem in republica cauſamque defenderim, per quos homines, ordineſque ſteterim, quibuſque munitus fuerim, non ignoras. Hoc mihi velim credas: ſi quid fecerim hoc ipſo in bello minùs ex Cæſaris voluntate, quod intellexerim ſcire ipſum Cæſarem, me invitiſſimum feciſſe; id feci aliorum conſilio, hortatu, auctoritate: quòd fuerim moderatior, temperatiorque, quàm in ea parte quiſquam; id me feciſſe maximè auctoritate Capitonis; cujus ſimiles ſi reliquos neceſſarios habuiſſem, reipublicæ fortaſſe nonnihil, mihi certè plurimùm profuiſſem. Hanc rem, mi Plance, ſi effeceris, meam de tua erga me benevolentia ſpem confirmaveris; ipſumque Capitonem, gratiſſimum, officioſiſſimum, optimum virum, ad tuam neceſſitudinem, tuo ſummo beneficio adjunxeris. Vale.

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

L. MANLIUM in fraterna hereditate commendat.
Anno *U. C.* 707.

30. LUCIUS Manlius eſt Soſis. Is fuit Catinenſis: ſed eſt unà cum reliquis Neapolitanis

olitanis civis Romanus factus, decurio-ue Neapoli: erat enim adſcriptus in id unicipium ante civitatem ſociis & La-nis datam. Ejus frater Catinæ nuper ortuus eſt. Nullam omnino arbitramur e ea hereditate controverſiam eum ha-iturum; & eſt hodie in bonis: ſed, quo-iam habet præterea negotia vetera in icilia ſua, & hanc hereditatem frater-am & omnia ejus tibi commendo, in rimiſque ipſum virum optimum, mihi-que familiariſſimum, his ſtudiis littera-um doctrinæque præditum, quibus ego maximè delector. Peto igitur abs te, ut eum, ſive aderit, ſive non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximéque ne-ceſſariis ſcias eſſe; itáque tractes, ut in-telligat meam commendationem ſibi ma-gno adjumento fuiſſe. Vale.

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

FLAVIUM, Piſonis, generi quondam ſui, perne-ceſſarium, commendat. Anno *U. C.* 707.

31. CAIO Flavio, honeſto & ornato equite Romano, utor valde familiariter: fuit enim generi mei, C. Piſonis, per-neceſſarius, meque diligentiſſimè obſer-vat & ipſe, & L. Flavius, frater ejus. Quapropter velim honoris mei causâ, quibus rebus honeſtè & pro tua dignitate

poteris, quàm honorificentissimè, & quàm liberalissimè C. Flavium tractes. Id mihi sic erit gratum, ut gratius eſſe nihil possit. Sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, ſed quùm familiaritate & necessitudine, tum etiam veritate, te ex C. Flavii officio, & obſervantia, & præterea ſplendore, atque inter ſuos gratia, magnam voluptatem eſſe capturum. Vale.

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

HOSPITES ſuos Archagathum & Philonem commendat. Anno *U. C.* 707.

32. IN Halesina civitate, tam lauta, tamque nobili, conjunctissimos habeo & hoſpitio, & familiaritate M. & C. Clodios, Archagathum, & Philonem: ſed vereor, ne, quia complures tibi præcipuè commendo, exæquare videar ambitione quadam commendationes meas: quamquam a te quidem cumulatè ſatisfit & mihi, & meis omnibus. Sed velim sic exiſtimes, hanc familiam, & hos mihi maximè eſſe conjunctos vetuſtate, officiis, benevolentiâ. Quamobrem peto a te majorem in modum, ut his, omnibus in rebus, quantum tua fides dignitaſque patietur, commodes. Id si feceris, erit mihi vehementissimè gratum. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D.

Nasonis libertos & negotia commendat. Anno *U. C.* 707.

33. Cneio Otacilio Naſone utor familiariſſimè ; ita prorſus, ut illius ordinis nullo familiariùs. Nam & humanitate ejus, & probitate in conſuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus eſt exſpectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo ſic utar, ut ſcripsi. Habet is in provincia tua negotia, quæ procurant liberti, Hilarus, Antigonus, Demoſtratus ; quos tibi, negotiaque omnia Naſonis non ſecus commendo, ac ſi mea eſſent. Gratiſſimum mihi feceris, ſi intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuiſſe. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D.

Lysonem Lilybætanum commendat, Anno *U. C.* 707.

34. Avitum mihi hoſpitium eſt cum Lyſone, Lyſonis filio, Lilybætano, valdeque ab eo obſervor ; cognovique dignum & patre, & avo : eſt enim nobiliſſimâ familiâ. Quapropter commendo tibi majorem in modum rem, domumque ejus ; magnoque opere abs te peto, cu-

res, ut is intelligat, meam comme
tionem maximo ſibi apud te adjume
& ornamento fuiſſe. Vale.

M. T. C. ACILIO PROC. S. P.

PHILOXENUM, hoſpitem & familiarem commendat. Anno U. C. 707.

35. CAIUS Avianus Philoxenus a
quus eſt hoſpes meus, & præter h
tium, valde etiam familiaris; quem
ſar meo beneficio in Novocomenſes 1
lit. Nomen autem Aviani ſecutus
quòd homine nullo plus eſt uſus, q
Flacco Aviano, meo, quemadmodu
ſcire arbitror, familiariſſimo. Quæ
omnia collegi, ut intelligeres, non
garem eſſe commendationem hanc me
Peto igitur abs te, ut omnibus reb
quod sine moleſtia tua facere possis
commodes, habeaſque in numero
rum; perficiaſque, ut intelligat, has
ras meas magno sibi uſui fuiſſe. Eri
mihi majorem in modum gratum. Va

M. T. C. ACILIO PROC. S. P.

DEMETRIUM Megam in jure civitatis com dat. Anno U. C. 707.

36. CUM Demetrio Mega mihi vetu
hoſpitium eſt; familiaritas autem ta

quanta cum Siculo nullo. Ei Dolabella, rogatu meo, civitatem a Cæſare impetravit; qua in re ego interfui: itaque nunc P. Cornelius vocatur. Quumque propter quoſdam ſordidos homines, qui Cæſaris beneficia vendebant, tabulam, in qua nomina civitate donatorum inciſa eſſent, revelli jussiſſet; eidem Dolabellæ, me audiente, Cæſar dixit, nihil eſſe quod de Mega vereretur; beneficium ſuum in eo manere. Hoc te ſcire volui, ut eum in civium Romanorum numero haberes; ceteriſque in rebus tibi eum ita commendo, ut majore ſtudio neminem commendarim. Gratissimum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat meam commendationem magno sibi ornamento fuiſſe. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D.

Commendat Hippiam in liberatione bonorum. Anno U. C. 707.

37. Hippiam, Philoxeni filium, Calactinum, hoſpitem & neceſſarium meum, tibi commendo in majorem modum. Ejus bona, quemadmodum ad me delata res eſt, publicè possidentur alieno nomine, contra leges Calactinorum. Id si ita eſt, etiam sine mea commendatione ab æquitate tua res ipſa impetrare debet, ut ei ſubvenias. Quoquo modo autem ſe res

M. T. C. L. CULLEOLO S. P. D.

GRATIAS agit & ſuo & Pompeii nomine pro Culleoli erga Lucceium benignitate: eumdemque denuo commendat. Anno incerto.

41. QUÆ feciſti L. Lucceii cauſâ; ſcire te planè volo, te homini gratissimo commodaſſe; & quum ipsi, quæ feciſti, pergrata ſunt, tum Pompeius, quotieſcumque me videt (videt autem ſæpe) gratias tibi agit singulares. Addo etiam illud, quod tibi jucundissimum eſſe certò ſcio, me ipſum ex tua erga Lucceium benignitate, maximâ voluptate affici. Quod ſupereſt, quamquam mihi non eſt dubium, quin quum antea noſtrâ cauſâ, nunc jam etiam tuæ conſtantiæ gratiâ, manſurus sis in eadem iſta liberalitate; tamen abs te vehementer etiam atque etiam peto, ut ea, quæ initiò oſtendiſti, deincepſque feciſti, ad exitum augeri & cumulari per te velis. Id & Lucceio & Pompeio valde gratum fore, teque apud eos præclarè positurum confirmo, & ſpondeo. De republica, deque his negotiis, cogitationibuſque noſtris perſcripſeram ad te diligenter paucis antè diebus, eaſque litteras dederam pueris tuis. Vale.

M. T. C. L. Culleolo Proc. S. P. D.

Eumdem Lucceium commendat Culleolo. Anno incerto.

42. Lucius Lucceius, homo omnium gratiſſimus, mirificas tibi apud me gratias egit, quum diceret, omnia te cumulatiſſimè & liberaliſſimè procuratoribus ſuis pollicitum eſſe. Quum oratio tua tam ei grata fuerit, quàm gratam rem ipſam exiſtimas fore, quum, ut ſpero, quæ pollicitus es, feceris? Omnino oſtenderunt Bullidenſes, ſeſe Lucceio Pompeii arbitratu ſatisfacturos. Sed vehementer opus eſt nobis, & voluntatem, & auctoritatem, & imperium tuum accedere. Quod ut facias, te etiam atque etiam rogo. Illudque mihi gratiſſimum eſt, quòd ita ſciunt Lucceii procuratores, & ita Lucceius ipſe ex litteris tuis, quas ad eum miſiſti, intellexit, hominis nullius apud te auctoritatem aut gratiam valere plus, quàm meam. Id ut re experiatur, iterum & ſæpius te rogo. Vale.

M. T. C. Q. GALLIO S. P. D

OPPIUM Gallio commendat, Egnatii nego procurantem. Anno incerto.

43. ETSI plurimis rebus ſpero fore, perſpiciam, quod tamen jampridem pe ſpicio, me a te amari; tamen nunc causa tibi datur, in qua facilè declara possis tuam erga me benevolentiam. Oppius, Marci filius, Philomeli negoti tur, homo mihi familiaris: eum ti unicè commendo; eóque magis, qui quum ipſum diligo, tum quòd negot procurat L. Egnatii Rufi, quo ego u equite Romano familiarissimè utor; qui quum conſuetudine quotidianâ, tu officiis plurimis, maximiſque mihi co junctus eſt. Oppium igitur præſentem diligas, Egnatii abſentis rem ut tueare æquè a te peto, ac si mea negot eſſent. Velim memoriæ tuæ causâ d litterarum aliquid, quæ tibi in provinc reddantur: ſed ita conſcribas, ut tum quum eas leges, facilè recordari poss hujus meæ commendationis diligentiam. Hoc te vehementer etiam atque etia rogo. Vale.

CICERO GALLIO S.

EUMDEM Oppium eidem Gallio commendat, unà cum Egnatii negotiis. Anno incerto.

44. ETSI ex tuis, & ex L. Oppii, familiariſſimi mei, litteris cognovi, te memorem commendationis meæ fuiſſe, idque pro tua ſumma erga me benevolentia, proque noſtra necessitudine minimè ſum admiratus; tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præſentem, & L. Egnatii, mei familiarissimi, abſentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo eſt, familiaritaſque, ut, si mea res eſſet, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, me a te tantum amari, quantum ipſe exiſtimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes: idque ut facias, vehementer te rogo. Vale.

M. T. C. APULEIO PROQUÆSTORI S. P. D.

EGNATII ſervum & negotia Apuleio, proquæſtori Asiæ, commendat. Anno incerto.

45. LUCIO Egnatio uno equite Romano vel familiarissimè utor. Ejus Anchialum ſervum, negotiaque, quæ habet in Asia, tibi commendo non minore

G vj

ſtudio, quàm si rem meam commendarem. Sic enim exiſtimes velim, mihi cum eo non modò quotidianam conſuetudinem ſummam intercedere, ſed etiam officia magna, & mutua noſtra inter nos eſſe. Quamobrem etiam atque etiam a te peto, ut cures, ut intelligat me ad te ſatis diligenter ſcripsiſſe: nam de tua erga me voluntate non dubitabat. Id ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. APULEIO PROQUÆSTORI S. P. D.

NOSTIUM coheredem commendat. Anno incerto.

46. LUCIUS Noſtius Zoilus, eſt coheres meus; heres autem patroni ſui: eâ re utrumque ſcripsi, ut & mihi cum illo cauſam amicitiæ ſcires eſſe, & hominem probum exiſtimares, qui patroni judicio ornatus eſſet. Eum tibi igitur sic commendo, ut unum ex noſtra domo. Valde mihi gratum erit, si curaris ut intelligat, hanc commendationem sibi apud te magno adjumento fuiſſe. Vale.

M. T. CICERO SILIO S. P. D.

EGNATIUM, communem amicum, commendat. Anno *U. C. 702.*

47. QUID ego tibi commendem eum, quem tu ipſe diligis? Sed tamen ut ſcires

tum a me non diligi ſolùm, verùm etiam amari, ob eam rem tibi hæc ſcribo. Omnium tuorum officiorum, quæ & multa & magna ſunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, ut ſentiat & ſe a me, & me a te amari. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Illa nostra ſcilicet ceciderunt. Utamur igitur vulgari conſolatione, *quid, si hoc melius?* Sed hæc coràm. Tu fac, quod facis, ut me ames, teque amari a me ſcias. Vale.

M. T. C. C. SEXTILIO RUFO, QUÆST. S. P. D.

CILICIÆ quæſtori omnes Cyprios, & in primis Paphios commendat. Anno incerto.

48. OMNES tibi commendo Cyprios, ſed magis Paphios: quibus tu quæcumque commodaris, erunt mihi gratissima. Eóque facio libentiùs, ut eos tibi commendem, quòd & tuæ laudi, cujus ego fautor ſum, conducere arbitror, quum primus in eam inſulam quæſtor veneris, ea te inſtituere, quæ ſequantur alii: quæ, ut ſpero, faciliùs conſequere, si & P. Lentuli, neceſſarii tui, legem, & ea, quæ a me conſtituta ſunt, ſequi volueris. Quam rem tibi confido magnæ laudi fore. Vale.

CICERO CURIO PROCOS. S. P. D.

Q. POMPEIUM ita proconſuli Curio (cujus eſt lib. 7. epiſt. 29.) commendat, ut quaſi propter familiaritatem poſtulet. Anno incerto.

49. QUINTUS Pompeius, Sexti filius, multis & veteribus cauſis neceſſitudinis mihi conjunctus eſt. Is, quum antea meis commendationibus & rem, & gratiam, & auctoritatem ſuam tueri conſueverit, nunc profectò, te provinciam obtinente, meis litteris aſſequi debet, ut nemini ſe intelligat commendatiorem umquam fuiſſe. Quamobrem a te majorem in modum peto, ut, quum omnes meos æquè ac tuos obſervare pro noſtra neceſſitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, ut ipſe intelligat, nullam rem ſibi majori uſui aut ornamento, quàm meam commendationem, eſſe potuiſſe. Vale.

M. T. CICERO ACILIO PROCOS. S. D.

M'. CURIUM commendat, ut ab omni incommodo, detrimento & moleſtia integrum conſervet. Anno *U. C. 709.*

50. SUMPSI hoc mihi pro tua in me obſervantia, quam penitus perſpexi, quamdiu Brundiſii fuimus, ut ad te familiariter & quaſi pro meo jure ſcribe-

rem, si quæ res eſſet, de qua valde laborarem. M'. Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris eſt, ut nihil poſſit eſſe conjunctius. Multa illius in me officia, multa in illum mea; quodque maximum eſt, ſummus inter nos amor & mutuus. Quæ quum ita ſint, ſi ullam in amicitia mea ſpem habes: ſi ea, quæ in me officia & ſtudia Brundiſii contuliſti, vis mihi etiam gratiora efficere, quamquam ſunt gratiſſima: ſi me a tuis omnibus amari vides: hoc mihi da, atque largire, ut M'. Curium, ſartum & tectum, ut aiunt, ab omnique incommodo, detrimento, moleſtiâ ſincerum integrumque conſerves. Et ipſe ſpondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum, ſummamque voluptatem eſſe capturum. Vale.

M. T. CICERO P. CÆSIO S. D.

P. MESSIENUM commendat Cæsio. Anno incerto.

51. PUBLIUM Meſſienum, equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meumque perfamiliarem, tibi commendo eâ commendatione, quæ poteſt eſſe diligentiſſima. Peto a te, & pro noſtra, & pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, ejuſque rem, famamque

tueare. Virum bonum , tuâque ami
dignum tibi adjunxeris, mihique grat
mum feceris. Vale.

CICERO REGI S. D.

HOSPITEM ſuum , Licinium Ariſtotelem ,
mendat. Anno incerto.

52. AULUS Licinius Ariſtoteles M
tenſis , antiquiſſimus eſt hoſpes meu
præterea conjunctus magno uſu fam
ritatis. Hæc quum ita ſint, non dul
quin tibi ſatis commendatus ſit. Et
ex multis cognoſco , meam comme
tionem plurimùm apud te valere. I
ego a Cæſare liberavi : frequens
fuerat nobiſcum , atque etiam diuti
cauſa eſt, quàm nos , commoratus ;
meliùs te de eo exiſtimaturum arb
Fac igitur , mi Rex , ut intelliga
ſibi litteras plurimùm profuiſſe. Val

CICERO THERMO PROPR. S.

CURVUM in omnibus rebus , præcipuè in H
pontiis negotiis commendat. Anno *U. C.*

53. LUCIO Genucilio Curvo jam
dem utor familiariſſimè , optimo v
& homine gratiſſimo. Eum tibi pe
commendo , atque trado : primùm
omnibus in rebus ei te commodes , q

fides tua dignitaſque patietur; patietur autem in omnibus: nihil enim abs te umquam, quod ſit alienum tuis, aut etiam ſuis moribus, poſtulabit. Præcipuè autem tibi commendo negotia ejus, quæ ſunt in Helleſponto: primùm, ut obtineat id juris in agris, quod ei Pariana civitas decrevit, & dedit, & quod ſemper obtinuit sine ulla controversia; deinde, si quid habebit cum aliquo Helleſpontio controversiæ, ut in illam *διοίκησιν* rejicias. Sed non mihi videor, quum tibi totum hominem diligentissimè commendarim, singulas ad te ejus cauſas perſcribere debere. Summa illa sit: quidquid officii, beneficii, honoris in Genucilium contuleris, id te exiſtimabo in me ipſum, atque in rem meam contuliſſe.

M. T. CICERO THERMO PROPR. S. D.

GRATIAS agit, quòd liberaliter tractaſſet Marcilium: deinde petit, ne ſocrus ejus rea ſiat. Anno *U. C.* 703.

54. QUUM multa mihi grata ſunt, quæ tu adductus meâ commendatione feciſti, tum in primis, quòd M. Marcilium, amici atque interpretis mei filium, liberalissimè tractaviſti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihique propter te gratias maximas egit. Quare,

quod reliquum eſt, a te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eò libentiùs his commodes, operamque des, quoad fides tua patietur, ut ſocrus adoleſcentis rea ne fiat. Ego quum antea ſtudiosè commendabam Marcilium, tum multò nunc ſtudiosiùs, quòd in longa apparitione, ſingularem & propè incredibilem patris Marcilii fidem, abſtinentiam, modeſtiamque cognovi. Vale.

M. T. CICERO THERMO PROPR. S. D.

ANNEIUM commendat, legatum ſuum, præcipuè in cauſa Sardiana. Anno *U. C.* 702.

55. ETSI mihi videor intellexiſſe, quum tecum Epheſi de re M. Anneii, legati mei, locutus ſum, te ipsius causâ vehementer omnia velle; tamen & M. Anneium tanti facio, ut mihi nihil putem prætermittendum, quod illius interſit; & me a te tanti fieri puto, ut non dubitem, quin ad tuam voluntatem magnus cumulus accedat commendationis meæ. Nam quum jam diu diligerem M. Anneium, deque eo sic exiſtimarem, ut res declarat, quòd ultro ei detulerim legationem, quum multis petentibus denegaſſem; tum verò, poſtea quàm mecum in bello atque in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem,

que cognoſces. De reliquo mihi ,
cule , diu dubium fuit , quid ad te
imùm ſcriberem. Jus enim quem-
dum dicas , clarum & magna cum
ude notum eſt. Nobis autem in hac
nihil aliud opus eſt , nisi te jus
to tuo dicere. Sed tamen , quum
n fugiat quanta sit in prætore aucto-
præſertim iſtâ integritate, gravitate,
ntiâ , quâ te eſſe inter omnes con-
peto abs te pro noſtra conjunctissi-
ceſſitudine , plurimiſque officiis pa-
ac mutuis , ut voluntate , auctori-
ſtudio tuo perficias , ut M. An-
intelligat ; te & sibi amicum eſſe ,
non dubitat (ſæpe enim mecum
is eſt) & multò amiciorem his meis
s eſſe factum. In tuo toto imperio ,
provincia , nihil eſt quod mihi gra-
cere possis. Jam , apud ipſum gra-
um hominem atque optimum virum ,
bene positurus sis ſtudium tuum

M. T. C. THERMO PROPR. S. D.

NEGOTIA Cluvii Puteolani commendat. Anno *U. C. 702.*

56. CLUVIUS Puteolanus valde me obſervat, valdeque eſt mihi familiaris. Is ita ſibi perſuadet, quod in tua provincia negotii habet, niſi te provinciam obtinente, meis commendationibus confecerit, id ſe in perditis & deſperatis habiturum. Nunc, quando mihi ab amico officioſiſſimo tantùm oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me ſummis officiis; ita tamen, ut tibi nolim moleſtus eſſe. Myläſii & Alabandenſes pecuniam Cluvio debent. Dixerat mihi Euthydemus, quum Epheſi eſſem, ſe curaturum, ut ecdici Myläſii Romam mitterentur. Id factum non eſt. Legatos audio miſſos eſſe, ſed malo ecdicos, ut aliquid confici poſſit. Quare peto a te, ut & eos, & Alabandenſes jubeas ecdicos Romam mittere. Præterea Philotes Alabandenſis ὑποθήκας Cluvio dedit: hæ commiſſæ ſunt. Velim cures, ut aut de hypothecis decedat, eaſque procuratoribus Cluvii tradat, aut pecuniam ſolvat. Præterea Heracleotæ, & Bargyletæ, qui item debent, aut pecuniam ſolvant, aut fructibus ſuis ſatisfaciant. Caunii præterea

debeant, ſed aiunt ſe depoſitam pecuniam habuiſſe. Id velim cognoſcas, &, ſi intellexeris, eos neque ex edicto, neque ex decreto depoſitam habuiſſe, des operam, ut uſuræ Cluvio, inſtituto tuo conſerventur. His de rebus eò magis laboro, quòd agitur res Cn. Pompeii etiam, noſtri neceſſarii, & quòd is magis etiam mihi laborare videtur, quàm ipſe Cluvius; cui ſatisfactum eſſe a nobis valde volo. His de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

CICERO THERMO PROPR. S.

Petit, ut Anneium, legatum ſuum, remittat, ejuſque cauſam Sardianam commendat. Anno U. C. 702.

57. QUò magis quotidie ex litteris nun-
iiſque bellum magnum eſſe in Syria co-
noſco, eò vehementiùs a te pro noſtra
eceſſitudine contendo, ut mihi M. An-
eium legatum primo quoque tempore
mittas: nam ejus operâ, conſilio,
ientiâ rei militaris, vel maximè intelligo
& rempublicam adjuvari poſſe. Quòd
i tanta res ejus ageretur, nec ipſe
luci potuiſſet ut a me diſcederet, ne-
ego, ut eum a me dimitterem. Ego
iliciam proficiſci cogito circiter Kal.
. Ante eam diem Anneius ad me

redeat, oportet. Illud quod tecum & coràm, & per litteras diligentiſſimè egi, id & nunc etiam atque etiam rogo, curæ tibi ſit, ut ſuum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro cauſæ veritate & pro ſua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, quum tecum Epheſi locutus ſum, te ipſius M. Annei cauſâ omnia velle. Sed tamen ſic velim exiſtimes, te mihi nihil gratius facere poſſe, quàm ſi intellexero, per te illum ipſum negotium ex ſententia confeciſſe. Idque quàm primùm ut efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. TITIO L. F. RUFO, PRÆT. URBANO S.

Ex provincia Cuſtidium, municipem ſuum, commendat. Anno *U. C. 703.*

58. LUCIUS Cuſtidius eſt tribulis, & municeps, & familiaris meus. Is cauſam habet; quam cauſam ad te deferet. Commendo tibi hominem, ſicuti tua fides & meus pudor poſtulat: tantùm ut faciles ad te aditus habeat: quæ æqua poſtulabit, ut libente te impetret; ſentiatque meam ſibi amicitiam, etiam quum longiſſimè abſim, prodeſſe in primis apud te. Vale.

M. T. C. C. CURTIO PEDUCÆANO, PRÆT. S. D.

COMMENDAT M. Fabium Curtio prætori.
Anno *U. C.* 703.

59. MARCUM Fabium unicè diligo; ummaque mihi cum eo conſuetudo & familiaritas eſt pervetus. In ejus controverſiis quid decernas, a te non peto (ſervabis, ut tua fides & dignitas poſtulat, edictum, & inſtitutum tuum) ſed ut quàm facillimos ad te aditus habeat: quæ erunt æqua, libente te impetret: ut meam amicitiam ſibi, etiam quum procul abſim, prodeſſe ſentiat, præſertim apud te. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. MUNATIO C. F. S. D.

COMMENDAT Livineium Reguli libertum.
Anno incerto.

60. LUCIUS Livineius Trypho eſt omnino L. Reguli, familiariſſimi mei, libertus, cujus calamitas etiam officioſiorem me facit in illum: nam benevolentior, quàm ſemper fui, eſſe non poſſum. Sed ego libertum ejus per ſe ipſum diligo: ſumma enim ejus erga me officia exſtiterunt his noſtris temporibus, quibus facil-

limè bonam benevolentiam hominum fidem perſpicere potui. Eum tibi ita c mendo, ut homines grati & mem bene meritos de ſe commendare deb Pergratum mihi feceris, si ille intell rit, ſe, quòd pro ſalute mea multa p cula adierit, ſæpe hieme ſummâ navi rit, pro tua erga me benevolentia gra etiam tibi feciſſe. Vale.

M. T. C. P. SILIO, PROPR. S.

COMMENDAT Pinnium Bithyniæ propræto exigenda pecunia, quam ei Nicaenſes bant. Anno *U. C. 702.*

61. TITO Pinnio familiariſſimè me u eſſe, ſcire te arbitror, quod quidem teſtamento declaravit, qui me quum t rem, tum etiam ſecundum heredem i tuerit. Ejus filio mirè ſtudioſo, & dito, & modeſto, pecuniam Nicæe grandem debent, ad H S octogies; ut audio, in primis volunt ei ſolvere. gratum igitur mihi feceris, quando modò reliqui tutores, qui ſciunt q me facias, ſed etiam puer ipſe sibi ſuaſit, te omnia meâ cauſâ facturum si dederis operam, quoad tua fides d taſque patietur, ut quàm plurimùm p niæ Pinnio ſolvatur Nicæenſium nor Vale.

M

M. T. C. P. SILIO, PROPR. S. D.

De Atilio gratias agit : ſuum fratrem commendat. Anno *U. C. 702.*

62. ET in Atilii negotio te amavi : quum enim ſerò veniſſem , tamen honeſtum equitem Romanum beneficio tuo conſervavi : & mehercule ſemper sic in animo habui , te in meo ære eſſe propter Lamiæ noſtri conjunctionem , & singularem neceſſitudinem. Itaque primùm tibi ago gratias , quòd me omni moleſtiâ liberas : deinde impudentiâ proſequor , ſed idem ſarciam : te enim , mihi crede , ſemper sic colam , & tuebor , ut quem diligentissimè. Quintum fratrem meum , si me diligis , eo numero cura ut habeas , quo me. Ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

M. T. C. P. SILIO, PROPR. S. P. D.

C. LÆNIUM diligentissimè commendat. Anno *U. C. 702.*

63. NON putavi fieri poſſe , ut mihi verba deeſſent : ſed tamen in C. Lænio commendando deſunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis , ſed tamen ut planè perſpicere possis voluntatem meam. Incredibile eſt , quanti faciamus & ego ,

& frater meus, qui mihi cariſſimus eſt, M. Lænium: id fit quum plurimis ejus officiis, tum ſummâ probitate, & ſingulari modeſtiâ. Eum ego a me invitiſſimus dimiſi, quum propter familiaritatem & conſuetudinis ſuavitatem, tum quòd conſilio ejus fideli ac bono libenter utebar. Sed vereor, ne jam mihi ſupereſſe verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, ſicut intelligis, me, de quo ea ſuprà ſcripſerim, debere commendare; a teque vehementer etiam atque etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotii, expedias: quod tibi videbitur rectum eſſe, ipſi dicas. Hominem facillimum, liberaliſſimumque cognoſces. Itaque te rogo, ut eum ſolutum, liberum, confectis ejus negotiis per te, quàm primùm ad me remittas. Id mihi, fratrique meo gratiſſimum feceris. Vale.

M. T. C. P. SILIO, PROPR. S. D.

Ti. Nerone ſuo honorificè tractato, gratias agit Silio, eumque magis & vehementiùs commendat. Anno U. C. 702.

64. NERO meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorſus incredibiles, ut nullum honorem ſibi haberi potuiſſe diceret, qui a te prætermiſſus eſſet. Magnum

ı ex ipſo capies : nihil eſt enim
oleſcente gratius. Sed mehercule
uoque gratissimum feciſti : pluris
x omni nobilitate neminem facio.
, si ea feceris, quæ ille per me
agi voluit, gratissimum mihi fece-
imùm de Pauſania Alabandensi,
s rem, dum Nero veniat :, vehe-
ejus causâ cupere eum intellexi :
hoc valde te rogo. Deinde Ny-
quos Nero in primis habet neceſ-
diligentissiméque tuetur ac defen-
abeas tibi commendatissimos ; ut
at illa civitas, sibi in Neronis pa-
o, ſummum eſſe præsidium. Stra-
Servilium tibi ſæpe commendavi :
iò facio id impensiùs, quòd ejus
ı Nero ſuſcepit. Tantùm a te pe-
, ut agas eam rem, nec relinquas
em innocentem ad alicujus tui dissi-
uæſtum. Id quum gratum mihi erit,
iam exiſtimabo, te humanitate tuâ
ſum. Summa hujus epiſtolæ hæc
t omnes omnibus rebus Neronem,
inſtituiſti, atque feciſti. Magnum
ım habet iſta provincia, non ut
oſtra, adoleſcentis nobilis, inge-
, abſtinentis commendationem · ad
n. Quare si te fautore uſus erit,
profectò & utetur, & uſus eſt,
simas clientelas acceptas a majori-

bus confirmare poterit, & beneficiis ſuis obligare. Hoc in genere si eum adjuveris eo ſtudio, quo oſtendiſti, apud ipſum præclarissimè poſueris; ſed mihi etiam gratissimum feceris. Vale.

M. T. C. P. SILIO, PROPR. S. D.

HISPONEM commendat, ut pactiones cum civitatibus pro publicanis conficiat. Anno *U. C. 702.*

65. CUM P. Terentio Hiſpone, qui operas in ſcriptura pro magiſtro dat, mihi ſumma familiaritas conſuetudoque eſt, multaque & magna inter nos officia paria & mutua intercedunt. Ejus ſumma exiſtimatio agitur in eo, ut pactiones cum civitatibus reliquis conficiat. Non me præterit, nos eam rem Ephesi expertos eſſe, neque ab Ephesiis ullo modo impetrare potuiſſe. Sed quum, quemadmodum omnes exiſtimant, & ego intelligo, tuâ quum ſummâ integritate, tum singulari humanitate & manſuetudine conſecutus es, ut libentissimis Græcis, nutu, quod velis, conſequare; peto a te majorem in modum, ut honoris mei cauſâ, hac laude Hiſponem affici velis. Præterea cum ſociis ſcripturæ mihi ſumma neceſſitudo eſt, non ſolùm ob eam cauſam, quòd ea ſocietas univerſa in mea fide eſt, ſed etiam quòd pleriſque ſociis utor fami-

ſimè. Ita & Hiſponem meum per
ornaris, & ſocietatem mihi conjunc-
m feceris; tuque ipſe & ex hujus
rvantia, gratiſsimi hominis, & ex
rum gratia, hominum ampliſsimo-
, maximum fructum capies, & me
no beneficio affeceris. Sic enim velim
mes, ex tota tua provincia, omni-
iſto imperio, nihil eſſe, quod mihi
us facere poſsis. Vale.

T. C. P. SERVILIO, PROPR. S. D.

*INAM in colligendis Asiaticæ negotiationis
eliquiis commendat.* Anno *U. C.* 707.

A ULUM Cæcinam, maximè pro-
n clientem familiæ veſtræ, non com-
larem tibi, quum ſcirem, quâ fide
os, quâ clementiâ in calamitoſos ſo-
eſſe; nisi me & patris ejus, quo
familiarissimè uſus, memoria, &
fortuna ita moveret, ut hominis
bus mecum ſtudiis officiiſque con-
iſsimi, movere debebat. A te hoc
contentione peto, sic ut majore
, majore animi labore petere non
m, ut ad ea, quæ tuâ ſponte sine
quam commendatione faceres in ho-
m tantum & talem, calamitoſum,
em afferant cumulum meæ litteræ,
ſtudiosiùs eum, quibuſcumque rebus

poſsis, juves. Quòd si Romæ fuiſſes, etiam ſalutem A. Cæcinæ eſſemus (ut opinio mea fert) per te conſecuti : de qua tamen magnam ſpem habemus, freti clementiâ collegæ tui. Nunc, quum tuam juſtitiam ſecutus, tutissimum sibi portum provinciam iſtam eſſe duxit, etiam atque etiam te rogo atque oro, ut eum & in reliquiis veteris negotiationis colligendis juves, & ceteris rebus tegas, atque tueare. Hòc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

M. T. C. P. SERVILIO, PROPR. S. D.

COMMENDAT Andronem Laodicenſem. Anno *U. C.* 707.

67. Ex provincia mea Ciliciensi, cui ſcis τρεῖς διοικήσεις Asiaticas attributas fuiſſe, nullo ſum familiariùs uſus, quàm Androne, Artemonis filio, Laodicensi; eumque habui in ea civitate quum hoſpitem, tum vehementer ad meæ vitæ rationem & conſuetudinem accommodatum : quem quidem multò etiam pluris, poſteaquam decessi, facere cœpi, quòd multis rebus expertus ſum gratum hominem, meique memorem. Itaque eum Romæ libentissimè vidi. Non enim te fugit, qui plurimis in iſta provincia benignè feciſti, quàm multi grati reperiantur. Hæc propterea

ſcripſi, ut & me non ſine cauſa laborare intelligeres, & tu ipſe eum dignum hoſpitio tuo judicares. Feceris igitur mihi gratiſsimum, ſi ei declararis, quanti me facias, id eſt, ſi receperis eum in fidem tuam, & quibuſcumque rebus honeſtè ac ſine moleſtia tua poteris, adjuveris. Hoc mihi erit vehementer gratum; idque ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. P. Servilio Isaurico, Proc. Collegæ S. D.

Lætatur felici navigationis curſu: ut de provinciæ ſtatu ſcribat, petit: officia ſua promittit. Anno *U. C.* 707.

68. Gratæ mihi vehementer tuæ litteræ fuerunt, ex quibus cognovi curſus navigationum tuarum: ſignificabas enim memoriam tuam noſtræ neceſſitudinis, quâ mihi nihil poterat eſſe jucundius. Quod reliquum eſt, multò etiam erit gratius, ſi ad me de republica, id eſt, de ſtatu provinciæ, de inſtitutis tuis familiariter ſcribes: quæ, quamquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentiſsimè ex tuis litteris cognoſcam. Ego ad te, de republica ſumma quid ſentiam, non ſæpe ſcribam, propter periculum ejuſmodi litterarum: quid agatur autem, ſcribam ſæpius. Sperare tamen

videor, Cæſari, collegæ noſtro, fore curæ, & eſſe, ut habeamus aliquam rempublicam, cujus conſiliis magni referebat te intereſſe. Sed, si tibi utilius eſt, id eſt, gloriosius, Asiæ præeſſe, & iſtam partem reipublicæ malè affectam tueri, mihi quoque idem, quod tibi & laudi tuæ profuturum eſt, optatius debet eſſe. Ego, quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, ſummo ſtudio diligentiâque curabo; in primiſque tuebor omni obſervantiâ clarissimum virum, patrem tuum: quod & pro vetuſtate necessitudinis, & pro beneficiis veſtris, & pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

M. T. C. P. SERVILIO, COLLEGÆ S. D.

C. Curtium, ut in fidem recipiatur, commendat.
Anno U. C. 707.

69. CAIUS Curtius Mithres, eſt ille quidem, ut ſcis, libertus Poſtumi, familiarisſimi mei; ſed me colit, & obſervat æquè, atque illum ipſum patronum ſuum. Apud eum sic Ephesi fui, quotieſcumque fui, tamquam domi meæ; multaque acciderunt, in quibus & benevolentiam ejus erga me experirer, & fidem. Itaque si quid aut mihi, aut meorum cuipiam in Asia opus eſt, ad hunc ſcribere conſuevi; hujus quum operâ & fide, tum domo &

re uti, tamquam meâ. Hæc ad te eò pluribus ſcripsi, ut intelligeres, me non vulgariter, nec ambitiosè, ſed ut pro homine intimo, ac mihi perneceſſario, ſcribere. Peto igitur a te, ut in ea controversia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, & in ceteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumque tuo commodo poteris, tantum & honoris mei causâ commodes; etsi, ut ejus modeſtiam cognovi, gravis tibi nulla in re erit. Si & meâ commendatione, & ſuâ probitate aſſecutus erit, uti de ſe bene exiſtimes, omnia ſe adeptum arbitrabitur. Ut igitur eum recipias in fidem, habeasque in numero tuorum, te vehementer etiam atque etiam rogo. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia ſtudiosè diligenterque curabo. Vale.

M. T. C. P. SERVILIO, COLLEGÆ S. P. D.

BALBI libertum Menandrum commendat.
Anno *U. C.* 707.

70. QUIA non eſt obſcura tua in me benevolentia, sic fit, ut multi per me tibi velint commendari. Ego autem tribuo nonnumquam in vulgus; ſed plerumque neceſſariis, ut hoc tempore. Nam cum T. Ampio Balbo mihi ſumma familiari-

tas, neceſsitudoque eſt. Ejus liber
T. Ampium Menandrum, hominem
& modeſtum, & patrono & nobis
menter probatum, tibi commendo
rem in modum. Vehementer mihi g
feceris, si, quibuſcumque rebus sin
moleſtia poteris, ei commodaris.
ut facias, te vehementer etiam
etiam rogo. Vale.

M. T. C. P. Servilio, Collegæ S

Commendat T. Aguſium, veterem a
Anno U. C. 707.

71. Multos tibi commendem
eſſe eſt, quando omnibus nota
neceſſitudo eſt, tuaque erga me
volentia. Sed tamen, etsi omnium c
quos commendo, velle debeo;
cum omnibus non eadem mihi cau
T. Agusius & comes meus fuit ill
ſerrimo tempore, & omnium itine
navigationum, laborum, pericu
meorum ſocius; neque hoc ter
diſceſſiſſet a me, nisi ego ei permis
Quare sic tibi eum commendo, ut
de meis domeſticis, & maximè nece
Pergratum mihi feceris, si eum ita
ris, ut intelligat hanc commendati
sibi magno uſui atque adjumento
Vale.

M. T. C. P. SERVILIO, COLLEGÆ S. D.

CÆRELLIÆ negotia & procuratores commendat.
Anno U. C. 707.

72. CÆRELLIÆ, neceſſariæ meæ, rem, nomina, poſſeſſiones Asiaticas commendavi tibi præſens in hortis tuis, quàm potui diligentissimè; tuque mihi, pro tua conſuetudine, proque tuis in me perpetuis maximiſque officiis, omnia te facturum liberalissimè recepiſti. Meminiſſe te id ſpero; ſcio enim ſolere. Sed tamen Cærelliæ procuratores ſcripſerunt, te propter magnitudinem provinciæ, multitudinemque negotiorum, etiam atque etiam eſſe commonefaciendum. Peto igitur, ut memineris te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulatè recepiſſe. Equidem exiſtimo, habere te magnam facultatem (ſed hoc eſt tui consilii & judicii) ex eo ſenatuſconſulto, quod in heredes C. Vennonii factum eſt, Cærelliæ commodandi: id ſenatuſconſultum tu interpretabere pro tua ſapientia: ſcio enim, ejus ordinis auctoritatem ſemper apud te magni fuiſſe. Quod reliquum eſt, sic velim exiſtimes, quibuſcumque rebus Cærelliæ benignè feceris, mihi te gratissimum eſſe facturum. Vale.

M. T. C. Q. PHILIPPO, PROCOS. S. D.

SALVUM ex provincia revertiſſe gratulatur: Egnatii & Oppii causâ gratias agit; & ut Antipatri filios sibi condonet, rogat. Anno incerto. *Hæc epiſtola videtur poſt ſequentem fuiſſe collocanda.*

73. GRATULOR tibi, quòd ex provincia ſalvum te ad tuos recepiſti, incolumi famâ, & republicâ. Quòd si Romæ fuiſſem, te vidiſſem, corámque gratias egiſſem, quòd tibi L. Egnatius, familiarissimus meus, abſens, L. Oppius præſens, curæ fuiſſet. Cum Antipatro Derbete mihi non ſolùm hoſpitium, verùm etiam ſumma familiaritas intercedit. Ei te vehementer ſuccenſuiſſe audivi, & moleſtè tuli. De re nihil poſſum judicare, nisi illud mihi certè perſuadeo, te, talem virum, nihil temerè feciſſe. A te autem, pro vetere noſtra necessitudine, etiam atque etiam peto, ut ejus filios, qui in tua poteſtate ſunt, mihi potissimùm condones, nisi quid exiſtimas in ea re violari exiſtimationem tuam. Quod ego si arbitrarer, numquam te rogarem; mihique tua fama multò antiquior eſſet, quàm illa necessitudo eſt. Sed mihi ita perſuadeo (poteſt fieri ut fallar) eam rem laudi tibi potiùs, quàm vituperationi fore. Quid fieri possit, & quid meâ causâ facere

poſſis (nam quin velis, non dubito) velim, si tibi grave non erit, certiorem me facias. Vale.

M. T. C. Q. PHILIPPO, PROC. S. D.

OPPIUM præſentem, & Egnatii abſentis negotia commendat. Anno incerto.

74. ETSI non dubito, pro tua in me obſervantia, proque noſtra necessitudine, quin commendationem meam memoriâ teneas, tamen etiam atque etiam eumdem tibi L. Oppium, familiarem meum, præſentem, & L. Egnatii, familiarissimi mei, abſentis, negotia commendo. Tanta mihi cum eo neceſſitudo eſt, familiaritaſque, ut, si mea res eſſet, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat me a te tantum amari, quantum ipſe exiſtimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes; idque ut facias, te vehementer rogo. Vale.

M. T. C. T. TITIO T. F. LEGATO S. D.

AVIANUM Flaccum commendat Titio legato. Anno *U. C. 701.*

75. ETSI non dubito, quin apud te mea commendatio prima ſatis valeat, tamen obſequor homini familiarissimo, C. Aviano Flacco; cujus cauſâ omnia

quum cupio, tum mehercule etiam debeo. De quo & præſens tecum egi diligenter, quum tu mihi humaniſſimè reſpondiſti, & ſcripſi ad te accuratè antea: ſed putat intereſſe ſuâ, me ad te quàm ſæpiſſime ſcribere. Quare velim mihi ignoſcas, si illius voluntati obtemperans, minùs videbor meminiſſe conſtantiæ tuæ. A te idem illud peto, ut de loco, quò deportet frumentum, & de tempore, Aviano commodes; quorum utrumque per eumdem me obtinuit triennium, dum Pompeius iſti negotio præfuit. Summa eſt, in quo mihi gratiſſimum facere poſſis, si curaris, ut Avianus, quando ſe a me amari putat, me a te amari ſciat. Erit id mihi pergratum. Vale.

M. T. CICERO QUATUORVIRIS ET DECURIONIBUS S. D.

Petit C. Valgio emptæ poſſeſſionis in agro Fregellano immunitatem. Anno incerto.

76. TANTÆ mihi cum Q. Hippio cauſæ neceſſitudinis ſunt, ut nihil poſſit eſſe conjunctius, quàm nos inter nos ſumus. Quod nisi ita eſſet, uterer meâ conſuetudine, ut vobis nulla in re moleſtus eſſem. Etenim vos mihi optimi teſtes eſtis, quum mihi perſuaſum eſſet, nihil eſſe, quod a vobis impetrare non

poſſem, numquam me tamen gravem vobis eſſe voluiſſe. Vehementer igitur vos etiam atque etiam rogo, ut honoris mei cauſâ liberalissimè C. Valgium Hippianum tractetis, remque cum eo conficiatis, ut quam poſſessionem habet in agro Fregellano, a vobis emptam, eam liberam & immunem habere possit. Id si a vobis impetraro, ſummo me beneficio veſtro affectum arbitrabor.

M. T. C. P. SULPICIO IMP. S. D.

OFFICIO ſuo in ſupplicatione decernenda narrato, commendat M. Bolanum, & ut ſervum fugitivum reſtitui curet, amanter rogat. Anno *U. C.* 708. Pro *Sulpicio*, repònunt Rutilius & Corradus Vatinio. Vide libr. 5, 9 & 10.

77. QUUM his temporibus non ſanè in ſenatum ventitarem, tamen, ut tuas litteras legi, non exiſtimavi, me ſalvo jure noſtræ veteris amicitiæ, multorumque inter nos officiorum, facere poſſe, ut honori tuo deeſſem. Itaque adfui, ſupplicationemque tibi libenter decrevi; nec reliquo tempore ullo aut rei, aut exiſtimationi, aut dignitati tuæ deero. Atque, hoc ut tui neceſſarii ſciant, hoc me animo erga te eſſe, velim facias eos per litteras certiores, ut, si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi jure ſuo denuntiare. M.

Bolanum, virum bonum, & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumque veterem amicum, tibi magnopere commendo. Pergratum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat hanc commendationem sibi magno adjumento fuiſſe. Ipſumque virum optimum gratissimumque cognoſces. Promitto tibi, te ex ejus amicitia magnam voluptatem eſſe capturum. Præterea a te peto majorem in modum, pro noſtra amicitia, & pro tuo perpetuo in me ſtudio, ut in hac re etiam elabores. Dionysius, ſervus meus, qui meam bibliothecen multorum nummorum tractavit, quum multos libros ſubripuiſſet, nec ſe impunè laturum putaret, aufugit. Is eſt in provincia tua. Eum & M. Bolanus, familiaris meus, & multi alii Naronæ viderunt: ſed, quum ſe à me manumiſſum eſſe diceret, crediderunt. Hunc tu si mihi reſtituendum curaris, non poſſum dicere quàm mihi gratum futurum sit. Res ipſa parva, ſed animi mei dolor magnus eſt. Ubi sit, & quid fieri possit, Bolanus te docebit. Ego si hominem per te recuperaro, ſummo me a te beneficio affectum arbitrabor. Vale.

M. T. C. ALLIENO PROC. S. D.

PETIT ut Democritum in ſuam fidem recipiat. Anno *U. C.* 707.

78. DEMOCRITUS Sicyonius non ſolùm hoſpes meus eſt, ſed etiam, quod non multis contingit, Græcis præſertim, valde familiaris: eſt enim in eo ſumma probitas, ſumma virtus, ſumma in hoſpites liberalitas & obſervantia; meque præter ceteros & colit, & obſervat, & diligit. Eum tu non modò ſuorum civium, verùm pene Achaiæ principem cognoſces. Huic ego tantummodo aditum ad tuam cognitionem patefacio, & munio: cognitum per te ipſum, quæ tua natura eſt, dignum tuâ amicitiâ atque hoſpitio judicabis. Peto igitur a te, ut, his litteris lectis, recipias eum in tuam fidem: pollicearemque omnia te facturum meâ causâ. De reliquo, si, id quod confido fore, dignum eum tuâ amicitiâ hoſpitioque cognoveris, peto ut eum complectare, diligas, in tuis habeas. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

M. T. C. ALLIENO PROC. S. P. D.

CAIUM & Marcum Avianos, fratres, commendat. Anno *U. C.* 707.

79. ET te ſcire arbitror, quanti fecerim C. Avianum Flaccum; & ego ex

ipſo audieram, optimo & gratiſſimo homine, quàm a te liberaliter eſſet tractatus. Ejus filios dignissimos illo patre, meoſque neceſſarios, quos ego unicè diligo, commendo tibi sic, ut majore ſtudio nullos commendare possim. C. Avianus in Sicilia eſt, Marcus eſt nobiſcum. Ut illius dignitatem præſentis ornes, rem utriuſque defendas, te rogo. Hòc mihi gratius in iſta provincia facere nihil potes; idque ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

EPISTOLARUM
AD
FAMILIARES
LIBER DECIMUS-QUARTUS.

TULLIUS TERENTIÆ SUÆ, TULLIOLÆ SUÆ, CICERONI SUO S. D.

EPISTOLA ab exſule ſcripta, querula, de ſpe reſtitutionis, utcumque exigua, de familia, de peſtilentia, de Plancii officiis, de Piſonis humanitate, & de rebus aliis agit. Terentiæ uni, ex ſenſu, inſcribi debuit. Anno *U. C.* 695.

1. ET litteris multorum, & ſermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem & fortitudinem eſſe, teque nec animi, nec corporis laboribus defatigari. Me miſerum! te iſtâ virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas ærumnas propter me incidiſſe! Tulliolamque noſtram ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus! Nam quid ego de Cicerone dicam? qui, quum primùm ſapere cœpit, acerbiſſimos dolores miſeriasque percepit. Quæ ſi, ut tu ſcribis, fato facta putarem, ferrem

ipſo audieram, optimo & gratiſſimo
mine, quàm a te liberaliter eſſet tra
tus. Ejus filios dignissimos illo pa
meoſque neceſſarios, quos ego unicè
ligo, commendo tibi sic, ut majore
dio nullos commendare possim. C. A
nus in Sicilia eſt, Marcus eſt nobiſc
Ut illius dignitatem præſentis ornes,
utriuſque defendas, te rogo. Hoc
gratius in iſta provincia facere nihil
tes; idque ut facias, te vehementer e
atque etiam rogo. Vale.

EPISTOLARUM
AD
FAMILIARES
LIBER DECIMUS-QUARTUS.

TULLIUS TERENTIÆ SUÆ, TULLIOLÆ SUÆ, CICERONI SUO S. D.

EPISTOLA ab exſule ſcripta, querula, de ſpe reſtitutionis, utcumque exigua, de familia, de peſtilentia, de Plancii officiis, de Piſonis humanitate, & de rebus aliis agit. Terentiæ uni, ex ſenſu, inſcribi debuit. Anno *U. C.* 695.

1. ET litteris multorum, & ſermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem & fortitudinem eſſe, teque nec animi, nec corporis laboribus defatigari. Me miſerum! te iſtâ virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas ærumnas propter me incidiſſe! Tulliolamque noſtram ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus! Nam quid ego de Cicerone dicam? qui, quum primùm ſapere cœpit, acerbiſſimos dolores miſeriasque percepit. Quæ si, ut tu ſcribis, fato facta putarem, ferrem

paulò faciliùs : ſed omnia ſunt meâ culpâ commiſſa, qui ab his me amari putabam, qui invidebant; eos non ſequebar, qui petebant. Quòd si noſtris consiliis usi eſſemus, neque apud nos tantum valuiſſet ſermo aut ſtultorum amicorum, aut improborum, beatissimi viveremus. Nunc, quando ſperare nos amici jubent, dabo operam, ne mea valetudo tuo labori desit. Res quanta sit, intelligo; quantóque fuerit facilius manere domi, quàm redire. Sed tamen, si omnes tribunos plebis habemus, si Lentulum tam ſtudioſum, quàm videtur, si verò etiam Pompeium & Cæſarem, non eſt deſperandum. De familia, quo modo placuiſſe amicis ſcribis, faciemus. De loco, nunc quidem jam abiit peſtilentia, ſed quamdiu fuit, me non attigit. Plancius, homo officiosissimus, me cupit eſſe ſecum, & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deſerto eſſe in Epiro, quò neque Hiſpo veniret, nec milites: ſed adhuc Plancius me retinet: ſperat poſſe fieri, ut mecum in Italiam decedat. Quem ego diem si videro, & si in veſtrum complexum venero, ac si & vos, & me ipſum recuperaro, ſatis magnum mihi fructum videbor percepiſſe & veſtræ pietatis, & meæ. Piſonis humanitas, virtus, amor in omnes nos tantus eſt, ut nihil ſuprà possit. Utinam ea

res ei voluptati sit: gloriæ quidem video fore. De Quinto fratre nihil ego te accuſavi; ſed vos, quum præſertim tam pauci ſitis, volui eſſe quàm conjunctiſſimos. Quibus me voluiſti agere gratias, egi, & me à te certiorem factum eſſe ſcripsi. Quod ad me, mea Terentia, ſcribis, te vicum venditurum; quid, obſecro te (me miſerum!) quid futurum eſt? &, si nos premet eadem fortuna, quid puero miſero fiet? Non queo reliqua ſcribere (tanta vis lacrymarum eſt) ne te in eumdem fletum adducam. Tantùm ſcribo, si erunt in officio amici, pecunia non deerit; si non erunt, tu efficere tuâ pecuniâ non poteris. Per fortunas miſeras noſtras, vide, ne puerum perditum perdamus; cui si aliquid erit, ne egeat, mediocri virtute opus eſt, & mediocri fortunâ, ut cetera conſequatur. Fac valeas, & ad me tabellarios mittas, ut ſciam quid agatur, & vos quid agatis. Mihi omnino jam brevis exſpectatio eſt. Tulliolæ & Ciceroni ſalutem dic. Valete. D. a. d. VI. Kalendas Decembres, Dyrrachii. Dyrrachium veni, quòd & libera civitas eſt, & in me officioſa, & proxima Italiæ. Sed si me offendet loci celebritas, aliò me conferam. Ad te ſcribam,

TULLIUS TERENTIÆ SUÆ, TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS S. D.

Brevitatem litterarum excuſat: Piſonis generi officia laudat: dolet Terentiæ vicem: rogat ne ſuam dotem projiciat, & ut valetudini ſuæ conſulat. Anno *U. C. 695.*

2. Noli putare, me ad quemquam longiores epiſtolas ſcribere, nisi si quis ad me plura ſcripsit, cui puto reſcribi oportere: nec enim habeo quod ſcribam; nec hoc tempore quidquam difficiliùs facio. Ad te verò, & ad noſtram Tulliolam non queo sine plurimis lacrymis ſcribere. Vos enim video eſſe miſerrimas, quas ego beatissimas ſemper eſſe volui; idque præſtare debui; &, nisi tam timidi fuiſſemus, præſtitiſſem. Piſonem noſtrum merito ejus amo plurimùm: eum, ut potui, per litteras cohortatus ſum, gratiaſque egi, ut debui. In novis tribunis plebis intelligo ſpem te habere; id erit firmum, si Pompeii voluntas erit: ſed Craſſum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortissimè & amantissimè video; nec miror: ſed mœreo caſum ejuſmodi, ut tantis tuis miſeriis meæ miſeriæ ſubleventur. Nam ad me P. Valerius, homo officioſus, ſcripsit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum a Veſtæ

ad tabulam Valeriam ducta eſſes. Hem, mea lux, meum deſiderium, unde omnes opem petere ſolebant! te nunc, mea Terentia, ſic vexari, ſic jacere in lacrymis & ſordibus! idque fieri meâ culpâ, qui ceteros ſervavi, ut nos periremus! Quod de domo ſcribis, hoc eſt, de area; ego verò tum denique mihi videbor reſtitutus, si illa nobis erit reſtituta. Verùm hæc non ſunt in noſtra manu. Illud doleo, quæ impenſa facienda eſt, in ejus partem te miſeram & deſpoliatam venire. Quòd si conficitur negotium, omnia conſequemur: sin eadem nos fortuna premet, etiamne reliquias tuas miſera projicies? Obſecro te, mea vita, quod ad ſumptum attinet, sine alios, qui poſſunt, si modò volunt, ſuſtinere: & valetudinem iſtam infirmam, si me amas, noli vexare. Nam mihi ante oculos dies noctesque verſaris. Omnes labores te excipere video: timeo ut ſuſtineas: ſed video in te eſſe omnia. Quare, ut id, quod ſperas, & quod agis, conſequamur, ſervi valetudini. Ego ad quos ſcribam neſcio, nisi ad eos, qui ad me ſcribunt, aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid ſcribitis. Longiùs, quoniam ita vobis placet, non diſcedam: ſed velim, quàm ſæpiſſime litteras mittatis, præſertim si quid eſt firmius, quod ſperemus,

Valete, mea deſideria, valete. A. d. III. Nonas Octobr. Theſſalonicâ.

TULLIUS TERENTIÆ, ET TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS S. D.

SUA culpâ factum dolet, ut in tantas miſerias inciderint. Dein ad capita epiſtolæ uxoris reſpondet ita, ut nimium præ ſe dolorem ferat, eique pene ſuccumbat. Anno *U. C.* 695.

3. ACCEPI ab Ariſtocrito tres epiſtolas, quas ego lacrymis propè delevi. Conficior enim mœrore, mea Terentia; nec meæ me miſeriæ magis excruciant, quàm tuæ, veſtræque. Ego autem hòc miſerior ſum, quàm tu, quæ es miſerrima, quòd ipſa calamitas communis eſt utriuſque noſtrûm, ſed culpa mea propria eſt. Meum fuit officium, vel legatione vitare periculum, vel diligentiâ & copiis reſiſtere, vel cadere fortiter. Hòc miſerius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare quum dolore conficior, tum etiam pudore: pudet enim me uxori meæ optimæ, ſuavissimis liberis, virtutem & diligentiam non præſtitiſſe. Nam mihi ante oculos dies noctesque verſatur ſqualor veſter, & mœror, & infirmitas valetudinis tuæ: ſpes autem ſalutis pertenuis oſtenditur. Inimici ſunt multi; invidi pene omnes; ejicere nos magnum fuit, excludere facile

facile eſt. Sed tamen, quamdiu vos eritis in ſpe, non deficiam, ne omnia meâ culpâ cecidiſſe videantur. Ut tutò sim, quòd laboras, id mihi nunc facillimum eſt; quem etiam inimici volunt vivere in his tantis miſeriis. Ego tamen faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus voluiſti, egi gratias, & eas litteras Dexippo dedi, meque de eorum officio ſcripsi, a te certiorem eſſe factum. Piſonem noſtrum mirifico eſſe ſtudio in nos, & officio, & ego perſpicio, & omnes prædicant. Dii faxint, ut tali genero mihi præſenti tecum simul & cum liberis noſtris frui liceat. Nunc ſpes reliqua eſt in novis tribunis plebis, & in primis quidem diebus: nam si inveterarit, actum eſt. Eâ re ad te ſtatim Ariſtocritum misi, ut ad me continuò initia rerum & rationem totius negotii poſſes ſcribere; etsi Dexippo quoque ita imperavi, ſtatim ut recurreret; & ad fratrem misi, ut crebrò tabellarios mitteret. Nam ego eo nomine ſum Dyrrachii hoc tempore, ut quàm celerrimè, quid agatur, audiam; & ſum tutò: civitas enim hæc ſemper a me defenſa eſt. Quum inimici noſtri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quòd ſcribis, te, si velim ad me venturam; ego verò, quum ſciam magnam partem iſtius oneris abs te ſuſtineri, te iſtic eſſe volo. Si perficitis,

quod agitis, me ad vos venire oportet; sin autem.... ſed nihil opus eſt reliqua ſcribere. Ex primis, aut ſummùm ſecundis litteris tuis conſtituere poterimus, quid nobis faciendum sit. Tu modò ad me velim omnia diligentissimè perſcribas; etsi magis jam rem, quàm litteras, debeo exſpectare. Cura, ut valeas, & ita tibi perſuadeas, mihi te carius nihil eſſe, nec umquam fuiſſe. Vale, mea Terentia, quam ego videre videor: itaque debilitor lacrymis. Vale. Pridie Kalendas Decembr. Dyrrachii.

TULLIUS TERENTIÆ, ET TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS S. P. D.

RESPONDET ad varia litterarum Terentiæ capita non ſolùm dolentèr, ſed etiam molliore, quàm virum decebat, animo. Anno *U. C. 695.*

4. EGO minùs ſæpe ad vos do litteras, quàm poſſum, propterea quòd quum omnia mihi tempora ſunt miſera, tùm verò quum aut ſcribo ad vos, aut veſtras lego, conficior lacrymis, sic ut ferre non poſsim. Quod utinam minùs vitæ cupidi fuiſſemus; certè nihil, aut non multum in vita mali vidiſſemus. Quòd si nos ad aliquam alicujus commodi aliquando recuperandi ſpem fortuna reſervavit, minùs eſt erratum a nobis: sin hæc mala fixa

ſunt; ego verò te quàm primùm, mea vita, cupio videre, & in tuo complexu emori: quando neque dii, quos tu caſtissimè coluiſti, neque homines, quibus ego ſemper ſervivi, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundisii apud M. Lenium Flaccum dies XIII. fuimus, virum optimum, qui periculum fortunarum & capitis ſui præ mea ſalute neglexit; neque legis improbissimæ pœnâ deductus eſt, quò minùs hoſpitii & amicitiæ jus, officiumque præſtaret. Huic utinam aliquando gratiam referre possimus; habebimus quidem ſemper. Brundisio profecti ſumus a. d. v. Kalendas Maias: per Macedoniam Cyzicum petebamus. O me perditum! ô afflictum! quid nunc rogem te ut venias, mulierem ægram, & corpore & animo confectam? non rogem? sine te igitur ſim? Opinor, sic agam. Si eſt ſpes noſtri reditûs, eam confirmes, & rem adjuves: sin, ut ego metuo, transactum eſt, quoquo modo potes, ad me fac venias. Unum hoc ſcito; si te habebo, non mihi videbor planè periſſe. Sed quid de Tulliola mea fiet? jam id vos videte; mihi deeſt consilium. Sed certè, quoquo modo ſe res habebit, illius miſellæ & matrimonio, & famæ ſerviendum eſt. Quid? Cicero meus quid aget? Iſte verò ſit in sinu ſemper & complexu

meo. Non queo plura jam ſcribere; i
pedit mœror. Tu quid egeris, neſci
utrùm aliquid teneas, an, quod metu
planè sis ſpoliata. Piſonem, ut ſcribi
ſpero fore ſemper noſtrum. De fami
liberata, nihil eſt quod te moveat. P
mùm, tuis ita promiſſum eſt, te fact
ram eſſe ut quiſque eſſet meritus.
autem in officio adhuc Orpheus; pr
terea magnopere nemo. Ceterorum ſe
vorum ea cauſa eſt, ut, si res a no
abeſſet, liberti noſtri eſſent, si obtin
potuiſſent; sin ad nos pertinerent, ſ
virent, præterquam oppidò pauci. S
hæc minora ſunt. Tu quòd me hortari
ut animo sim magno, & ſpem habe
recuperandæ ſalutis; id velim sit ej
modi, ut rectè ſperare possimus. Nu
miſer quando tuas jam litteras accipia
quis ad me perferet? quas ego exſpe
taſſem Brundisii, si eſſet licitum per n
tas, qui tempeſtatem prætermittere n
luerunt. Quod reliquum eſt, ſuſtenta
mea Terentia, ut potes: honeſtissi
viximus, floruimus: non vitium noſtru
ſed virtus noſtra nos afflixit: peccat
eſt nullum, nisi quòd non unà anim
cum ornamentis amisimus. Sed, si h
fuit liberis noſtris gratius nos viver
cetera, quamquam ferenda non ſun
feramus. Atque ego qui te confirm

ipſe me non poſſum. Clodium Philetærum, quòd valetudine oculorum impediebatur, hominem fidelem, remiſi. Salluſtius officio vincit omnes. Peſcennius eſt perbenevolus nobis; quem ſemper ſpero tui fore obſervantem. Sicca dixerat ſe mecum fore; ſed Brundiſio diſceſſit. Cura, quoad potes, ut valeas; & ſic exiſtimes, me vehementiùs tuâ miſeriâ, quàm meâ commoveri. Mea Terentia, fidiſſima atque optima uxor, & mea cariſſima filiola, & ſpes reliqua noſtra Cicero, valete. Pridie Kalendas Maias. Brundiſio.

M. T. C. TERENTIÆ ET TULL. SUIS S. P. D.

REDITUM ex provincia ſignificat: Terentiæ diligentiam in ſcribendo laudat: quæ fieri velit de Preciana auctione, mandat. Anno *U. C.* 703.

5. SI tu & Tullia lux noſtra valetis, ego & ſuaviſſimus Cicero valemus. Pridie Idus Octobres Athenas venimus, quum ſanè adverſis ventis uſi eſſemus, tardéque & incommodè navigaſſemus. De nave exeuntibus nobis Acaſtus cum litteris præſtò fuit uno & viceſimo die, ſanè ſtrenuè. Accepi tuas litteras, quibus intellexi, te vereri, ne ſuperiores mihi redditæ non eſſent. Omnes ſunt redditæ, diligen-

levatus, ut mihi deus aliquis medicinam feciſſe videatur. Cui quidem tu deo, quemadmodum ſoles, piè & caſtè ſatisfacias, id eſt, Apollini & Æſculapio. Navem ſpero nos valde bonam habere ; in eam ſimul atque conſcendi, hæc ſcripsi. Deinde conſcribam ad noſtros familiares multas epiſtolas, quibus te, & Tulliolam noſtram diligentissimè commendabo. Cohortarer vos, quò animo fortiore eſſetis, nisi vos fortiores cognoſſem, quàm quemquam virum. Et tamen ejuſmodi ſpero negotia eſſe, ut & vos iſtic commodissimè ſperem eſſe, & me aliquando cum similibus noſtri rempublicam defenſurum. Tu primùm valetudinem tuam velim cures ; deinde, tibi si videbitur, villis iis utere, quæ longissimè aberunt a militibus. Fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, si annona carior fuerit. Cicero bellissimus tibi ſalutem plurimam dicit. Etiam atque etiam vale. D. III Idus Junii.

M. T. C. TERENTIÆ S. P. D.

Hortatur, ut valetudinem curet, & si quid novi, pergat ſcribere. Ante Pharſalicam pugnam, quum eſſet in caſtris Pompeii. Anno *U. C. 705.*

8. SI vales, bene eſt : ego valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissimè. Nam mihi & ſcriptum, & nuntiatum eſt,

te in febrim ſubitò incidiſſe. Quòd celeriter me feciſti de Cæſaris litteris certiorem, feciſti mihi gratum. Item poſthac, si quid opus erit, si quid acciderit novi, facies ut ſciam. Cura ut valeas. Vale. D. IV. Nonas Junias.

M. T. C. TERENTIÆ S. P. D.

SIGNIFICAT dolorem ſuum ex Dolabellæ generi & Tulliæ valetudine. Poſt pugnam Pharſalicam, quum in Italiam rediiſſet. Anno *U. C. 705.*

9. AD ceteras meas miſerias accessit dolor, & e Dolabellæ valetudine, & e Tulliæ. Omnino de omnibus rebus nec quid conſilii capiam, nec quid faciam, ſcio. Tu velim tuam, & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

MONET ut cum Attico loquatur, litteraſque mittat. Anno *U. C. 706.*

10. QUID fieri placeret, ſcripsi ad Pomponium ſeriùs, quàm oportuit. Cum eo si locuta eris, intelliges quid fieri velim. Apertiùs ſcribi, quando ad illum ſcripſeram, neceſſe non fuit. De ea re, & de ceteris rebus quàm primùm velim nobis litteras mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII. Id. Quint.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

TULLIAM ad ſe veniſſe dicit: ſibi autem in animo eſſe filium ad Cæſarem mittere. Anno U. C. 706.

11. SI vales, bene eſt; valeo. Tullia noſtra venit ad me pridie Idus Junii; cujus ſummâ virtute, & ſingulari humanitate, graviore etiam ſum dolore affectus, noſtrâ factum eſſe negligentiâ, ut longè alia in fortuna eſſet, atque ejus pietas ac dignitas poſtulabat. Nobis erat in animo Ciceronem ad Cæſarem mittere, & cum eo Cn. Salluſtium. Si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. XVII. Kal. Quint.

M. T. C. TERENTIÆ S. P. D.

SCRIPTA epiſtola ante ſuperiorem poſt Pharſalicam pugnam, quâ gratulationi Terentiæ, quòd liberatus periculis in Italiam redierit, reſpondet. Anno *U. C. 705.*

12. QUOD nos in Italiam ſalvos veniſſe gaudes, perpetuò gaudeas velim: ſed perturbati dolore animi, magniſque injuriis, metuo, ne id conſilii ceperimus, quod non facilè explicare poſſimus. Quare, quantum potes, adjuva. Quid autem poſſis, mihi in mentem non venit. In viam quòd te des hoc tempore, nihil eſt:

& longum eſt iter, & non tutum; & non video, quid prodeſſe poſſis, ſi veneris. Vale. D. prid. Nonas Novemb. Brundiſio.

M. T. C. TERENTIÆ S. P. D.

PERMITTIT uxori, ut de nuntio remittendo, h. e. de divortio Tulliam inter & Dolabellam, conſilium capiat ex tempore. Cæſare dictatore iterum. Anno *U. C. 706.*

13. QUOD ſcripsi ad te proximis literis de nuntio remittendo; quæ ſit iſtius vis hoc tempore, & quæ concitatio multitudinis, ignoro. Si metuendus iratus eſt, quies tamen ab illo fortaſſe naſcetur. Totum judicabis quale ſit: & quod in miſerrimis rebus minimè miſerum putabis, id facies. Vale. VI. Idus Quintiles.

TULLIUS TERENTIÆ, ET PATER TULLIOLÆ, DUABUS ANIMIS SUIS: ET CICERO MATRI OPTIMÆ, SUAVISSIMÆ SORORI S. P. D.

QUUM Cæſar Rubiconem tranſiſſet, & Pompeius fugiſſet cum ſenatu ex urbe, monet ſuas, ut cum amicis conſultent, maneantne Cæſare adventante, an diſcedant ex urbe. Anno *U. C. 704.*

14. SI vos valetis, nos valemus. Veſtrum jam conſilium eſt, non ſolùm meum, quid ſit vobis faciendum. Si ille Romam modeſtè venturus eſt, rectè in præſentia domi

eſſe poteſtis ; ſin homo amens diripiendam urbem daturus eſt, vereor ut Dolabella ipſe ſatis nobis prodeſſe poſſit. Etiam illud metuo, ne jam intercludamini, ut, quum velitis exire, non liceat. Reliquum eſt, quod ipſæ optimè conſiderabitis, veſtri ſimiles feminæ ſintne Romæ: ſi enim non ſunt, videndum eſt, ut honeſtè vos eſſe poſſitis. Quomodo quidem nunc ſe res habet, modò ut hæc nobis loca tenere liceat, belliſſimè vel mecum, vel in noſtris prædiis eſſe poteritis. Etiam illud verendum eſt, ne brevi tempore fames in urbe ſit. His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, conſideretis. Ad ſummam, animo forti ſitis. Labienus rem meliorem fecit. Adjuvat etiam Piſo, quòd ab urbe diſcedit, & ſceleris condemnat generum ſuum. Vos meæ cariſſimæ animæ, quàm ſæpiſſime ad me ſcribite, & vos quid agatis, & quid iſtic agatur. Quintus pater, & filius, & Rufus vobis ſalutem dicunt. Valete. VIII. Kalend. Quintil. Minturnis.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

CONSILIUM de filio ad Cæſarem mittendo mutatum ſignificat. Anno *U. C.* 706.

15. SI vales, bene eſt. Conſtitueramus, ut ad te antea ſcripſeram, obviam Cice-

ronem Cæſari mittere : ſed mutavimus consilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De ceteris rebus, etsi nihil erat novi, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus eſſe, ex Sica poteris cognoſcere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XII. Kalendas Quintiles.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

De litteris ; de Volumnia ; de ſuo dolore.
Anno *U. C. 705.*

16. Si vales, bene eſt ; valeo. Etsi ejuſmodi tempora noſtra ſunt, ut nihil habeam, quod aut a te litterarum exſpectem, aut ipſe ad te ſcribam ; tamen neſcio quomodo & ipſe veſtras litteras exſpecto, & ſcribo ad vos, quum habeo qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior eſſe, quàm fuit ; & id ipſum, quod fecit, potuit diligentiùs facere, & cautiùs : quamquam alia ſunt quæ magis curemus, magiſque doleamus. Quæ me ita conficiunt, ut ii voluerunt, qui me de mea ſententia detruſerunt. Cura ut valeas. Pridie Kalendas Januarii.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

NIHIL eſſe ait quod ſcribat. Quomodo ipſe ſit, ex Lepta & Trebatio poſſe cognoſci. Conſtat ſcriptam fuiſſe epiſtolam quum Brundiſii eſſet. Anno *U. C. 705.*

17. SI vales, bene eſt; valeo. Si quid haberem quod ad te ſcriberem, facerem id & pluribus verbis, & ſæpius. Nunc quæ ſint negotia, vides. Ego autem quomodo ſim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoſcere. Tu fac ut tuam, & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

TULLIUS TERENTIÆ SUÆ, SUAVISSIMÆ FILIÆ TULLIOLÆ, CICERO MATRI, ET SORORI, S. P. D.

EJUSDEM argumenti eſt, cujus erat epiſt. 14, quippe permittit ſuis, quid faciendum videatur, adventante ad urbem Cæſare. Anno *U. C. 704.*

18. CONSIDERANDUM vobis etiam atque etiam, animæ meæ, diligenter puto, quid faciatis; Romæne ſitis, an mecum in aliquo tuto loco. Id non ſolùm meum conſilium eſt, ſed etiam veſtrum. Mihi veniunt in mentem hæc: Romæ vos eſſe tutò poſſe per Dolabellam, eamque rem poſſe nobis adjumento eſſe, si quæ vis, aut si quæ rapinæ fieri cœperint. Sed rur-

ſis illud me movet, quòd video omnes bonos abeſſe Româ, & eos mulieres ſuas ſecum habere. Hæc autem regio, in qua ego ſum, noſtrorum eſt quum oppidorum, tum etiam prædiorum; ut & multum eſſe mecum, &, quum abieritis, commodè & in noſtris eſſe poſsitis. Mihi planè non ſatis conſtat adhuc, utrum ſit melius: vos videte, quid aliæ faciant iſto loco feminæ, & ne, quum velitis, exire non liceat. Id velim diligenter etiam atque etiam vobiſcum, & cum amicis conſideretis. Domus ut propugnacula & præſidium habeat, Philotimo dicetis. Et velim tabellarios inſtituatis certos, ut quotidie aliquas a vobis litteras accipiam. Maximè autem date operam ut valeatis, ſi nos vultis valere. IX. Kal. Formiis.

M. T. C. TERENTIÆ S. D.

DOLOREM ex valetudine filiæ, quæ cum patre Brundiſii poſt Pharſalicam cladem erat, ſignificat: addit de propioris acceſsûs impedimentis. Anno U. C. 705.

19. IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ noſtræ; de qua nihil eſt, quòd ad te plura ſcribam: tibi enim æquè magnæ curæ eſſe, certò ſcio. Quòd me propiùs vultis accedere, video ita eſſe faciendum: etiam antè feciſſem; ſed me

multa impedierunt, quæ ne nunc quidem expedita ſunt. Sed a Pomponio exſpecto litteras, quas ad me quàm primùm perferendas cures velim. Da operam ut valeas.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

RECREATUS litteris Cæſaris, non dubitat propiùs accedere. Parari ergo omnia in Tuſculano jubet.
Anno *U. C. 706.*

20. IN Tuſculanum nos venturos putamus aut Nonis, aut poſtridie: ibi fac ut ſint omnia parata: plures enim fortaſſe nobiſcum erunt, &, ut arbitror, diutius ibi commorabimur. Labrum ſi in balneo non eſt, fac ut ſit; item cetera, quæ ſunt ad victum & ad valetudinem neceſſaria. Vale. Kal. Octobr. de Venusino.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

MONET Terentiam, operam det, ut convaleſcat.
Anno *U. C. 705.*

21. SI vales, bene eſt; valeo. Da operam, ut convaleſcas: quod opus erit, ut res tempuſque poſtulat, provideas, atque adminiſtres; & ad me de omnibus rebus quàm ſæpissime litteras mittas. Vale.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

Ait ſe capturum conſilium ex litteris Terentiæ. Anno *U. C. 706.*

22. Si vales, bene eſt; valeo. Nos quotidie tabellarios noſtros exſpectamus; qui ſi venerint, fortaſſe erimus certiores quid nobis faciendum ſit; faciemuſque te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Kal. Septemb.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

Si a Cæſare litteras ſatis liberales accepiſſe nuntiat: de quibus in orat. pro Ligario: Cæſar ad me ex Ægypto litteras miſit, ut eſſem idem, qui fuiſſem. *Anno* U. C. 706.

23. Si vales, bene eſt; valeo. Redditæ mihi tandem ſunt a Cæſare litteræ ſatis liberales; & ipſe opinione celerius venturus eſſe dicitur: cui utrùm obviam procedam, an hic eum exſpectem, quum conſtituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quàm primùm remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. D. pridie Idus Sext.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D

De Cæſaris ex Ægypto & Aſia adventu nihil certi habere ſignificat. Anno *U. C. 706.*

24. Si vales, bene eſt; valeo. Nos n que de Cæſaris adventu, neque de litte ris, quas Philotimus habere dicitur, qui quam adhuc certi habemus. Si quid er certi, faciam te ſtatim certiorem. Vale tudinem tuam fac ut cures. Vale. II Idus Sextiles.

EPISTOLARUM
AD
FAMILIARES
LIBER DECIMUS-QUINTUS.

M. Tullius M. F. Cicero Proconsul, S. P. D. Coss. Prætt. Tribb. Pl. Senatui.

De bello Parthico quæ cognoverat, ad ſenatum perſcribit ex provincia. Anno *U. C.* 702.

1. Si vos valetis, bene eſt; ego quidem valeo. Etsi non dubiè mihi nuntiabatur, Parthos tranſiſſe Euphratem cum omnibus ferè ſuis copiis; tamen, quòd arbitrabar a M. Bibulo proconſule certiora de his rebus ad vos ſcribi poſſe, ſtatuebam mihi non neceſſe eſſe publicè ſcribere ea, quæ de alterius provincia nuntiarentur. Poſtea verò quàm certiſſimis auctoribus, legatis, nuntiis, litteris ſum certior factus, vel quòd tanta res erat; vel quòd nondum audieramus Bibulum in Syriam veniſſe; vel quia adminiſtratio hujus belli mihi cum Bibulo pene eſt communis; quæ ad me delata eſſent,

Kal. Octobr. quum exercitum in C
ducerem, in finibus Lycaoniæ & C
dociæ mihi litteræ redditæ ſunt a
condimoto, qui fideliſsimus ſocius
Taurum, amiciſſimuſque populi R
exiſtimatur; Pacorum Orodis, reg
thorum, filium, cum permagno e
Parthico transiſſe Euphratem, &
poſuiſſe Tybæ; magnumque tum
eſſe in provincia Syria excitatum. I
die ab Jamblico, phylarcho Ar
quem homines opinantur bene ſe
amicumque eſſe reipublicæ noſtræ,
de eiſdem rebus mihi redditæ ſu
rebus allatis, etsi intelligebam ſoc
firmè animatos eſſe, & novarum
exſpectatione ſuſpenſos, ſperabam
eos, ad quos jam acceſſeram,
noſtram conſuetudinem integritat
perſpexerant, amiciores populo R
eſſe factos; Ciliciam autem firn
fore, si æquitatis noſtræ particep

armis eſſent, & ut hoſtis is, qui eſſet in Syria, ſciret, exercitum populi Romani non modò non cedere his nuntiis allatis, ſed etiam propiùs accedere; exercitum ad Taurum inſtitui ducere. Sed, si quid apud vos auctoritas mea ponderis habet, in iis præſertim rebus, quas vós audiſtis, ego pene cerno; magno opere vos & hortor & moneo, ut his provinciis ſeriùs vos quidem, quàm decuit, ſed aliquando tamen conſulatis. Nos quemadmodum inſtructos, & quibus præsidiis munitos ad tanti belli opinionem miſeritis, non eſtis ignari: quod ego negotium non ſtultitiâ obcæcatus, ſed verecundiâ deterritus, non recuſavi; neque enim umquam ullum periculum tantum putavi, quod ſubterfugere mallem, quàm veſtræ auctoritati obtemperare. Hoc autem tempore res ſeſe sic habet, ut nisi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere ſoletis, maturè in has provincias miſeritis, ſummum periculum sit, ne amittendæ sint omnes hæ provinciæ, quibus vectigalia populi Romani continentur. Quamobrem autem in hoc provinciali delectu ſpem habeatis aliquam, cauſa nulla eſt: neque multi ſunt, & diffugiunt, qui ſunt, metu *oblato*: &, quod genus hoc militum sit, indicavit vir fortiſsimus M. Bibulus in Asia; qui, quum vos ei permiſeritis,

delectum habere noluerit. Nam ſoc
auxilia propter acerbitatem atque in
imperii noſtri, aut ita imbecilla ſun
non multum nos juvare possint, a
alienata a nobis, ut neque exſpecta
ab iis, neque committendum iis quid
eſſe videatur. Regis Dejotari & vol
tem & copias, quantæcumque
noſtras eſſe duco. Cappadocia eſt i
Reliqui reges, tyrannique, neque c
ſatis firmi, nec voluntate ſunt. M
hac paucitate militum animus certè
deerit; ſpero ne consilium quidem.
caſurum sit, incertum eſt. Utinam
noſtræ conſulere possimus; dignitati
conſulemus.

M. Tullius M. F. Cicero Pro
S. P. D. Coss. Prætt. Tri
Pl. Senatui.

Exponit, audito Parthorum adventu
egerit pro tuenda provincia, ſociiſque
continendis: adjungit de rege Ariobarz
insidiis liberato. Anno *U. C. 702.*

2. Si vos valetis, bene eſt: ego q
valeo. Quum pridie Kal. Sext. in
vinciam veniſſem, neque maturiùs
pter itinerum & navigationum diffi
tem venire potuiſſem, maximè c
nire officio meo reique publicæ conc

putavi, parare ea, quæ ad exercitum; quæque ad rem militarem pertinerent. Quæ quum eſſent a me curâ magis & diligentiâ, quàm facultate & copiâ, conſtituta, nuntiique & litteræ de bello a Parthis in provinciam Syriam illato, quotidie ferè afferrentur; iter mihi faciendum per Lycaoniam, & per Iſauros, & per Cappadociam arbitratus ſum: erat enim magna ſuſpicio, Parthos, ſi ex Syria egredi atque irrumpere in meam provinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quòd ea maximè pateret, eſſe facturos. Itaque cum exercitu per Cappadociæ partem eam, quæ cum Cilicia continens eſt, iter feci; caſtraque ad Cybiſtra, quod oppidum eſt ad montem Taurum, locavi; ut Artuaſdes, rex Armenius, quocumque animo eſſet, ſciret, non procul a ſuis finibus exercitum populi Romani eſſe; & Dejotarum, fideliſſimum regem atque amiciſſimum reipublicæ noſtræ, maximè conjunctum haberem, cujus & conſilio, & opibus adjuvari poſſet reſpublica. Quo quum in loco caſtra haberem, equitatumque in Ciliciam miſiſſem, ut & meus adventus iis civitatibus, quæ in ea parte eſſent, nuntiatus firmiores animos omnium faceret, & ego maturè, quid ageretur in Syria, ſcire poſſem; tempus ejus tridui,

quod in his caſtris morabar, in magno officio, & neceſſario mihi ponendum putavi. Quum enim veſtra auctoritas intercessiſſet, ut ego regem Ariobarzanem, *Euſeben*, & *Philoromæum* tuerer, ejuſque regis ſalutem, incolumitatem, regnumque defenderem, regi, regnoque præſidio eſſem; adjunxiſſetiſque, ſalutem ejus regis, populo ſenatuique magnæ curæ eſſe, quod nullo umquam de rege decretum eſſet a noſtro ordine; exiſtimavi, me judicium veſtrum ad regem deferre debere, eique præſidium meum, & fidem, & diligentiam polliceri; ut, quando ſalus ipsius, & incolumitas regni mihi commendata eſſet a vobis, diceret, si quid vellet. Quæ quum eſſem in conſilio meo cum rege locutus; initio ille orationis ſuæ vobis maximas, ut debuit, deinde etiam mihi gratias egit; quòd ei permagnum & perhonorificum videbatur, ſenatui, populoque Romano tantæ curæ eſſe ſalutem ſuam; meque tantam diligentiam adhibere, ut & mea fides, & commendationis veſtræ auctoritas perſpici poſſet. Atque ille primò, quod mihi maximæ lætitiæ fuit, ita mecum locutus eſt, ut nullas insidias neque vitæ ſuæ, neque regno diceret ſe aut intelligere fieri, aut etiam ſuſpicari. Quum ego ei gratulatus eſſem, idque me gaudere dixiſſem, cohortatus,

hortatus, ut recordaretur caſum illum interitûs paterni, & vigilanter ſe tueretur, atque admonitu ſenatûs conſuleret ſaluti ſuæ; tum a me diſcessit in oppidum Cybiſtra. Poſtero autem die cum Ariarathe, fratre ſuo, & cum paternis amicis, majoribus natu, ad me in caſtra venit; perturbatuſque & flens, quum idem & frater faceret, & amici, meam fidem, veſtram commendationem implorare cœpit. Quum admirarer, quid accidiſſet novi; dixit, ad ſe indicia manifeſtarum insidiarum eſſe delata, quæ eſſent ante adventum meum occultata, quòd ii, qui ea patefacere poſſent, propter metum reticuiſſent: eo autem tempore, ſpe mei præsidii, complures ea quæ ſcirent, audacter ad ſe detuliſſe: in his amantissimum ſui, ſummâ pietate præditum, fratrem, dicere ea, quæ is me quoque audiente dicebat, ſe ſollicitatum eſſe, ut regnare vellet: id vivo fratre ſuo accidere non potuiſſe: ſe tamen ante illud tempus eam rem numquam in medium propter periculi metum protuliſſe. Quæ quum eſſet locutus, monui regem, ut omnem diligentiam ad ſe conſervandum adhiberet; amicoſque patris ejus avique judicio probatos hortatus ſum, regis ſui vitam, docti caſu acerbissimo patris ejus, omni curâ cuſtodiâque defenderent. Quum

mùm exercitum ad Ciliciæ fines a
rem ; quumque mihi rex , patefact
insidiis , non egere exercitu popul
mani , ſed poſſe ſe ſuis opibus def
videretur ; illum cohortatus ſum ,
ſua vita conſervanda primùm regna
ceret : a quibus perſpexiſſet ſibi i
paratas , in eos uteretur jure regio
nâ afficeret eos , quos neceſſe
reliquos metu liberaret : præsidio
tûs mei ad eorum , qui in culpa
timorem potiùs , quàm ad conten
uteretur : fore autem , ut omnes ,
ſenatusconſultum noſſent , intellig
me regi , si opus eſſet , ex auct
veſtra præsidio futurum. Ita con
illo , ex eo loco caſtra movi , &
Ciliciam facere inſtitui ; quum ha
nione e Cappadocia diſcederem , u
silio veſtro , caſu incredibili ac pe
vino , regem , quem vos honorifi
simè appellaſſetis nullo poſtulante ,

diis liberaret. Quod ad vos a me ſcribi non alienum putavi, ut intelligeretis ex iis, quæ pene acciderunt, vos multò antè, ne ea acciderent, providiſſe; eóque vos ſtudiosiùs feci certiores, quòd in rege Ariobarzane ea mihi signa videor virtutis, ingenii, fidei, benevolentiæque erga vos perſpexiſſe, ut non sine cauſa tantam curam, diligentiamque in ejus vos ſalutem videamini contuliſſe.

M. CICERO M. CATONI S. D.

De rumore belli Parthici ſcribit, & quare publicè non ſcripſerit, excuſat. Anno *U. C. 702.*

3. QUUM ad me legati, missi ab Antiocho Commageno, veniſſent in caſtra ad Iconium a. d. III. Non. Septembr. iique mihi nuntiaſſent, regis Parthorum filium, quocum eſſet nupta regis Armeniorum ſoror, ad Euphraten cum maximis Parthorum copiis, multarumque præterea gentium magnâ manu veniſſe, Euphratenque jam transire cœpiſſe; dicique Armenium regem in Cappadociam impetum eſſe facturum; putavi, pro noſtra necessitudine, me hoc ad te ſcribere oportere. Publicè propter duas cauſas nihil ſcripsi; quòd & ipſum Commagenum legati dicebant ad ſenatum ſtatim nuntios litteraſque misiſſe; & exiſtima-

ſcribenda ad vos putavi. Regis Antiochi Commageni legati primi mihi nuntiarunt, Parthorum magnas copias Euphratem tranſire cœpiſſe : quo nuntio allato, quum eſſent nonnulli, qui ei regi minorem fidem habendam putarent, ſtatui exſpectandum eſſe, si quid certius afferretur. A. d. XIII. Kal. Octobr. quum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniæ & Cappadociæ mihi litteræ redditæ ſunt a Tarcondimoto, qui fideliſsimus ſocius trans Taurum, amiciſsimuſque populi Romani exiſtimatur; Pacorum Orodis, regis Parthorum, filium, cum permagno equitatu Parthico transiſſe Euphratem, & caſtra poſuiſſe Tybæ; magnumque tumultum eſſe in provincia Syria excitatum. Eodem die ab Jamblico, phylarcho Arabum, quem homines opinantur bene ſentire, amicumque eſſe reipublicæ noſtræ, litteræ de eiſdem rebus mihi redditæ ſunt. His rebus allatis, etsi intelligebam ſocios infirmè animatos eſſe, & novarum rerum exſpectatione ſuſpenſos, ſperabam tamen eos, ad quos jam acceſſeram, quique noſtram conſuetudinem integritatemque perſpexerant, amiciores populo Romano eſſe factos; Ciliciam autem firmiorem fore, si æquitatis noſtræ particeps facta eſſet. Et ob eam cauſam, & ut opprimerentur ii, qui ex Cilicum gente in

ı eſſent, & ut hoſtis is, qui eſſet in
ı, ſciret, exercitum populi Romani
modò non cedere his nuntiis allatis,
:tiam propiùs accedere; exercitum ad
um inſtitui ducere. Sed, ſi quid apud
auctoritas mea ponderis habet, in
ræſertim rebus, quas vos audiſtis,
pene cerno; magno opere vos &
ɔr & moneo, ut his provinciis ſeriùs
quidem, quàm decuit, ſed aliquando
n conſulatis. Nos quemadmodum in-
tos, & quibus præſidiis munitos ad
belli opinionem miſeritis, non eſtis
i: quod ego negotium non ſtultitiâ
ecatus, ſed verecundiâ deterritus,
recuſavi; neque enim umquam ullum
:ulum tantum putavi, quod ſubterfu-
mallem, quàm veſtræ auctoritati
mperare. Hoc autem tempore res ſeſe
abet, ut nisi exercitum tantum, quan-
ad maximum bellum mittere ſoletis,
urè in has provincias miſeritis, ſum-
ı periculum sit, ne amittendæ sint
es hæ provinciæ, quibus vectigalia
ıli Romani continentur. Quamobrem
m in hoc provinciali delectu ſpem
:atis aliquam, cauſa nulla eſt: neque
ti ſunt, & diffugiunt, qui ſunt, metu
:to: &, quod genus hoc militum sit,
:avit vir fortiſsimus M. Bibulus in
ı; qui, quum vos ei permiſeritis,

ſcribenda ad vos putavi. Regis Antiochi Commageni legati primi mihi nuntiarunt, Parthorum magnas copias Euphratem transire cœpiſſe : quo nuntio allato, quum eſſent nonnulli, qui ei regi minorem fidem habendam putarent, ſtatui exſpectandum eſſe, si quid certius afferretur. A. d. XIII. Kal. Octobr. quum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniæ & Cappadociæ mihi litteræ redditæ ſunt a Tarcondimoto, qui fideliſsimus ſocius trans Taurum, amicissimuſque populi Romani exiſtimatur; Pacorum Orodis, regis Parthorum, filium, cum permagno equitatu Parthico transiſſe Euphratem, & caſtra poſuiſſe Tybæ; magnumque tumultum eſſe in provincia Syria excitatum. Eodem die ab Jamblico, phylarcho Arabum, quem homines opinantur bene ſentire, amicumque eſſe reipublicæ noſtræ, litteræ de eiſdem rebus mihi redditæ ſunt. His rebus allatis, etsi intelligebam ſocios infirmè animatos eſſe, & novarum rerum exſpectatione ſuſpenſos, ſperabam tamen eos, ad quos jam acceſſeram, quique noſtram conſuetudinem integritatemque perſpexerant, amiciores populo Romano eſſe factos; Ciliciam autem firmiorem fore, si æquitatis noſtræ particeps facta eſſet. Et ob eam cauſam, & ut opprimerentur ii, qui ex Cilicum gente in

armis eſſent, & ut hoſtis is, qui eſſet in Syria, ſciret, exercitum populi Romani non modò non cedere his nuntiis allatis, ſed etiam propiùs accedere; exercitum ad Taurum inſtitui ducere. Sed, si quid apud vos auctoritas mea ponderis habet, in iis præſertim rebus, quas vos audiſtis, ego pene cerno; magno opere vos & hortor & moneo, ut his provinciis ſeriùs vos quidem, quàm decuit, ſed aliquando tamen conſulatis. Nos quemadmodum inſtructos, & quibus præsidiis munitos ad tanti belli opinionem miſeritis, non eſtis ignari: quod ego negotium non ſtultitiâ obcæcatus, ſed verecundiâ deterritus, non recuſavi; neque enim umquam ullum periculum tantum putavi, quod ſubterfugere mallem, quàm veſtræ auctoritati obtemperare. Hoc autem tempore res ſeſe sic habet, ut nisi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere ſoletis, maturè in has provincias miſeritis, ſummum periculum sit, ne amittendæ sint omnes hæ provinciæ, quibus vectigalia populi Romani continentur. Quamobrem autem in hoc provinciali delectu ſpem habeatis aliquam, cauſa nulla eſt: neque multi ſunt, & diffugiunt, qui ſunt, metu oblato: &, quod genus hoc militum sit, indicavit vir fortiſsimus M. Bibulus in Asia; qui, quum vos ei permiſeritis,

certiorem feci, non videri eſſe cauſam cur abeſſet a regno; meque ad eum, si quid novi fortè accidiſſet, ſtatim litteras nuntioſque miſſurum eſſe. Quumque eo animo veniſſem, ut utrique provinciæ, si ita tempus ferret, ſubvenirem; tum id, quod jam antè ſtatueram, vehementer intereſſe utriuſque provinciæ, pacare Amanum, & perpetuum hoſtem ex eo monte tollere, agere perrexi. Quumque me diſcedere ab eo monte simulaſſem, & alias partes Ciliciæ petere, abeſſemque ab Amano iter unius diei, & caſtra apud Epiphaneam feciſſem; a. d. quartum Idus Octobris quum adveſperaſceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, ut ad tertium Id. Octobr. quum luceſceret, in Amanum adſcenderem; diſtributiſque cohortibus & auxiliis, quum aliis Q. frater, legatus, mecum simul; aliis C. Pomptinus legatus; reliquis M. Anneius & L. Tullius legati præeſſent; pleroſque nec opinantes oppressimus, qui occisi, captique ſunt, interclusi fugâ. Eranam autem, quæ fuit non vici inſtar, ſed urbis, quod erat Amani caput, itemque Sepyram & Commorin, acriter & diu repugnantibus, Pomptino illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore, uſque ad horam diei decimam, magnâ multitudine hoſtium occisâ, cepimus; caſtellaque ſex capta: complura

incendimus. His rebus ita geſtis, caſtra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quatriduum; & in reliquiis Amani delendis, agriſque vaſtandis, quæ pars ejus montis meæ provinciæ eſt, id tempus omne conſumpsimus. Confectis his rebus, ad oppidum Eleutherocilicum Pindeniſſum exercitum adduxi: quod quum eſſet altissimo & munitissimo loco, ab iiſque incoleretur, qui ne regibus quidem umquam paruiſſent; quum & fugitivos reciperent, & Parthorum adventum acerrimè exſpectarent; ad exiſtimationem imperii pertinere arbitratus ſum comprimere eorum audaciam, quò facilius etiam ceterorum animi, qui alieni eſſent ab imperio noſtro, frangerentur. Vallo & foſsâ circumdedi, ſex caſtellis caſtriſque maximis ſepsi; aggere, vineis, turribus oppugnavi; uſuſque tormentis multis, multis ſagittariis, magno labore meo, sine ulla moleſtia ſumptuve ſociorum, ſeptimo quinquagesimo die rem confeci: ut omnibus partibus urbis diſturbatis, aut incensis, compulsi in poteſtatem meam pervenirent. His erant finitimi pari ſcelere & audaciâ Tibarani: ab his, Pindeniſſo capto, obsides accepi: exercitum in hiberna dimisi. Q. fratrem negotio præpoſui, ut in vicis, aut captis, aut malè pacatis, exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic

perſuadeas, si de his rebus ad ſenatum relatum sit, me exiſtimaturum, ſummam mihi laudem tributam, si tu honorem meum ſententiâ tuâ comprobaris. Idque, etsi talibus de rebus gravissimos homines & rogare ſolere, & rogari ſcio; tamen admonendum potiùs te a me, quàm rogandum puto. Tu es enim is, qui me tuis ſententiis ſæpissime ornaſti: qui oratione, qui prædicatione, qui ſummis laudibus in ſenatu, in concionibus ad cœlum extuliſti: cujus ego ſemper tanta eſſe verborum pondera putavi, ut uno verbo tuo cum mea laude conjuncto, omnia aſſequi me arbitrarer. Te denique memini, quum cuidam clarissimo atque optimo viro ſupplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, si referretur ob eas res, quas is conſul in urbe gesſiſſet. Tu idem mihi ſupplicationem decreviſti togato, non ut multis, republicâ bene geſtâ, ſed, ut nemini, republicâ conſervatâ. Mitto, quòd invidiam, quòd pericula, quòd omnes meas tempeſtates & ſubieris, & multò etiam magis, si per me licuiſſet, ſubire paratissimus fueris: quòd denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cujus etiam interitum, ut facilè intelligerem, mihi quantum tribueres, Milonis causâ in ſenatu defendendâ approbaris. A me autem hæc ſunt

profecta, quæ ego in beneficii loco non pono, ſed in veri teſtimonii, atque judicii, ut præſtantissimas tuas virtutes non tacitus admirarer (quis enim idem non facit?) ſed in omnibus orationibus, ſententiis dicendis, causis agendis, omnibus ſcriptis, Græcis, Latinis, omni denique varietate litterarum mearum, te non modò iis quos vidiſſemus, ſed iis de quibus audiſſemus, omnibus anteferrem. Quæres fortaſſe, quid sit, quòd ego hoc neſcio quid gratulationis & honoris a ſenatu, tanti æſtimem. Agam jam tecum familiariter, ut eſt & ſtudiis, & officiis noſtris mutuis, & ſummâ amicitiâ dignum, & necessitudine etiam paternâ. Si quiſquam fuit umquam remotus, & naturâ, & magis etiam, ut mihi quidem ſentire videor, ratione atque doctrinâ, ab inani laude & ſermonibus vulgi, ego profectò is ſum. Teſtis eſt conſulatus meus; in quo, sicut in reliqua vita, fateor ea me ſtudiosè ſecutum, ex quibus vera gloria naſci poſſet; ipſam quidem gloriam per ſe numquam putavi expetendam. Itaque & provinciam ornatam, & ſpem non dubiam triumphi, neglexi. Sacerdotium denique, quum (quemadmodum te exiſtimare arbitror) non difficillimè conſequi poſſem, non appetivi. Idem poſt injuriam acceptam, quam tu reipublicæ calamitatem ſemper

appellaſ, meam non modò non calamitatem, ſed etiam gloriam, ſtudui quàm ornatissima ſenatûs populique Romani de me judicia intercedere. Itaque & augur poſtea fieri volui, quod antea neglexeram; & eum honorem, qui a ſenatu tribui rebus bellicis ſolet, neglectum a me olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meæ voluntati, in qua ineſt aliqua vis desiderii, ad ſanandum vulnus injuriæ, ut faveas, adjutorque sis, quod paulò antè me negaram rogaturum, vehementer te rogo; ſed ita, si non jejunum hoc neſcio quid, quod ego gessi, & contemnendum videbitur, ſed tale, atque tantum, ut multi nequaquam paribus rebus honores ſummos a ſenatu conſecuti sint. Equidem etiam mihi illud animadvertiſſe videor (ſcis enim, quàm attentè te audire ſoleam) te non tam res geſtas, quàm mores, inſtituta, atque vitam imperatorum ſpectare ſolere, in habendis aut non habendis honoribus. Quod si in mea cauſa considerabis, reperies, me exercitu imbecillo, contra metum maximi belli, firmissimum præsidium habuiſſe, æquitatem & continentiam. His ego ſubsidiis ea ſum conſecutus, quæ nullis legionibus conſequi potuiſſem; ut ex alienissimis ſociis amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderem, animoſque no-

varum rerum exſpectatione ſuſpenſos, ad veteris imperii benevolentiam traducerem. Sed nimis hæc multa de me, præſertim ad te, a quo uno omnium ſociorum querelæ audiuntur: cognoſces ex iis, qui meis inſtitutis ſe recreatos putant. Quumque omnes uno propè conſenſu de me apud te ea, quæ mihi optatissima ſunt, prædicabunt; tum duæ maximæ clientelæ tuæ, Cyprus inſula, & Cappadociæ regnum, tecùm de me loquentur: puto etiam regem Dejotarum, qui uni tibi eſt maximè neceſſarius. Quæ si etiam majora ſunt; & in omnibus ſeculis pauciores viri reperti ſunt, qui ſuas cupiditates, quàm qui hoſtium copias vincerent; eſt profectò tuum, quum ad res bellicas hæc; quæ rariora & difficiliora ſunt, genera virtutis adjunxeris, ipſas etiam illas res geſtas juſtiores eſſe & majores putare. Extremum illud eſt, ut, quasi diffidens rogationi meæ, philoſophiam ad te allegem; quâ nec mihi carior ulla umquam res in vita fuit, nec hominum generi majus a diis munus ullum eſt datum. Hæc igitur, quæ mihi tecum communis eſt, ſocietas ſtudiorum atque artium noſtrarum, quibus a pueritia dediti ac devincti, ſoli propemodum nos philoſophiam illam veram & antiquam, quæ quibuſdam otii eſſe ac desidiæ videtur,

in forum, atque in rempublicam, atque in ipſam aciem pene deduximus, tecum agit de mea laude; cui negari a Catone fas eſſe non puto. Quamobrem tibi ſic perſuadeas velim, si mihi tuâ ſententiâ tributus honos ex meis litteris fuerit, me ſic exiſtimaturum, quum auctoritate tuâ, tum benevolentiâ erga me, mihi, quod maximè cupierim, contigiſſe. Vale.

M. CATO M. T. C. IMP. S. P. D.

EXCUSAT ſe, quòd ſupplicationem non decreverit: & tamen decretam gaudet: ſeque honorificentiùs dicit ſensiſſe, quàm eos, qui ſupplicationem decreverant. Anno *U. C.* 703.

5. *QUOD & reſpublica me, & noſtra amicitia hortatur, libenter facio, ut tuam virtutem, innocentiam, diligentiam, cognitam in maximis rebus, domi togati, armati foris, pari induſtriâ adminiſtrare gaudeam. Itaque, quod pro meo judicio facere potui, ut innocentiâ consilioque tuo defenſam provinciam, ſervatum Ariobarzanis cum ipſo rege regnum, ſociorum revocatam ad ſtudium imperii noſtri voluntatem, ſententiâ meâ & decreto laudarem, feci. Supplicationem decretam, si tu, qua in re nihil fortuitò, ſed ſummâ tuâ ratione & continentiâ, reipublicæ proviſum eſt, diis immortalibus gratulari nos, quàm tibi*

referre acceptum mavis, gaudeo. Quòd si triumphi prærogativam putas ſupplicationem, & idcirco caſum potiùs, quàm te laudari mavis; neque ſupplicationem ſequitur ſemper triumphus, & triumpho multò clarius eſt, ſenatum judicare, potiùs manſuetudine & innocentiâ imperatoris, provinciam, quàm vi militum, aut benignitate deorum retentam atque conſervatam eſſe; quod ego meâ ſententiâ cenſebam. Atque hæc ego idcirco ad te contra conſuetudinem meam pluribus ſcripsi, ut, quod maximè volo, exiſtimes me laborare, ut tibi perſuadeam, me & voluiſſe de tua majeſtate, quod amplissimum sim arbitratus; &, quod tu maluiſti, factum eſſe gaudere. Vale, & nos dilige, & inſtituto itinere ſeveritatem diligentiamque ſociis, & reipublicæ præſta.

M. T. C. M. CATONI S. P. D.

QUANTAM ex Catonis laudatione voluptatem ceperit, cum ipsius laude eximia exponit, petitque, si favere noluerit in adipiſcendo triumpho, ſaltem, si adipiſcatur, gaudeat. Anno *U. C. 703.*

6. LÆTUS *ſum laudari me*, inquit Hector, opinor, apud Nævium, *abs te, pater, a laudato viro.* Ea eſt enim profectò jucunda laus, quæ ab iis proficiſ-

citur, qui ipsi in laude vixerunt. Ego vero vel gratulatione litterarum tuarum, vel teſtimoniis ſententiæ dictæ, nihil eſt quòd me non aſſecutum putem; idque mihi quum ampliſſimum, tum gratiſſimum eſt, te libenter amicitiæ dediſſe, quod liquidò veritati dares. Et, si non modò omnes, verùm etiam multi Catones eſſent in civitate noſtra, in qua unum exſtitiſſe mirabile eſt; quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? Nam ad meum ſenſum, & ad illud sincerum ac ſubtile judicium, nihil poteſt eſſe laudabilius, quàm ea tua oratio, quæ eſt ad me perſcripta a meis neceſſariis. Sed cauſam meæ voluntatis, non enim dicam cupiditatis, expoſui tibi ſuperioribus litteris; quæ etiam si parum juſta tibi viſa eſt, hanc tamen habet rationem, non ut nimis concupiſcendus honos, ſed tamen, si deferatur a ſenatu, minimè aſpernandus eſſe videatur. Spero autem, illum ordinem, pro meis ob rempublicam ſuſceptis laboribus, me non indignum honore, usitato præſertim, exiſtimaturum. Quod si ita erit, tantùm ex te peto, quod amicissimè ſcribis, ut, quum tuo judicio, quod amplissimum eſſe arbitraris, mihi tribueris, si id quod maluero acciderit, gaudeas. Sic enim feciſſe te, & ſensiſſe, & veriùs ſcripsiſſe

video; reſque ipſa declarat tibi illum honorem noſtrum ſupplicationis jucundum fuiſſe, quòd ſcribendo affuiſti. Hæc enim ſenatusconſulta non ignoro ab amiciſſimis ejus, cujus de honore agitur, ſcribi ſolere. Ego, ut ſpero, te propediem videbo, atque utinam republicâ meliore, quàm timeo. Vale.

M. T. C. PROCOS. C. MARCELLO COS. DESIGN. S. P. D.

C. MARCELLO, Marci patrueli, de conſulatu gratulatur, poſtquam audivit deſignatum eſſe. ANNO *U. C. 702.*

7. MAXIMA ſum lætitiâ affectus, quum audivi te conſulem factum eſſe; eumque honorem tibi deos fortunare volo, atque a te pro tua parentiſque tui dignitate adminiſtrari. Nam quum te ſemper amavi, dilexique; quum mei etiam amantiſſimum cognovi in omni varietate rerum mearum; tum patris tui pluribus beneficiis, vel defenſus triſtibus temporibus, vel ornatus ſecundis, & ſum totus veſter, & eſſe debeo: quum præſertim matris tuæ, graviſſimæ atque optimæ ſeminæ, majora erga ſalutem dignitatemque meam ſtudia, quàm erant a muliere poſtulanda, perſpexerim. Quapropter a te peto majorem in modum, ut me abſentem diligas, atque defendas. Vale.

M. T. C. PROC. C. MARCEI COLLEGÆ S. P. D.

C. MARCELLO auguri de filii Caii con gratulatur, petitque ut ſe abſentem deſ Anno *U. C. 702.*

8. MARCELLUM tuum, con factum, teque eâ lætitiâ affectum quàm maximè optaſti, mirandum in dum gaudeo; idque quum ipsius ca tum quòd te omnibus ſecundissimis r dignissimum judico, cujus erga me gularem benevolentiam vel in la meo, vel in honore perſpexi: totam nique domum veſtram, vel ſalutis dignitatis meæ ſtudiosissimam cupic mamque cognovi. Quare gratum feceris, si uxori tuæ Juniæ, gravis atque optimæ feminæ, meis verbis gratulatus. A te id, quod ſueſti, peto abſentem diligas, atque defendas.

M. T. C. PROCOS. M. MARCEI COS. S. P. D.

M. MARCELLO gratulatur de fratre patruel ſule facto; petitque, ut sibi quamprimum nuo imperio finito, ſucceſſor mittatur. U. C. 702.

conſulatûs, C. Marcello conſule facto, fructum cepiſſe, vehementer gaudeo. Non dubito, quid præſentes ſentiant: nos quidem longinqui, & a te ipſo missi in ultimas gentes, ad cœlum mehercule te tollimus verissimis ac juſtissimis laudibus. Nam, quum te a pueritia tua unicè dilexerim, tuque me in omni genere ſemper amplissimum eſſe & volueris, & judicaris; tum hoc vel tuo facto, vel populi Romani de te judicio, multò acriùs vehementiúſque diligo: maximâque lætitiâ afficior, quum ab hominibus prudentissimis, viriſque optimis, omnibus dictis, factis, ſtudiis, inſtitutis, vel me tui similem eſſe audio, vel te mei. Unum verò ſi addis ad præclarissimas res conſulatûs tui, ut aut mihi ſuccedat quàm primùm aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu mihi & ſenatusconſulto & lege finiſti, omnia me per te conſecutum putabo. Cura ut valeas, & me abſentem diligas, atque defendas. Quæ mihi de Parthis nuntiata ſunt, quia non putabam à me etiam nunc ſcribenda eſſe publicè, propterea ne pro familiaritate quidem noſtra volui ad te ſcribere; ne, quum ad conſulem ſcripsiſſem, publicè viderer ſcripsiſſe.

M. T. C. IMP. C. MARCELLO C. F. COS. S. P. D.

COMMENDAT ſtudioſè ſuam exiſtimationem conſuli C. Marcello in ſupplicatione decernenda. Anno *U. C. 703.*

10. QUANDO id accidit, quod mihi maximè fuit optatum, ut omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam (mirificus enim generis ac nominis veſtri fuit erga me ſemper animus) quando ergo ita accidit, ut omnium veſtrûm ſtudio tuus conſulatus ſatisfacere poſſet, in quem meæ res geſtæ, lauſque & honos earum potiſsimùm incideret; peto a te id, quod facillimum factu eſt, non aſpernante, ut confido, ſenatu, ut quàm honorificentiſsimum ſenatusconſultum, litteris meis recitatis, faciendum cures. Si mihi tecum minus eſſet, quàm eſt cum tuis omnibus, allegarem ad te illos, a quibus intelligis me præcipuè diligi. Patris tui beneficia in me ſunt ampliſſima: neque enim ſaluti meæ, neque honori amicior quiſquam dici poteſt. Frater tuus quanti me faciat, ſemperque fecerit, eſſe hominem qui ignoret arbitror neminem. Domus tua denique tota me ſemper omnibus ſummis officiis proſecuta eſt. Neque verò tu in me diligendo cuiquam conceſſiſti tuorum.

Quare a te peto majorem in modum, ut me per te quàm ornatiſſimum velis eſſe; meamque & in ſupplicatione decernenda, & in ceteris rebus exiſtimationem ſatis tibi eſſe commendatam putes. Vale.

M. T. C. IMP. C. MARCELLO COS. S. P. D.

SUPPLICATIONE ſibi decretâ, gratias agit conſuli, & propediem ad urbem ſe fore ſignificat. Anno *U. C. 703.*

II. QUANTÆ curæ tibi meus honos fuerit, & quàm idem exſtiteris conſul in me ornando, & amplificando, qui fueras ſemper cum parentibus tuis & cum tota domo, etsi res ipſa loquebatur, cognovi tamen ex meorum omnium litteris. Itaque nihil eſt tantum, quod ego non tuâ causâ debeam, facturuſque sim quum ſtudiosè, tum libenter. Nam magni intereſt, cui debeas: debere autem nemini malui, quàm tibi; cui me quum ſtudia communia, beneficia paterna, tuaque jam antè conjunxerant; tum accedit, meâ quidem ſententiâ, maximum vinculum, quòd ita rempublicam geris, atque geſſiſti, quâ mihi carius nihil eſt, ut, quantum tibi omnes boni debeant, quò minùs tantumdem ego unus debeam, non recuſem. Quamobrem tibi velim hi sint exitus,

quos mereris , & quos fore con
Ego , si me navigatio non morabi
quæ incurrebat in ipſos Etesias , pr
diem te , ut ſpero , videbo. Vale.

M. T. C. IMP. L. PAULO C DESIGN. S. P. D.

GRATULATUR Paulo de conſulatu , & n provincia prorogetur , rogat. Anno *U. C.* 7

12. ETSI mihi numquam fuit dubi quin te populus Romanus pro tuis mis in rempublicam meritis , & pro pliſsima familiæ dignitate , ſummo ſtu cunctis ſuffragiis conſulem facturus e tamen incredibili lætitiâ ſum affec quum id mihi nuntiatum eſt ; eun honorem tibi deos fortunare volo teque ex tua , majorumque tuorum di tate adminiſtrari. Atque utinam præ illum diem mihi optatissimum videre tuiſſem , proque tuis amplissimis erga ſtudiis atque beneficiis tibi operam m ſtudiumque navare. Quam mihi faci tem quum hic nec opinatus & impr ſus provinciæ caſus eripuit , tamen , t conſulem rempublicam pro tua dign gerentem videre possim , magnope te peto , ut operam des , efficias , quid mihi fiat injuriæ , neve quid t poris ad meum annuum munus acce

Quod ſi feceris, magnus ad tua priſtina erga me ſtudia cumulus accedet. Vale.

M. T. C. Imp. L. Paulo Cos. S. P. D.

A Consule petit, ut ſupplicationes ſibi decernat. Anno *U. C. 703.*

13. Maxime mihi fuit optatum Romæ eſſe tecum, multas ob cauſas, ſed præcipuè, ut & in petendo & in gerendo conſulatu meum tibi debitum ſtudium perſpicere poſſes. Ac petitionis quidem tuæ ratio mihi ſemper fuit explorata; ſed tamen navare operam volebam. In conſulatu verò cupio equidem te minùs habere negotii; ſed moleſtè fero, me conſulem ſtudium tuum adoleſcentis perſpexiſſe, te meum, quum id ætatis ſim, perſpicere non poſſe. Sed ita fato neſcio quo contigiſſe arbitror, ut tibi ad me ornandum ſemper detur facultas, mihi ad remunerandum nihil ſuppetat præter voluntatem. Ornaſti conſulatum, ornaſti reditum meum: incidit meum tempus rerum gerendarum in ipſum conſulatum tuum. Itaque quum & tua ſumma amplitudo & dignitas, & meus magnus honos magnaque exiſtimatio poſtulare videatur, ut a te plurimis verbis contendam ac petam, ut quàm honorificentissimum ſenatusconſultum de

Si alii conſules eſſent, ad te poti
Paule, mitterem, ut eos mihi qu
cissimos redderes: nunc quum
ma poteſtas, ſummaque auctorita
que omnibus noſtra necessitudo
hementer te rogo, ut & quàm
centissimè cures decernendum
rebus geſtis, & quàm celerrimè
res eſſe honore & gratulatione,
ces ex iis litteris, quas ad te,
gam, & ſenatum publicè misi:
que mearum reliquarum rerum,
que exiſtimationis meæ procuratio
ceptam velim habeas. In primi
curæ sit, quod abs te ſuperiori
que litteris petivi, ne mihi tem
rogetur. Cupio te conſulem vide
niaque ſpero, quum abſens, tu
præſens, te conſule aſſequi.

M. T. C. IMP. C. CASSIO PROQUÆST. S. P. D.

FACTURUM ſe pollicetur Fabii cauſâ, quæ rogaverat Caſſius, quem dolet non vidiſſe ad urbem e provincia redeuntem. Rogat, operam det, ne ſibi temporis aliquid accedat ad annum provinciæ. Anno *U. C. 703.*

14. MARCUM Fabium quòd mihi amicum tuâ commendatione das, nullum in eo facio quæſtum: multi enim anni ſunt, quum ille in ære meo eſt, & a me diligitur propter ſummam ſuam humanitatem & obſervantiam. Sed tamen, quòd te ab eo egregiè diligi ſensi, multò amicior ei ſum factus. Itaque, quamquam profecerunt litteræ tuæ, tamen aliquantò plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te, mihi perſpectus & cognitus. Sed de Fabio faciemus ſtudiosè, quæ rogas: tu multis de causis vellem me convenire potuiſſes; primùm, ut tè, quem jamdiu plurimi facio, tanto intervallo viderem; deinde, ut tibi, quod feci per litteras, poſſem præſens gratulari; tum, ut quibus de rebus vellemus, tù tuis, ego meis, inter nos communicaremus; poſtremò, ut amicitia noſtra, quæ ſummis officiis ab utroque culta eſt, ſed longis intervallis temporum interruptam con-

quàm si tibi te ipſum intuens grat
ſed tamen & feci antè, & facio
tibique quum pro rerum magnit
quas geſſiſti, tum pro opportunitat
poris gratulor, quòd te de provin
cedentem ſumma laus & ſumma
provinciæ proſecuta eſt. Tertius e
id, quod de noſtris rebus coràm co
nicaſſemus inter nos, conficiamu
litteris. Ego ceterarum rerum cau
Romam properandum magnopere c
Nam & ea, quæ reliqui, tranqu
te erant: & hac tuâ recenti victoriâ
clarum adventum tuum fore in
Sed, si quæ ſunt onera tuorum, ſ
ſunt, ut ea ſuſtinere poſſis, pr
nihil tibi erit lautius, nihil glori
ſin majora; conſidera, ne in ali
mum tempus cadat adventus tuus.
rei totum conſilium tuum eſt; tu
ſcis, quid ſuſtinere poſſis. Si pote
dabile atque populare eſt; ſin pla

his ago litteris, quod ſuperioribus egi, ut omnes tuos nervos in eo contendas, ne quid mihi ad hanc provinciam, quam & ſenatus & populus annuam eſſe voluit, temporis prorogetur. Hoc a te ita contendo, ut in eo fortunas meas poſitas putem. Habes Paulum noſtrum noſtri cupidissimum: eſt Curio, eſt Furnius. Sic velim enitare, quasi in eo ſint mihi omnia. Extremum illud eſt de iis, quæ propoſueram, confirmatio noſtræ amicitiæ; de qua pluribus verbis nihil opus eſt. Tu puer me appetiſti; ego autem ſemper ornamento te mihi fore duxi. Fuiſti etiam præsidio triſtissimis meis temporibus. Accessit poſt tuum diſceſſum familiaritas mihi cum Bruto tuo maxima. Itaque in veſtro ingenio & induſtria mihi plurimum & ſuavitatis & dignitatis conſtitutum puto. Id tu ut tuo ſtudio confirmes, te vehementer rogo; litteraſque ad me & continuò mittas, &, quum Romam veneris, quàm ſæpiſſime. Vale.

15. Etsi uterque noſtrûm, ſpe
& odio civilis ſanguinis, abeſſe
pertinacia voluit; tamen, quan
consilii princeps ego fuiſſe videor
fortaſſe tibi præſtare ipſe debeo,
a te exſpectare. Etsi, ut ſæpe ſol
cum recordari, ſermo familiaris
tecum, & item mecum tuus,
utrumque noſtrûm ad id consilium
uno prœlio putaremus, si non
cauſam, at certè noſtrum judicium
niri convenire. Neque quiſquam
noſtram ſententiam verè umquam
hendit, præter eos qui arbitrant
lius eſſe deleri omnino rempub
quàm imminutam & debilitatam
Ego autem ex interitu ejus nullam
ſcilicet mihi proponebam, ex
magnam. Sed ea ſunt conſecuta,
gis mirum sit accidere illa potuiſſe
nos non vidiſſe ea futura; nec

fuiſſe, ut, illo quasi quodam fatali prœlio facto, & victores communi ſaluti conſulere vellent, & victi ſuæ: utrumque autem positum eſſe arbitrabar in celeritate victoris. Quæ si fuiſſet, eamdem clementiam experta eſſet Africa, quam cognovit Asia, quam etiam Achaia; &, ut opinor, ipſo legato ac deprecatore. Amissis autem temporibus, quæ plurimùm valent, præſertim in bellis civilibus, interpoſitus annus alios induxit ut victoriam ſperarent, alios, ut ipſum vinci contemnerent. Atque horum malorum omnium culpam fortuna ſuſtinet. Quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adjunctum iri, aut neſcio quem iſtum Pharnacem Asiæ terrorem illaturum putaret? Nos tamen, in consilio pari, caſu dissimili usi ſumus: tu enim eam partem petiſti, ut & consiliis intereſſes, &, quod maximè curam levat, futura animo proſpicere poſſes: ego, qui feſtinavi, ut Cæſarem in Italia viderem (sic enim arbitrabamur) eumque multis honeſtissimis viris conſervatis redeuntem, ad pacem currentem, ut aiunt, incitarem; ab illo longissimè & abſum, & abſui. Verſor autem in gemitu Italiæ, & in urbis miſerrimis querelis: quibus aliquid opis fortaſſe ego pro mea, tu pro tua, pro ſua quiſque parte ferre

quas Luceriâ miſeras, paruiſſem;
ulla enim moleſtia dignitatem mean
nuiſſem. Vale.

M. T. C. C. Cassio S. P. I

Jocatur in opiniones Epicureas, & in Caſsium, Epicureæ philoſophiæ ſtudioſum U. C. 708.

16. Puto te jam ſuppudere, quen
tertia jam epiſtola antè oppressit,
tu ſchedulam, aut litteram. Sed
urgeo: longiores enim exſpectabo
potiùs exigam. Ego, si ſemper hal
cui darem, vel ternas in hora da
ſit enim neſcio quid, ut quasi
adeſſe videare, quum ſcribo aliqu
te: neque id κατ' εἰδώλων φαντασί
dicunt tui amici novi, qui putant
διανοητικὰς φαντασίας ſpectris Catianis
tari. Nam, ne te fugiat, Catius In
Epicureus, qui nuper eſt mortuus

vel iis ipſa occurrunt; animus quî poſſit, ego non video. Doceas tu me oportebit, quum ſalvus veneris, in meane poteſtate ſit ſpectrum tuum, ut, ſimul ac mihi collibitum sit de te cogitare, illud occurrat: neque ſolùm de te, qui mihi hæres in medullis; ſed si inſulam Britanniam cœpero cogitare, ejus εἴδωλον mihi advolabit ad pectus. Sed hæc poſteriùs: tento enim te, quo animo accipias. Si enim ſtomachabere & moleſtè feres, plura dicemus; poſtulabimuſque, ex qua hæresi, *vi, hominibus armatis* dejectus sis, in eam reſtituare. In hoc interdicto non ſolet addi, *In hoc anno.* Quare si jam biennium, aut triennium eſt, quum virtuti nuntium remiſiſti, delinitus illecebris voluptatis, in integro res nobis erit. Quamquam quicum loquor? cum uno fortissimo viro; qui poſtea quàm forum attigiſti, nihil feciſti niſi plenissimum amplissimæ dignitatis. In iſta ipſa αἱρέσει metuo ne plus nervorum sit, quàm ego putarim, si modò eam tu probas. Quid tibi in mentem venit? inquies. Quia nihil habebam aliud, quod ſcriberem. De república enim nihil ſcribere poſſum: neque enim, quod ſentio, libet ſcribere. Vale.

M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

QUERITUR de importunis tabellariis: narrat de P. Sullæ morte, de bello Hiſpanienſi, de Panſæ profectione in provinciam: Caſſii. conſilium probat Brundiſinæ manſionis; litteras mutuas poſcit. Anno *U. C.* 708.

17. PRÆPOSTEROS habes tabellarios; etsi me quidem non offendunt, ſed tamen, quum a me diſcedunt, flagitant litteras; quum ad me veniunt, nullas afferunt. Atque id ipſum facerent commodiùs, si mihi aliquid ſpatii ad ſcribendum darent: ſed petaſati veniunt: comites ad portam exſpectare dicunt. Ergo ignoſces: alteras habebis has breves: ſed exſpecta πάντα περὶ πάντων. Etsi quid ego me tibi purgo, quum tui ad me inanes veniant, ad te cum epiſtolis revertantur? Nos hìc (tamen ad te ſcribam aliquid) P. Sullam patrem mortuum habebamus: alii a latronibus, alii cruditate dicebant: populus non curabat; combuſtum enim eſſe conſtabat. Hoc tu pro ſapientia tua feres æquo animo: quamquam πρόσωπον πόλεως amisimus. Cæſarem putabant moleſtè laturum, verentem ne haſta refrixiſſet. Mindius Marcellus & Attius pigmentarius valde gaudebant ſe adverſarium perdidiſſe. De Hiſpania novi nihil; ſed exſpectatio

valde magna ; rumores triſtiores, ſed ἀδέσποτοι. Panſa noſter paludatus a. d. III Kalend. Jan. profectus eſt, ut quivis intelligere poſſet id, quod tu nuper dubitare cœpiſti, τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν eſſe. Nam quòd multos miſeriis levavit, & quòd ſe in his malis hominem præbuit, mirabilis eum virorum bonorum benevolentia proſecuta eſt. Tu quòd adhuc Brundiſii moratus es, valde probo & gaudeo ; & mehercule puto te ſapienter facturum, ſi ἀπερίσπαστος fueris. Nobis quidem, qui te amamus, erit gratum. Et, amabo te, quum dabis poſthac aliquid domum litterarum, mei memineris. Ego numquam quemquam ad te, quum ſciam, ſine meis litteris ire patiar. Vale.

M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

EPISTOLÆ brevitatem excuſat : triſtitiam temporum accuſat ; nihil ex Hiſpania afferri ſignificat. Anno *U. C.* 708.

18. LONGIOR epiſtola fuiſſet, niſi eo ipſo tempore petita eſſet a me, quum jam iretur ad te : longior etiam, ſi φλύαρον aliquem habuiſſet. Nam σπουδάζειν ſine periculo vix poſſumus. Ridere igitur, inquies, poſſumus. Non mehercule facillimè : verumtamen aliam aberrationem a moleſtiis nullam habemus. Ubi igitur, inquies,

flagitat tabellarius. Valebis igitur, m
ut a puero feciſti, amabis.

C. Cassius M. T. Ciceroni S. I

Respondet duabus Ciceronis epiſtolis, qu
proximam ſuperiorem leguntur. Epicure
dat a virtutis ſtudio. Cupere videtur ut
in Hiſpania vincat, jam cognitâ ejus cle
Anno *U. C. 708.*

19. N*on mehercule in hac mea p*
natione quidquam libentius facio,
ſcribo ad te : videor enim cum p
loqui, & jocari. Nec tamen hoc uſu
propter ſpectra Catiana ; pro quo tib
ximâ epiſtolâ tot ruſticos Stoicos re
ut Catium Athenis natum eſſe dicas.
ſam noſtrum ſecundâ voluntate ho
paludatum ex urbe exiſſe, quum
causâ gaudeo, tum mehercule etiam o
noſtrûm. Spero enim homines intelle
quanto ſit omnibus odio crudelita

perſuadere hominibus, τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν *eſſe* : ἡδονὴν *verò*, & ἀταραξίαν *virtute*, *juſti-tiâ*, τῷ καλῷ *parari*, & *verum* & *probabile eſt. Ipſe enim Epicurus*, *a quo omnes Catii*, & *Amaſinii*, *mali verborum interpretes*, *proficiſcuntur*, *dicit* : οὐκ ἔστιν ἡδέως, ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως, ζῆν. *Itaque* & *Panſa*, *qui* ἡδονὴν *ſequitur*, *virtutem retinet* ; & *ii*, *qui a vobis* φιλήδονοι *vocantur*, *ſunt* φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι, *omneſque virtutes* & *colunt*, & *retinent*. *Itaque Sulla*, *cujus judicium probare debemus*, *quum diſſentire philoſophos videret*, *non quæſiit*, *quid bonum eſſet* ; *omnia bona coëmit* : *cujus ego mortem forti mehercules animo tuli*. *Nec tamen Cæſar diutius nos eum desiderare patietur* ; *nam habet damnatos*, *quos pro illo nobis reſtituat* : *nec ipſe ſectorem desiderabit*, *quum filium viderit*. *Nunc*, *ut ad rempublicam redeam*, *quid in Hiſpaniis geratur*, *reſcribe*. *Peream*, *niſi ſollicitus ſum*, *ac malo veterem* & *clementem dominum habere*, *quàm novum* & *crudelem experiri*. *Scis*, *Cnæus quàm ſit ſatuus* : *ſcis*, *quomodo crudelitatem*, *virtutem putet* : *ſcis*, *quàm ſe ſemper a nobis deriſum putet*. *Vereor*, *ne nos ruſticè gladio velit* ἀντιμυκτηρίσαι. *Quid fiat*, *ſi me diligis*, *reſcribe*. *Hui*, *quàm velim ſcire*, *utrùm iſta ſollicito animo*, *an ſoluto legas* ! *ſciam enim eodem tempore*, *quid me facere opor-*

teat. Ne longior ſim, vale, & me, ut facis, ama. Si Cæſar vicit, celeriter me exſpecta.

M. T. C. TREBONIO P. S. D.

LIBRUM, quem Oratorem inſcripſit, mittit: Sabinorum probitatem laudat: crebriores litteras poſtulat. Miſſa in Aſiam poſt Cæſaris necem, Anno *U. C.* 709.

20. ORATOREM meum (sic enim inſcripſi) Sabino tuo commendavi. Natione hominis impulit, ut ei rectè putarem, nisi fortè candidatorum licentiâ hic quoque uſus, hoc ſubitò cognomen arripuit: etsi modeſtus ejus vultus, ſermoque conſtans, habere quiddam a Curibus videbatur. Sed de Sabino ſatis. Tu, mi Treboni, quando ad amorem meum aliquantum diſcedens addidiſti; quò tolerabilius feramus igniculum desiderii tui, crebris nos litteris appellato; atque ita, si idem fiet a nobis. Quamquam duæ cauſæ ſunt, cur tu frequentior in iſto officio eſſe debeas, quàm nos: primùm, quòd olim ſolebant, qui Romæ erant, ad provinciales amicos de republica ſcribere; nunc tu nobis ſcribas, oportet; res enim publica iſtic eſt. Deinde, quòd nos aliis officiis tibi abſenti ſatisfacere poſſumus; tu nobis, nisi litteris, non video, quâ re aliâ ſatisfacere possis. Sed cetera ſcribes ad nos poſtea. Nunc hæc

primò cupio cognoſcere, iter tuum cujuſmodi ſit, ubi Brutum noſtrum videris, quamdiu ſimul fueris: deinde, quum proceſſeris longiùs, de bellicis rebus, de toto negotio, ut exiſtimare poſſimus, quo ſtatu ſimus. Ego tantum me ſcire putabo, quantum ex tuis litteris habebo cognitum. Cura ut valeas, meque ames amore illo tuo ſingulari.

M. T. C. TREBONIO S. P. D.

ROGAT, ut ſui abſentis deſiderium epiſtolis crebris & longis leniat: de Calvo oratore jam mortuo quid ſentiat, exponit. Anno *U. C.* 709. *Vide Lib.* 12, *Epiſt.* 16.

21. ET epiſtolam tuam legi libenter, & librum libentiſſimè: ſed tamen in ea voluptate hunc accepi dolorem, quòd quum incendiſſes cupiditatem meam conſuetudinis augendæ noſtræ (nam ad amorem quidem nihil poterat accedere) tum diſcedis a nobis, meque tanto deſiderio afficis, ut unam mihi conſolationem relinquas, fore, ut utriuſque noſtrûm abſentis deſiderium crebris & longis epiſtolis leniatur: quod ego non modò de me tibi ſpondere poſſum, ſed de te etiam mihi: nullam enim apud me reliquiſti dubitationem, quantùm me amares. Nam, ut illa omittam, quæ civitate teſte feciſti, quum mecum inimicitias communicaſti;

viſcar, quæ tua ſollicitudo de me i
mis, quæ lætitia in reditu, quæ
qui dolor, quum ad te curæ &
res mei perferrentur? Brundisium
nique te ad me venturum fuiſſe
ſubitò in Hiſpaniam miſſus eſſes? ut
igitur omittam, quæ mihi tanti æſtim
ſunt, quanti vitam æſtimo & ſa
meam; liber iſte, quem mihi m
quantam habet declarationem amoris
primùm, quòd tibi facetum videtur,
quid ego dixi, quod aliis fortaſſe
item: deinde, quòd illa, sive faceta
sive sic, fiunt, narrante te, venuſti
Quin etiam antè quàm ad me ven
riſus omnis pene conſumitur. Quòd
his ſcribendis nihil aliud, nisi, quo
ceſſe fuit, de uno me tam diu c
viſſes, ferreus eſſem, si te non am
Quum verò ea, quæ ſcripturâ perſ
es, sine ſummo amore cogitare no
tueris, non poſſum exiſtimare, plus

quo tamen ipſo tibi confido futurum ſatis. Nunc ad epiſtolam venio, cui copioſè & ſuaviter ſcriptæ, nihil eſt quòd multa reſpondeam. Primùm enim ego illas Calvo litteras miſi, non plus, quàm has, quas nunc legis, exiſtimans exituras: aliter enim ſcribimus, quod eos ſolos, quibus mittimus; aliter, quod multos lecturos putamus. Deinde ingenium ejus melioribus extuli laudibus, quàm tu id verè potuiſſe fieri putas. Primùm, quod ita judicabam, acutè movebatur: genus quoddam ſequebatur, in quo, judicio lapſus, quo valebat tamen, aſſequebatur quod probaret: multæ erant & reconditæ litteræ; vis non erat: ad eam igitur adhortabar. In excitando autem, & in acuendo plurimùm valet, si laudes eum, quem cohortere. Habes de Calvo judicium & consilium meum: consilium, quòd hortandi causâ laudavi: judicium, quòd de ingenio ejus valde exiſtimavi bene. Reliquum eſt, tuam profectionem amore proſequar, reditum ſpe exſpectem, abſentem memoriâ colam, omne desiderium litteris mittendis accipiendiſque leniam. Tu velim tua in me ſtudia & officia multum tecum recordere; quæ quum tibi liceat, mihi nefas sit oblivіſci, non modò virum bonum me exiſtimabis, verùm etiam te a me amari plurimùm judicabis. Vale.

EPISTOLARUM
AD
FAMILIARES
LIBER DECIMUS-SEXTUS.

M. T. C. ET CICERO MEUS, ET FRATER, ET FRATRIS FILIUS, TIRONI S. P. D.

SUUM desiderium Tironi, quem Patris ægrotum reliquerat, quum ex provincia domum iret, significat. Anno *U. C.* 703.

1. PAULO faciliùs putavi poſſe me ferre deſiderium tui, ſed planè non fero : & quamquam magni ad honorem noſtrum intereſt, quàm primùm ad urbem me venire, tamen peccaſſe mihi videor, qui a te diſceſſerim. Sed quia tua voluntas ea videbatur eſſe, ut prorſus, nisi confirmato corpore, nolles navigare, approbavi tuum conſilium ; neque nunc muto, si tu in eadem es ſententia : sin autem, poſtea quàm cibum cepiſti, videris tibi poſſe me conſequi ; tuum conſilium eſt. Marionem ad te eò misi, ut aut tecum ad me quàm primùm veniret, aut, si tu morarere, ſtatim

ad me rediret. Tu autem hoc tibi perſuade, si commodo valetudinis tuæ fieri possit, nihil me malle, quàm te eſſe mecum : si autem intelliges opus eſſe, te Patris, convaleſcendi causâ, paulùm commorari, nihil me malle, quàm te valere. Si ſtatim navigas, nos Leucade conſequere : sin te confirmare vis, & comites, & tempeſtates, & navem idoneam ut habeas, diligenter videbis. Unum illud, mi Tiro, videto, si me amas, ne te Marionis adventus & hæ litteræ moveant. Quod valetudini tuæ maximè conducet, si feceris, maximè obtemperaris voluntati meæ. Hæc pro tuo ingenio considera. Nos ita te desideramus, ut amemus : amor, ut valentem videamus, hortatur ; desiderium, ut quàm primùm. Illud igitur potiùs. Cura ergo potissimùm, ut valeas. De tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratissimum. III. Non. Novemb.

TULLIUS TIRONI SUO S. P. D.

SOLLICITUDINEM ſuam significat, ſuumque ad Alyziam acceſſum : valetudinem ut curet, rogat. Anno *U. C.* 703.

2. NON queo ad te, nec lubet ſcribere, quo animo sim affectus : tantùm ſcribo, & tibi & mihi maximæ voluptati fore, si te firmum quàm primùm videro. Ter-

tio die abs te ad Alyziam acceſſeramus. Is locus eſt citra Leucadem ſtadia. cxx. Leucade aut te ipſum, aut tuas litteras a Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac ut valeas, vel quantum te a me ſcis diligi. Nonis Novembr. Alyziâ.

TULL. ET CICERO TIRONI SUO, ET Q. PATER, ET Q. FIL. S. D.

ROGAT, ut omni curâ valetudini ſerviat. Anno U. C. 703.

3. NOS apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras antè dederamus, unum diem commorati ſumus, quòd Quintus nos conſecutus non erat. Is dies fuit Nonæ Novembr. Inde ante lucem proficiſcentes, ante diem VIII. Idus Novembr. has litteras dedimus. Tu, ſi nos omnes amas, & præcipuè me, magiſtrum tuum, confirma te. Ego valde ſuſpenſo animo exſpecto, primùm te ſcilicet, deinde Marionem cum tuis litteris. Omnes cupimus, ego in primis, quàm primùm te videre, ſed, mi Tiro, valentem. Quare nihil properaris; ſatis quotidie videro, ſi valebis. Utilitatibus tuis poſſum carere: te valere, tuâ causâ primùm volo; tum meâ, mi Tiro. Vale.

M. T. C. ET Q. FR. ET Q. FIL. TIRONI S. P.

TOTA cohortatio eſt ad curandam valetudinem. Anno *U. C. 703.*

4. VARIE ſum affectus tuis litteris; valde priore paginâ perturbatus, paulùm alterâ recreatus. Quare nunc quidem non dubito, quin, quoad planè valeas, te neque navigationi, neque viæ committas: ſatis te maturè videro, si planè confirmatum videro. De medico & tu bene exiſtimari ſcribis, & ego sic audio; ſed planè curationes ejus non probo. Jus enim dandum tibi non fuit, quum κακοστόμαχος eſſes: ſed tamen & ad illum ſcripsi accuratè, & ad Lyſonem. Ad Curium verò, ſuavissimum hominem, & ſummi officii, ſummæque humanitatis, multa ſcripsi; in his etiam, ut, si tibi videretur, te ad ſe transferret. Lyſo enim noſter vereor ne negligentior sit: primùm, quia omnes Græci; deinde, quòd quum a me litteras accepiſſet, mihi nullas remisit: ſed eum tu laudas. Tu igitur quid faciendum sit judicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, ſumptui ne parcas ulla in re, quod ad valetudinem opus sit. Scripsi ad Curium, quod dixiſſes, daret. Medico ipsi puto aliquid dandum

eſſe, quò ſit ſtudioſior. Innumerabilia tua ſunt in me officia, domeſtica, forenſia, urbana, provincialia, in re privata, in publica, in ſtudiis, in litteris noſtris. Omnia viceris, si, ut ſpero, te validum videro. Ego puto te belliſſimè, si rectè erit, cum quæſtore Meſcinio decurſurum: non inhumanus eſt; teque, ut mihi viſus eſt, diligit. Et quum valetudini tuæ diligentiſſimè conſulueris, tum, mi Tiro, conſulito navigationi. Nulla in re jam te feſtinare volo: nihil laborò, niſi ut ſalvus ſis. Sic habeto, mi Tiro, neminem eſſe qui me amet, quin idem te amet; & quum tuâ, & meâ maximè intereſt te valere, tum multis eſt curæ. Adhuc, dum mihi nullo loco deeſſe vis, numquam te confirmare potuiſti: nunc te nihil impedit: omnia depone, corpori ſervi. Quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tanti me fieri a te judicabo. Vale, mi Tiro, vale, vale, & ſalve. Lepta tibi ſalutem dicit, & omnes. Vale. VII. Idus Novembris. Leucade.

TULLIUS, ET CICERO, ET Q. Q. TIRONI HUMANISSIMO ET OPTIMO S. P. D.

ROGANT Tironem, ut valetudinem curet. Anno *U. C. 703.*

5. VIDE, quanta ſit in te ſuavitas: duas horas Thyrei fuimus: Xenomenes hoſpes tam te diligit, quàm si vixerit tecum. Is omnia pollicitus eſt, quæ tibi eſſent opus: facturum puto. Mihi placebat, si firmior eſſes, ut te Leucadem deportaret, ut ibi te planè confirmares. Videbis quid Curio, quid Lyſoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere, quem, quum meliuſculè tibi eſſet, ad me mitteres; ſed cogitavi, unas litteras Marionem afferre poſſe, me autem crebras exſpectare. Poteris igitur; & facies, si me diligis, ut quotidie ſit Acaſtus in portu: multi erunt quibus rectè litteras dare possis, qui ad me libenter perferant. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem ſpem tui diligenter curandi in Curio habeo: nihil poteſt illo fieri humanius, nihil noſtri amantius: ei te totum trade. Malo te paulò pòſt valentem, quàm ſtatim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud, niſi ut tu valeas: cetera ego curabo.

Etiam atque etiam vale. Leucade proficiſcens, VII. Idus Novembr.

M. TULLIUS CICERO PATER ET FIL. ET Q. Q. TIRONI S. D.

ROGAT, ne quid omittat, quod ad recuperandam valetudinem ſpectet. Anno *U. C.* 703.

6. TERTIAM ad te hanc epiſtolam ſcripsi eodem die, magis inſtituti mei tenendi causâ, quia nactus eram cui darem, quàm quò haberem quid ſcriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium. Quum valetudinis rationem, ut ſpero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me litteras dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te, mi Tiro. Quando non contigit ut simul navigares, nihil eſt quòd feſtines; nec quidquam cures, niſi ut valeas. Etiam atque etiam vale. VII. Idus Novembr. Actio, veſperi.

M. T. C. TIRONI S. P. D.

DVERSIS ventis ſe teneri ſcribit: ut valetudinem curet, nec niſi confirmatus naviget, hortatur. Anno *U. C.* 703.

SEPTIMUM jam diem Corcyræ nebamur, Quintus autem pater & filius ithroti. Solliciti eramus de tua valetune mirum in modum; nec mirabamur hil a te litterarum: iis enim ventis iſtinc vigatur, qui si eſſent, nos Corcyræ n ſederemus. Cura igitur te, & conma; &, quum commodè, & per vaudinem, & per anni tempus navigare teris, ad nos amantiſſimos tui veni. mo nos amat, qui te non diligat. Ca- omnibus, exſpectatuſque venies. Cura valeas etiam atque etiam, Tiro noſter. le. XV. Kal. Decembr. Corcyrâ.

Q. CICERO TIRONI S.

CICERO, quantæ ſibi Tironis valetudo curæ ſit, amantiſſimis verbis oſtendit. Anno *U. C.* 704.

MAGNÆ nobis eſt ſollicitudini vauda tua: nam, tametſi qui veniunt, ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ nuntiant, tamen magna conſolatione ingens ineſt ſollicilo, ſi diutius a nobis abſuturus eſt is;

cujus uſum & ſuavitatem desiderando ſentimus. Attamen, quamquam videre te totâ cogitatione cupio, tamen te penitus rogo, ne te tam longæ navigationi, & viæ per hiemem, nisi bene firmum committas, neve naviges nisi exploratè. Vix in ipsis tectis & oppidis frigus infirmâ valetudine vitatur, nedum in mari & viâ sit facile abeſſe ab injuria temporis.

Ψύχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον,

inquit Euripides. Cui tu quantum credas, neſcio: ego certè singulos ejus verſus, singula teſtimonia puto. Effice, si me diligis, ut valeas, & ut ad nos firmus ac valens quàm primùm venias. Ama nos, & vale. Q. filius tibi ſalutem dicit.

TULLIUS ET CICERO S. D. TIRONI SUO.

NAVIGATIONIS deſcriptio, & ad curandam valetudinem plenior cohortatio. Anno *U. C.* 703.

9. Nos a te, ut ſcis, diſceſſimus a. d. IV. Non. Novembres. Leucadem venimus a. d. VIII. Idus Novembres. A. d. VII. Actium. Ibi propter tempeſtatem ad VI. Idus morati ſumus. Inde a. d. V. Idus Corcyram belliſſimè navigavimus. Corcyræ fuimus uſque ad XVI. Kalend. Decembr. tempeſtatibus retenti. A. d. XV.

XV. Kal. Decembr. in portum Corcyræorum ad Caſſiopen ſtadia CXX. proceſſimus. Ibi retenti ventis ſumus uſque ad IX. Kalendas. Interea qui cupidè profecti ſunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati ſolvimus. Inde auſtro leniſſimo, cœlo ſereno, nocte illâ, & die poſtero, in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus; eodemque vento poſtridie (id erat a. d. VII. Kal. Decembr.) horâ quartâ Brundiſium venimus; eodemque tempore ſimul nobiſcum in oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. A. d. V. Kal. Decembr. ſervus Cn. Plancii Brundiſii tandem aliquando mihi a te exſpectatiſſimas litteras reddidit, datas Id. Novembr. quæ me moleſtiâ valde levarunt, utinam omnino liberaſſent. Sed tamen Aſclapo medicus planè confirmat, propediem te valentem fore. Nunc quid ego te horter, ut omnem diligentiam adhibeas ad convaleſcendum? Tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me novi: ſcio te omnia facturum, ut nobiſcum quàm primùm ſis; ſed tamen ita velim, ut ne quid properes. Symphoniam Lyſonis vellem vitaſſes, ne in quartam hebdomadam incideres: ſed, quando pudori tuo maluiſti obſequi, quàm valetudini, reliqua cura. Curio miſi, ut medico honos haberetur, & tibi daret

quod opus eſſet: me cui jussiſſet, curaturum. Equum & mulum Brundisii tibi reliqui. Romæ vereor ne ex Kal. Jan. magni tumultus sint. Nos agemus omnia modicè. Reliquum eſt, ut te hoc rogem, & a te petam, ne temerè naviges. Solent nautæ feſtinare quæſtûs ſui causâ. Cautus sis, mi Tiro. Mare magnum & difficile tibi reſtat. Si poteris, cum Meſcinio; cautè is ſolet navigare: si minùs, cum honeſto aliquo homine, cujus auctoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, teque nobis incolumem præſtiteris, omnia a te habebo. Etiam atque etiam, noſter Tiro, vale. Medico, Curio, Lyſoni de te ſcripsi diligentissimè. Vale, ſalve.

M. T. C. TIRONI S. P. D.

TIRONEM ad ſe venire cupit, ſed viam timet, ne valetudini noceat. Ejus operam in ſtudiis laudat & exigit. Anno *U. C. 708.*

10. EGO verò cupio te ad me venire, ſed viam timeo: gravissimè ægrotaſti; inediâ, & purgationibus, & vi ipsius morbi conſumptus es. Graves ſolent offensiones eſſe ex gravibus morbis, si quæ culpa commiſſa eſt. Jam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuò ad reditum dies

quinque. Ego in Formiano ad III. Kal. eſſe volo. Ibi te ut firmum offendam, mi Tiro, effice. Litterulæ meæ, sive noſtræ, tui deſiderio oblanguerunt. Hac tamen epiſtolâ, quam Acaſtus attulit, oculos paulùm ſuſtulerunt. Pomponius erat apud me, quum hæc ſcribebam, hilarè & libenter: ei cupienti audire noſtra, dixi, sine te omnia mea muta eſſe. Tu Musis noſtris para, ut operas reddas. Noſtra ad diem dictam fient. Docui enim te, fides ἔτυμον quod haberet. Fac planè ut valeas. Nos adſumus. Vale. XIV. Kal.

TULLIUS ET CICERO, TERENTIA ET TULLIA, Q. FR. ET Q. FIL. TIRONI S. P. D.

ROGAT ut valetudinis unicè rationem habeat. De ſuo ad urbem adventu; de turbato ſtatu reipublicæ, & de triumpho ac Campana præfectura significat. Anno *U. C. 704.*

II. ETSI opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero, tamen non tam meâ quàm tuâ causâ doleo, te non valere. Sed quando in quartanam converſa vis eſt morbi (sic enim ſcribit Curius) ſpero te, diligentiâ adhibitâ, etiam firmiorem fore. Modò fac, id quod humanitatis tuæ eſt, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quàm commodiſſimè

convaleſcas. Non ignoro, quantum ex deſiderio labores, ſed erunt omnia facilia, si valebis : feſtinare te nolo, ne nauſeæ moleſtiam ſuſcipias æger, & periculosè hieme naviges. Ego ad urbem accessi pridie Nonas Januarii : obviam mihi sic eſt proditum, ut nihil possit fieri ornatius. Sed incidi in ipſam flammam civilis diſcordiæ, vel potiùs belli ; cui quum cuperem mederi, &, ut arbitror, poſſem, cupiditates certorum hominum (nam ex utraque parte ſunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipſe Cæſar, amicus noſter, minaces ad ſenatum & acerbas litteras miſerat ; & erat adhuc impudens, qui exercitum & provinciam invito ſenatu teneret : & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noſter, & Q. Cassius, nullâ vi expulsi, ad Cæſarem cum Curione profecti erant ; poſteaquam ſenatus conſulibus, prætoribus, tribunis plebis, & nobis, qui proconſules ſumus, negotium dederat, ut curaremus, ne quid reſpublica detrimenti caperet. Numquam majore in periculo civitas fuit : numquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoque parte diligentissimè comparatur : id fit auctoritate & ſtudio Pompeii noſtri, qui Cæſarem ſerò cœpit timere. Nobis inter has turbas ſenatus tamen

frequens flagitavit triumphum ; ſed Lentulus conſul, quò majus ſuum beneficium faceret, ſimul atque expediſſet quæ eſſent neceſſaria de republica, dixit ſe relaturum. Nos agimus nihil cupidè, eóque eſt noſtra pluris auctoritas. Italiæ regiones deſcriptæ ſunt, quam quiſque partem tueretur. Nos Capuam ſumpsimus. Hæc te ſcire volui. Tu etiam atque etiam cura ut valeas, litteraſque ad me mittas, quotieſcumque habebis cui des. Etiam atque etiam vale. D. pridie Id. Januar.

M. T. C. TIRONI SUO S. P. D.

DEPLORAT ſtatum reipublicæ ; initia belli civilis exponit ; Tironem, ut valetudinis rationem rediturus habeat, admonet. Anno *U. C.* 704.

12. QUO in diſcrimine verſetur ſalus mea, & bonorum omnium, atque univerſæ reipublicæ, ex eo ſcire potes, quòd domos noſtras, & patriam ipſam, vel diripiendam vel inflammandam reliquimus. In eum locum res deducta eſt, ut, nisi quis deus vel caſus aliquis ſubvenerit, ſalvi eſſe nequeamus. Equidem ut veni ad urbem, non deſtiti omnia & ſentire, & dicere, & facere, quæ ad concordiam pertinerent : ſed mirus invaſerat furor non ſolùm improbis, ſed etiam his qui boni habentur, ut pugnare cuperent, me clamante, nihil

eſſe bello civili miſerius. Itaque quum Cæſar amentiâ quadam raperetur, & oblitus nominis, atque honorum ſuorum, Ariminum, Piſaurum, Anconam, Arretium occupaviſſet, urbem reliquimus: quàm ſapienter, aut quàm fortiter, nihil attinet diſputare. Quo quidem in caſu ſimus, vides. Feruntur omnino conditiones ab illo, ut Pompeius eat in Hiſpaniam: delectus qui ſunt habiti, & præsidia noſtra dimittantur: ſe ulteriorem Galliam Domitio, citeriorem Considio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum: ad conſulatûs petitionem ſe venturum, neque ſe jam velle, abſente ſe, rationem haberi ſui: ſe præſentem trinundinum petiturum. Accepimus conditiones; ſed ita, ut removeat præsidia ex his locis quæ occupavit, ut sine metu de iis ipsis conditionibus Romæ ſenatus haberi possit. Id ille si fecerit, ſpes eſt pacis non honeſtæ; leges enim imponuntur: ſed quidvis eſt melius, quàm sic eſſe ut ſumus. Sin autem ille ſuis conditionibus ſtare noluerit, bellum paratum eſt; ejuſmodi tamen, quod ſuſtinere ille non possit, præſertim quum a ſuis conditionibus ipſe fugerit: tantummodo ut eum intercludamus, ne ad urbem possit accedere: quod ſperabamus fieri poſſe. Delectus enim magnos habebamus, putabamuſque illum metuere, si ad

urbem ire cœpiſſet, ne Gallias amitteret, quas ambas habet inimicissimas, præter Tranſpadanos : ex Hiſpaniaque ſex legiones, & magna auxilia, Afranio & Petreio ducibus, habet a tergo. Videtur, si inſaniet, poſſe opprimi, modò ut urbe ſalvâ. Maximam autem plagam accepit, quòd is qui ſummam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, ſocius ſceleris eſſe noluit : reliquit illum, & nobiſcum eſt : multique idem facturi eſſe dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præſum a Formiis. Nullum majus negotium ſuſcipere volui, quò plus apud illum meæ litteræ cohortationeſque ad pacem valerent. Sin autem erit bellum, video me caſtris & certis legionibus præfuturum. Habeo etiam illam moleſtiam, quòd Dolabella noſter apud Cæſarem eſt. Hæc tibi nota eſſe volui : quæ cave ne te perturbent, & impediant valetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem quum amantissimum mei cognovi, tum etiam valde tui ſtudioſum, diligentissimè te commendavi, ut & valetudinis tuæ rationem haberet, & navigationis, & totum te ſuſciperet ac tueretur : quem omnia facturum confido : recepit enim, & mecum locutus eſt ſuavissimè. Tu, quando eo tempore mecum eſſe non potuiſti, quo ego maximè operam & fidelitatem desideravi tuam, cave

feſtines, aut committas, ut aut æger, aut hieme naviges. Numquam ſerò te veniſſe putabo, si ſalvus veneris. Adhuc neminem videram, qui te poſtea vidiſſet, quàm M. Volusius, a quo tuas litteras accepi: quod non mirabar: neque enim meas puto ad te litteras tantâ hieme perferri. Sed da operam ut valeas; &, si valebis, quum rectè navigari poterit, tum naviges. Cicero meus in Formiano erat, Terentia & Tullia Romæ. Cura ut valeas. IV. Kal. Febr. Capuâ.

M. T. C. TIRONI S. P. D.

COHORTATIO ad valetudinem curandam. ANNO *U. C. 708.*

13. OMNIA a te data mihi putabo, si te valentem videro. Summâ curâ exſpectabam adventum Menandri, quem ad te miſeram. Cura, si me diligis, ut valeas: &, quum te bene confirmaris, ad nos venias. Vale. IV. Idus April.

M. T. C. TIRONI S. P. D.

SOLLICITUDINEM ſuam, ægrotante Tirone, significat, & valetudinem ut curet, hortatur. ANNO *U. C. 708.*

14. ANDRICUS poſtridie ad me venit, quàm exſpectaram. Itaque habui noctem

plenam timoris ac miſeriæ. Tuis litteris nihilò ſum factus certior, quomodo te haberes : ſed tamen ſum recreatus. Ego omni delectatione litteriſque omnibus careo : quas, antè quàm te videro, attingere non poſſum. Medico mercedis, quantum poſcet, promitti jubeto. Id ſcripsi ad Ummidium. Audio te animo angi, & medicum dicere, ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex ſomno tuas litteras, humanitatemque, propter quam mihi es cariſſimus. Nunc opus eſt te animo valere, ut corpore poſsis. Id quum tuâ, tum meâ causâ facias, a te peto. Acaſtum retine, quò commodiùs tibi miniſtretur. Conſerva te mihi. Dies promiſſorum adeſt ; quem etiam repræſentabo, si adveneris. Etiam atque etiam vale. IV. Idus, horâ VI.

M. T. C. TIRONI S. P. D.

SUAM de Tyronis valetudine ſollicitudinem significat. Anno *U. C. 708.*

15. ÆGYPTA ad me venit pridie Idus Apriles. Is etsi mihi nuntiavit, te planè febri carere, & bellè habere ; tamen, quòd negavit te potuiſſe ad me ſcribere, curam mihi attulit, & eò magis, quòd Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat. Incredibili ſum ſollicitudine de tua valetudine : quâ si me

liberaris, ego te omni curâ liberabo. Plura ſcriberem, si jam putarem libenter te legere poſſe. Ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibique conſervandum. Cura te etiam atque etiam diligenter. Vale.

Scriptâ jam epiſtolâ, Hermia venit. Accepi tuam epiſtolam vacillantibus litterulis: nec mirum, tam gravi morbo. Ego ad te Ægyptam misi, quòd nec inhumanus eſt, & te viſus eſt mihi diligere, ut is tecum eſſet; & cum eo coquum, quo uterere. Vale.

Q. C. M. Ciceroni Fratri S. P. D.

Quintus fratri de Tirone manumiſſo, & gratias agit, & gratulatur. Anno *U. C. 708.*

16. *De Tirone, mi Marce, ita te, meumque Ciceronem, & meam Tulliolam, tuumque filium videam, ut mihi gratiſſimum feciſti, quum eum indignum illâ fortunâ, ac nobis amicum, quàm ſervum, eſſe maluiſti. Mihi crede, tuis & illius litteris perlectis, exsilui gaudio. Tibi & ago gratias, & gratulor. Si enim mihi Statii fidelitas eſt tantæ voluptati; quanti eſſe in iſto hæc eadem bona debent, additis litteris, ſermonibus, humanitate, quæ ſunt his ipsis commodis potiora? Amo te omnibus equidem maximis de cauſis, verùm*

etiam propter hanc, vel quòd mihi ſic, ut debuiſti, nuntiaſti. Te totum in litteris vidi. Sabini pueris & promiſi omnia, & faciam. Vale.

M. T. C. TIRONI S. P. D.

TIRONEM modeſtè reprehendit, quòd adverbio fideliter *non rectè uſus fuerat, & ut valetudini ſerviat, admonet.* Anno *U. C.* 708.

17. VIDEO quid agas: tuas quoque epiſtolas vis referri in volumina. Sed heus tu, qui κανών eſſe meorum ſcriptorum ſoles, unde illud tam ἄκυρον, *valetudini fideliter inſerviendo?* Unde in iſtum locum *fideliter* venit? cui verbo domicilium eſt proprium in officio, migrationes in alienum multæ. Nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici poteſt, ut ſit, quomodo Theophraſto placet, verecunda tralatio. Sed hæc coràm. Demetrius venit ad me: quo quidem comitatu ἀφωμίλησα: ſatis ſcis. Tu eum videlicet non potuiſti videre: cras aderit: videbis igitur. Nam ego hinc perendie manè cogito. Valetudo tua me valde ſollicitat: ſed inſervi, & fac omnia: tum te mecum eſſe, tum mihi cumulatiſſimè ſatisfacere putato. Cuſpio quòd operam dediſti, mihi gratum eſt. Valde enim ejus causâ volo. Vale.

TULLIUS TIRONI S. P. D.

LIBERTO Tironi reſpondet, patroni nomina, ne invidiam feiant, deprecanti. De valetudine gratulatur, cui ut indulgeat, monet. Admiſcet alia. Anno *U. C. 708.*

18. QUID igitur ? non sic oportet ? Equidem cenſeo sic, addendum etiam, *ſuo* Sed, si placet, invidia vitetur: quam quidem ego ſæpe contempsi. Tibi διαφόρησιν gaudeo profuiſſe. Si verò etiam Tuſculanum, dii boni, quantò mihi illud erit amabilius! Sed, si me amas, quod quidem aut facis, aut perbellè simulas; quod tamen in modum procedit: ſed ut eſt, indulge valetudini tuæ; cui quidem tu adhuc, dum mihi deſervis, ſerviſti non ſatis. Ea quid poſtulet non ignoras: πέψιν, ἀκοπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας. Fac bellus revertare: non modò te, ſed etiam Tuſculanum noſtrum plus amem. Parhedrum excita, ut hortum ipſe conducat: sic olitorem ipſum commovebis. Helico nequiſsimus H-S CIↃ dabat, nullo aprico horto, nullo emiſſario, nullâ maceriâ, nullâ casâ. Iſte nos tantâ impensâ derideat ? calface hominem, ut ego Mothonem: itaque abutor coronis. De Crabra quid agatur, etsi nunc quidem etiam nimium eſt aquæ,

tamen velim ſcire. Horologium mittam, & libros, si erit ſudum. Sed tu nulloſne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocleum? fac opus appareat. A. Ligurius, Cæſaris familiaris, mortuus eſt, bonus homo, & nobis amicus. Te quando exſpectemus, fac ut ſciam. Cura te diligenter. Vale.

M. T. C. TIRONI S. P. D.

De litteris, de Demetrio, de Aufidiano nomine. Anno *U. C. 708.*

19. EXSPECTO tuas litteras de multis rebus: te ipſum multò magis. Demetrium redde noſtrum, & aliud, si quid poteſt, boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor. Scio tibi curæ eſſe: ſed confice. Et, si ob eam rem moraris, accipio cauſam: si id te non tenet, advola. Litteras tuas valde exſpecto. Vale.

M. T. C. TIRONI S. P. D.

De cura valetudinis, & componendis libris, de olitore, de ſpectaculo Kalendarum. Anno *U. C. 708.*

20. SOLLICITAT, ita vivam, me tua, mi Tiro, valetudo: ſed confido, si diligentiam, quam inſtituiſti, adhibueris, citò te firmum fore. Libros compone;

indicem, quum Metrodoro lubebit, quando ejus arbitratu vivendum eſt. Cum olitore, ut videtur. Tu potes Kalendis ſpectare gladiatores, poſtridie redire, & ita cenſeo. Verùm, ut videbitur. Cura te, si me amas, diligenter. Vale.

C. FIL. TIRONI SUO DULCISSIMO S. P. D.

SUUM virtutis amorem ſtudiumque Cicero filius significat: de prædio empto gratulatur. Anno *U. C. 709.*

21. *QUUM vehementer tabellarios exſpectarem quotidie, aliquando venerunt poſt diem XL & VI, quàm a vobis diſceſſerant: quorum mihi fuit adventus adoptatissimus. Nam quum maximam cepiſſem lætitiam ex humanissimi & carissimi patris epiſtola; tum verò jucundissimæ tuæ litteræ cumulum mihi gaudii attulerunt. Itaque me jam non pœnitebat intercapedinem ſcribendi feciſſe; ſed potiùs lætabar: fructum enim magnum humanitatis tuæ capiebam ex silentio mearum litterarum. Vehementer igitur gaudeo, te meam sine dubitatione accepiſſe excuſationem. Gratos tibi optatoſque eſſe, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcissime Tiro: præſtaboque, & enitar, ut in dies magis magiſque hæc naſcens de me duplicetur opinio. Quare quod polliceris*

te buccinatorem fore exiſtimationis meæ, firmo id conſtantique animo facias licet. Tantum enim mihi dolorem cruciatumque attulerunt errata ætatis meæ, ut non ſolùm animus a factis, ſed aures quoque a commemoratione abhorreant. Cujus te ſollicitudinis & doloris participem fuiſſe, notum exploratumque eſt mihi; nec id mirum. Nam quum omnia meâ causâ velles mihi ſucceſſa; tum etiam tuâ: ſocium enim te meorum commodorum ſemper eſſe volui. Quòd igitur tum ex me doluiſti, nunc, ut duplicetur tuum ex me gaudium, præſtabo. Cratippo me ſcito non ut diſcipulum, ſed ut filium, eſſe conjunctiſſimum: nam quum & audio illum libenter, tum etiam propriam ejus ſuavitatem vehementer amplector. Sum totos dies cum eo, noctiſque ſæpenumero partem: exoro enim ut mecum quàm ſæpissimè cœnet. Hac introductâ conſuetudine, ſæpe inſcientibus nobis & cœnantibus obrepit, ſublatâque ſeveritate philoſophiæ, humanissimè nobiſcum jocatur. Quare da operam, ut hunc talem, tam jucundum, tam excellentem virum videas quàm primùm. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore a me patior diſcedere: cujus quum frugi ſeveraque eſt vita, tum etiam jucundissima convictio: non eſt enim ſejunctus jocus a philologia, & quotidiana συζήτησις. Huic ego locum in proximo conduxi: &, ut poſſum, ex meis

anguſtiis illius ſuſtento tenuitatem. Præterea declamitare Græcè apud Caſſium inſtitui, Latinè autem apud Bruttium exerceri volo. Utor familiaribus, & quotidianis convictoribus, quos ſecum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illi probatiſſimis. Multum etiam mecum eſt Epicrates, princeps Athenienſium, & Leonides, & horum ceteri ſimiles. Τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς τάδε. De Gorgia autem quòd mihi ſcribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis: ſed omnia poſtpoſui, dummodo præceptis patris parerem. Διαῤῥήδην enim ſcripſerat, ut eum dimitterem ſtatim: tergiverſari nolui, ne mea nimia σπουδὴ ſuſpicionem ei aliquam importaret. Deinde illud etiam mihi ſuccurrebat, grave eſſe, me de judicio patris judicare. Tuum tamen ſtudium, & conſilium, gratum acceptumque eſt mihi. Excuſationem anguſtiarum tui temporis accipio: ſcio enim, quàm ſoleas eſſe occupatus. Emiſſe te prædium vehementer gaudeo, feliciterque tibi rem iſtam evenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari noli mirari: eodem enim ferè loco tu quoque, emiſſe te, feciſti me certiorem. Habes ubi deponendæ tibi ſint urbanitates: ruſticus Romanus factus es. Quomodo ego mihi nunc ante oculos tuum jucundiſſimum conſpectum propono? videor enim videre ementem te ruſticas res, cum villico loquentem, in lacinia ſervantem ex menſa ſecunda

ſemina. Sed (quod ad rem pertinet) me tum tibi defuiſſe, æquè ac tu, doleo. Sed noli dubitare, mi Tiro, quin te ſublevaturus ſim, ſi modò fortuna me : præſertim quum ſciam, communem nobis emptum eſſe iſtum fundum. De mandatis quòd tibi curæ fuit, eſt mihi gratum. Sed peto a te, ut quàm celerrimè mihi librarius mittatur, maximè quidem Græcus : multum mihi enim eripitur operæ in exſcribendis hypomnematis. Tu velim in primis cures ut valeas, ut unà συμφιλολογεῖν *possimus. Antherum tibi commendo. Vale.*

TULLIUS TIRONI S. P. D.

VALETUDINIS curandæ admonet ægrotantem : librarios tamen regere jubet : addit de variis. Anno *U. C. 708.*

22. SPERO ex tuis litteris, tibi meliùs eſſe : cupio certè. Cui quidem rei omni ratione cura ut inſervias ; & cave ſuſpiceris, contra meam voluntatem te facere, quòd non ſis mecum : mecum es, ſi te curas. Quare malo te valetudini tuæ ſervire, quàm meis oculis & auribus. Etſi enim & audio te, & video libenter ; tamen hoc multò erit, ſi valebis, jucundius. Ego hîc ceſſo, quia ipſe nihil ſcribo : lego autem libentiſſimè. Tu iſtic, ſi quid librarii meâ manu non intelligent, monſtra-

bis. Una omnino interpoſitio difficilior eſt, quam ne ipſe quidem facilè legere ſoleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura ut facis. Tertia aderit, modò ne Publius rogatus ſit. Demetrius iſte numquam omnino Phalereus fuit, ſed nunc planè Billienus eſt. Itaque te do vicarium: tu eum obſervabis. Etsi: verumtamen de illis: noſti cetera. Sed tamen, si quem cum eo ſermonem habueris, ſcribes ad me, ut mihi naſcatur epiſtolæ argumentum, & ut tuas quàm longissimas litteras legam. Cura, mi Tiro, ut valeas: hòc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

TULLIUS TIRONI SUO S. P. D.

HORTATUR, ut profeſsionem conficiat, ſcribitque ſibi in animo eſſe amicitiam Antonii conſervare. Anno *U. C. 709.*

23. TU verò confice profeſsionem, si potes: etsi hæc pecunia ex eo genere eſt, ut profeſsione non egeat. Verumtamen. Balbus ad me ſcripsit, tantâ ſe epiphorâ oppreſſum, ut loqui non poſsit, Antonius de lege quid egerit. Liceat modò ruſticari. Ad Bithynicum ſcripsi. De Servilio tu videris, qui ſenectutem non contemnis. Etsi Atticus noſter, quia quondam me commoveri πανικοῖς intellexit, idem ſemper putat, nec videt, quibus

præsidiis philoſophiæ ſeptus sim : & hercle, quòd timidus ipſe eſt, θορυβοποιεῖ. Egò tamen Antonii inveteratam sine ulla offensione amicitiam retinere ſanè volo, ſcribamque ad eum, ſed non antequam te videro : nec tamen te avoco a ſyngrapha, γόνυ κνήμης. Cras exſpecto Leptam: etenim ad cujus rutam pulegio mihi tui ſermonis utendum eſt. Vale.

TULLIUS TIRONI S. P. D.

DOMESTICAS res, deinde publicas narrat. Anno *U. C. 709.*

24. ETSI manè Harpalum miſeram, tamen quum haberem cui rectè darem litteras, etsi novi nihil erat, iiſdem de rebus volui ad te ſæpius ſcribere : non quin confiderem diligentiæ tuæ ; ſed rei me magnitudo movebat. Mihi prora & puppis (ut Græcorum proverbium eſt) fuit a me tui dimittendi, ut rationes noſtras explicares. Offilio & Aurelio utique ſatis fiat. A Flamma, si non potes omne, partem aliquam velim extorqueas, in primiſque ut expedita sit pensio Kal. Jan. De attributione conficies. De repræſentatione, videbis. De domeſticis hactenus. De publicis omnia mihi certa, quid Octavius, quid Antonius : quæ hominum opinio : quid futurum putes. Ego vix teneor, quin

accurram. Sed ſt! litteras tuas exſpecto: & ſcito Balbum tum fuiſſe Aquini, quum tibi eſt dictum, & poſtridie Hirtium. Puto utrumque ad aquas. Sed quod egerint. Dolabellæ procuratores fac admoneantur. Appellabis etiam Papiam. Vale.

CICERO FIL. TIRONI S. P. D.

LITTERAS a Tirone quàm creberrimas requirit. Anno *U. C. 709.*

25. *ETSI juſtâ & idoneâ uſus es excuſatione de intermiſſione litterarum tuarum, tamen id ne ſæpius facias, rogo. Nam etsi de republica rumoribus & nuntiis certior fio, & de ſua in me voluntate ſemper ad me perſcribit pater; tamen de quavis minima re ſcripta a te ad me epiſtola ſemper fuit gratissima. Quare, quum in primis tuas desiderem litteras, noli committere, ut excuſatione potiùs expleas officium ſcribendi, quàm aſſiduitate epiſtolarum. Vale.*

Q. CICERO TIRONI SUO S. P. D.

NEGLIGENTIÆ in mittendis epiſtolis accuſat; quas etiam sine argumento ſcribi poſtulat. Familiariter & jocosè. Anno incerto.

26. *VERBERAVI te cogitationis tacito duntaxat convicio, quòd faſciculus alter ad*

me jam sine tuis litteris perlatus eſt. Non potes effugere hujus culpæ pœnam. De patrono Marcus eſt adhibendus; iſque diu & multis lucubrationibus commentatâ oratione vide, ut probare possit, te non peccaſſe. Planè te rogo, sicut olim matrem noſtram facere memini, quæ lagenas etiam inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuiſſe, quæ furtim eſſent exſiccatæ: sic tu, etiam si, quod ſcribas, non habebis, ſcribito tamen, ne furtum ceſſationis quæsiviſſe videaris. Valde enim mihi ſemper & vera, & dulcia tuis epiſtolis nuntiantur. Ama nos, & vale.

Q. CICERO TIRONI SUO S.P.D.

INVEHITUR in Conſules designatos Hirtium & Panſam. Benevolentiam ſuam significat. Anno *U. C. 709.*

27. M*IRIFICAM mihi verberationem ceſſationis epiſtolâ dediſti. Nam, quæ parciùs frater perſcripſerat, verecundiâ videlicet, & properatione, ea tu sine aſſentatione, ut erant, ad me ſcripsiſti, & maximè de conſulibus designatis: quos ego penitus novi libidinum & languoris effeminatissimi animi plenos: qui nisi a gubernaculis receſſerint, maximum ab univerſo naufragio periculum eſt. Incredibile eſt, quæ ego illos ſcio, oppositis Gallorum caſtris, in æſtivis feciſſe;*

diutissimè te jucundâ opinione
rem , ſed etiam quia tanta adhibe
a nobis , & a prætoribus conte
rem poſſe confici non diffiderem

2. Nunc quoniam ita accidit ,
que prætores ſuis opibus , ne
noſtro ſtudio quidquam proficer
mus , eſt omnino difficile non
id ferre ; ſed tamen noſtros anin
ximis in rebus & gerendis , &
dis exercitatos , frangi & debili
leſtiâ non oportet. Et quoniam
leſtissimè ferre homines debent ,
ſorum culpâ contracta ſunt , eſt qu
hac re mihi moleſtiùs ferendum
tibi : factum eſt enim meâ culpâ
quàm tu mecum & proficiſcens
litteras egeras , ut priore anno
cederetur : quod ego , dum ſocion
conſulo , dum impudentiæ nonn
negotiatorum reſiſto , dum noſtr
riam tuâ virtute augeri expeto ,

tum meum eſſe confiteor; eſt ſapientiæ, atque humanitatis tuæ, curare & perficere, ut hoc minùs ſapienter a me proviſum, diligentiâ tuâ corrigatur.

3. Ac si te ipſe vehementiùs ad omnes partes bene audiendi excitaris, non ut cum aliis, ſed ut tecum jam ipſe certes; si omnem tuam mentem, curam, cogitationem ad excellentem omnibus in rebus laudis cupiditatem incitaris; mihi crede, unus annus additus labori tuo, multorum annorum lætitiam nobis, gloriam verò etiam poſteris noſtris afferet. Quapropter hoc te primùm rogo, ne contrahas, ac demittas animum; neve te obrui, tamquam fluctu, sic magnitudine negotii sinas; contráque erigas, ac resiſtas, sive etiam ultro occurras negotiis. Neque enim ejuſmodi partem reipublicæ geris, in qua fortuna dominetur, ſed in qua plurimùm ratio possit & diligentia. Quòd si tibi bellum aliquod magnum & periculoſum adminiſtranti prorogatum imperium viderem; tremerem animo, quòd eodem tempore eſſe intelligerem etiam fortunæ poteſtatem in nos prorogatam: nunc verò ea pars tibi reipublicæ commiſſa eſt, in qua aut nullam, aut perexiguam partem fortuna tenet, & quæ mihi tota in tua virtute, ac moderatione animi posita eſſe videa-

tur. Nullas (ut opinor) insidias hoſtium; nullam prœlii dimicationem, nullam defectionem ſociorum, nullam inopiam ſtipendii, aut rei frumentariæ, nullam ſeditionem exercitûs pertimeſcimus: quæ perſæpe ſapientissimis viris acciderunt; ut, quemadmodum gubernatores optimi vim tempeſtatis, sic illi fortunæ impetum ſuperare non poſſent. Tibi data eſt ſumma pax, ſumma tranquillitas: ita tamen; ut ea dormientem gubernatorem vel obruere, vigilantem etiam delectare possit. Conſtat enim ea provincia primùm ex eo genere ſociorum, quod eſt ex hominum omni genere humanissimum: deinde ex eo genere civium, qui aut quòd publicani ſunt, nos ſummâ necessitudine attingunt; aut quòd ita negotiantur, ut locupletes sint, noſtri conſulatûs beneficio ſe incolumes fortunas habere arbitrantur.

II. At enim inter hos ipſos exsiſtunt graves controverſiæ, multæ naſcuntur injuriæ, magnæ contentiones conſequuntur. Quasi verò ego id putem, non te aliquantum negotii ſuſtinere. Intelligo permagnum eſſe negotium, & maximi consilii: ſed memento, consilii me hoc negotium eſſe magis aliquantò, quàm fortunæ, putare.

6. Quid eſt enim negotii, continere eos, quibus præsis, si te ipſe contineas?

id autem sit magnum & difficile ceteris, sicut eſt difficillimum : tibi & fuit hoc ſemper facillimum, & verò eſſe debuit; cujus natura talis eſt, ut etiam sine doctrina videatur moderata eſſe potuiſſe; ea autem adhibita doctrina eſt, quæ vel vitiosissimam naturam attollere possit. Tu quum pecuniæ, quum voluptati, quum omnium rerum cupiditati resiſtes, ut facis; erit, credo, periculum, ne improbum negotiatorem, paulò cupidiorem publicanum comprimere non possis. Nam Græci quidem sic te ita viventem intuebuntur, ut quemdam ex annalium memoria, aut etiam de cœlo divinum hominem eſſe in provinciam delapſum putent.

7. Atque hæc nunc non ut facias, ſed ut te facere, & feciſſe gaudeas, ſcribo. Præclarum eſt enim, ſummo cum imperio fuiſſe in Asia triennium, sic ut nullum te signum, nulla pictura, nullum vas, nulla veſtis, nullum mancipium, nulla forma cujuſquam, nulla conditio pecuniæ (quibus rebus abundat iſta provincia) ab ſumma integritate continentiaque deduxerit. Quid autem reperiri tam eximium, aut tam expetendum poteſt, quàm iſtam virtutem, moderationem animi, temperantiam, non latere in tenebris, neque eſſe abditam; ſed in luce Asiæ, in oculis clarissimæ provin-

ciæ, atque in auribus omnium gentium ac nationum eſſe poſitam ? non itineribus tuis perterreri homines? non ſumptu exhauriri ? non adventu commoveri ? eſſe, quocumque veneris, & publicè, & privatim maximam lætitiam ; quum urbs cuſtodem, non tyrannum, domus hoſpitem, non expilatorem, recepiſſe videatur ?

III. His autem in rebus jam te uſus ipſe profectò erudivit, nequaquam ſatis eſſe, ipſum haſce habere virtutes, ſed eſſe circumſpiciendum diligenter, ut in hac cuſtodia provinciæ non te unum, ſed omnes miniſtros imperii tui, ſociis, & civibus, & reipublicæ præſtare videare. Quamquam legatos habes eos, qui ipsi per ſe habituri sint rationem dignitatis ſuæ ; de quibus honore, & dignitate, & ætate præſtat Tubero, quem ego arbitror, præſertim quum ſcribat hiſtoriam, multos ex ſuis annalibus poſſe deligere, quos velit, & possit imitari : Allienus autem noſter eſt, quum animo & benevolentiâ, tum verò etiam imitatione vivendi. Nam quid ego de Gratidio dicam ? quem certò ſcio ita laborare de exiſtimatione ſua, ut propter amorem in nos fraternum, etiam de noſtra laboret. Quæſtorem habes, non tuo judicio delectum, ſed eum, quem ſors dedit: hunc oportet & ſuâ ſponte eſſe moderatum,

& tuis inſtitutis ac præceptis obtemperare. Quorum si quis fortè eſſet ſordidior, ferres eatenus, quoad per ſe negligeret eas leges, quibus eſt adſtrictus; non ut eâ poteſtate, quam tu ad dignitatem permisiſſes, ad quæſtum uteretur.

9. Neque enim mihi ſanè placet, præſertim quum hi mores tantum jam ad nimiam lenitatem & ad ambitionem incubuerint, ſcrutari te omnes ſordes, excutere unumquemque eorum; ſed, quanta sit in quoque fides, tantum cuique committere. Atque inter hos, eos, quos tibi comites & adjutores negotiorum publicorum dedit ipſa reſpublica, duntàxat finibus iis præſtabis, quos antè præſcripsi.

IV. Quos verò aut ex domeſticis convictionibus, aut ex neceſſariis apparitionibus tecum eſſe voluiſti, qui quasi ex cohorte prætoris appellari ſolent, horum non modò facta, ſed etiam dicta omnia præſtanda nobis ſunt. Sed habes eos tecum, quos possis rectè facientes facilè diligere; minùs conſulentes exiſtimationi tuæ facillimè coercere: a quibus, rudis quum eſſes, videtur potuiſſe tua liberalitas decipi; nam ut quiſque eſt vir optimus, ita difficillimè eſſe alios improbos ſuſpicatur: nunc verò tertius hic annus habeat integritatem eamdem, quam ſuperiores, cautionem etiam diligentiorem.

10. Sint aures tuæ, quæ id, quod audiunt, exiſtimentur audire, non in quas fictè & simulatè quæſtûs causâ inſuſurretur. Sit annulus tuus non ut vas aliquis, ſed tamquam ipſe tu; non miniſter alienæ voluntatis, ſed teſtis tuæ. Accenſus sit eo numero, quo eum majores noſtri eſſe voluerunt, qui hoc non in beneficii loco, ſed in laboris ac muneris, non temerè nisi libertis ſuis deferebant; quibus illi quidem non multò ſecus, ac ſervis, imperabant. Sit lictor non ſuæ, ſed tuæ lenitatis apparitor; majoraque præferant faſces illi ac ſecures dignitatis insignia, quàm poteſtatis. Toti denique sit provinciæ cognitum, tibi omnium, quibus præsis, ſalutem, liberos, famam, fortunas eſſe carissimas. Denique hæc opinio sit, non modò iis, qui aliquid acceperint, ſed iis etiam, qui dederint, te inimicum (si id cognoveris) futurum: neque verò quiſquam dabit, quum erit hoc perſpectum, nihil per eos, qui simulant ſe apud te multum poſſe, abs te ſolere impetrari.

11. Nec tamen eſt hæc oratio mea hujuſmodi, ut te in tuos aut durum eſſe nimiùm, aut ſuſpicioſum velim: nam si quis eſt eorum, qui tibi biennii ſpatio numquam in ſuſpicionem avaritiæ venerit (ut ego Cæsium, & Chærippum, & Labeonem & audio, &, quia cognovi,

exiſtimo) nihil eſt, quod non & iis, & si quis eſt alius ejuſdemmodi, & committi, & credi rectissimè putem. Sed si quis eſt, in quo jam offenderis, de quo aliquid ſenſeris; huic nihil credideris, nullam partem exiſtimationis tuæ commiſeris.

V. In provincia verò ipſa si quem es nactus, qui in tuam familiaritatem penitus intrarit, qui nobis antè fuerit ignotus; huic quantum credendum sit, vide: non quin possint multi eſſe provinciales viri boni; ſed hoc ſperare licet, judicare periculoſum eſt. Multis enim simulationum involucris tegitur, & quasi velis quibuſdam obtenditur uniuſcujuſque natura: frons, oculi, vultus perſæpe mentiuntur; oratio verò ſæpissime.

12. Quamobrem quì potes reperire ex eo genere hominum, qui pecuniæ cupiditate adducti careant his rebus omnibus, a quibus nos divulsi eſſe non poſſumus; te autem, alienum hominem, ament ex animo, ac non ſui commodi causâ simulent? mihi quidem permagnum videtur; præſertim si iidem homines privatum non ferè quemquam, prætores ſemper omnes amant. Quo ex genere si quem fortè tui cognoſti amantiorem (fieri enim potuit) quàm temporis, hunc verò ad tuum numerum libenter adſcribito: sin

autem id non perſpicies; nullum erit genus in familiaritate cavendum magis; propterea quòd & omnes vias pecuniæ norunt, & omnia pecuniæ causâ faciunt; &, quicum victuri non ſunt, ejus exiſtimationi conſulere non curant.

13. Atque etiam e Græcis ipsis diligenter cavendæ ſunt quædam familiaritates, præter hominum perpaucorum, si qui ſunt vetere Græciâ digni. Sic verò fallaces ſunt permulti, & leves, & diuturnâ ſervitute ad nimiam aſſentationem eruditi: quos ego univerſos adhiberi liberaliter, optimum quemque hoſpitio amicitiâque conjungi dico oportere. Nimiæ familiaritates eorum, neque tam fideles ſunt; non enim audent adverſari noſtris voluntatibus; & verò invident non noſtris ſolùm, verùm etiam ſuis.

VI. Jam qui in ejuſmodi rebus, in quibus vereor etiam ne durior sim, cautus eſſe velim, ac diligens; quo me animo in ſervos eſſe cenſes? quos quidem quum omnibus in locis, tum præcipuè in provinciis regere debemus: quo de genere multa præcipi poſſunt; ſed hoc & brevissimum eſt, & facillimè teneri poteſt, ut ita ſe gerant in iſtis Asiaticis itineribus, ut si iter Appiâ viâ faceres; neve intereſſe quidquam putent, utrùm Tralles, an Formias venerint. At, si

quis eſt ex ſervis egregiè fidelis ; ſit in domeſticis rebus , & privatis : quæ res ad officium imperii tui , atque ad aliquam partem reipublicæ pertinebunt , de his rebus ne quid attingat : multa enim, quæ rectè committi ſervis fidelibus poſſunt , tamen ſermonis, & vituperationis vitandæ cauſâ committenda non ſunt.

15. Sed neſcio quo pacto ad præcipiendi rationem delapſa eſt oratio mea , quum id mihi propoſitum initio non fuiſſet : quid enim ei præcipiam , quem ego in hoc præſertim genere intelligam prudentiâ non eſſe inferiorem, quàm me; uſu verò etiam ſuperiorem ? Sed tamen si ad ea , quæ faceres , auctoritas accederet mea , tibi ipsi illa putavi fore jucundiora. Quare sint hæc fundamenta dignitatis tuæ ; tua primùm integritas & continentia ; deinde omnium , qui tecum ſunt , pudor ; delectus in familiaritatibus , & provincialium hominum , & Græcorum , percautus & diligens ; familiæ gravis & conſtans diſciplina : quæ quum honeſta sint in his privatis noſtris , quotidianiſque rationibus ; in tanto imperio , tam depravatis moribus , tam corruptrice provinciâ , divina videantur neceſſe eſt.

16. Hæc inſtitutio , atque hæc diſciplina poteſt ſuſtinere in rebus ſtatuendis & decernendis eam ſeveritatem , quâ tu in iis

rebus uſus es, ex quibus nonnullas ſimultates cum magna mea lætitia ſuſceptas habemus: niſi fortè me Paconii neſcio cujus, hominis ne Græci quidem, at Myſii, aut Phrygis potiùs, querelis moveri putas; aut Tuſcenii, hominis furioſi ac ſordidi vocibus, cujus tu ex impurissimis faucibus inhoneſtissimam cupiditatem eripuiſti ſummâ cum æquitate.

VII. Hæc, & cetera plena ſeveritatis, quæ ſtatuiſti in iſta provincia, non facilè ſine ſumma integritate ſuſtineremus: quare ſit ſumma in jure dicendo ſeveritas; dummodo ea ne varietur gratiâ, ſed conſervetur æquabilis. Sed tamen parvi refert abs teipſo jus dici æquabiliter & diligenter, niſi idem ab iis fiet, quibus tu ejus muneris aliquam partem conceſſeris.

17. Ac mihi quidem videtur non ſanè magna varietas eſſe negotiorum in adminiſtranda Aſia, ſed ea tota juriſdictione maximè ſuſtineri; in qua ſcientiæ præſertim provincialis ratio ipſa expedita eſt: conſtantia eſt adhibenda & gravitas, quæ reſiſtat non ſolùm gratiæ, verùm etiam ſuſpicioni. Adjungenda etiam eſt facilitas in audiendo lenitas in decernendo, in ſatisfaciendo ac diſputando diligentia. His rebus nuper Cn. Octavius jucundiſſimus fuit: apud quem primus lictor quievit;

tacuit accenſus : quoties quiſque voluit, dixit ; & quàm voluit diu : quibus ille rebus fortaſſe nimis lenis videretur, nisi hæc lenitas illam ſeveritatem tueretur. Cogebantur Sullani homines, quæ per vim & metum abſtulerant, reddere : qui in magiſtratibus injuriosè decreverant, eodem ipsis privatis erat jure parendum : hæc illius ſeveritas acerba videretur, nisi multis condimentis humanitatis mitigaretur.

18. Quòd si hæc lenitas grata Romæ eſt, ubi tanta arrogantia eſt, tam immoderata libertas, tam infinita hominum licentia, denique tot magiſtratus, tot auxilia, tanta vis, tanta ſenatûs auctoritas ; quàm jucunda tandem prætoris comitas in Asia poteſt eſſe, in qua tanta multitudo civium, tanta ſociorum, tot urbes, tot civitates unius hominis nutum intuentur ? ubi nullum auxilium eſt, nulla conqueſtio, nullus ſenatus, nulla concio ? Quare, quum permagni hominis eſt, & quum ipsâ naturâ moderati, tum verò etiam doctrinâ, atque optimarum artium ſtudiis eruditi, sic ſe adhibere in tanta poteſtate, ut nulla alia poteſtas ab iis, quibus ipſe præsit, desideretur.

VIII. Cyrus ille a Xenophonte non ad hiſtoriæ fidem ſcriptus, ſed ad effigiem juſti imperii ; cujus ſumma gravitas ab illo philoſopho cum singulari comitate con-

N vj

jungitur : quos quidem libros non ſine cauſa noſter ille Africanus de manibus ponere non ſolebat: nullum eſt enim prætermiſſum in iis officium diligentis & moderati imperii; eaque, si sic coluit ille, qui privatus futurus numquam fuit, quonam modo retinenda ſunt iis, quibus imperium ita datum eſt, ut redderent, & ab iis legibus datum eſt, ad quas revertendum eſt? Ac mihi quidem videntur huc omnia eſſe referenda iis, qui præſunt aliis; ut ii, qui erunt eorum in imperio, sint quàm beatissimi: quod tibi eſſe & antiquissimum, & ab initio fuiſſe, ut primùm Asiam attigiſti, conſtante famâ atque omnium ſermone celebratum eſt. Eſt autem non modò ejus, qui ſociis & civibus, ſed etiam ejus, qui ſervis, qui mutis pecudibus præsit, eorum, quibus præsit, commodis utilitatique ſervire.

20. Cujus quidem generis conſtare inter omnes video, abs te ſummam adhiberi diligentiam: nullum æs alienum novum contrahi civitatibus; vetere autem magno & gravi multas abs te eſſe liberatas; urbes complures dirutas, ac penè deſertas (in quibus unam Ioniæ nobilissimam, alteram Cariæ, Samum & Halicarnaſſum) per te eſſe recreatas; nullas eſſe in oppidis ſeditiones, nullas diſcordias; provideri abs te, ut civitates opti-

matium consiliis adminiſtrentur; ſublata Myſiæ latrocinia; cædes multis locis repreſſas; pacem totâ provinciâ conſtitutam; neque ſolùm illa itinerum atque agrorum, ſed multò etiam plura, & majora oppidorum & fanorum furta & latrocinia eſſe depulſa: remotam a fama, & a fortunis, & ab otio locupletum, illam acerbissimam miniſtram prætorum avaritiæ calumniam; ſumptus & tributa civitatum ab omnibus, qui earum civitatum fines incolant, tolerari æquabiliter; facillimos eſſe aditus ad te; patêre aures tuas querelis omnium; nullius inopiam ac ſolitudinem, non modò illo populari acceſſu ac tribunali, ſed ne domo quidem & cubiculo eſſe excluſam tuo; toto denique imperio nihil acerbum eſſe, nihil crudele, atque omnia plena clementiæ, manſuetudinis, humanitatis.

IX. Quantum verò illud eſt beneficium tuum, quòd iniquo & gravi vectigali ædilitiorum, magnis noſtris ſimultatibus, Aſiam liberaſti? Enimverò si unus homo nobilis queritur palam, te, quòd edixeris, *Ne ad ludos pecuniæ decernerentur*, H-S cc ſibi eripuiſſe; quanta tandem pecunia penderetur, si omnium nomine, quicumque Romæ ludos facerent, quod erat jam inſtitutum, erogaretur? Quamquam has querelas hominum

noſtrorum illo consilio oppressimus, quod in Asia neſcio quonam modo, Romæ quidem non mediocri cum admiratione laudatur, quòd, quum ad templum, monumentumque noſtrum civitates pecunias decreviſſent; quumque id & pro meis magnis meritis, & pro tuis maximis beneficiis ſummâ ſuâ voluntate feciſſent; nominatimque lex exciperet, *Ut ad templum monumentumque capere liceret*; quumque id, quod dabatur, non eſſet interiturum, ſed in ornamentis templi futurum, ut non mihi potiùs, quàm populo Romano, ac diis immortalibus datum videretur; tamen id, in quo erat dignitas, erat lex, erat eorum, qui faciebant, voluntas, accipiendum non putavi; quum aliis de causis, tum etiam ut animo æquiore ferrent ii, quibus nec deberetur, nec liceret.

22. Quapropter incumbe toto animo & ſtudio omni in eam rationem, quâ adhuc uſus es, ut eos, quos tuæ fidei poteſtatique ſenatus populuſque Romanus commisit & credidit, diligas, & omni ratione tueare; ut eſſe quàm beatissimos velis. Quòd si te ſors Afris, aut Hiſpanis, aut Gallis præfeciſſet, immanibus ac barbaris nationibus; tamen eſſet humanitatis tuæ, conſulere eorum commodis & utilitati, ſalutique ſervire. Quum verò ei

generi hominum præſimus, non modò in quo ipſa ſit, ſed etiam a quo ad alios perveniſſe putetur humanitas; certè iis eam potiſſimùm tribuere debemus, a quibus accepimus. Non enim me hoc jam dicere pudebit, præſertim in ea vita, atque iis rebus geſtis, in quibus non poteſt reſidere inertiæ, aut levitatis ulla ſuſpicio, nos ea, quæ conſecuti ſumus, his ſtudiis & artibus eſſe adeptos, quæ ſint nobis Græciæ monumentis diſciplinisque tradita. Quare præter communem fidem, quæ omnibus debetur, præterea nos iſti hominum generi præcipuè debere videmur, ut, quorum præceptis ſumus eruditi, apud eos ipſos, quod ab iis didicerimus, velimus expromere.

X. Atque ille quidem princeps ingenii & doctrinæ Plato, tum denique fore beatas reſpublicas putavit, ſi aut docti, ac ſapientes homines eas regere cœpiſſent; aut ii, qui regerent, omne ſuum ſtudium in doctrina ac ſapientia collocaſſent. Hanc conjunctionem videlicet poteſtatis ac ſapientiæ, ſaluti cenſuit civitatibus eſſe poſſe: quod fortaſſe aliquando univerſæ reipublicæ noſtræ, nunc quidem profectò iſti provinciæ contigit, ut is in ea ſummam poteſtatem haberet, cui in doctrina, cui in virtute atque humanitate percipienda, plurimùm a pueritia ſtudii

fuiſſet, & temporis. Quare cura, ut hic annus, qui ad laborem tuum acceſsit, idem ad ſalutem Asiæ prorogatus eſſe videatur: quoniam in te retinendo fuit Asia felicior, quàm nos in deducendo; perfice, ut lætitiâ provinciæ desiderium noſtrum leniatur. Etenim, si in promerendo, ut tibi tanti honores haberentur, quanti haud ſcio an nemini, fuiſti omnium diligentissimus; multò majorem in his honoribus tuendis adhibere diligentiam debes.

24. Et quidem de iſto genere honorum quid ſentirem, ſcripsi ad te antè: ſemper eos putavi, si vulgares eſſent, viles; si temporis causâ conſtituerentur, leves; si verò (id quod ita factum eſt) meritis tuis tribuerentur, exiſtimabam multam tibi in his honoribus tuendis operam eſſe ponendam. Quare, quoniam in iſtis urbibus cum ſummo imperio & poteſtate verſaris, in quibus tuas virtutes conſecratas, & in deorum numero collocatas vides; in omnibus rebus, quas ſtatues, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de te judiciis, tantis honoribus debeas, cogitabis. Id autem erit ejuſmodi, ut conſulas omnibus, ut medeare incommodis hominum, provideas ſaluti, ut te parentem Asiæ & dici, & haberi velis.

XI. Atque huic tuæ voluntati ac diligentiæ difficultatem magnam afferunt publicani; quibus ſi adverſamur, ordinem de nobis optimè meritum, & per nos cum republica conjunctum, & a nobis, & a republica dijungemus: ſin autem omnibus in rebus obſequemur, funditus eos perire patiemur, quorum non modò ſaluti, ſed etiam commodis conſulere debemus. Hæc eſt una (ſi verè cogitare volumus) in toto imperio tuo difficultas. Nam eſſe abſtinentem; continere omnes cupiditates; ſuos coercere; juris æquabilem tenere rationem; facilem te in rebus cognoſcendis, in hominibus audiendis admittendiſque præbere; præclarum magis eſt, quàm difficile: non eſt enim poſitum in labore aliquo, ſed in quadam inductione animi atque voluntate. Illa cauſa publicanorum quantam acerbitatem afferat ſociis, intelleximus ex civibus, qui nuper in portoriis Italiæ tollendis, non tam de portorio, quàm de nonnullis injuriis portitorum querebantur. Quare non ignoro, quid ſociis accidat in ultimis terris, quum audierim in Italia querelas civium. Hìc te ita verſari, ut & publicanis ſatisfacias (præſertim publicis malè redemptis) & ſocios perire non ſinas, divinæ cujuſdam virtutis eſſe videtur, id eſt tuæ.

26. Ac primùm Græcis, id quod acerbiſſimum eſt, quòd ſunt vectigales, non ita acerbum videri debet; propterea quòd sine imperio populi Romani, ſuis inſtitutis, per ſe ipsi ita fuerunt. Nomen autem publicani aſpernari non poſſunt, qui pendere ipsi vectigal sine publicano non potuerunt, quod iis æqualiter Sulla deſcripſerat. Non eſſe autem leniores in exigendis vectigalibus Græcos, quàm noſtros publicanos, hinc intelligi poteſt, quòd Caunii nuper, omneſque ex inſulis, quæ erant ab Sulla Rhodiis attributæ, confugerunt ad ſenatum, nobis ut potiùs vectigal, quàm Rhodiis penderent. Quare nomen publicani neque ii debent horrere, qui ſemper vectigales fuerunt; neque ii aſpernari, qui per ſe pendere vectigal non potuerunt; neque ii recuſare, qui poſtulaverunt. Simul & illud Asia cogitet, nullam a ſe neque belli externi, neque diſcordiarum domeſticarum calamitatem abfuturam fuiſſe, si hoc imperio non teneretur: id autem imperium quum retineri sine vectigalibus nullo modo possit, æquo animo parte aliquâ ſuorum fructuum, pacem sibi ſempiternam redimat atque otium.

XII. Quòd si genus ipſum & nomen publicani non iniquo animo ſuſtinebunt; poterunt iis, consilio & prudentiâ tuâ,

reliqua videri mitiora. Poſſunt in pactionibus faciendis non legem ſpectare cenſoriam, ſed potiùs commoditatem conficiendi negotii, & liberationem moleſtiæ. Potes etiam tu id facere, quod & feciſti egregiè, & facis, ut commemores, quanta ſit in publicanis dignitas, quantum nos illi ordini debeamus; ut remoto imperio, ac vi poteſtatis & faſcium, publicanos cum Græcis gratiâ atque auctoritate conjungas. Sed & ab iis, de quibus optimè tu meritus es, & qui tibi omnia debent, hoc petas; ut facilitate ſuâ, nos eam necessitudinem, quæ eſt nobis cum publicanis, obtinere & conſervare patiantur.

28. Sed quid ego te hæc hortor, quæ tu non modò facere potes tuâ ſponte, sine cujuſquam præceptis, ſed etiam magnâ jam ex parte perfeciſti? non enim desiſtunt nobis agere quotidie gratias honeſtissimæ & maximæ ſocietates: quod quidem mihi idcirco jucundius eſt, quòd idem faciunt Græci. Difficile eſt autem ea, quæ commodis, utilitate, & propè naturâ diverſa ſunt, voluntate conjungere. At ea quidem, quæ ſuprà ſcripta ſunt, non ut te inſtituerem, ſcripsi (neque enim prudentia tua cujuſquam præcepta desiderat) ſed me in ſcribendo commemoratio tuæ virtutis delectavit:

quamquam in his litteris longior fui; quàm aut vellem, aut quàm me putavi fore.

XIII. Unum eſt, quod tibi ego præcipere non deſinam; neque te patiar (quantum in me erit) cum exceptione laudari: omnes enim qui iſtinc veniunt, ita de tua virtute, integritate, humanitate commemorant, ut in tuis ſummis laudibus excipiant unam iracundiam: quod vitium, quum in hac privata quotidianaque vita, levis eſſe animi atque infirmi videtur; tum verò nihil eſt tam deforme, quàm ad ſummum imperium etiam acerbitatem naturæ adjungere. Quare illud non ſuſcipiam, ut, quæ de iracundia dici ſolent a doctiſſimis hominibus, ea tibi nunc exponam, quum & nimis longus eſſe nolim, & ex multorum ſcriptis ea facilè poſſis cognoſcere: illud, quod eſt epiſtolæ proprium, ut is, ad quem ſcribitur, de iis rebus, quas ignorat, certior fiat, prætermittendum eſſe non puto.

30. Sic ad nos omnes ferè deferunt, nihil, quum abſit iracundia, te fieri poſſe jucundius: ſed quum te alicujus improbitas, perverſitaſque commoverit, ſic te animo incitari, ut ab omnibus tua deſideretur humanitas. Quare, quoniam in eam rationem vitæ nos non tam cupiditas quædam gloriæ, quàm res ipſa ac

fortuna deduxit, ut ſempiternus ſermo hominum de nobis futurus sit; caveamus, quantum efficere & conſequi poſſumus, ut ne quod in nobis insigne vitium fuiſſe dicatur.

31. Neque ego nunc hoc contendo, quod fortaſſe quum in omni natura, tum jam in noſtra ætate difficile eſt, mutare animum, & si quid eſt penitus insitum moribus, id ſubitò evellere: ſed te illud admoneo, ut, si hoc plenè vitare non potes, quòd antè occupatur animus ab iracundia, quàm providere ratio potuit, ne occuparetur; ut te antè compares, quotidieque meditere, resiſtendum eſſe iracundiæ; quumque ea maximè animum moveat, tum tibi eſſe diligentissimè linguam continendam: quæ quidem mihi virtus non interdum minor videtur, quàm omnino non iraſci. Nam illud non ſolùm eſt gravitatis, ſed nonnumquam etiam lentitudinis: moderari verò & animo, & orationi, quum sis iratus, aut etiam tacere, & tenere in ſua poteſtate motum animi & dolorem, etsi non eſt perfectæ ſapientiæ, tamen eſt non mediocris ingenii. Atque in hoc genere multò te eſſe jam commodiorem, mitioremque nuntiant. Nullæ tuæ vehementiores animi concitationes, nulla maledicta ad nos, nullæ contumeliæ perferuntur: quæ quum

abhorrent a litteris, ab humanitate, tum verò contraria ſunt imperio ac dignitati. Nam si implacabiles iracundiæ sint, ſumma eſt acerbitas: sin autem exorabiles, ſumma levitas: quæ tamen, ut in malis, acerbitati anteponenda eſt.

XIV. Sed quoniam primus annus habuit de hac reprehensione plurimum ſermonis, credo propterea, quòd tibi hominum injuriæ, quòd avaritiæ, quòd inſolentia præter opinionem accidebat, & intolerabilis videbatur; ſecundus autem multò lenior, quòd & conſuetudo, & ratio, & (ut ego arbitror) meæ quoque litteræ te patientiorem, lenioremque fecerunt; tertius annus ita eſſe debet emendatus, ut ne minimam quidem rem quiſquam possit ullam reprehendere.

33. Ac jam hoc loco non hortatione, neque præceptis, ſed precibus tecum fraternis ago; totum ut animum, curam, cogitationemque tuam ponas in omnium laude undique colligenda. Quòd si in mediocri ſtatu ſermonis ac prædicationis noſtræ res eſſent; nihil abs te eximium, nihil præter aliorum conſuetudinem poſtularetur: nunc verò propter earum rerum, in quibus verſati ſumus, ſplendorem & magnitudinem, nisi ſummam laudem ex iſta provincia aſſequimur, vix videmur ſummam vituperationem poſſe vitare. Ea

noſtra ratio eſt, ut omnes boni quum faveant, tum etiam a nobis omnem diligentiam, virtutemque & poſtulent, & exſpectent: omnes autem improbi (quòd cum iis bellum ſuſcepimus ſempiternum) vel minimâ re ad reprehendendum contenti eſſe videantur. Quare, quoniam ejuſmodi theatrum tuis virtutibus eſt datum, celebritate refertissimum, magnitudine amplissimum, judicio eruditissimum, naturâ autem ita reſonans, ut uſque Romam significationes, voceſque referantur; contende, quæſo, atque elabora, non modò ut his rebus dignus fuiſſe, ſed etiam ut illa omnia tuis artibus ſuperaſſe videare.

XV. Et quoniam mihi caſus urbanam in magiſtratibus adminiſtrationem reipublicæ, tibi provincialem dedit; si mea pars nemini cedit, fac, ut tua ceteros vincat. Simul & illud cogita, nos non de reliqua, & ſperata gloria jam laborare, ſed de parta dimicare: quæ quidem non tam expetenda nobis fuit, quàm tuenda eſt. Ac si mihi quidquam eſſet abs te ſeparatum, nihil amplius desiderarem hoc ſtatu, qui mihi jam partus eſt: nunc verò res sic ſeſe habet, ut, nisi omnia tua facta atque dicta noſtris rebus iſtinc reſpondeant, ego me meis tantis laboribus tantiſque periculis, quorum tu omnium par-

ticeps fuiſti, nihil conſecutum putem. Quòd si ut amplissimum nomen conſequeremur, unus præter ceteros adjuviſti; certè idem, ut id retineamus, præter ceteros elaborabis. Non eſt tibi his ſolis utendum exiſtimationibus ac judiciis, qui nunc ſunt, hominum; ſed iis etiam, qui futuri sint: quamquam illorum erit verius judicium, obtrectatione & malevolentiâ liberatum.

35. Denique illud etiam debes cogitare, non te tibi ſoli gloriam quærere; quod si eſſet, tamen non negligeres; præſertim quum amplissimis monumentis conſecrare voluiſſes memoriam nominis tui: ſed ea tibi eſt communicanda mecum, prodenda liberis noſtris: in quo cavendum eſt, ne si negligentior fueris, non ſolùm tibi parum conſuluiſſe, ſed etiam tuis invidiſſe videaris.

XVI. Atque hæc non eò dicuntur, ut te oratio mea dormientem excitaſſe, ſed potiùs ut currentem incitaſſe videatur: facies enim perpetuò, quæ feciſti, ut omnes æquitatem tuam, temperantiam, ſeveritatem, integritatemque laudent.

36. Sed me quædam tenet, propter singularem amorem, infinita in te aviditas gloriæ: quamquam illud exiſtimo, quum jam tibi Asia, sicut unicuique ſua domus, nota eſſe debeat; quum ad tuam ſummam

prudentiam

prudentiam tantus uſus acceſſerit ; nihil eſſe, quod ad laudem attineat, quod non tu optimè perſpicias ; & tibi non, sine cujuſquam hortatione, in mentem veniat quotidie. Sed ego, qui, quum tua lego, te audire, & qui, quum ad te ſcribo, tecum loqui videor, idcirco & tuâ longissimâ quaque epiſtolâ maximè delector, & ipſe in ſcribendo ſæpe ſum longior. Illud te ad extremum & oro, & hortor, ut tamquam poëtæ boni, & actores induſtrii ſolent, sic tu in extrema parte, & conclusione muneris ac negotii tui diligentissimus sis ; ut hic tertius annus imperii tui, tamquam tertius actus, perfectissimus, atque ornatissimus fuiſſe videatur. Id facillimè facies, si me (cui ſemper uni magis, quàm universis, placere voluiſti) tecum ſemper eſſe putabis, & omnibus iis rebus, quas dices, ac facies, intereſſe. Reliquum eſt, ut te orem, ut valetudini tuæ, si me & tuos omnes valere vis, diligentissimè ſervias.

MARCUS Q. FRATRI S.

De Statii liberti nimis apud Quintum gratioſi adventu, & hominum de eo ſermonibus & querelis : de Græcis, quos commendaverat, aut quibus videbatur indulgere, excuſatio : de litteris Quinti iniquis, duris, contrariis, de eiſque tollendis conſilium : L. Flavii, cui hereditas in Asiâ venerat, aliorumque commendatio : objurgationum ſuarum excuſatio, ac tandem de rebus publicis commemoratio. Anno *U. C.* 694.

2.
1. STATIUS ad me venit a. d. VIII Kal. Novemb. Ejus adventus, quòd ita ſcripsiſti direptum iri te a tuis, dum is abeſſet, moleſtus mihi fuit. Quòd autem exſpectationem tui, concurſumque eum, qui erat futurus, si unà tecum decederet, neque antea viſus eſſet, ſuſtulit; id mihi non incommodè viſum eſt accidiſſe : exhauſtus enim eſt ſermo hominum, & multis emiſſæ jam ejuſmodi voces, ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν. quæ te abſente confecta eſſe lætor. Quòd autem idcirco a te miſſus eſt, mihi ut ſe purgaret, id neceſſe minimè fuit. Primùm enim numquam ille mihi fuit ſuſpectus ; neque ego, quæ ad te de illo ſcripſi, ſcripſi meo judicio : ſed quum ratio ſaluſque omnium noſtrûm, qui ad rempublicam accedimus, non veritate ſolùm, ſed etiam famâ nite-

retur, ſermones ad te aliorum ſemper, non mea judicia perſcripsi : qui quidem quàm frequentes eſſent, & quàm graves, adventu ſuo Statius ipſe cognovit : etenim intervenit nonnullorum querelis, quæ apud me de illo ipſo habebantur, & ſentire potuit ſermones iniquorum in ſuum potissimùm nomen erumpere. Quod autem me maximè movere ſolebat, quum audiebam illum plus apud te poſſe, quàm gravitas illius ætatis, & imperii prudentia poſtularet : quàm multos enim mecum egiſſe putas, ut ſe Statio commendarem ? quàm multa autem ipſum ἀφιλῶς mecum in ſermone ita protuliſſe ? *Id mihi non placuit : monui, ſuasi, deterrui.* Quibus in rebus etiam si fidelitas ſumma eſt (quod prorſus credo, quoniam tu ita judicas) tamen ſpecies ipſa tam gratioſi liberti, aut ſervi, dignitatem habere nullam poteſt. Atque hoc sic habeto (nihil enim nec temerè dicere, nec aſtutè reticere debeo) materiam omnem ſermonum eorum, qui de te detrahere velint, Statium dediſſe ; & antea tantùm intelligi potuiſſe, iratos tuæ ſeveritati eſſe nonnullos ; hoc manumiſſo, iratis, quod loquerentur, non defuiſſe.

II. Nunc reſpondebo ad eas epiſtolas, quas mihi reddidit L. Cæsius (cui, quoniam ita te velle intelligo, nullo loco deero) quarum altera eſt de Blaudenio

Zeuxide, quem ſcribis certiſſimum matricidam tibi a me intimè commendari: qua de re, & de hoc genere toto, ne fortè me in Græcos tam ambitioſum factum eſſe mirere, pauca cognoſce. Ego quum Græcorum querelas nimiùm valere ſentirem, propter hominum ingenia ad fallendum parata; quoſcumque de te queri audivi, quacumque potui ratione placavi. Primùm Dionyſopolitas, qui erant inimiciſſimi, lenivi; quorum principem Hermippum non ſolùm ſermone meo, ſed etiam familiaritate devinxi. Ego Apamenſem Hephæſtum, ego leviſſimum hominem Megariſtum Antandrium, ego Niciam Smyrnæum, ego nugas maximas omni meâ comitate ſum complexus, Nymphontem etiam Colophonium; quæ feci omnia, non quò me aut ii homines, aut tota natio delectaret: pertæſum eſt levitatis, aſſentationis, animorum non officiis, ſed temporibus ſervientium. Sed ut ad Zeuxim revertar; quum is de M. Caſcellii ſermone ſecum habito, quæ tu ſcribis, ea ipſa loqueretur, obſtiti ejus ſermoni, & hominem in familiaritatem recepi. Tua autem quæ fuerit cupiditas tanta neſcio, quòd ſcribis cupiiſſe te, quoniam Smyrnæ duo Myſios inſuiſſes in culeum, ſimile in ſuperiore parte provinciæ edere exemplum ſeveritatis tuæ; & idcirco Zeuxim

elicere omni ratione voluiſſe : quem adductum in judicium fortaſſe dimitti non oportuerit ; conquiri verò, & elici blanditiis (ut tu ſcribis) ad judicium, neceſſe non fuit ; eum præſertim hominem, quem ego & ex ſuis civibus, & ex multis aliis quotidie magis cognoſco nobiliorem eſſe propè, quàm civitatem ſuam. At enim Græcis ſolis indulgeo. Quid ? L. Cæcilium nonne omni ratione placavi ? quem hominem ? quâ irâ ? quo ſpiritu ? quem denique præter Tuſcenium, cujus cauſa ſanari non poteſt, non mitigavi ? Ecce ſupra caput homo levis ac ſordidus, ſed tamen equeſtri cenſu, Catienus : etiam is lenietur : cujus tu in patrem quòd fuiſti aſperior, non reprehendo ; certò enim ſcio te feciſſe cum cauſa : ſed quid opus fuit ejuſmodi litteris, quas ad ipſum miſiſti ? illum crucem ſibi ipſum conſtituere, ex qua tu eum antè detraxiſſes : te curaturum fumo ut combureretur, plaudente totâ provinciâ. Quid verò ad C. Fabium neſcio quem ? (nam eam quoque epiſtoam T. Catienus circumgeſtat) renuntiari ibi, Licinium plagiarium cum ſuo pullo nilvino tributa exigere ? Deinde rogas 'abium, ut & patrem, & filium vivos omburat, si poſſit ; sin minùs, ad te ittat, uti judicio comburantur. Hæ litræ abs te per jocum miſſæ ad C. Fa-

bium, si modò ſunt tuæ, quum leguntur, invidioſam atrocitatem verborum habent. Ac si omnium mearum litterarum præcepta repetes, intelliges nihil eſſe a me, nisi orationis acerbitatem, & iracundiam, &, si fortè, rarò litterarum miſſarum indiligentiam reprehenſam. Quibus quidem in rebus si apud te plus auctoritas mea, quàm tua sive natura paulò acrior, sive quædam dulcedo iracundiæ, sive dicendi ſal facetiæque valuiſſent, nihil ſanè eſſet, quod nos pœniteret. Et mediocri me dolore putas affici, quum audiam, quâ sit exiſtimatione Virgilius, quâ tuus vicinus Cn. Octavius? nam si te interioribus vicinis tuis, Ciliciensi, & Syriaco anteponis, valde magnum facis. Atque is dolor eſt, quòd quum ii, quos nominavi, te innocentiâ non vincant, vincunt tamen artificio benevolentiæ colligendæ, qui neque Cyrum Xenophontis, neque Agesilaum noverint: quorum regum ſummo in imperio nemo umquam verbum ullum aſperius audivit.

III. Sed hæc a principio tibi præcipiens, quantum profecerim, non ignoro. Nunc tamen decedens (id quod mihi jam facere videris) relinque, quæſo, quàm jucundissimam memoriam tui. Succeſſorem habes perblandum; cetera valde illius adventu tua requirentur. In litteris mitten-

dis (ut ſæpe ad te ſcripsi) nimiùm te inexorabilem præbuiſti : tolle omnes, si potes, iniquas, tolle inusitatas, tolle contrarias. Statius mihi narravit ſcriptas ad te ſolere afferri, ab ſe legi, &, si iniquæ sint, fieri te certiorem : antequam verò ipſe ad te veniſſet, nullum delectum litterarum fuiſſe : ex eo eſſe volumina ſelectarum epiſtolarum, quæ reprehendi ſolerent. Hoc de genere nihil te nunc quidem moneo ; ſerò eſt enim, ac ſcire potes multa me variè diligenterque monuiſſe. Illud tamen, quod Theopompo mandavi, quum eſſem admonitus ab ipſo, vide per homines amantes tui, quod eſt facile, ut hæc genera tollantur epiſtolarum, primùm iniquarum, deinde contrariarum, tum abſurdè & inusitatè ſcriptarum, poſtremò in aliquem contumelioſarum. Atque ego hæc tam eſſe, quàm audio, non puto ; &, si ſunt occupationibus tuis minùs animadverſa, nunc perſpice, & purga. Legi epiſtolam, quam ipſe ſcripsiſſe Sulla nomenclator dictus eſt, non probandam : legi nonnullas iracundas. Sed tempore ipſo de epiſtolis. Nam quum hanc paginam tenerem, L. Flavius prætor designatus ad me venit, homo mihi valde familiaris. Is mihi, te ad procuratores ſuos litteras misiſſe, quæ mihi viſæ ſunt iniquissimæ ; ne quid de bonis, quæ L. Octavii Naſonis fuiſſent,

cui L. Flavius heres eſt, diminuerent antè, quàm C. Fundanio pecuniam ſolviſſent: itemque misiſſe ad Apollonidenſes, ne de bonis, quæ Octavii fuiſſent, diminui paterentur, priuſquam Fundanio debitum ſolutum eſſet. Hæc mihi veriſimilia non videntur: ſunt enim a prudentia tua remotissima. Ne diminuat heres? Quid, si infitiatur? Quid, si omnino non debetur? Quid? prætor ſolet judicare deberi? Quid? ego Fundanio non cupio? non amicus ſum? non miſericordiâ moveor? nemo magis: ſed via juris ejuſmodi eſt quibuſdam in rebus, ut nihil sit loci gratiæ. Atque ita mihi dicebat Flavius, ſcriptum in ea epiſtola, quam tuam eſſe dicebat, te aut quasi amicis tuis gratias acturum, aut quasi inimicis incommodaturum. Quid multa? ferebat graviter, id vehementer mecum querebatur, orabatque ut ad te quàm diligentissimè ſcriberem: quod facio, & te prorſus vehementer etiam atque etiam rogo, ut & procuratoribus Flavii remittas de diminuendo, & Apollonidensibus ne quid præſcribas, quod contra Flavium sit; ampliùs, & Flavii causâ, & ſcilicet Pompeii, facias omnia. Nolo medius fidius ex tua injuria in illum tibi liberalem me videri: ſed te oro, ut tu ipſe auctoritatem & monumentum aliquod decreti,

aut litterarum tuarum relinquas, quod sit ad Flavii rem & ad cauſam accommodatum. Fert enim graviter homo, & mei obſervantissimus, & ſui juris dignitatiſque retinens, ſe apud te neque amicitiâ, neque jure valuiſſe: &, ut opinor, Flavli aliquando rem & Pompeius, & Cæſar tibi commendarunt; & ipſe ad te ſcripſerat Flavius, & ego certè. Quare si ulla res eſt, quam tibi me faciendam petente putes, hæc ea sit. Si me amas, cura, elabora, perfice, ut Flavius & tibi, & mihi quàm maximas gratias agat: hoc te ita rogo, ut majore ſtudio rogare non possim.

IV. Quod ad me de Hermia ſcribis, mihi mehercule valde moleſtum fuit. Litteras ad te parum fraternè ſcripſeram, quas oratione Diodoti, Luculli liberti, commotus, de pactione ſtatim quòd audieram, iracundiùs ſcripſeram, & revocare cupiebam. Huic tu epiſtolæ non fraternè ſcriptæ, fraternè debes ignoſcere. De Cenſorino, Antonio, Cassio, Scævola, te ab iis diligi (ut ſcribis) vehementer gaudeo. Cetera fuerunt in eadem epiſtola graviora, quàm vellem. Ὀρθὰν τὰν ναῦν, & ἅπαξ θανεῖν. Majora iſta erunt. Meæ objurgationes fuerunt amoris plenissimæ: quæ ſunt nonnulla, ſed tamen mediocria, & parva potiùs. Ego te num-

O v

quam ulla in re dignum minimâ reprehenſione putaſſem, quum te ſanctiſſimè gereres, niſi inimicos multos haberemus. Quæ ad te aliquâ admonitione, aut objurgatione ſcripſi, ſcripſi propter diligentiam cautionis meæ, in qua & maneo, & manebo, & idem ut facias, non deſiſtam rogare. Attalus Iphemenus mecum egit, ut ſe ne impedires, quò minùs, quod ad Q. Publiceni ſtatuam decretum eſt, erogaretur: quod ego te & rogo, & admoneo, ne talis viri, tamque noſtri neceſſarii, honorem minui per te, aut impediri velis. Præterea Æſopi tragœdi, noſtri familiaris, Licinius ſervus, tibi notus, aufugit: is Athenis apud Patronem Epicureum pro libero fuit: inde in Aſiam venit: poſtea Plato quidam Sardianus, Epicureus, qui Athenis ſolet eſſe multum, & qui tum Athenis fuerat, quum Licinius eò veniſſet, quum eum fugitivum poſtea eſſe ex Æſopi litteris cognoſſet, hominem comprehendit, & in cuſtodiam Epheſi tradidit; ſed in publicam, vel in piſtrinum, non ſatis ex litteris ejus intelligere potuimus. Tu quoquo modo, quoniam Epheſi eſt, hominem inveſtiges velim, ſummâque diligentiâ vel tecum deducas. Noli ſpectare quanti homo ſit; parvi enim pretii eſt, qui jam nihili ſit: ſed tanto dolore Æſo-

pus eſt affectus propter ſervi ſcelus & audaciam, ut nihil ei gratius facere poſſis, quàm si illum per te recuperarit.

V. Nunc ea cognoſce, quæ maximè exoptas. Rempublicam funditus amisimus: adeo ut Cato, adoleſcens nullius consilii, ſed tamen civis Romanus & Cato, vix vivus effugeret; quòd, quum Gabinium de ambitu vellet poſtulare, neque prætores diebus aliquot adiri poſſent, vel poteſtatem ſui facerent, in concionem adſcendit, & Pompeium privatus dictatorem appellavit. Propiùs nihil eſt factum, quàm ut occideretur. Ex hoc, qui sit ſtatus totius reipublicæ, videre potes. Noſtræ tamen cauſæ non videntur homines defuturi: mirandum in modum profitentur, offerunt ſe, pollicentur; & quidem quum ſpe ſum maximâ, tum majore etiam animo. Spero ſuperiores fore nos: confido animo, ut in hac republica ne caſum quidem ullum pertimeſcam: ſed tamen res sic ſe habet. Si diem nobis Clodius dixerit, tota Italia concurret, ut multiplicatâ gloriâ diſcedamus; sin autem vi agere conabitur, ſpero fore ſtudiis non ſolùm amicorum, ſed etiam alienorum, ut vi resiſtamus. Omnes & ſe, & ſuos liberos, amicos, clientes, libertos, ſervos, pecunias denique ſuas pollicentur. Noſtra antiqua manus bono-

rum ardet ſtudio noſtri, atque amore: ſi qui antea alieniores fuerant, aut languidiores, nunc horum regum odio ſe cum bonis conjungunt. Pompeius omnia pollicetur, & Cæſar: quibus ego ita credo, ut nihil de mea comparatione diminuam. Tribuni plebis designati ſunt nobis amici: conſules ſe optimè oſtendunt: prætores habemus amicissimos, & acerrimos cives, Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum: bonos etiam alios; ſed hos ſingulares. Quare magnum fac animum habeas, & ſpem bonam. De ſingulis tamen rebus, quæ quotidie gerantur, faciam te crebrò certiorem.

MARCUS Q. FRATRI S.

De pueris sine epiſtola missis ſe excuſat, & de exsilii miſeria & calamitate graviter conqueritur. Anno *U. C.* 695.

3. MI frater, mi frater, mi frater; tune id veritus es, ne ego iracundiâ aliquâ adductus pueros ad te sine litteris miſerim? aut etiam, ne te videre noluerim? Ego tibi iraſcerer? tibi ego poſſem iraſci? ſcilicet: tu enim me afflixiſti: tui me inimici, tua me invidia, ac non ego te miſerè perdidi. Meus ille laudatus conſulatus, mihi te, liberos, patriam, fortunas; tibi velim ne quid eripuerit, præ-

ter unum me. Sed certè a te mihi omnia ſemper honeſta & jucunda ceciderunt; a me tibi luctus meæ calamitatis, metus tuæ, desiderium, mœror, ſolitudo. Ego te videre noluerim? immo verò me a te videri nolui: non enim vidiſſes fratrem tuum: non eum, quem reliqueras: non eum, quem noras: non eum, quem flens flentem, proſequentem proficiſcens dimiſeras: ne veſtigium quidem ejus, nec simulacrum; ſed quamdam effigiem ſpirantis mortui. Atque utinam me mortuum priùs vidiſſes, aut audiſſes! utinam te non ſolùm vitæ, ſed etiam dignitatis meæ ſuperſtitem reliquiſſem! Sed teſtor omnes deos, me hac unâ voce a morte eſſe revocatum, quòd omnes in mea vita partem aliquam tuæ vitæ repositam eſſe dicebant. Quare peccavi, ſceleratéque feci: nam si cecidiſſem, mors ipſa meam pietatem, amoremque in te facilè defenderet. Nunc commisi, ut vivo me careres, vivo me aliis indigeres: mea vox in domeſticis periculis potissimùm occideret, quæ ſæpe alienissimis præsidio fuiſſet. Nam quòd ad te pueri sine litteris venerunt, quoniam vides non fuiſſe iracundiæ causâ, certè pigritia fuit, & quædam infinita vis lacrymarum, & dolorum. Hæc ipſa me quo fletu putas ſcripsiſſe? eodem, quo te legere certò

ſcio. An ego poſſum aut non cogitare aliquando de te; aut umquam sine lacrymis cogitare? Quum enim te desidero, fratrem ſolùm desidero? Ego verò ſuavitate propè fratrem, propè æqualem, obſequio filium, consilio parentem. Quid mihi sine te umquam, aut tibi sine me jucundum fuit? Quid, quòd eodem tempore desidero filiam? quâ pietate, quâ modeſtiâ, quo ingenio? effigiem oris, ſermonis, animi mei? Quid filium venuſtissimum, mihique dulcissimum? quem ego ferus ac ferreus e complexu dimisi meo, ſapientiorem puerum, quàm vellem: ſentiebat enim miſer jam, quid ageretur. Quid verò tuum filium? quid imaginem tuam, quem meus Cicero & amabat ut fratrem, & jam ut majorem fratrem verebatur? Quid quòd mulierem miſerrimam, fidelissimam conjugem, me proſequi non ſum paſſus, ut eſſet quæ reliquias communis calamitatis, communes liberos tueretur? Sed tamen, quoquo modo potui, ſcripsi, & dedi litteras ad te Philogono, liberto tuo, quas credo tibi poſtea redditas eſſe: in quibus idem te hortor & rogo, quod pueri tibi verbis meis nuntiarunt, ut Romam protinus pergas & properes. Primùm enim te præsidio eſſe volui, si qui eſſent inimici, quorum crudelitas nondum eſſet noſtrâ

calamitate ſatiata. Deinde congreſſûs noſtri lamentationem pertimui: digreſſum verò non tuliſſem: atque etiam idipſum, quod tu ſcribis, metuebam, ne a me diſtrahi non poſſes. His de causis hoc maximum malum, quòd te non vidi, quo nihil amantissimis & conjunctissimis fratribus acerbius ac miſerius videtur accidere potuiſſe, minùs acerbum, minùs miſerum fuit, quàm fuiſſet quum congressio, tum verò digressio noſtra. Nunc, si potes, id quod ego, qui fortis tibi ſemper videbar, non poſſum, erige te & confirma, si qua ſubeunda dimicatio erit. Spero, si quid mea ſpes habet auctoritatis, tibi & integritatem tuam, & amorem in te civitatis, & aliquid etiam miſericordiam noſtri, præsidii laturam: sin eris ab iſto periculo vacuus; ages ſcilicet, si quid agi poſſe de nobis putabis; de quo ſcribunt ad me quidem multi multa, & ſe ſperare demonſtrant: ſed ego quid ſperem, non diſpicio, quum inimici plurimùm valeant, amici partim deſeruerint me, partim etiam prodiderint; qui in meo reditu fortaſſe reprehensionem ſui ſceleris pertimeſcant. Sed iſta qualia sint, tu velim perſpicias, mihique declares. Ego tamen, quamdiu tibi opus erit, si quid periculi ſubeundum videbis, vivam. Diutius in hac vita eſſe non poſſum: neque

enim tantum virium habet ulla aut prudentia, aut doctrina, ut tantum dolorem poſſit ſuſtinere. Scio fuiſſe & honeſtius moriendi tempus, & utilius: ſed non hoc solùm: multa alia prætermisi: quæ si queri velim præterita, nihil agam, nisi ut augeam dolorem tuum, indicem ſtultitiam meam. Illud quidem nec faciendum eſt, nec fieri poteſt, me diutius, quàm aut tuum tempus, aut firma ſpes poſtulabit, in tam miſera tamque turpi vita commorari; ut qui modò fratre fuerim, liberis, conjuge, copiis, genere ipſo pecuniæ beatissimus; dignitate, auctoritate, exiſtimatione, gratiâ non inferior, quàm qui umquam fuerunt amplissimi; is nunc in hac tam afflicta perditaque fortuna, neque me, neque meos lugere diutius possim. Quare quid ad me ſcripsiſti de permutatione? quasi verò nunc me non tuæ facultates ſuſtineant: qua in re ipſa video miſer, & ſentio, quid ſceleris admiſerim, quum de viſceribus tuis & filii tui ſatisfacturus sis, quibus debes; ego acceptam ex ærario pecuniam tuo nomine fruſtra dissiparim. Sed tamen & M. Antonio, quantum tu ſcripſeras, & Cæpioni tantumdem ſolutum eſt: mihi ad id, quod cogito, hoc quod habeo ſatis eſt: sive enim reſtituimur, sive deſperamur, nihil amplius opus

eſt. Tu, si fortè quid erit moleſtiæ, te ad Craſſum & ad Calidium conferas, cenſeo. Quantum Hortensio credendum sit, neſcio: me ſummâ simulatione amoris, ſummâque assiduitate quotidianâ ſceleratissimè insidiosissiméque tractavit, adjuncto quoque Arrio; quorum ego consiliis, promissis, præceptis deſtitutus, in hanc calamitatem incidi. Sed hæc occultabis, ne quid obsint. Illud caveto: & eò puto per Pomponium fovendum tibi eſſe ipſum Hortensium, ne ille verſus, qui in te erat collatus, quum ædilitatem petebas, de lege Aurelia, falſo teſtimonio confirmetur. Nihil enim tam timeo, quàm ne, quum intelligant homines quantum miſericordiæ nobis tuæ preces, & tua ſalus allatura sit, oppugnent te vehementiùs. Meſſallam tui ſtudioſum eſſe arbitror: Pompeium etiam simulatorem puto. Sed hæc utinam non experiare! quod precarer deos, nisi meas preces audire desiiſſent. Verumtamen precor, ut his infinitis noſtris malis contenti sint: in quibus non modò tamen nullius ineſt peccati infamia, ſed omnis dolor eſt, quòd optimè factis pœna eſt maxima conſtituta. Filiam meam, & tuam, Ciceronemque noſtrum, quid ego, mi frater, tibi commendem? quin illud mœreo, quòd tibi non minorem dolorem illorum

orbitas afferet, quàm mihi : ſed, te incolumi, orbi non erunt. Reliqua, ita mihi ſalus aliqua detur, poteſtaſque in patria moriendi, ut me lacrymæ non ſinunt ſcribere. Etiam Terentiam velim tueare, mihique de omnibus rebus reſcribas. Sis fortis, quoad rei natura patiatur. Idibus Juniis, Theſſalonicæ.

MARCUS Q. FRATRI S.

De perfidia, timore, & invidia amicorum conqueritur, & quid ſit ſperandum de reditu, verè ad ſe perſcribi cupit. Anno *U. C.* 695.

4. AMABO te, mi frater, ne, ſi uno meo facto & tu, & omnes mei corruiſtis, improbitati & ſceleri meo potiùs, quàm imprudentiæ miſeriæque assignes : nullum eſt meum peccatum, niſi quòd iis credidi, a quibus nefas putaram eſſe me decipi, aut etiam quibus ne id expedire quidem arbitrabar : intimus, proximus, familiarissimus quiſque aut ſibi pertimuit, aut mihi invidit : ita mihi nihil miſero, præter fidem amicorum, cautum meum conſilium defuit. Quòd ſi te ſatis innocentia tua, & miſericordia hominum vindicat hoc tempore a moleſtia ; perſpicis profectò ecquænam nobis ſpes ſalutis relinquatur. Nam me Pomponius, & Sextius, & Piſo noſter adhuc Theſſalo-

æ retinuerunt, quum longiùs diſce-
e propter neſcio quos motus vetarent:
ùm ego magis exitum, illorum lit-
s, quàm ſpe certâ exſpectabam. Nam
d ſperem, potentissimo inimico, do-
ıatione obtrectatorum, infidelibus ami-
, pluribus invidis? De novis autem tri-
ıis plebis eſt ille quidem in me offi-
sissimus Sextius, &, ſpero, Curtius,
lo, Fadius, Fabricius; ſed valde ad-
ſante Clodio; qui etiam privatus eâ-
n manu poterit conciones concitare:
nde etiam interceſſor parabitur. Hæc
ıi proficiſcenti non proponebantur: ſed
ɪe triduo ſumma cum gloria dicebar
: rediturus. Quid tu igitur? inquies.
ıid? multa convenerunt, quæ mentem
urbarent meam: ſubita defectio Pom-
i, alienatio conſulum, etiam prætorum,
ıor publicanorum, arma. Lacrymæ meo-
n me ad mortem ire prohibuerunt; quod
tè & ad honeſtatem, & ad effugiendos
olerabiles dolores fuit aptissimum. Sed
hoc ſcripsi ad te in ea epiſtola, quam
aëthonti dedi. Nunc tu, quoniam in
tum luctum & laborem detruſus es,
ıntum nemo umquam, si relevare po-
communem caſum miſericordiâ homi-
n, ſcilicet incredibile quiddam aſſe-
ris: sin planè occidimus (me miſerum!)
ɔ omnibus meis exitio fuero, quibus

antè dedecori non eram. Sed tu, ut antè ad te ſcripsi, perſpice rem, & pertenta; & ad me; ut tempora noſtra, non ut amor tuus fert, verè perſcribe. Ego vitam, quoad putabo tuâ intereſſe, aut ad ſpem ſervandam eſſe, retinebo. Tu nobis amicissimum Sextium cognoſces; credo tuâ causâ velle Lentulum, qui erit conſul: quamquam ſunt facta verbis difficiliora. Tu & quid opus sit, & quid sit, videbis. Omnino, si tuam ſolitudinem communemque calamitatem nemo deſpexerit, aut per te confici aliquid, aut nullo modo poterit: sin te quoque inimici vexare cœperint, ne ceſſaris: non enim gladiis tecum, ſed litibus agetur. Verùm hæc absint velim. Te oro, ut ad me de omnibus rebus ſcribas, & in me animi potiùs aut consilii putes minùs eſſe, quàm antea; amoris verò, & officii non minùs.

EPISTOLARUM
AD
Q. FRATREM
LIBER SECUNDUS.

Marcus Q. Fratri S.

Commemorat quid in ſenatu ſit actum, referente primùm Lupo de lege C. Cæſaris, quæ agrum Campanum plebi Romanæ dividi jubebat: deinde referente Racilio de judiciis; utrùm ante, an verò poſt ædilitia comitia habenda ſint. Anno *U. C. 696.*

I. Epistolam, quam legiſti, manè dederam: ſed fecit humaniter Licinius, quòd ad me, miſſo ſenatu, veſperi venit, ut si quid eſſet actum, ad te (si mihi videretur) perſcriberem. Senatus fuit frequentior, quàm putabamus eſſe poſſe menſe Decembri ſub dies feſtos. Conſulares nos fuimus, & duo conſules designati, P. Servilius, M. Lucullus: Lepidus, Volcatius, Glabrio prætores: ſanè frequentes fuimus, omnino ad ducentos. Commôrat exſpectationem Lupus: egit cauſam agri Campani ſanè accuratè: au-

ditus eſt magno silentio : materiam rei non ignoras : nihil ex noſtris actionibus prætermisit. Fuerunt nonnulli aculei in C. Cæſarem , contumeliæ in Gellium , expoſtulationes cum abſente Pompeio. Causâ ſerò peroratâ , ſententias ſe rogaturum negavit , ne quod onus simultatis nobis imponeret : ex ſuperiorum temporum conviciis , & ex præſenti silentio , quid ſenatus ſentiret , ſe intelligere dixit : in illo cœpit dimittere. Tum Marcellinus , Noli , inquit , ex taciturnitate noſtra , Lupe , quid aut probemus hoc tempore , aut improbemus , judicare. Ego , quod ad me attinet , idemque arbitror ceteros , idcirco taceo , quòd non exiſtimo , quum Pompeius absit , cauſam agri Campani agi convenire. Tum ille ſe ſenatum negavit tenere. Racilius ſurrexit , & de judiciis referre cœpit. Marcellinum quidem primum rogavit. Is quum graviter de Clodianis incendiis , trucidationibus , lapidationibus queſtus eſſet , ſententiam dixit , ut ipsi judices per prætorem urbanum ſortirentur ; judicum ſortitione factâ , comitia haberentur : qui judicia impediviſſet , eum contra rempublicam eſſe facturum. Approbatâ valde ſententiâ , C. Cato contrà dixit & Cassius , maximâ acclamatione ſenatûs , quum comitia judiciis anteferret. Philippus aſſensit Lentulo.

Poſtea Racilius de privatis me primum ſententiam rogavit. Multa feci verba de toto furore latrocinioque P. Clodii: eum, tamquam reum, accuſavi multis & ſecundis admurmurationibus cuncti ſenatûs. Orationem meam collaudavit ſatis multis verbis, non mehercule indiſertè Vetus Antiſtius; iſque judiciorum cauſam ſuſcepit, antiquissimamque ſe habiturum dixit. Ibatur in eam ſententiam. Tum Clodius rogatus diem dicendo eximere cœpit: furebat a Racilio ſe contumaciter urbanéque vexatum. Deinde ejus operæ repentè a Græcoſtasi & gradibus clamorem ſatis magnum ſuſtulerunt, opinor in Q. Sextilium & amicos Milonis incitatæ. Eo metu injecto, repentè magnâ querimoniâ omnium diſcessimus. Habes acta unius diei: reliqua, ut arbitror, in menſem Januarium rejicientur. De tribunis plebis longè optimum Racilium habemus: videtur etiam Antiſtius amicus nobis fore: nam Plancius totus noſter eſt. Fac, si me amas, ut consideratè diligenterque naviges de menſe Decembri.

2. NON occupatione, quâ era
impeditus, ſed parvulâ lippitudine
tus ſum, ut dictarem hanc epiſtol
non, ut ad te ſoleo, ipſe ſcriber
primùm me tibi excuſo in eo ipſo,
te accuſo: me enim adhuc nemo r
num quid in Sardiniam vellem; 1
ſæpe habere, qui, num quid Roma
quærant. Quod ad me de Lentuli
nomine ſcripsiſti, locutus ſum cum
Quoquo modo res ſe habet, non
cillima: ſed habet profectò quidda
dinia appositum ad recordationem
ritæ memoriæ. Nam ut ille Gracc
gur, poſteaquam in iſtam provinci
nit, recordatus eſt, quid ſibi, in
Martio comitia conſulum habenti,
auſpicia accidiſſet; ſic tu mihi vi
Sardinia de forma Minuciana, &
minibus Pomponianis in otio recc
Sed ego adhuc emi nihil. Culleoni

omittam. De ædificatione tua Cyrum urgere non ceſſo : ſpero eum in officio fore ; ſed omnia ſunt tardiora propter furioſæ ædilitatis exſpectationem. Nam comitia sine mora futura videntur : edicta ſunt a. d. XI. Kal. Febr. Te tamen ſollicitum eſſe nolo : omne genus a nobis cautionis adhibebitur. De rege Alexandrino factum eſt ſenatuſconſultum, cum multitudine eum reduci periculoſum reipublicæ videri. Reliqua quum eſſet in ſenatu contentio, Lentuluſne an Pompeius reduceret, obtinere cauſam Lentulus videbatur. In ea re nos & officio erga Lentulum mirificè, & voluntati Pompeii præclarè ſatisfecimus : ſed per obtrectatores Lentuli res calumniâ extracta eſt. Conſecuti ſunt dies comitiales, per quos ſenatus haberi non poterat. Quid futurum ſit latrocinio tribunorum, non divino : ſed tamen ſuſpicor per vim rogationem Caninium perlaturum. In ea re Pompeius quid velit, non diſpicio : familiares ejus quid cupiant, omnes vident : creditores verò regis apertè pecunias ſuppeditant contra Lentulum. Sine dubio res a Lentulo remota videtur eſſe, cum magno meo dolore ; quamquam multa fecit, quare, si fas eſſet, jure ei ſuccenſere poſſemus. Tu, si iſta expedis, velim quàm primùm bonâ & certâ tempeſtate conſcendas, ad meque venias :

innumerabiles enim res ſunt, in quibus te quotidie in omni genere deſiderem. Tui, noſtrique valent. XIV. Kal. Febr.

MARCUS Q. FRATRI S.

QUID in ſenatu ſit actum, in primiſque quæ in judicio de Milone, quem Clodius de vi accuſaverat ad populum, acciderint, commemorat, & quæ ſit exſpectatio ejuſdem judicii in Quirinalia a Clodio dilati. De Sextio de ambitu a Cn. Nerio, & de vi a M. Tullio poſtulato: de ſenatuſconſulto, quo centuriati & decuriati diſcedere jubebantur: de Beſtia ambitûs reo a ſe defenſo, & alia domeſtica. Anno *U. C.* 697.

3. SCRIPSI ad te antea ſuperiora: nunc cognoſce poſtea quæ ſint acta. A Kal. Febr. legationes in Idus Febr. rejiciebantur: eo die res confecta non eſt. A. d. IV. Non. Febr. Milo affuit: ei Pompeius advocatus venit. Dixit Marcellus a me rogatus. Honeſtè diſceſſimus. Producta dies eſt in IV. Id. Febr. Interim rejectis legationibus in Idus, referebatur de provinciis quæſtorum, & de ornandis prætoribus: ſed res, multis querelis de republica interponendis, nulla tranſacta eſt. Cato legem promulgavit de imperio Lentuli abrogando: veſtitum filius mutavit. A. d. IV. Id. Febr. Milo affuit. Dixit Pompeius, sive voluit; nam

ut ſurrexit, operæ Clodianæ clamorem ſuſtulerunt; idque ei perpetuâ oratione contigit, non modò ut acclamatione, ſed ut convicio & maledictis impediretur: qui ut peroravit (nam in eo ſanè fortis fuit, non eſt deterritus, dixit omnia, atque interdum etiam silentio, cum auctoritate peregerat) ſed ut peroravit, ſurrexit Clodius: ei tantus clamor a noſtris (placuerat enim referre gratiam) ut neque mente, neque linguâ, neque ore consiſteret. Ea res acta eſt, quum horâ VI vix Pompeius peroraſſet, uſque ad horam VIII, quum omnia maledicta, verſus etiam obſcœnissimi in Clodium & Clodiam dicerentur. Ille furens & exſanguis interrogabat ſuos in clamore ipſo, quis eſſet, qui plebem fame necaret. Reſpondebant operæ, *Pompeius*. Quis Alexandriam ire cuperet. Reſpondebant, *Pompeius*. Quem ire vellent. Reſpondebant, *Craſſum*. Is aderat tum Miloni animo non amico. Horâ ferè IX, quasi signo dato, Clodiani noſtros conſputare cœperunt. Exarsit dolor. Urgere illi, ut loco nos moverent. Factus eſt a noſtris impetus: fuga operarum. Ejectus de Roſtris Clodius: ac nos quoque tum fugimus, ne quid in turba. Senatus vocatus in curiam: Pompeius domum: neque ego tamen in ſenatum, ne aut de tantis rebus

tacerem, aut in Pompeio defendendo (nam is carpebatur a Bibulo, Curione, Favonio, Servilio filio) animos bonorum virorum offenderem. Res in poſterum dilata eſt. Clodius in Quirinalia produxit diem. A. d. III. Id. Febr. ſenatus ad Apollinis fuit, ut Pompeius adeſſet. Acta res eſt graviter a Pompeio. Eo die nihil perfectum eſt. A. d. II. Id. ad Apollinis ſenatusconſultum factum eſt, *Ea quæ facta eſſent a. d.* IV. *Id. contra rempublicam eſſe facta.* Eo die Cato eſt vehementer in Pompeium invectus, & eum oratione perpetuâ tamquam reum accuſavit. De me multa, me invito, cum mea ſumma laude dixit. Quum illius in me perfidiam increparet, auditus eſt magno ſilentio malevolorum. Reſpondit ei vehementer Pompeius, Craſſumque deſcripſit: dixitque apertè, ſe munitiorem ad cuſtodiendam vitam ſuam fore, quàm Africanus fuiſſet, quem C. Carbo interemiſſet. Itaque magnæ mihi res jam moveri videbantur. Nam Pompeius hæc intelligit, nobiſcumque communicat, inſidias vitæ ſuæ fieri: C. Catonem a Craſſo ſuſtentari: Clodio pecuniam ſuppeditari: utrumque & ab eo, & a Curione, Bibulo, ceteriſque ſuis obtrectatoribus confirmari: vehementer eſſe providendum, ne opprimatur, concionario illo populo

a ſe propè alienato, nobilitate inimicâ, non æquo ſenatu, juventute improbâ. Itaque ſe comparat, homines ex agris arcessit: operas autem ſuas Clodius confirmat: manus ad Quirinalia paratur: in eo multò ſumus ſuperiores ipsius copiis. Sed magna manus ex Piceno & Gallia exſpectatur, ut etiam Catonis rogationibus de Milone & Lentulo resiſtamus. A. d. IV. Id. Sextius ab indice Cn. Nerio Pupiniâ, de ambitu eſt poſtulatus; & eodem die a quodam M. Tullio de vi: is erat æger. Domum (ut debuimus) ad eum ſtatim venimus; eique nos totos tradidimus; idque fecimus præter hominum opinionem, qui nos ei jure ſuccenſere putabant, ut humanissimi gratissimique & ipsi, & omnibus videremur: itáque faciemus. Sed idem Nerius index edidit ad allegatos Cn. Lentulum Vacciam & C. Cornelium. Eodem die ſenatusconſultum factum eſt, *Ut ſodalitates decuriatique diſcederent; lexque de iis ferretur, ut, qui non diſcessiſſent, eâ pœnâ, quæ eſt de vi, tenerentur.* A. d. III. Id. dixi pro Beſtia de ambitu apud prætorem Cn. Domitium in foro medio, maximo conventu; incidique in eum locum in dicendo, quum Sextius, multis in templo Caſtoris vulneribus acceptis, ſubsidio Beſtiæ ſervatus eſſet. Hîc

προφχονομηντάμενην quiddam εὐκαίρως de iis quæ in Sextium apparabantur crimina ; & eum ornavi veris laudibus , magno aſſenſu omnium : res homini fuit vehementer grata. Quæ tibi eò ſcribo , quòd me de retinenda Sextii gratia litteris ſæpe monuiſti. Prid. Id. hæc ſcripsi ante lucem : eo die apud Pomponium in ejus nuptiis eram cœnaturus. Cetera ſunt in rebus noſtris , cujuſmodi tu mihi ferè diffidenti prædicabas , plena dignitatis & gratiæ : quæ quidem tuâ , mi frater , prudentiâ , patientiâ , virtute , pietate , ſuavitate etiam , tibi , mihique ſunt reſtituta. Domus tibi ad Lucum Piſonis Liciniana conducta eſt : ſed , ut ſpero , paucis mensibus pòſt Kalendis Quint. in tuam commigrabis. Tuam in Carinis mundi habitatores Lamiæ conduxerunt. A te poſt illam Olbienſem epiſtolam nullas litteras accepi. Quid agas , & ut te oblectes , ſcire cupio ; maximéque teipſum videre quamprimùm. Cura , mi frater , ut valeas : & quamquam eſt hiems , tamen Sardiniam iſtam eſſe cogites. xv. Kal. Mart.

MARCUS Q. FRATRI S.

De Sextio abſoluto, & Vatinio in judicio Sextiano vexato, aliiſque domeſticis rebus certiorem facit. Anno *U. C.* 697.

4. SEXTIUS noſter abſolutus eſt a. d. II. Id. Mart. &, quod vehementer interfuit reipublicæ nullam videri in ejuſmodi cauſa diſſensionem eſſe, omnibus ſententiis abſolutus eſt. Illud quod tibi ſæpe curæ eſſe intellexeram, ne cui iniquo relinqueremus vituperandi locum, qui nos ingratos eſſe diceret, niſi illius perverſitatem quibuſdam in rebus quàm humaniſsimè ferremus, ſcito hoc nos in eo judicio conſecutos eſſe, ut omnium gratiſſimi judicaremur: nam in defendendo moroſo homine cumulatiſsimè ſatisfecimus, & (id quod ille maximè cupiebat) Vatinium, a quo palam oppugnābatur, arbitratu noſtro concidimus, diis hominibuſque plaudentibus. Quin etiam Paulus noſter quum teſtis productus eſſet in Sextium, confirmavit ſe nomen Vatinii delaturum, ſi Macer Licinius cunctaretur; & Macer a Sextii ſubſelliis ſurrexit, ac ſe illi non defuturum affirmavit. Quid quæris? homo petulans & audax Vatinius, valde perturbatus debilitatuſque diſceſsit. Quintus tuus, puer opti-

mus, eruditur egregiè : hoc nunc magis animadverto, quòd Tyrannio docet apud me. Domus utriuſque noſtrûm ædificatur ſtrenuè. Redemptori tuo dimidium pecuniæ curavi. Spero nos ante hiemem contubernales fore. De noſtra Tullia, tui mehercule amantissima, ſpero cum Crassipede nos confeciſſe. Dies erant duo, qui poſt Latinas habentur religiosi; ceterùm, quî confectum erat Latiar, erat exiturus.

MARCUS Q. FRATRI S.

De pecunia Pompeio in frumentaria cauſa decreta, de agro Campano quid in ſenatu actum sit, & de M. Furio Flacco e collegiis ejecto. Anno *U. C. 697.*

5. DEDERAM ad te litteras antea, quibus erat ſcriptum, Tulliam noſtram Craſsipedi prid. Non. April. eſſe deſponſam; ceteraque de republica privataque perſcripſeram. Poſtea ſunt hæc acta. Non. April. ſenatusconſulto Pompeio pecunia decreta in rem frumentariam ad H-S cccc. Sed eodem die vehementer actum de agro Campano, clamore ſenatûs propè concionali: acriorem cauſam inopia pecuniæ faciebat, & annonæ caritas. Non prætermittam, ne illud quidem: M. Furium Flaccum, equitem Romanum, ho-

minem nequam, Capitolini & Mercuriales de collegio ejecerunt, præſentem, ad pedes uniuſcujuſque jacentem.

MARCUS Q. FRATRI S.

De rebus privatis, in primis ſponſalibus & ædificatione ſcribit: conſulis Lentuli Marcellini in impediendis legibus perniciosis egregium ſtudium, & alia de republica. Anno *U. C. 697.*

6. ANTE diem VIII. Id. April. ſponſalia Craſſipedi præbui: huic convivio puer optimus Quintus tuus, meuſque, quòd perleviter commotus fuerat, defuit. A. d. VI. Id. April. veni ad Quintum, eumque vidi planè integrum; multumque is mecum ſermonem habuit, & perhumanum, de diſcordiis mulierum noſtrarum. Quid quæris? nihil feſtivius. Pomponia autem etiam de te queſta eſt: ſed hæc coràm agemus. A puero ut diſcessi, in aream tuam veni: res agebatur multis ſtructoribus. Longilium redemptorem cohortatus ſum: fidem mihi faciebat ſe velle nobis placere. Domus erit egregia: magis enim cerni jam poterat, quàm quantum ex forma judicabamus. Itemque noſtra celeriter ædificabatur. Eo die cœnavi apud Craſſipedem. Cœnatus, in hortos ad Pompeium lecticâ latus ſum. Lucceium convenire non potueram, quòd

abſuerat: videre autem volebam, quòd eram poſtridie Româ exiturus, & quòd ille in Sardiniam iter habebat. Hominem conveni, & ab eo petivi, ut quamprimum te nobis redderet. Statim dixit. Erat autem iturus (ut aiebat) a. d. III. Id. Apr. ut aut Labrone, aut Piſis conſcenderet. Tu, mi frater, ſimulac ille venerit, primam navigationem (dummodo idonea tempeſtas ſit) ne omiſeris. Ἀμφιλαφίαν autem illam, quam tu ſoles dicere, bono modo desidero, sic prorſus ut advenientem excipiam libenter; latentem etiam nunc non excitem. Tribus locis ædifico; reliqua reconcinno; vivo paulò liberaliùs, quàm ſolebam. Opus erat, si te haberem, pauliſper fabris locum darem. Sed & hæc (ut ſpero) brevi inter nos communicabimus. Res autem Romanæ sic ſeſe habent. Conſul eſt egregius Lentulus, non impediente collegâ: sic, inquam, bonus, ut meliorem non viderim. Dies comitiales exemit omnes: nam etiam Latinæ inſtaurantur: nec tamen deerant ſupplicationes. Sic legibus perniciosissimis obsiſtitur, maximè Catonis; cui tamen egregiè impoſuit Milo noſter: nam ille vindex gladiatorum & beſtiariorum emerat de Coſconio & Pomponio beſtiarios; nec sine his armatis umquam in publico fuerat. Hos alere non pote-

rat : itaque vix tenebat. Senſit Milo : dedit cuidam non familiari negotium , qui ſine ſuſpicione emeret eam familiam a Catone : quæ ſimulatque abducta eſt, Racilius, qui unus eſt hoc tempore tribunus plebis, rem patefecit, eoſque homines ſibi emptos eſſe dixit (ſic enim placuerat) & tabulam proſcripsit , *Se familiam Catonianam venditurum*. In eam tabulam magni riſus conſequebantur. Hunc igitur Catonem Lentulus a legibus removit, & eos qui de Cæſare monſtra promulgarunt , quibus intercederet nemo. Nam quod de Pompeio Caninius agit , ſanè quàm refrixit : neque enim res probatur ; & Pompeius noſter in amicitia P. Lentuli vituperatur , & hercule non eſt idem : nam apud illam perditissimam atque infimam fæcem populi, propter Milonem, ſuboffendit : & boni multa ab eo deſiderant, multa reprehendunt. Marcellinus autem hoc uno mihi quidem non ſatisfacit , quòd eum nimis aſperè tractat , quamquam id ſenatu non invito facit : quò ego me libentiùs a curia, & ab omni parte reipublicæ ſubtraho. In judiciis ii ſumus , qui fuimus. Domus celebratur ita, ut quum maximè. Unum accidit imprudentiâ Milonis incommodum de Sex. Clodio , quem neque hoc tempore , neque ab imbecillis accuſatoribus mihi

placuit accuſari: ei tres ſententiæ deterrimæ in consilio deſuerunt: itaque hominem populus revocat, & retrahatur neceſſe eſt; non enim ferunt homines: & quia, quum apud ſuos diceret, pene damnatus eſt, vident damnatum. Ea ipſa in re Pompeii offensio nobis obſtitit: ſenatorum enim urna copiosè abſolvit, equitum adæquavit, tribuni ærarii condemnarunt. Sed hoc incommodum conſolantur quotidianæ damnationes inimicorum, in quibus me perlubente Servius alliſus eſt, ceteri conciduntur. C. Cato concionatus eſt comitia haberi non siturum, si sibi cum populo dies agendi eſſent exempti. Appius a Cæſare nondum redierat. Tuas mirificè litteras exſpecto; atque adhuc clauſum mare ſcio fuiſſe: ſed quoſdam veniſſe tamen Olbiâ dicebant, qui te unicè laudarent, plurimique in provincia fieri dicerent. Iidem aiebant nuntiare te primâ navigatione tranſmiſſurum; id cupio: & quamquam teipſum ſcilicet maximè, tamen etiam litteras tuas antè exſpecto. Mi frater, vale.

MARCUS Q. FRATRI S.

De itinere ſuo, & exſpectatione Quinti. Anno *U. C. 697.*

7. ANTE diem III. Id. April. ante lucem hanc epiſtolam dictaveram, ſcripſeramque in itinere, ut eo die apud T. Titium in Anagnino manerem. Poſtridie autem in Laterio cogitabam: inde, quum in Arpinati quinque dies fuiſſem, ire in Pompeianum: rediens adſpicere Cumanum, ut, quoniam in Non. Maias Miloni dies prodita eſt, prid. Non. Romæ eſſem, teque, mi cariſſime & ſuaviſſime frater, ad eam diem (ut ſperabam) viderem. Ædificationem Arcani ad tuum adventum ſuſtentari placebat. Fac, mi frater, ut valeas, quamprimumque venias.

MARCUS Q. FRATRI S.

De ſupplicatione Gabinio negata, & deſiderio ſuo fratris videndi. Anno *U. C. 697.*

8. O LITTERAS mihi tuas jucundiſſimas, exſpectatas, ac primò quidem cum deſiderio, nunc verò etiam cum timore! Atque has ſcito litteras me ſolas accepiſſe poſt illas, quas tuus nauta attulit, Olbiâ datas. Sed cetera (ut ſcribis) præſenti ſermoni reſerventur: hoc tamen

non queo differre. Id. Maiis ſenatus frequens divinus fuit in ſupplicatione Gabinio deneganda. Adjurat Procilius hoc nemini accidiſſe. Foris valde plauditur. Mihi quum ſuâ ſponte jucundum, tum jucundius, quòd me abſente (eſt enim εἰλικρινὴς judicium) sine oppugnatione, sine gratia noſtra: eram Antii. Quod Idibus & poſtridie fuerat dictum, de agro Campano actum iri, non eſt actum: in hac cauſa mihi aqua hæret. Sed plura, quàm conſtitueram: coràm enim. Vale, mi optime & optatissime frater, & advola: idem te noſtri rogant pueri; illud ſcilicet, cœnabis quum veneris.

MARCUS Q. FRATRI S.

QUID cum Pompeio & Craſſo coſſ. de operibus & inſcriptionibus egerit, quid profécerit, & quid in ſenatu actum sit, perſcribit. Anno *U. C. 698.*

9. PLACITURUM tibi eſſe librum meum ſuſpicabar; tam valde placuiſſe quàm ſcribis, valde gaudeo. Quòd me admones de noſtra Urania, ſuadeſque ut meminerim Jovis orationem, quæ eſt in extremo illo libro; ego verò memini, & illa omnia mihi magis ſcripsi, quàm ceteris. Sed tamen poſtridie quàm tu es profectus, multâ nocte cum Vibullio veni

ad Pompeium : quumque ego egiſſem de iſtis operibus atque inſcriptionibus , per mihi benignè reſpondit : magnam ſpem attulit : cum Craſſo ſe dixit loqui velle , mihique ut idem facerem , ſuaſit. Craſſum conſulem ex ſenatu domum reduxi : ſuſcepit rem , dixitque eſſe , quod Clodius hoc tempore cuperet per ſe & per Pompeium conſequi : putare ſe , si ego eum non impedirem , poſſe me adipiſci sine contentione quod vellem. Totum ei negotium permisi , meque in ejus poteſtate dixi fore. Interfuit huic ſermoni P. Craſſus adoleſcens , noſtri (ut ſcis) ſtudiosiſſimus. Illud autem , quod cupit Clodius , eſt legatio aliqua , si minùs per ſenatum , per populum , libera , aut Byzantium , aut ad Brogitarum , aut utrumque. Plena res nummorum. Quod ego non nimiùm laboro , etiam si minùs aſſequor quod volo. Pompeius tamen cum Craſſo locutus eſt ; videntur negotium ſuſcepiſſe. Si perficiunt , optimè : sin minùs , ad noſtrum Jovem revertamur. A. d. III. Id. Maii ſenatusconſultum eſt factum de ambitu in Afranii ſententiam , quam ego dixeram , quum tu adeſſes , ſed magno cum gemitu ſenatûs. Conſules non ſunt perſecuti eorum ſententias , qui Afranio quum eſſent aſſensi , addiderunt , ut prætores ita crearentur , ut dies LX privati eſſent. Eo die Cato-

nem planè repudiarunt. Quid multa? tenent omnia, idque ita omnes intelligere volunt.

MARCUS Q. FRATRI S.

Respondet epiſtolæ Quinti, quâ ſe metuere ſcripſerat, ne eum litteris ſuis interpellet. Anno *U. C. 698.*

10. Tu metuis, ne me interpelles? Primùm si in iſto eſſem, tu ſcis, quid sit interpellare? Anteis mehercule mihi: docere videris iſtius generis humanitatem, quâ quidem ego nihil utor abs te. Tu verò ut me & appelles, & interpelles, & obloquare, & colloquare velim: quid enim mihi ſuavius? non mehercule quiſquam μουσοπάτακτος libentiùs ſua recentia poemata legit, quàm ego te audio quacumque de re, publicâ, privatâ, ruſticâ, urbanâ. Sed meâ factum eſt inſulsâ verecundiâ, ut te proficiſcens, non tollerem. Oppoſuiſti ſemel ἀντείσακτον cauſam, Ciceronis noſtri valetudinem: conticui. Iterumque ceteri omnes: quievi. Nunc mihi jucunditatis plena epiſtola hoc adſperſit moleſtiæ, quòd videris, ne mihi moleſtus eſſes, veritus eſſe, atque etiam nunc vereri. Litigarem tecum, si fas eſſet: ſed mehercule iſtuc si umquam ſuſpicatus ero, nihil dicam aliud, nisi verebor,

nequando ego tibi, quum ſum unà, moleſtus sim. Video te ingemuiſſe. Sic fit, εὖδ' ἐν ἄιᾳ ἔζησας : numquam enim dicam ἴα πάσας. Marium autem noſtrum in lecticam mehercule conjeciſſem, non illam regis Ptolemæi Anicianam : memini enim quum hominem portarem ad Baias, Neapoli, octophoro Aniciano, machærophoris centum ſequentibus ; miros riſus nos edere, quum ille ignarus ſui comitatûs, repentè aperuit lecticam, & pene ille timore, ego riſu corrui. Tunc, ut dico, certè ſuſtuliſſem, ut aliquando ſubtilitatem veteris urbanitatis & humanissimi ſermonis attingerem : ſed hominem infirmum in villam apertam, ac ne rudem quidem etiam nunc invitare nolui. Hoc verò mihi peculiare fuerit, hîc etiam iſto frui : nam illorum prædiorum ſcito mihi vicinum Marium lumen eſſe. Apud Anicium videbimus, ut paratum sit. Nos enim ita philologi ſumus, ut vel cum fabris habitare possimus : habemus hanc philoſophiam, non ab Hymetto, ſed ab area Cyrea. Marius & valetudine eſt, & naturâ imbecillior. De interpellatione tantum ſumam a vobis temporis ad ſcribendum, quantum dabitis : utinam nihil detis, ut potiùs veſtrâ injuriâ, quàm ignaviâ meâ ceſſem ! De republica nimiùm te laborare doleo, & meliorem civem

eſſe, quàm Philoctetam, qui, acceptâ injuriâ, illa ſpectacula quærebat, quæ tibi acerba eſſe video. Amabo te, advola: conſolabor te, & omnem abſtergebo dolorem; & adduc, si me amas, Marium. Sed adproperate. Hortus domi eſt.

MARCUS Q. FRATRI S.

De Tenediis fruſtrà libertatem petentibus: de laudibus Quinti, & de Lucretii ac Salluſtii poëmatibus. Anno *U. C. 698.*

II. EPISTOLAM hanc convicio efflagitarunt codicilli tui: nam res quidem ipſa, & is dies quo tu es profectus, nihil mihi ad ſcribendum argumenti ſanè dabat. Sed quemadmodum coràm quum ſumus, ſermo nobis deeſſe non ſolet, sic epiſtolæ noſtræ debent interdum hallucinari. Tenediorum igitur libertas ſecuri Tenediâ præciſa eſt; quum eos præter me, & Bibulum, & Calidium, & Favonium nemo defenderet. De te magis ab Sipylo mentio eſt honorifica facta, quum te unum dicerent poſtulationi L. Sextii Panſæ reſtitiſſe. Reliquis diebus, si quid erit, quod te ſcire opus sit, aut etiam si nihil erit, tamen ſcribam quotidie aliquid. Prid. Id. neque tibi, neque Pomponio deero. Lucretii poëmata, ut ſcribis, ita ſunt multis luminibus ingenii;

multæ tamen artis. Sed quum veneris, virum te putabo, si Salluſtii Empedoclea legeris; hominem non putabo. Vale.

MARCUS Q. FRATRI S.

QUOMODO Appio conſuli reſtiterit, & cum Cæſare per litteras jocatus ſit, commemorat. Anno *U. C. 699.*

12. GAUDEO tibi jucundas eſſe meas litteras: nec tamen habuiſſem ſcribendi nunc quidem ullum argumentum, niſi tuas accepiſſem. Nam prid. Id. quum Appius ſenatum infrequentem coëgiſſet, tantum fuit frigus, ut populi convicio coactus ſit nos dimittere. De Commageno rege, quòd rem totam diſcuſſeram, mihi & per ſe, & per Pomponium blanditur Appius. Videt enim, hoc genere dicendi ſi utar in ceteris, Februarium ſterilem futurum: eumque luſi jocosè ſatis; neque ſolùm illud extorſi oppidulum, quod erat poſitum in Euphrate & Zeugmate, ſed præterea togam ſum ejus prætextam, quam erat adeptus Cæſare conſule, magno hominum riſu cavillatus. Quòd vult, inquam, renovare honores eoſdem; quò minùs togam prætextam quotannis interpolet, decernendum nihil cenſeo. Vos autem homines nobiles, qui Buſſrenum prætextatum non ferebatis, Com-

magenum feretis? Genus vides, & locum jocandi. Multa dixi in ignobilem regem, quibus totus eſt exploſus. Quo genere commotus (ut dixi) Appius, totum me amplexatur: nihil eſt enim facilius, quàm reliqua diſcutere. Sed non faciam, ut illum offendam, ne imploret fidem Jovis Hoſpitalis: Graios omnes convocet, per quos mecum in gratiam rediit. Theopompo ſatisfaciemus. De Cæſare fugerat me ad te ſcribere. Video enim, quas tu litteras exſpectaris. Sed ille ſcripsit ad Balbum, faſciculum illum epiſtolarum, in quo fuerat & mea, & Balbi, totum ſibi aquâ madidum redditum eſſe; ut ne illud quidem ſciat, meam fuiſſe aliquam epiſtolam. Sed ex Balbi epiſtola pauca verba intellexerat, ad quæ reſcripsit his verbis, *De Cicerone video te quiddam ſcripsiſſe, quod ego non intellexi; quantum autem conjecturâ conſequebar, id erat hujuſmodi, ut magis optandum, quàm ſperandum putarem.* Itaque poſtea misi ad Cæſarem eodem illo exemplo litteras. Jocum autem illius de ſua egeſtate ne sis aſpernatus. Ad quem ego reſcripsi, nihil eſſe, quòd poſthac arcæ noſtræ fiduciâ conturbaret; lusique in eo genere & familiariter, & cum dignitate. Amor autem ejus erga nos perfertur omnium nuntiis singularis. Et litteræ quidem ad id quod ex-

ſpectas, ferè cum tuo reditu jungentur. Reliqua ſingulorum dierum ſcribemus ad te, si modò tabellarios tu præbebis: quamquam ejuſmodi frigus impendebat, ut ſummum periculum eſſet, ne Appio ſuæ ædes urerentur. Vale.

MARCUS Q. FRATRI S.

DE rebus publicis quædam: item de Calliſthene & Philiſto hiſtoricis. Anno *U. C. 699.*

13. RISI nivem atram, teque hilari animo eſſe & prompto ad jocandum valde me juvat. De Pompeio aſſentior tibi, vel tu potiùs mihi: nam, ut ſcis, jampridem iſtum canto Cæſarem: mihi crede, in sinu eſt, neque ego diſcingor. Cognoſce nunc Idus. Decimus erat Cœlio dies. Domitius ad numerum judices non habuit. Vereor, ne homo teter & ferus Pola Servius ad accuſationem veniat: nam noſter Cœlius valde oppugnatur a gente Clodia. Certi nihil eſt adhuc: ſed veremur. Eodem igitur die Tyriis eſt ſenatus datus frequens: frequentes contrà Syriaci publicani. Vehementer vexatus Gabinius: exagitati tamen a Domitio publicani, quòd eum eſſent cum equis proſecuti. Noſter Lamia paulò ferociùs, quum Domitius dixiſſet, *Veſtrâ culpâ hæc acciderunt, Equites Romani; diſſolutè enim ju-*

dicatis : Nos judicamus , vos laudatis ; inquit. Actum eſt eo die nihil : nox diremit. Comitialibus diebus , qui Quirinalia ſequuntur , Appius interpretatur non impediri ſe lege Pupiâ , quò minùs habeat ſenatum , & quòd Gabiniâ ſanctum ſit , etiam cogi ex Kal. Feb. uſque ad Kal. Martias , legatis ſenatum quotidie dari. Ita putantur detrudi comitia in menſem Martium. Sed tamen his comitialibus tribuni plebis de Gabinio ſe acturos eſſe dicunt. Omnia colligo , ut novi ſcribam aliquid ad te : ſed ut vides , res me ipſa deficit. Itaque ad Calliſthenem & ad Philiſtum redeo ; in quibus te video volutatum. Calliſthenes quidem , vulgare & notum negotium ; quemadmodum Græci aliquot locuti ſunt. Siculus ille capitalis , creber , acutus , brevis , pene pusillus Thucydides : ſed utros ejus habueris libros (duo enim ſunt corpora) an utroſque , neſcio. Me magis de Dionyſio delectat : ipſe eſt enim veterator magnus , & perfamiliaris Philiſto. Sed quod adſcribis , aggrederiſne ad hiſtoriam ? me auctore potes : & , quoniam tabellarios ſubminiſtras , hodierni diei res geſtas Lupercalibus habebis. Oblecta te cum Cicerone noſtro quàm belliſſimè.

MARCUS Q. FRATRI S.

QUID agat, commemorat: Quinto operam ſuam in rebus ejus pollicetur: M. Orfium & Trebatium commendat. Anno *U. C. 699.*

14. DUAS adhuc a te accepi epiſtolas; quarum alteram in ipſo diſceſſu noſtro, alteram Arimino datam: plures, quas ſcribis te dediſſe: non acceperam. Ego me in Cumano & Pompeiano, præterquam quòd sine te, ceterùm ſatis commodè oblectabam, & eram in iiſdem locis uſque ad Kal. Jun. futurus. Scribebam illa, quæ dixeram, πολιτικὰ; ſpiſſum ſanè opus & operoſum: ſed si ex ſententia ſucceſſerit, bene erit opera poſita: sin minùs, in illud ipſum mare dejiciemus, quod ſcribentes ſpectamus. Aggrediemur alia, quoniam quieſcere non poſſumus. Tua mandata perſequar diligenter, & adjungendis hominibus, & quibuſdam non alienandis. Maximæ mihi verò curæ erit, ut Ciceronem tuum noſtrumque videam, ſcilicet quotidie: ſed inſpiciam, quid diſcat, quàm ſæpisſimè: &, nisi ille contemnet, etiam magiſtrum me ei profitebor: cujus rei nonnullam conſuetudinem nactus ſum in hoc horum dierum otio, Cicerone noſtro minore perdocendo. Tu, quemadmodum

ſcribis, quod etiam si non ſcriberes; facere te diligentissimè tamen ſciebam, facies, ſcilicet ut mea mandata digeras; perſequare, conficias. Ego quum Romam venero, nullum prætermittam Cæſaris tabellarium, cui litteras ad te non dem. His diebus (ignoſces) cui darem fuit nemo ante hunc M. Orfium equitem Romanum, noſtrum & perneceſſarium, & quòd eſt ex municipio Atellano, quod ſcis eſſe in fide noſtra. Itaque eum tibi commendo majorem in modum, hominem domi ſplendidum, gratioſum etiam extra domum: quem fac ut tuâ liberalitate tibi obliges: eſt tribunus militum in exercitu veſtro: gratum hominem obſervantemque cognoſces. Trebatium ut valde ames, vehementer te rogo. Vale.

MARCUS Q. FRATRI S.

CÆSARIS in ſe amorem & liberalitatem commemorat, & ſuum erga eum ſtudium pollicetur: conſilium ſuum, utrùm Romam redeat, an in Gallia maneat, & de ambitu, qui in conſulatu petendo exsiſtat, perſcribit. An. *U. C. 699.*

15. ANTE diem IV. Non. Jun. quo die Romam veni, accepi tuas litteras datas Placentiæ: deinde alteras poſtridie, datas Laude Nonis, cum Cæſaris litteris refertis omni officio, diligentiâ, ſuavitate.

tate. Sunt iſta quidem magna, vel potiùs maxima: habent enim vim magnam ad gloriam, & ad ſummam dignitatem. Sed mihi crede, quem noſti; quod in iſtis rebus ego plurimi æſtimo, id jam habeo; te ſcilicet primùm tam inſervientem communi dignitati; deinde Cæſaris tantum in me amorem, quem omnibus his honoribus, quos me a ſe exſpectare vult, antepono. Litteræ verò ejus unà datæ cum tuis, quarum initium eſt, quàm ſuavis ei tuus adventus fuerit, & recordatio veteris amoris; deinde, ſe effecturum, ut ego in medio dolore ac deſiderio tui, te, quum a me abeſſes, potiſsimùm ſecum eſſe lætarer, incredibiliter delectarunt. Quare facis tu quidem fraternè, quòd me hortaris, ſed mehercule currentem nunc quidem, ut omnia mea ſtudia in iſtum unum conferam. Ego verò ardenti quidem ſtudio: ac fortaſſe efficiam, quod ſæpe viatoribus quum properant, evenit; ut, si ſeriùs, quàm voluerunt, fortè ſurrexerint, properando etiam citiùs, quàm si de multa nocte vigilaſſent, perveniant quò velint: sic ego, quoniam in iſto homine colendo tam indormivi diu, te mehercule ſæpe excitante, curſu corrigam tarditatem, tum equis, tum verò (quoniam ſcribis poëma ab eo noſtrum probari) quadri-

gis poëticis. Modò mihi date Britanniam, quam pingam coloribus tuis, penicillo meo. Sed quid ago? quod mihi tempus, Romæ præſertim, ut iſte me rogat, manenti, vacuum oſtenditur? ſed videro: fortaſſe enim (ut fit) vincet tuus amor omnes difficultates. Trebatium quòd ad ſe miſerim, perſalsè & humaniter etiam gratias mihi agit: negat enim, in tanta multitudine eorum, qui unà eſſent, quemquam fuiſſe, qui vadimonium concipere poſſet. M. Curtio tribunatum ab eo petivi (nam Domitius ſe derideri putaſſet, si eſſet a me rogatus: hoc enim eſt ejus quotidianum, ſe ne tribunum militum quidem facere: etiam in ſenatu lusit, Appium collegam propterea iſſe ad Cæſarem, ut aliquem tribunatum auferret) ſed in alterum annum: id & Curtius ita volebat. Tu, quemadmodum me cenſes oportere eſſe in republica, & in noſtris inimicitiis, ita & eſſe, & fore auriculâ infimâ ſcito molliorem. Res Romanæ ſe sic habebant. Erat nonnulla ſpes comitiorum, ſed incerta: erat aliqua ſuſpicio dictaturæ, ne ea quidem certa: ſummum otium forenſe, ſed ſeneſcentis magis civitatis, quàm acquieſcentis. Sententia autem noſtra in ſenatu ejuſmodi, magis ut alii nobis aſſentiantur, quàm noſmetipsi. Τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξερ.

γάζεται. Calamo & atramento temperato, chartâ etiam dentatâ res agetur : ſcribis enim te meas litteras ſuperiores vix legere potuiſſe ; in quo nihil eorum, mi frater, fuit, quæ putas : neque enim occupatus eram, neque perturbatus, nec iratus alicui : ſed hoc facio ſemper, ut quicumque calamus in manus meas venerit, eo sic utar tamquam bono. Verùm attende nunc, mi optime & ſuavissime frater, ad ea dum reſcribo, quæ tu in hac eadem brevi epiſtola πραγματικῶς valde ſcripsiſti. De quo petis, ut ad te nihil occultans, nihil dissimulans, nihil tibi indulgens, genuinè fraternéque reſcribam, id eſt, utrùm voles, ut diximus, ad expediendum te, an, si cauſa sit, commorere : si, mi Quinte, parva aliqua res eſſet, in qua ſciſcitarere quid vellem ; tamen, quum tibi permiſſurus eſſem, ut faceres, quod velles, ego ipſe, quid vellem, oſtenderem. In hac verò re hoc profectò quæris, cujuſmodi illum annum, qui ſequitur, exſpectem : planè aut tranquillum nobis, aut certè munitissimum ; quod quotidie domus, quod forum, quod theatri significationes declarant : nec laborant, quòd mea conſcientia copiarum noſtrarum, quòd Cæſaris, quòd Pompeii gratiam tenemus. Hæc me, ut confidam, faciunt : sin aliquis erumpet amentis ho-

minis furor, omnia ſunt ad eum frangendum expedita. Hæc ita ſentio, judico, ad te exploratè ſcribo: dubitare te, non aſſentatoriè, ſed fraternè veto. Quare ſuavitatis equidem noſtræ fruendæ causâ, cuperem te ad id tempus venire, quod dixeras: ſed illud malo tamen quod putas, magis etiam illa (etenim magis æſtimo me) ἀμφιλαφίαν illam tuam, & exſpectationem debitorum tuorum. Illud quidem sic habeto, nihil nobis expeditis, si valebimus, fore fortunatius. Parva ſunt quæ deſunt, noſtris quidem moribus, & ea ſunt ad explicandum expeditissima, modò valeamus. Ambitus redit immanis: numquam fuit par. Idibus Quintilibus fœnus fuit bessibus ex triente, coitione Memmii, quam cum Domitio habuit. Scaurus, unum vincere. Meſſalla flaccet. Non dico ὑπερβολικῶς: vel H-S centies conſtituunt in prærogativa pronuntiare. Res ardet invidiâ. Tribunitii candidati compromiſerunt, H-S quingenis in singulos apud M. Catonem depositis, petere ejus arbitratu, ut qui contrà feciſſet, ab eo condemnaretur. Quæ quidem comitia gratuita si fuerint, ut putantur, plus unus Cato fuerit, quàm omnes leges, omneſque judices.

MARCUS Q. FRATRI S.

De occupationibus ſuis : quid in ſenatu actum : quæ judicia habita ſint aut inſtent : materiam carminis ſcribendi, ſuperatâ a Cæſare Britanniâ, fratri gratulatur, & quid de ſuis verſibus Cæſar judicet, ſciſcitatur. Anno *U. C. 699.*

16. QUUM a me litteras librarii manu acceperis, ne paulùm otii me habuiſſe judicato; quum autem meâ, paulùm : sic enim habeto, numquam me a causis & judiciis diſtrictiorem fuiſſe, atque id anni tempore gravissimo, & caloribus maximis. Sed hæc (quoniam tu ita præſcribis,) ferenda ſunt; neque committendum, ut aut ſpei, aut cogitationi veſtræ ego videar defuiſſe; præſertim quum, tametsi id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnam gratiam magnamque dignitatem sim collecturus. Itaque, ut tibi placet, damus operam, ne cujus animum offendamus, atque ut etiam ab iis ipsis, qui nos cum Cæſare tam conjunctos dolent, diligamur: ab æquis verò, aut etiam a propensis in hanc partem vehementer & colamur, & amemur. De ambitu quum atrocissimè ageretur in ſenatu multos dies, quòd ita erant progreſſi candidati conſulares ut non eſſet ferendum, in ſenatu non fui: ſtatui ad nullam

medicinam reipublicæ sine magno præsidio accedere. Quo die hæc ſcripsi, Druſus erat de prævaricatione a tribunis ærarii abſolutus, in ſumma quatuor ſententiis quum ſenatores & equites damnaſſent. Ego eodem die poſt meridiem Vatinium aderam defenſurus : ea res facilis eſt. Comitia in menſem Septembr. rejecta ſunt. Scauri judicium ſtatim exercebitur: cui nos non deerimus. Συνδείπνους Σοφοκλέους, quamquam a te actam fabellam video eſſe feſtivè, nullo modo probavi. Venio nunc ad id, quod neſcio an primum eſſe debuerit. O jucundas mihi tuas de Britannia litteras ! timebam Oceanum, timebam littus inſulæ. Reliqua non equidem contemno, ſed plus habent tamen ſpei quàm timoris, magiſque ſum ſollicitus exſpectatione eâ, quàm metu. Te verò ὑπόθεσιν ſcribendi egregiam habere video : quos tu situs, quas naturas rerum & locorum, quos mores, quas gentes, quas pugnas, quem verò ipſum imperatorem habes ? Ego te libenter, ut rogas, quibus rebus vis, adjuvabo, & tibi verſus, quos rogas, γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, mittam. Sed heus tu, celari videor a te. Quomodonam, mi frater, de noſtris versibus Cæſar ? nam primum librum ſe legiſſe ſcripsit ad me antè : & prima sic, ut neget ſe ne Græca qui-

dem meliora legiſſe : reliqua ad quemdam locum ῥαθυμώτερα : hoc enim utitur verbo. Dic mihi verum , num aut res eum , aut χαρακτὴρ non delectat ? Nihil eſt quòd vereare : ego enim ne pilo quidem minùs me amabo. Hac de re φιλαλήθως , &, ut ſoles , ſcribe fraternè.

EPISTOLARUM
AD
Q. FRATREM.
LIBER TERTIUS.

MARCUS Q. FRATRI S.

In prædiis Quinti ſe fuiſſe, & quædam ibi, in primis in ædificandi ratione, correxiſſe, conſtituiſſe commemorat, & ad tres epiſtolas e Gallia a Quinto acceptas de variis rebus reſpondet; ſimul quædam de rebus Romanis perſcribit. Anno *U. C. 699.*

I.
1. EGO ex magnis caloribus (non enim meminimus majores) in Arpinati ſumma cum amœnitate fluminis me refeci ludorum diebus, Philotimo tribulibus commendatis. In Arcano a. d. IV Idus Sept. fui: ibi Meſſidium cum Philoxeno, aquamque, quam ii ducebant non longè a villa, bellè ſanè fluentem vidi, præſertim maximâ ſiccitate; uberioremque aliquantò ſeſe collecturos eſſe dicebant. Apud Herum rectè erat. In Manliano offendi Diphilum Diphilo tardiorem: ſed tamen nihil ei reſtabat præter balnearia, & ambulationem,

& aviarium. Villa mihi valde placuit, propterea quòd ſummam dignitatem pavimentata porticus habebat: quod mihi nunc denique apparuit, poſteaquam & ipſa tota patet, & columnæ politæ ſunt. Totum in eo eſt (quod mihi erit curæ) tectorium ut concinnum sit: pavimenta rectè fieri videbantur: cameras quaſdam non probavi, mutarique jussi. Quo loco in porticu te ſcribere aiunt ut atriolum fiat, mihi, ut eſt, magis placebat: neque enim ſatis loci eſſe videbatur atriolo; neque ferè ſolet nisi in his ædificiis fieri, in quibus eſt atrium majus; nec habere poterat adjuncta cubicula, & ejuſmodi membra. Nunc hoc vel honeſtæ teſtudinis, vel valde boni æſtivi locum obtinebit. Tu tamen si aliter ſentis, reſcribe quàm primùm. In balneariis, aſſa in alterum apodyterii angulum promovi, propterea quòd ita erant posita, ut eorum vaporarium, ex quo ignis erumpit, eſſet ſubjectum cubiculis. Subgrande cubiculum autem, & hibernum altum valde probavi, quòd & ampla erant, & loco posita, ambulationis uno latere, eo quod eſt proximum balneariis Columnas neque rectas, neque e regione Diphilus collocarat: eas ſcilicet demolietur: aliquando perpendiculo & lineâ diſcet uti. Omnino ſpero paucis mensibus opus Diphili perfectum fore:

curat enim diligentiſſimè Cæſius, qui tum mecum fuit.

II. Ex eo loco rectà, Vitulariâ viâ, profecti ſumus in Fufidianum fundum, quem tibi proximis nundinis Arpini de Fufidio H-S CCCIↃↃↃ emeramus. Ego locum æſtate umbroſiorem vidi numquam; permultis locis aquam profluentem, & eam uberem. Quid quæris? Jugera L prati Cæſius irrigaturum facilè te arbitrabatur. Equidem hoc, quod meliùs intelligo, affirmo, mirificâ ſuavitate te villam habiturum, piſcinâ & ſalientibus additis, palæſtrâ & silvâ viridicatâ. Fundum audio te hunc Bovillanum velle retinere: de eo quid videatur, ipſe conſtitues. Calvus aiebat, aquâ demptâ, & ejus aquæ jure conſtituto, & ſervitute fundo illi impoſitâ, tamen nos pretium ſervare poſſe, si vendere vellemus. Meſſidium mecum habui: is ſe ternis nummis in pedem tecum trans egiſſe dicebat: ſeſe autem menſum pedibus aiebat paſſuum III millibus: mihi plus viſum eſt: ſed præſtabo, ſumptum nuſquam meliùs poſſe poni. Chilonem arceſſieram Venafro: ſed eo ipſo die quatuor ejus conſervos & diſcipulos Venafri cuniculus oppreſſerat. Idibus Sept. in Laterio fui: viam perſpexi; quæ mihi ita placuit, ut opus publicum videretur eſſe, præter CL paſſus: ſum enim ipſe menſus

ab eo ponticulo, qui eſt ad Furinæ, Satricum versùs: eo loco pulvis, non glarea injecta eſt: at mutabitur. Et ea viæ pars valde acclivis eſt: ſed intellexi aliter duci non potuiſſe, præſertim quum tu neque per Locuſtæ, neque per Varronis velles ducere. Veluinus ante ſuum fundum propè munierat: Locuſta non attigerat; quem ego Romæ aggrediar, &, ut arbitror, commovebo: & ſimul M. Taurum, quem tibi audio promisiſſe, qui nunc Romæ erat, de aqua per fundum ejus ducenda rogabo. Nicephorum villicum tuum ſanè probavi; quæsivique ex eo, ecquid ei de illa ædificatiuncula Laterii, de qua mecum locutus es, mandaviſſes: tum is mihi reſpondit, ſe ipſum ejus operis H-S XVI conductorem fuiſſe; ſed te poſtea multa addidiſſe ad opus, nihil ad pretium: itaque id ſe omisiſſe. Mihi hercule valde placet, te illa, ut conſtituebas, addere: quamquam ea villa, quæ nunc eſt, tamquam philoſopha videtur eſſe, quæ objurget ceterarum villarum inſaniam: veruntamen illud additum delectabit. Topiarium laudavi: ita omnia conveſtivit hederâ, quà basim villæ, quà intercolumnia ambulationis; ut denique illi palliati topiariam facere videantur, & hederam vendere. Jam ἀποδυτηρίῳ nihil alsius, nihil muſcosius. Habes ferè de rebus ruſticis. Urba-

nam expolitionem urget ille quidem & Philotimus & Cincius : ſed etiam ipſe crebrò interviſo ; quod eſt facile factu. Quamobrem eâ te curâ liberatum volo.

III De Cicerone quòd me ſemper rogas, ignoſco equidem tibi, ſed tu quoque mihi velim ignoſcas : non enim concedo tibi, plus ut illum ames, quàm ipſe amo. Atque utinam his diebus in Arpinati, quod & ipſe cupierat, & ego non minùs, mecum fuiſſet. Quod ad Pomponiam, si tibi videtur, ſcribas velim, quum aliquò exibimus, eat nobiſcum, puerumque ducat: clamores efficiam, si eum mecum habuero otioſum : nam Romæ reſpirandi non eſt locus. Id me ſcis antea gratis tibi eſſe pollicitum ; quid nunc putas tantâ abs te mihi mercede propoſitâ ? Venio nunc ad tuas litteras, quas pluribus epiſtolis accepi, dum ſum in Arpinati : nam mihi uno die tres ſunt redditæ, & quidem, ut videbantur, eodem abs te datæ tempore : una pluribus verbis, in qua primum erat, quòd antiquior dies in tuis fuiſſet adſcripta litteris, quàm in Cæſaris. Id facit Oppius nonnumquam neceſſariò, ut, quum tabellarios conſtituerit mittere, litteraſque a nobis acceperit, aliquâ re novâ impediatur, & neceſſariò ſeriùs, quàm conſtituerat, mittat, neque nos datis jam epiſtolis diem commutari curemus. Scribis de

Cæſaris ſummo in nos amore : hunc & tu fovebis, & nos, quibuſcumque poterimus rebus, augebimus. De Pompeio, & facio diligenter, & faciam quod mones. Quòd tibi mea permiſsio manſionis tuæ grata eſt, id ego ſummo meo dolore & deſiderio, tamen ex parte gaudeo. In Hippodamis, & nonnullis aliis arceſſendis, quid cogites, non intelligo : nemo iſtorum eſt, quin abs te munus, fundi ſuburbani inſtar, exſpectet. Trebatium verò meum quòd iſtò admiſceas, nihil eſt : ego illum ad Cæſarem miſi, qui mihi jam ſatisfecit : ſi ipſi minùs, præſtare nihil debeo ; teque item ab eo vindico, & libero. Quod ſcribis te a Cæſare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo : Balbum verò, qui eſt iſtius rei (quemadmodum ſcribis) adjutor, in oculis fero. Trebonium meum a te amari, teque ab illo, pergaudeo. De tribunatu quod ſcribis, ego verò nominatim petivi Curtio, & mihi ipſe Cæſar nominatim Curtio paratum eſſe reſcripsit, meamque in rogando verecundiam objurgavit. Si cui præterea petiero (id quod etiam Oppio dixi, ut ad illum ſcriberet) facilè patiar mihi negari, quoniam illi, qui moleſti ſunt, ſibi negari a me non facilè patiuntur. Ego Curtium (id quod ipſi dixi) non modò rogatione, ſed etiam teſtimonio tuo diligo, quòd litteris

tuis ſtudium illius in ſalutem noſtram facilè perſpexi. De Britannicis rebus cognovi ex tuis litteris, nihil eſſe nec quòd metuamus, nec quòd gaudeamus. De publicis negotiis, quæ vis ad te Tironem ſcribere, negligentiùs ad te antè ſcribebam; quòd omnia, minima, maxima, ad Cæſarem mitti ſciebam.

IV. Reſcripsi epiſtolæ maximæ. Audi nunc de minuſcula: in qua primum eſt de Clodii ad Cæſarem litteris: in quo Cæſaris consilium probo, quòd tibi amantissimè petenti veniam non dedit, uti ullum ad illam Furiam verbum reſcriberet. Alterum eſt de Calventi Marii oratione: quod ſcribis miror, tibi placere, me ad eam reſcribere, præſertim quum illam nemo lecturus sit, si ego nihil reſcripſero; meam in illum pueri omnes, tamquam dictata, perdiſcant. Libros omnes meos, quos exſpectas, inchoavi; ſed conficere non poſſum his diebus. Orationes efflagitatas pro Scauro & pro Plancio abſolvi. Poëma ad Cæſarem, quod compoſueram, incidi. Tibi quod rogas, quoniam ipsi fontes jam sitiunt, si quid habebo ſpatii, ſcribam. Venio ad tertiam. Balbum quòd ais maturè Romam bene comitatum eſſe venturum, mecumque assiduè uſque ad Id. Maias futurum, id mihi pergratum, perque jucundum erit. Quòd me in eadem epiſtola,

ſicut ſæpe antea, cohortaris ad ambitionem & ad laborem, faciam equidem: ſed quando vivemus? Quarta epiſtola mihi reddita eſt Id. Sept. quam a. d. IV Id. Sex. ex Britannia dederas: in ea nihil ſanè erat novi præter Erigonam; quam si ab Oppio accepero, ſcribam ad te, quid ſentiam: nec dubito, quin mihi placitura sit. Et quod præterii de eo, quem ſcripsiſti de Milonis plauſu ſcripsiſſe ad Cæſarem, ego verò facilè patior ita Cæſarem exiſtimare, illum quàm maximum fuiſſe plauſum; & prorsus ita fuit: & tamen ille plauſus, qui illi datur, quodammodo nobis videtur dari. Reddita eſt etiam mihi pervetus epiſtola, ſed ſerò allata, in qua de æde Telluris, & de porticu Catuli me admones: fit utrumque diligenter: ad Telluris quidem etiam tuam ſtatuam locavi. Item de hortis quòd me admones, nec fui umquam valde cupidus, & nunc domus ſuppeditat mihi hortorum amœnitatem. Romam quum veniſſem a. d. XIII Kal. Octob. abſolutum offendi in ædibus tuis tectum: quod ſupra conclavia non placuerat tibi eſſe multorum faſtigiorum, id nunc honeſtè vergit in tectum inferioris porticûs. Cicero noſter, dum ego abſum, non ceſſavit apud rhetorem. De ejus eruditione quòd labores, nihil eſt, quoniam ingenium ejus noſti; ſtudium ego

video. Cetera ejus ſuſcipio, ut me putem præſtare debere.

V. Gabinium tres adhuc factiones poſtulant: L. Lentulus, flaminis filius, qui jam de majeſtate poſtulavit: Ti. Nero cum bonis ſubſcriptoribus: C. Memmius tribunus plebis cum L. Capitone. Ad urbem acceſsit a. d. XII Kal. Octobr. Nihil turpius, nec deſertius: ſed his judiciis nihil audeo confidere. Quòd Cato non valebat, adhuc de pecuniis repetundis non erat poſtulatus. Pompeius a me valde contendit de reditu in gratiam, ſed adhuc nihil profecit; nec, ſi ullam partem libertatis tenebo, proficiet. Tuas litteras vehementer exſpecto. Quòd ſcribis te audiſſe in candidatorum conſularium coitione me interfuiſſe, id falſum eſt: ejuſmodi enim pactiones in ea coitione factæ ſunt, quas poſtea Memmius patefecit, ut nemo bonus intereſſe debuerit: & ſimul mihi committendum non fuit, ut his coitionibus intereſſem, quibus Meſſalla excluderetur: cui quidem vehementer ſatisfacio rebus omnibus: ut arbitror, etiam Memmio. Domitio ipsi multa jam feci, quæ voluit, quæque a me petivit. Scaurum beneficio defenſionis valde obligavi. Adhuc erat valde incertum & quando comitia, & qui conſules futuri eſſent. Quum hanc jam epiſtolam complicarem, tabellarii a

vobis venerunt a. d. IX Kal. Sept. vicesimo die. O me ſollicitum ! quantum ego dolui in Cæſaris ſuavissimis litteris ! ſed, quò erant ſuaviores, eò majorem dolorem illius ille caſus afferebat. Sed ad tuas venio litteras. Primùm tuam remansionem etiam atque etiam probo, præſertim quum, ut ſcribis, cum Cæſare communicaris. Oppium miror quidquam cum Publio : mihi enim non placuerat. Quod interiore epiſtolâ ſcribis me Id. Sept. Pompeio legatum iri, id ego non audivi ; ſcripsique ad Cæſarem, Vibullium Cæſaris mandata de mea mansione ad Pompeium pertuliſſe, nec ad Oppium. Quo consilio ? quamquam Oppium ego tenui, quòd priores partes Vibullii erant : cum eo enim coràm Cæſar egerat, ad Oppium ſcripſerat. Ego verò nullas δευτέρας φροντίδας habere poſſum in Cæſaris rebus : ille mihi ſecundùm te & liberos noſtros ita eſt, ut ſit pene par : videor id judicio facere ; jam enim debeo : ſed tamen amore ſum incenſus.

VI. Quum ſcripsiſſem hæc infima, quæ ſunt meâ manu, venit ad nos Cicero tuus ad cœnam, quum Pomponia foras cœnaret : dedit mihi epiſtolam legendam tuam, quam paulò antè acceperat, Ariſtophaneo modo, valde mehercule & ſuavem & gravem, quâ ſum admodum delectatus. Dedit etiam alteram illam mihi, quâ jubes

eum mihi eſſe affixum, tamquam magiſtro. Quàm illum epiſtolæ illæ delectarunt! quàm me! Nihil puero illo ſuavius, nihil noſtri amantius. Hæc inter cœnam Tironi dictavi; ne mirere aliâ manu eſſe. Annali litteræ tuæ pergratæ fuerunt, quòd & curares de ſe diligenter, & tamen consilio ſeverissimo juvares. P. Servilius pater, ex litteris, quas sibi a Cæſare miſſas eſſe dicebat, significat valde te *sibi* gratum feciſſe, quòd de ſua voluntate erga Cæſarem humanissimè diligentissiméque locutus eſſes. Quum Romam ex Arpinati revertiſſem, dictum mihi eſt, Hippodamum ad te profectum eſſe. Non poſſum ſcribere me miratum eſſe, illum tam inhumaniter feciſſe, ut sine meis litteris ad te proficiſceretur: illud ſcribo, mihi moleſtum fuiſſe: jam enim diu cogitaveram, ex eo quod tu ad me ſcripſeras, ut, si quid eſſet, quod ad te diligentiùs perferri vellem, illi darem: quòd mehercule hiſce litteris, quas vulgò ad te mitto, nihil ferè ſcribo, quod si in alicujus manus inciderit, moleſtè ferendum sit. Minucio me, & Salvio, & Labeoni reſervabam. Labeo aut tardè proficiſcetur, aut hîc manebit. Hippodamus ne nunc quidem, quid velim, rogavit. T. Pinarius amabiles ad me de te litteras mittit, ſe maximè litteris, ſermonibus, cœnis denique tuis delectari.

Is homo ſemper me delectavit; fraterque ejus mecum eſt multum: quare, ut inſtituiſti, complectere adoleſcentem.

VII. Quòd multos dies epiſtolam in manibus habui propter commorationem tabellariorum, ideo multa conjecta ſunt, aliud alio tempore, velut hoc. T. Anicius mihi ſæpe jam dixit, ſeſe tibi, ſuburbanum si quod inveniſſet, non dubitaturum eſſe emere. In ejus ſermone ego utrumque ſoleo admirari, & te de ſuburbano emendo, quum ad illum ſcribas, non modò ad me non ſcribere, ſed etiam aliam in ſententiam ſcribere; & quum ad illum ſcribas, nihil te recordari de ſe, de epiſtolis illis, quas in Tuſculano ejus tu mihi oſtendiſti, nihil de præceptis Epicharmi, γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται; totum denique vultum, animum, ſermonem ejus: quemadmodum conjicio, quasi. Sed hæc tu videris. De ſuburbano, cura ut ſciam, quid velis: & simul, ne quid ille turbet, vide. Quid præterea? quid? etiam. Gabinius a. d. IV Kal. Octobr. noctu in urbem introivit; & hodie horâ VIII, quum edicto C. Alfii de majeſtate eum adeſſe oporteret, concurſu magno & odio universi populi pene afflictus eſt. Nihil illo turpius. Proximus tamen eſt Piſo: itaque mirificum ἐμβόλιον cogito in ſecundum librorum meorum includere, di-

centem Apollinem in concilio deorum; qualis reditus duorum imperatorum futurus eſſet; quorum alter exercitum perdidiſſet, alter vendidiſſet. Ex Britannia Cæſar ad me Kal. Sept. dedit litteras; quas ego accepi a. d. IV Kal. Octobr. ſatis commodas de Britannicis rebus: quibus, ne admirer quòd a te nullas acceperim, ſcribit ſe sine te fuiſſe, quum ad mare acceſſerit. Ad eas ego ei litteras nihil reſcripsi, ne gratulandi quidem causâ, propter ejus luctum. Te oro etiam atque etiam, mi frater, ut valeas.

MARCUS Q. FRATRI S.

GABINIUM redeuntem in urbem, in ſenatu malè vexatum, & a Memmio tribuno pl. ad populum malè tractatum eſſe, ac de judicio ejus proximè futuro, commemorat. Deinde qui de ambitu rei sint, quæ comitiorum ſpes sit, demonſtrat. Anno *U. C. 699.*

2. ANTE diem VI Id. Octobr. Salvius Oſtiam veſperi navi profectus erat cum iis rebus, quas tibi domo mitti volueras. Eodem die Gabinium ad populum luculentè calefecerat Memmius, sic ut Calidio verbum facere pro eo non licuerit. Poſtridie autem ejus diei, qui erat tum futurus, quum hæc ſcribebam ante lucem, apud Catonem erat divinatio in Gabi-

nium futura inter Memmium, & Ti. Neronem, & C. & L. Antonios, M. filios: putabamus fore, ut Memmio daretur, etsi erat Neronis mira contentio. Quid quæris? probè premitur, niſi noſter Pompeius, diis hominibuſque invitis, negotium everterit. Cognoſce nunc hominis audaciam, & aliquid in republica perdita delectare. Quum Gabinius, quacumque veniebat, triumphum ſe poſtulare dixiſſet, ſubitóque bonus imperator noctu in urbem, hoſtium planè, invaſiſſet, in ſenatum ſe non committebat. Interim ipſo decimo die, quo ipſum oportebat hoſtium numerum & militum renuntiare, irrepsit, ſummâ infrequentiâ. Quum vellet exire, a conſulibus retentus eſt: introducti publicani. Homo undique actus, quum a me maximè vulneraretur, non tulit, & me trementi voce exſulem appellavit. Hîc, ô dii! nihil umquam honorificentius nobis accidit: conſurrexit ſenatus cum clamore ad unum, sic ut ad corpus ejus accederet: pari clamore atque impetu publicani. Quid quæris? omnes, tamquam si tu eſſes, ita fuerunt. Nihil hominum ſermone foris clarius. Ego tamen teneo ab accuſando, vix mehercule: ſed tamen teneo, vel quòd nolo cum Pompeio pugnare (ſatis eſt quod inſtat de Milone) vel quòd judices nullos habemus: ἀπό-

τευγμα formido: addo etiam malevolentiam hominum; & timeo, ne illi, me accuſante, aliquid accidat; nec deſpero rem & sine me, & nonnihil per me confici poſſe. De ambitu poſtulati ſunt omnes, qui conſulatum petunt: a Memmio, Domitius: a Q. Curtio, bono & erudito adoleſcente, Memmius: a Q. Pompeio, Meſſalla: a Triario, Scaurus. Magna res in motu eſt; propterea quòd aut hominum, aut legum interitus oſtenditur: opera datur, ut judicia ne fiant: res videtur ſpectare ad interregnum. Conſules comitia habere cupiunt: rei nolunt, & maximè Memmius, quòd Cæſaris adventu ſe ſperat futurum conſulem: ſed mirum in modum jacet. Domitius cum Meſſalla certus eſſe videbatur: Scaurus refrixerat. Appius sine lege Curiata confirmat ſe Lentulo noſtro ſucceſſurum: qui quidem mirificus illo die (quod pene præterii) fuit in Gabinium: accuſavit majeſtatis: nomina data, quum ille verbum nullum. Habes forenſia. Domi rectè, & ipſa domus a redemptoribus tractatur non indiligenter. Vale.

MARCUS Q. FRATRI S.

e rebus domeſticis nonnulla : deſiderium litterarum a Quinto : comitiorum dilationes : Gabinius de ambitu reus : & Ciceronis Q. filii in rhetore audiendo diligentia. An. *U. C.* 699.

OCCUPATIONUM mearum tibi gnum sit librarii manus. Diem ſcito eſſe illum, quo die non dicam pro reo. Ita uidquid conficio, aut cogito, in amulationis ferè tempus confero. Negotia oſtra sic ſe habent. Domeſtica verò, ut olumus. Valent pueri, ſtudioſè diſcunt, iligenter docentur, & nos, & inter ſe nant. Expolitiones utriuſque noſtrûm ſunt manibus : ſed tua ad perfectum jam s ruſtica Arcani & Laterii. Præterea de qua & via nihil prætermiſi quâdam epiolâ, quin enucleatè ad te perſcriberem. ed me illa cura ſollicitat angitque vehementer, quòd dierum jam amplius L tervallo nihil a te, nihil a Cæſare, nihil x iſtis locis, non modò litterarum, ſed e rumoris quidem affluxit. Me autem m & mare iſtuc, & terra ſollicitat; eque deſino (ut fit in amore) ea, quæ inimè volo, cogitare. Quare non equilem jam te rogo, ut ad me de te, de ebus iſtis ſcribas (numquam enim, quum otes, prætermittis) ſed hoc te ſcire

volo, nihil ferè umquam me sic exſpectaſſe, ut, quum hæc ſcribebam, litteras tuas. Nunc cognoſce ea, quæ ſunt in republica. Comitiorum quotidie ſinguli dies tolluntur obnuntiationibus, magnâ voluntate bonorum omnium: tantâ invidiâ ſunt conſules propter ſuſpicionem pactorum a candidatis præmiorum. Candidati conſulares quatuor, omnes rei: cauſæ ſunt difficiles: ſed enitemur ut Meſſalla noſter ſalvus ſit: quod eſt etiam cum reliquorum ſalute conjunctum. Gabinium de ambitu reum fecit P. Sulla, ſubſcribente privigno Memmio, fratre Cæcilio, Sullâ filio. Contrà dixit L. Torquatus, omnibuſque libentibus non obtinuit. Quæris, quid fiat de Gabinio? ſciemus de majeſtate triduo: quo quidem in judicio odio premitur omnium generum: maximè teſtibus cæditur: accuſatoribus frigidiſſimis utitur: consilium varium: quæsitor gravis & firmus Alfius: Pompeius vehemens in judicibus rogandis. Quid futurum sit, neſcio: locum tamen illi in civitate non video: animum præbeo ad illius perniciem moderatum, ad rerum eventum leniſſimum. Habes ferè de omnibus rebus. Unum illud addam: Cicero tuus noſterque ſummo ſtudio eſt Pæonii ſui rhetoris, hominis, opinor, valde exercitati & boni: ſed noſtrum inſtituendi genus

genus eſſe paulò eruditius & θετικώτερον, non ignoras. Quare neque ego impediri Ciceronis iter, atque illam diſciplinam volo ; & ipſe puer magis illo declamatorio genere duci & delectari videtur : in quo quoniam ipsi quoque fuimus, patiamur illum ire noſtris itineribus ; eódem enim perventurum eſſe confidimus : ſed tamen, si nobiſcum eum rus aliquò eduxerimus, in hanc noſtram rationem conſuetudinemque inducemus. Magna enim nobis a te proposita merces eſt, quam certè noſtrâ culpâ numquam minùs aſſequemur. Quibus in locis, & quâ ſpe hiematurus sis, ad me quàm diligentissimè ſcribas velim. Vale.

MARCUS Q. FRATRI S.

DE Gabinio propter accuſatoris & ſubſcriptorum infantiam abſoluto perſcribit, & quare nec eum accuſarit, nec defenderit, ſed tantùm teſtimonium contra eum dixerit, oſtendit : denique de rebus domeſticis quædam addit. Anno *U. C. 699.*

4. GABINIUS abſolutus eſt : omnino nihil accuſatore Lentulo, ſubſcriptoribuſque ejus infantius : nihil illo consilio ſordidius. Sed tamen, nisi incredibilis contentio, & preces Pompeii, dictaturæ etiam rumor, plenus timoris fuiſſet, ipsi Len-

tulo non reſpondiſſet, qui tum illo accuſatore, illoque conſilio ſententiis condemnatus ſit XXXII, quum LXX tuliſſent. Eſt omnino tam gravi famâ hoc judicium, ut videatur reliquis judiciis periturus, & maximè de pecuniis repetundis. Sed vides nullam eſſe rempublicam, nullum ſenatum, nulla judicia, nullam in nullo noſtrûm dignitatem. Quid plura de judicibus? duo prætorii ſederunt, Domitius Calvinus; is apertè abſolvit, ut omnes viderent: & Cato; is diruptis tabellis de circulo ſe ſubduxit, & Pompeio primus nuntiavit. Aiunt nonnulli, Salluſtius item, me oportuiſſe accuſare. Iis ego judicibus committerem? Quid eſſem, ſi me agente eſſet elapſus? ſed me alia moverunt. Non putaſſet ſibi Pompeius de illius ſalute, ſed de ſua dignitate mecum eſſe certamen: in urbem introiſſet: ad inimicitias res veniſſet: cum Æſernino Samnite Placidejanus comparatus viderer: auriculam fortaſſe mordicus abſtuliſſet; cum Clodio quidem certè rediiſſet in gratiam. Ego verò meum conſilium (ſi præſertim tu non improbas) vehementer approbo. Ille, quum a me ſingularibus meis ſtudiis ornatus eſſet, quumque ego illi nihil deberem, ille mihi omnia; tamen in republica me a ſe diſſentientem non tulit (nihil dicam gravius) & minùs potens

eo tempore, quid in me florentem poſſet, oſtendit: nunc, quum ego ne curem quidem multum poſſe, res quidem publica certè nihil possit, unus ille omnia, cum illo ipſo contenderem? sic enim faciendum fuiſſet. Non exiſtimo te putare id mihi ſuſcipiendum fuiſſe. Alterutrum, inquit idem Salluſtius: defendiſſes, idque Pompeio contendenti dediſſes: etenim vehementer orabat. Lepidum amicum Salluſtium, qui mihi aut inimicitias putet periculoſas ſubeundas fuiſſe, aut infamiam ſempiternam. Ego verò hac mediocritate delector: ac mihi illud jucundum eſt, quòd, quum teſtimonium ſecundùm fidem & religionem gravissimè dixiſſem, reus dixit, si in civitate licuiſſet sibi eſſe, mihi ſe ſatisfacturum: neque me quidquam interrogavit. De versibus, quos tibi a me ſcribi vis, deeſt mihi quidem opera, quæ non modò tempus, ſed etiam animum vacuum ab omni cura desiderat: ſed abeſt etiam ἐνθουσιασμός: non enim ſumus omnino sine cura venientis anni: etsi ſumus sine timore. Simul & illud (sine ulla mehercule ironia loquor) tibi iſtius generis in ſcribendo priores partes tribuo, quàm mihi. De bibliotheca tua Græca ſupplenda, libris commutandis, Latinis comparandis, valde velim iſta confici, præſertim quum ad meum quo-

que uſum ſpectent: ſed ego, mihi ipſi iſta per quem agam, non habeo; neque enim venalia ſunt, quæ quidem placeant, & confici niſi per hominem & peritum & diligentem non poſſunt: Chryſippo tamen imperabo, & cum Tyrannione loquar. De fiſco quid egerit Scipio, quæram: quod videbitur rectum eſſe, curabo. De Aſcanione, tu verò, quod voles, facies: me nihil interpono. De ſuburbano, quòd non properas, laudo: ut tamen habeas, hortor. Hæc ſcripſi a. d. IX Kal. Nov. qno die ludi committebantur, in Tuſculanum proficiſcens, ducenſque mecum Ciceronem meum in ludum diſcendi, non luſionis: eâ re non longiùs, quàm vellem, quòd Pomptino ad triumphum a. d. III Non. Nov. volebam adeſſe; etenim erit neſcio quid negotioli: nam Cato & Servilius prætores prohibituros ſe minantur; nec, quid poſſint, ſcio. Ille enim & Appium conſulem ſecum habebit, & prætores, & tribunos plebis. Sed minantur tamen: in primiſque Ἄρης πνέων Q. Scævola. Cura, mi ſuaviſſime & cariſſime frater, ut valeas.

MARCUS Q. FRATRI S.

De libris de republica, Salluſtii monitu, refingendis : de Cæſaris erga ſe amore : de verſibus ſcribendis excuſatio : de reip. ſtatu conqueſtio : de Gabinio a ſe non defenſo, & de ſuo in libris Quinto emendis ſtudio. Anno *U. C.* 699.

5. QUOD quæris, quid de illis libris egerim, quos, quum eſſem in Cumano, ſcribere inſtitui; non ceſſavi, neque ceſſo : ſed ſæpe jam ſcribendi totum consilium rationemque mutavi. Nam, jam duobus factis libris, in quibus, novendialibus iis feriis, quæ fuerunt Tuditano & Aquilio conſulibus, ſermo eſt a me inſtitutus Africani, paulò antè mortem, & Lælii, Phili, Manilii, Q. Tuberonis, & Lælii generorum Fannii & Scævolæ; ſermo autem in novem & dies & libros diſtributus de optimo ſtatu civitatis, & de optimo cive : ſanè texebatur opus luculenter, hominumque dignitas aliquantum orationi ponderis afferebat. Hi libri quum in Tuſculano mihi legerentur, audiente Salluſtio; admonitus ſum ab illo, multò majore auctoritate illis de rebus dici poſſe, ſi ipſe loquerer de republica, præſertim quum eſſem non Heraclides Ponticus, ſed conſularis, & is, qui in maximis verſatus in republica rebus eſſem : quæ tam

antiquis hominibus attribuerem, ea viſum iri ficta eſſe: oratorium ſermonem in illis noſtris libris, quòd eſſet de ratione dicendi, bellè a me removiſſe, ad eos tamen retuliſſe, quos ipſe vidiſſem: Ariſtotelem denique, quæ de republica & præſtante viro ſcribat, ipſum loqui. Commovit me, & eò magis, quòd maximos motus noſtræ civitatis attingere non poteram, quòd erant inferiores, quàm illorum ætas, qui loquebantur: ego autem id ipſum tum eram ſecutus, ne in noſtra tempora incurrens offenderem quempiam. Nunc & id vitabo, & loquar ipſe tecum; & tamen illa quæ inſtitueram, ad te, si Romam venero, mittam: puto enim te exiſtimaturum, a me libros illos non sine aliquo meo ſtomacho eſſe relictos. Cæſaris amore, quem ad me perſcripsit, unicè delector: promissis iis, quæ oſtendit, non valde pendeo: nec honores sitio, nec desidero gloriam; magiſque ejus voluntatis perpetuitatem, quàm promiſſorum exitum exſpecto. Vivo tamen in ea ambitione, & labore, tamquam id, quod non poſtulo, exſpectem. Quòd me de faciendis versibus rogas; incredibile eſt, mi frater, quàm egeam tempore: nec ſanè ſatis commoveor animo ad ea, quæ vis canenda. Ὑποθέσεις verò ad ea, quæ ipſe ego ne cogitando quidem con-

ſequor, tu qui omnes iſto eloquendi & exprimendi genere ſuperaſti, a me petis? Facerem tamen ut poſſem; ſed (quod te minimè fugit) opus eſt ad poëma quadam animi alacritate, quam planè mihi tempora eripiunt. Abduco equidem me ab omni reipublicæ cura, dedoque litteris: ſed tamen indicabo tibi, quod mehercule in primis te celatum volebam: angor, mi ſuaviſſime frater, angor, nullam eſſe rempublicam, nulla judicia, noſtrumque hoc tempus ætatis, quod in illa auctoritate ſenatoria florere debebat, aut forenſi labore jactari, aut domeſticis litteris ſuſtentari: illud verò, quod a puero adamaram,

Αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,

totum occidiſſe: inimicos a me partim non oppugnatos, partim etiam eſſe defenſos: meum non modò animum, ſed ne odium quidem eſſe liberum: unumque ex omnibus Cæſarem eſſe inventum, qui me tantum, quantum ego vellem, amaret, aut etiam (sicut alii putant) hunc unum eſſe, qui vellet. Quorum tamen nihil eſt ejuſmodi, ut ego me non multâ conſolatione quotidie leniam: ſed illa erit conſolatio maxima, si unà erimus: nunc ad illa vel graviſſimum accedit, tui deſiderium. Gabinium si, ut Panſa putat

oportuiſſe, defendiſſem, concidiſſem: qui illum oderunt (ii ſunt toti ordines) propter quem oderunt, me ipſum odiſſe cœpiſſent. Tenui me, ut puto, egregiè, tantum ut facerem, quantum omnes viderent: & in omni ſumma, ut mones, valde me ad otium pacemque converto. De libris Tyrannio eſt ceſſator: Chryſippo dicam: ſed res operoſa eſt, & hominis perdiligentis: ſentio ipſe, qui in ſummo ſtudio nihil aſſequor. De Latinis verò quò vertam me, neſcio; ita mendosè & ſcribuntur, & veneunt: ſed tamen, quod fieri poterit, non negligam. Crebrius, ut antè ad te ſcripsi, Romæ eſt; & qui omnia adjurant, debere tibi valde renuntiant. Ab ærario puto confectum eſſe, dum abſum.

MARCUS Q. FRATRI S.

TRAGŒDIAS a Quinto ſcriptas ſibi mitti vult.
Anno *U. C. 699.*

6. QUATUOR tragœdias XVI diebus abſolviſſe quum ſcribas, tu quidquam ab alio mutuaris? & πλέος quæris, quum Electram & Troadem ſcripſeris? Ceſſator eſſe noli: & illud, γνῶθι σεαυτὸν, noli putare ad arrogantiam minuendam ſolùm eſſe dictum, verùm etiam ut bona noſtra norimus. Sed & iſtas & Erigonam mihi

velim mittas. Habes ad duas epiſtolas proximas.

MARCUS Q. FRATRI S.

PROLUVIEM ingentem fuiſſe ſcribit, & epiſtolas promittit. Anno *U. C.* 699.

7. ROMÆ, & maximè Appiâ, ad Martis, mira proluvies. Craſſipedis ambulatio ablata, horti, tabernæ plurimæ: magna vis aquæ uſque ad piſcinam publicam. Viget illud Homeri,

> Ἤματ' ὀπωρινῷ, ὅτι λαβρότατον χέει ὕδωρ
> Ζεύς.

Cadit enim in abſolutionem Gabinii,

> Ὅτι δήγ' ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ,
> Οἳ βίῃ ἐν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,
> Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες.

Sed hæc non curare decrevi. Romam quum venero, quæ perſpexero, ſcribam ad te, & maximè de dictatura: & ad Labienum, & ad Ligurium litteras dabo. Hanc ſcripſi ante lucem, ad lychnuchum ligneolum, qui mihi erat perjucundus, quòd eum te aiebant, quum eſſes Sami, curaſſe faciendum. Vale, mi ſuaviſſime & optime frater.

MARCUS Q. FRATRI S.

De Cæſaris amicitia, & cautione in litteris dandis adhibenda : de ſpe candidatorum conſulatûs : de dictaturæ timore, & de Milonis ludis. Anno *U. C. 699.*

8. SUPERIORI epiſtolæ quid reſpondeam, nihil eſt ; quæ plena ſtomachi & querelarum eſt : quo in genere alteram quoque te ſcribis pridie Labieno dediſſe, qui adhuc non venerat. Delevit enim mihi omnem moleſtiam recentior epiſtola. Tantùm te & moneo, & rogo, ut in iſtis moleſtiis, & laboribus, & desideriis recordere, conſilium noſtrum quod fuerit profectionis tuæ ; non enim commoda quædam ſequebamur parva, ac mediocria. Quid enim erat, quod diſceſſu noſtro emendum putaremus ? præsidium firmissimum petebamus ex optimi & potentissimi viri benevolentia ad omnem ſtatum noſtræ dignitatis. Plura ponuntur in ſpe, quàm petimus : reliqua ad jacturam reſerventur. Quare si crebrò referes animum tuum ad rationem & veteris conſilii noſtri, & ſpei, faciliùs iſtos militiæ labores, ceteraque, quæ te offendunt, feres ; & tamen, quum voles, depones : ſed ejus rei maturitas neque dum venit, & tamen jam appropinquat. Etiam illud te admo-

neo, ne quid ullis litteris committas, quod ſi prolatum ſit, moleſtè feramus: multa ſunt, quæ ego neſcire malo, quàm cum aliquo periculo fieri certior. Plura ad te vacuo animo ſcribam, quum (ut ſpero) ſe Cicero meus bellè habebit. Tu velim cures, ut ſciam, quibus nos dare oporteat eas, quas ad te deinde litteras mittemus; Cæſariſne tabellariis, ut is ad te protinus mittat, an Labieni: ubi enim iſti ſint Nervii, & quàm longè abſint, neſcio. De virtute & gravitate Cæſaris, quam in ſummo dolore adhibuiſſet, magnam ex epiſtola tua accepi voluptatem. Quòd me inſtitutum ad illum poëma jubes perficere; etsi diſtentus quum operâ, tum animo ſum multò magis, quoniam tamen ex epiſtola, quam ad te miſeram, cognovit Cæſar me aliquid eſſe exorſum, revertar ad inſtitutum, idque perficiam his ſupplicationum otiosis diebus, quibus Meſſallam jam noſtrum reliquoſque moleſtiâ levatos vehementer gaudeo; eumque quòd certum conſulem cum Domitio numeratis, nihil a noſtra opinione diſſentitis. Ego Meſſallam Cæſari præſtabo. Sed Memmius in adventu Cæſaris habet ſpem; in quo illum puto errare: hic quidem friget. Scaurum autem jampridem Pompeius abjecit. Res prolatæ. Ad interregnum comitia adducta. Rumor dictatoris injucundus.

bonis ; mihi etiam magis, quæ loquuntur. Sed tota res & timetur, & refrigeſcit. Pompeius planè ſe negat velle : antea ipſe mihi non negabat. Hirrus auctor fore videtur. O dii, quàm ineptus ! quàm ſe ipſe amans sine rivali ! Craſſum Junianum, hominem mihi deditum, per me deterruit. Velit, nolit, ſcire difficile eſt : Hirro tamen agente, nolle ſe non probabit. Aliud hoc tempore de republica nihil loquebantur : agebatur quidem certè nihil. Serrani Domeſtici filii funus perluctuoſum fuit a. d. VIII. Kal. Decemb. laudavit pater ſcripto meo. Nunc de Milone. Pompeius ei nihil tribuit, & omnia Guttæ ; dicitque ſe perfecturum, ut in illo Cæſar incumbat. Hoc horret Milo ; nec injuriâ : & si ille dictator factus sit, penè diffidit. Interceſſorem dictaturæ si juverit manu & præsidio ſuo, Pompeium metuit inimicum ; si non juverit, timet ne per vim perferatur. Ludos apparat magnificentissimos ; sic, inquam, ut nemo ſumptuosiores. Stultè bis terque, non poſtulatus ; vel quia munus magnificum dederat, vel quia facultates non erant, vel quia magiſter, vel quia potuerat magiſtrum ſe, non ædilem, putare. Omnia ferè ſcripsi. Cura, mi carissime frater, ut valeas.

MARCUS Q. FRATRI S.

VARIA de rebus publicis & domeſticis perſcribit. Anno *U. C. 699.*

9. DE Gabinio nihil fuit faciendum iſtorum, quæ amantissimè cogitata ſunt. Τότε μοὶ χάνοι. Feci ſummâ cum gravitate, ut omnes ſentiunt, & ſumma cum lenitate, quæ feci : illum neque ursi, neque levavi : teſtis vehemens fui : præterea quievi : exitum judicii fœdum & pernicioſum levissimè tuli. Quod quidem bonum mihi nunc denique redundat, ut his malis reipublicæ, licentiâque audacium, quâ antè rumpebar, nunc ne movear quidem. Nihil eſt enim perditius his hominibus, his temporibus. Itaque ex republica quoniam nihil jam voluptatis capi poteſt ; cur ſtomacher, neſcio. Litteræ me, & ſtudia noſtra, & otium, villæque delectant, maximéque pueri noſtri. Angit unus Milo : ſed velim finem afferat conſulatus ; in quo enitar non minùs, quàm ſum eniſus in noſtro ; tuque iſtinc, quod facis, adjuvabis : de quo cetera (nisi planè vis eripuerit) rectè ſunt ; de re familiari timeo. Ὁ δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς, qui ludos H-S CCC comparet. Cujus in hoc uno conſiderantiam & ego ſuſtinebo, ut potero, & tu ut possis, eſt tuorum nervorum.

De motu temporum venientis anni, nihil te intelligere volueram domeſtici timoris, ſed de communi reipublicæ ſtatu; in quo etiam si nihil procuro, tamen nihil curare vix poſſum. Quàm autem te velim cautum eſſe in ſcribendo, ex hoc conjicito, quòd ego ad te ne hæc quidem ſcribo, quæ palam in republica turbantur, ne cujuſquam animum meæ litteræ interceptæ offendant. Quare domeſticâ curâ te levatum volo. In republica ſcio quàm ſollicitus eſſe ſoleas. Video Meſſallam noſtrum conſulem, si per interregem, sine judicio: si per dictatorem, tamen sine periculo. Odii nihil habet: Hortenſii calor multum valebit: Gabinii abſolutio, lex impunitatis putatur. Ἐν παρέργῳ. De dictatore tamen actum adhuc nihil eſt. Pompeius abeſt: Appius miſcet: Hirrus parat: multi interceſſores numerantur: populus non curat: principes nolunt: ego quieſco. De mancipiis, quod mihi polliceris, valde te amo: & ſum equidem, uti ſcribis, & Romæ, & in prædiis infrequens: ſed cave, amabo, quidquam, quod ad meum commodum attineat, nisi maximo tuo commodo & maximâ tuâ facultate, mi frater, cogitaris. De epiſtola Vatinii, risi: ſed me ab eo ita obſervari ſcio, ut ejus iſta odia non ſorbeam ſolùm, ſed etiam concoquam. Quòd me

hortaris ut abſolvam, habeo abſolutum ſuave, mihi quidem uti videtur, ἔπος ad Cæſarem : ſed quæro locupletem tabellarium, ne accidat quod Erigonæ tuæ ; cui ſoli, Cæſare imperatore, iter ex Gallia tutum non fuit. * Quid ? si cæmentum bonum non haberem, deturbem ædificium ? quod quidem quotidie mihi magis placet : inprimiſque inferior porticus, & ejus conclavia fiunt rectè. De Arcano, Cæſaris opus eſt, vel mehercule etiam elegantioris alicujus : imagines enim iſtæ, & palæſtra, & piſcina, & nilus, multorum Philotimorum eſt, non Diphilorum : ſed & ipsi ea adibimus, & mittemus, & mandabimus. De Felicis teſtamento tum magis querare, si ſcias : quas enim tabulas ſe putavit obsignare, in quibus in unciis firmiſſimum tenuerat (lapſus eſt per errorem & ſuum, & Sicuræ ſervi) non obsignavit : quas noluit, eas obsignavit. Ἀλλ' οἰμωζέτω : nos modò valeamus. Ciceronem, & ut rogas, amo, & ut meretur, & ut debeo : dimitto autem a me, & ut a magiſtris ne abducam, & quòd mater Pomponia diſcedit, sine qua edacitatem pueri pertimeſco : ſed ſumus unà tamen valde multum. Reſcripsi ad omnia, mi ſuaviſſime & optime frater. Vale.

CICERONIS
EPISTOLÆ
AD BRUTUM.

Cicero Bruto S. D.

Poſt interitum C. Cæſaris, M. Brutus, qui conjurationis in illum particeps atque etiam auctor princepſque fuerat, Cretam provinciam a ſenatu accepit adminiſtrandam; nec ita multò pòſt, plebis concitatæ furorem extimeſcens, urbe ceſſit; redituque deſperato, quum in Creta non multum neque ſibi neque reip. præſidii putaret eſſe, intendit animum ad Macedoniam, quam ei Q. Hortenſius prætor, Hortenſii oratoris filius, facilè tradidit. Nam Cæſar, de Parthica expeditione cogitans, & magiſtratus in triennium creaverat, & provincias diviſerat: ex quibus Macedoniam regi a M. Bruto, abſolutâ præturâ, voluerat. Ad eum igitur Macedoniæ præfectum Cicero ſcribit. Ac primò quidem de L. Clodii Trib. pl. ſingulari & cognito in ſe Brutumque amore ac fide. Anno *U. C. 710.*

I.

1. Lucius Clodius, tribunus plebis deſignatus, valde me diligit, vel, ut ἐμφα-

ἀνκώτερον, valde me amat : quod quum mihi ita perſuaſum sit, non dubito (bene enim me noſti) quin illum quoque judices a me amari. Nihil enim mihi minùs hominis videtur, quàm non reſpondere in amore iis, a quibus provocere. Is mihi viſus eſt ſuſpicari, nec sine magno quidem dolore, aliquid a ſuis, vel per ſuos potiùs inimicos ad te eſſe delatum, quo tuus animus à ſe eſſet alienior. Non ſoleo, mi Brute (quod tibi notum eſſe arbitror) temere affirmare de altero : eſt enim periculoſum, propter occultas hominum voluntates, multiplicesque naturas. Clodii animum perſpectum habeo, cognitum, judicatum : multa ejus indicia, ſed ad ſcribendum non neceſſaria : volo enim hoc teſtimonium tibi videri potiùs, quàm epiſtolam. Auctus Antonii beneficio eſt ; cujus ipsius beneficii magna pars a te eſt : itaque eum, ſalvis nobis, vellet ſalvum. In eum autem locum rem adductam intelligit (eſt enim, ut ſcis, minimè ſtultus) ut utrique ſalvi eſſe non poſſint : itaque nos mavult. De te verò amicissimè & loquitur, & ſentit. Quare, si quis ſecùs ad te de eo ſcripsit, aut si coràm locutus eſt, peto a te etiam atque etiam, mihi ut potiùs credas, qui & faciliùs judicare poſſum, quàm ille neſcio quis, & te plus diligo. Clodium tibi amicissimum exiſti-

ma, civemque talem, qualis & prudentiſſimus, & fortunâ optimâ eſſe debet.

CICERO BRUTO S.

RESPONDET epiſtolæ de cohortibus quinque a Dolabella in Cherſoneſum miſſis, ejuſque dementiam miratur, & Bruti conſilium de eo perſequendo laudat: in ſeditionis auctoribus dimittendis clementiam Bruti reprehendit, & ſuas in Antonium invectivas defendit. Anno *U. C. 710.*

2. SCRIPTA & obſignatâ jam epiſtolâ, litteræ mihi redditæ ſunt a te, plenæ rerum novarum: maximéque mirabile, Dolabellam quinque cohortes miſiſſe in Cherſoneſum. Adeone copiis abundat, ut is, qui ex Aſia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? Quinque autem cohortibus quidnam ſe facturum arbitratus eſt, quum tu eò quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? quas quidem cohortes ſpero jam tuas eſſe, quoniam latro ille tam fuit demens. Tuum conſilium vehementer laudo, quòd non priùs exercitum Apolloniâ, Dyrrhachioque moviſti, quàm de Antonii fuga audiſti, Bruti eruptione, populi Romani victoriâ. Itaque, quod ſcribis, poſtea ſtatuiſſe te ducere exercitum in Cherſoneſum, nec pati, ſceleratiſſimo hoſti ludibrio eſſe imperium populi Romani, fa-

cis ex tua dignitate, & e republicâ. Quòd ſcribis de ſeditione, quæ facta eſt in legione quarta; de Antoniis (in bonam partem accipies) magis mihi probatur militum ſeveritas, quàm tua. Te benevolentiam exercitûs equitumque expertum eſſe, vehementer gaudeo. De Dolabella, ut ſcribis, si quid habes novi, facies me certiorem : in quo valde delector, me antè providiſſe, ut tuum judicium liberum eſſet cum Dolabella belli gerendi : & id valdè pertinuit, ut ego tum intelligebam, ad rempublicam; ut nunc judico, ad dignitatem tuam. Quòd ſcribis, me maximo otio egiſſe, ut inſectarer Antonios, idque laudas; credo ita videri tibi : ſed illam diſtinctionem tuam nullo pacto probo. Scribis enim, *acriùs prohibenda bella civilia eſſe, quàm in ſuperatos iracundiam exercendam.* Vehementer a te, Brute, diſſentio : nec clementiæ tuæ concedo, ſed ſalutaris ſeveritas vincit inanem ſpeciem clementiæ. Quòd si clementes eſſe volumus, numquam deerunt bella civilia. Sed de hoc tu videris. De me poſſum idem, quod Plautinus pater in Trinummo : *mihi quidem ætas acta fermè eſt : tuâ iſtuc refert maximè.* Opprimemini (mihi crede) Brute, niſi providetis : neque enim populum ſemper eumdem habebitis, neque ſenatum, neque ſenatûs ducem. Hæc ex ora-

culo Apollinis Pythii edita tibi puta: nihil poteſt eſſe verius. XIV Kal. Maias.

M. T. CICERO M. BRUTO S.

OCTAVIANUM laudat, & lætitiam Romæ e victoria conſulum, & D. Bruti ortam commemorat. Liberalitatem ejus in ſeditionis auctoribus reprehendi Romæ, & omnes Antonianos hoſtes judicatos eſſe ſcribit. Anno *U. C. 710.*

5. NOSTRÆ res meliore loco videbantur. Scripta enim ad te certò ſcio, quæ geſta ſunt. Quales tibi ſæpe ſcripsi conſules, tales exſtiterunt. Cæſaris verò pueri mirifica indoles virtutis. Utinam tam facilè eum florentem & honoribus, & gratiâ regere, ac tenere poſſimus, quàm facilè adhuc tenuimus! Eſt omnino illud difficilius; ſed tamen non diffidimus. Perſuaſum eſt enim adoleſcenti, & maximè per me, ejus operâ nos eſſe ſalvos: & certè, nisi is Antonium ab urbe avertiſſet, periiſſent omnia. Triduo verò, aut quatriduo ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam perculſa civitas tota ad te ſe cum conjugibus & liberis effundebat: eadem recreata a. d. XII Kal. Maias, te huc venire, quàm ſe ad te ire malebat. Quo quidem die, magnorum meorum laborum multarumque vigiliarum fructum cepi maximum, ſi modò eſt aliquis fructus ex ſo-

lida veraque gloria. Nam tantæ multitudinis, quantam capit urbs noſtra, concurſus eſt ad me factus. Eâ quum uſque in Capitolium deductus, maximo clamore atque plauſu in Roſtris collocatus ſum. Nihil eſt in me inane; neque enim debet: ſed tamen omnium ordinum conſenſus, gratiarum actio, gratulatioque, me commovet, proptęrea quòd popularem me eſſe in populi ſalute præclarum eſt. Sed hæc te malo ab aliis. Me velim de tuis rebus conſiliiſque facias diligentiſſimè certiorem: illudque conſideres, ne tua liberalitas diſſolutior videatur. Sic ſentit ſenatus, ſic populus Romanus, nullos umquam hoſtes digniores omni ſupplicio fuiſſe, quàm eos cives, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt: quos quidem ego omnibus ſententiis ulciſcor & perſequor, omnibus bonis approbantibus. Tu quid de hac re ſentias, tui judicii eſt: ego ſic ſentio, trium fratrum unam & eamdem eſſe cauſam. Conſules duos, bonos quidem, ſed duntaxat bonos, amiſimus. Hirtius quidem in ipſa victoria occidit, quum paucis diebus magno prœlio antè viciſſet. Nam Panſa fugerat, vulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquias hoſtium Brutus perſequitur, & Cæſar. Hoſtes autem omnes judicati, qui M. Antonii ſectam ſecuti ſunt. Itaque id

ſenatuſconſultum plerique interpretantur, etiam ad tuos ſive captivos, ſive dedititios pertinere. Equidem nihil diſſerui duriùs, quum nominatim de C. Antonio decernerem, quòd ita ſtatueram, a te cognoſcere cauſam ejus ſenatum oportere. x Kal. Maias.

BRUTUS CICERONI S.

RESPONDET ſuperiori epiſtolæ, & reprehenſionem nimiæ in C. Antonium clementiæ diluit. Monet ne nimiis honoribus Octaviano tribuendis malum exemplum inducatur, quo regnandi cupidi abutantur, atque illis ita regnandi occaſio detur, quod ſe vehementer timere oſtendit. Anno *U. C.* 710.

4. *QUANTA ſim lætitiâ affectus, cognitis rebus Bruti noſtri & conſulum, faciliùs eſt tibi exiſtimare, quàm mihi ſcribere. Quum alia laudo, & gaudeo accidiſſe, tum quòd Bruti eruptio non ſolùm ipſi ſalutaris fuit, ſed etiam maximo ad victoriam adjumento. Quòd ſcribis mihi, trium Antoniorum unam atque eamdem cauſam eſſe; quid ego ſentiam, mei judicii eſſe: ſtatuo nihil, niſi hoc: Senatûs aut populi Romani judicium eſſe de iis civibus, qui pugnantes non interierint. At hoc ipſum, inquies, iniquè facis, qui hoſtilis animi in rempublicam homines, cives appelles. Immo juſtiſſimè. Quod*

enim nondum ſenatus cenſuit, nec populus Romanus juſſit, id arroganter non præjudico, neque revoco ad arbitrium meum. Illud quidem non muto, quòd ei, quem me occidere res non coëgit, neque crudeliter quidquam eripui, neque diſſolutè quidquam remiſi; habuique in mea poteſtate, quoad bellum fuit. Multò quidem honeſtius judico, magiſque quod concedere poſſit reſpublica, miſerorum fortunam non inſectari, quàm infinitè tribuere potentibus, quæ cupiditatem & arrogantiam incendere poſſint. Qua in re, Cicero, vir optime ac fortiſſime, mihique meritò & meo nomine & reipublicæ cariſſime, nimis credere videris ſpei tuæ; ſtatimque, ut quiſque aliquid rectè fecerit, omnia dare ac permittere: quaſi non liceat traduci ad mala conſilia corruptum largitionibus animum. Quæ tua eſt humanitas, æquo animo te moneri patieris, præſertim de communi ſalute: facies tamen, quod tibi viſum fuerit: etiam ego, quum me docueris. Nunc, Cicero, nunc agendum eſt, ne fruſtra oppreſſum eſſe Antonium gaviſi ſimus, neu ſemper primi cujuſque mali excidendi cauſa ſit, ut aliud renaſcatur illo pejus. Nihil jam neque opinantibus, aut patientibus nobis adverſi evenire poteſt, in quo non quum omnium culpa, tum præcipuè tua futura ſit; cujus tantam auctoritatem ſenatus ac populus Romanus non ſolùm eſſe

patitur, ſed etiam cupit, quanta maxima in libera civitate unius eſſe poteſt: quam tu non ſolùm bene ſentiendo, ſed etiam prudenter, tueri debes. Prudentia porrò, quæ tibi ſupereſt, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic abundè adſunt, ut cum quolibet antiquorum comparari possint. Tuæ virtutes unum hoc, grato animo liberalique profectum, cautiorem ac moderatiorem liberalitatem desiderant. Nihil enim ſenatus cuiquam dare debet, quod malè cogitantibus exemplo, aut præsidio sit. Itaque timeo de conſulatu, ne Cæſar tuus altiùs ſe eſcendiſſe putet decretis tuis, quàm inde, si conſul factus sit, aſcenſurum. Quòd si Antonius, ab alio relictum regni inſtrumentum, occasionem regnandi habuit; quonam animo fore putas, si quis, auctore, non tyranno interfecto, ſed ipſo ſenatu, putet ſe imperia quælibet concupiſcere poſſe? Quare tum & felicitatem & providentiam laudabo tuam, quum exploratum habere cœpero, Cæſarem honoribus, quos acceperit, extraordinariis fore contentum. Alienæ igitur, inquies, culpæ me reum ſubjicies? Prorſus alienæ, si provideri potuit, ne exsiſteret: quod utinam inſpectare possis timorem de illo meum! His litteris ſcriptis, te conſulem factum audivimus. Tum verò incipiam proponere mihi rempublicam juſtam, & jam ſuis nitentem viribus,

bus, si iſtuc videro. Filius valet, & in Macedoniam cum equitatu præmiſſus eſt. Idibus Maiis, ex caſtris.

CICERO BRUTO S.

SCRIBIT a ſenatu permiſſum eſſe arbitrio Bruti de Dolabella perſequendo, de eaque re ſuum conſilium oſtendit: filium ſuum ſe velle in collegium Pontificum minorum abſentem cooptari, idque per leges Domitiam & Juliam fieri poſſe demonſtrat; de quo ſententiam Bruti ſcire cupit. Anno *U. C. 710.*

5. ANTE diem v Kal. Maias quum de iis, qui hoſtes judicati ſunt, bello perſequendis, ſententiæ dicerentur, dixit Servilius etiam de Ventidio, & ut Caſſius perſequeretur Dolabellam. Cui quum eſſem aſſenſus, decrevi hoc amplius, ut tu, si arbitrarere utile, eque republica eſſe, perſequerere bello Dolabellam: si minùs id commodo reipublicæ facere poſſes, sive non exiſtimares e republica eſſe, ut in iiſdem locis exercitum contineres. Nihil honorificentius potuit facere ſenatus, quàm ut tuum eſſet judicium, quid maximè conducere reipublicæ tibi videretur. Equidem sic ſentio, si manum habet, si caſtra, si ubi conſiſtat uſpiam Dolabella, ad fidem & ad dignitatem tuam pertinere, eum perſequi. De Caſſii

noſtri copiis nihil ſciebamus; neque enim ab ipſo ullæ litteræ, neque nuntiabatur quidquam, quod pro certo haberemus. Quantopere autem interſit opprimi Dolabellam, profectò intelligis; tum ut ſceleris pœnas perſolvat, tum ne sit, quò ſe latronum duces ex Mutinensi fuga conferant. Atque hoc mihi jam antè placuiſſe, potes ex ſuperioribus meis litteris recordari; quamquam tum & fugæ portus erat in tuis caſtris, & ſubsidium ſalutis in tuo exercitu: quò magis nunc liberati (ut ſpero) periculis, in Dolabella opprimendo occupati eſſe debemus. Sed hæc cogitabis diligentiùs, ſtatues ſapienter. Facies nos, quid conſtitueris, & quid agas (si tibi videbitur) certiores. Ciceronem noſtrum in veſtrum collegium cooptari volo. Exiſtimo omnino abſentium rationem ſacerdotum comitiis poſſe haberi; nam etiam factum eſt antea: Caius enim Marius, quum in Cappadocia eſſet, lege Domitiâ factus eſt augur; nec, quò minùs id poſtea liceret, ulla lex ſanxit. Eſt etiam in lege Julia, quæ lex eſt de ſacerdotiis proxima, his verbis, *Qui petit, cujuſve ratio habebitur.* Apertè indicat, poſſe rationem haberi, etiam non præſentis. Hac de re ſcripſi ad eum, ut tuo judicio uteretur, ſicut in rebus omnibus. Tibi autem ſta-

tuendum eſt de Domitio, & de Catone noſtro. Sed quamvis liceat abſentis rationem haberi, tamen omnia ſunt præſentibus faciliora. Quòd si ſtatueris in Aſiam tibi eundum, nulla erit ad comitia noſtros arceſſendi facultas. Omnino, Panſâ vivo, celeriora omnia putabamus: ſtatim enim collegam sibi ſubrogaſſet: deinde ante prætoria, ſacerdotum comitia fuiſſent. Nunc per auſpicia longam moram video. Dum enim unus erit patricius magiſtratus, auſpicia ad patres redire non poſſunt. Magna ſanè perturbatio. Tu tota de re quid ſentias, velim me facias certiorem. III Nonas Maias. Vale.

BRUTUS CICERONI S.

RESPONDET epiſtolæ ſuperiori: Glycona medicum Panſæ, ut e cuſtodia eripiat, rogat: Flavium, qui cum Dyrrhachinis litem habebat, commendat, & de Dolabella fugato cæſoque certiorem facit. Anno *U. C.* 710.

6. *NOLI exſpectare dum tibi gratias agam: jampridem hoc ex noſtra necessitudine, quæ ad ſummam benevolentiam pervenit, ſublatum eſſe debet. Filius tuus a me abeſt: in Macedonia congrediemur: juſſus eſt enim Ambraciâ ducere equites per Theſſaliam, & ſcripsi ad eum ut mihi Heracleam occurreret. Quum eum videro,*

quoniam nobis permittis, communiter conſtituemus de reditu ejus ad petitionem, aut ad commendationem honoris. Tibi Glycona, medicum Panſæ, qui ſororem Achilleos noſtri in matrimonio habet, diligentissimè commendo. Audimus eum veniſſe in ſuſpicionem Torquato de morte Panſæ, cuſtodirique ut parricidam. Nihil minùs credendum eſt: quis enim majorem calamitatem morte Panſæ accepit? Præterea eſt modeſtus homo & frugi: quem ne utilitas quidem videatur impulſura fuiſſe ad facinus. Rogo te, & quidem valde rogo (nam Achilleus noſter non minùs, quàm eſt æquum, laborat) eripias eum ex cuſtodia, conſerveſque. Hoc ego ad meum officium privatarum rerum æquè, atque ullam aliam rem, pertinere arbitror. Quum has ad te ſcriberem litteras, ab Satrio legato C. Trebonii reddita eſt mihi epiſtola a Tillio & Dejotaro, Dolabellam cæſum, fugatumque eſſe. Græcam epiſtolam tibi misi Cycherei cujuſdam, ad Satrium miſſam. Flavius noſter de controversia, quam habet cum Dyrrhachinis hereditariam, ſumpsit te judicem: rogo te, Cicero, & Flavius rogat, rem conficias: quin ei, qui Flavium fecit heredem, pecuniam debuerit civitas, non eſt dubium; neque Dyrrhachini infitiantur; ſed sibi donatum æs alienum a Cæſare dicunt. Noli pati a neceſſariis tuis neceſſario meo inju-

riam fieri. XVII *Kal. Jun. Ex caſtris ad imam Candaviam.*

BRUTUS CICERONI S.

L. BIBULUM ut in Panſæ locum nominet, ac Pontifex minor creetur, rogat. Anno *U. C. 710.*

7. LUCIUS *Bibulus quàm carus mihi eſſe debeat, nemo meliùs judicare poteſt, quàm tu; cujus tantæ pro republica contentiones, ſollicitudineſque fuerunt. Itaque vel ipsius virtus, vel noſtra necessitudo debet conciliare te illi: quò minùs multa mihi ſcribenda eſſe arbitror. Voluntas enim te movere debet noſtra, si modò juſta eſt, aut pro officio neceſſario ſuſcipitur. In Panſæ locum petere conſtituit: eam nominationem a te petimus: neque conjunctiori dare beneficium, quàm nos tibi ſumus; neque digniorem nominare potes, quàm sit Bibulus. De Domitio & Apuleio quid attinet me ſcribere, quum ipsi per ſe tibi commendatissimi sint? Apuleium verò tu tuâ auctoritate ſuſtinere debes. Sed Apuleius in ſua epiſtola celebrabitur. Bibulum noli dimittere ex sinu tuo tantum jam virum, ex quanto, crede mihi, poteſt evadere, qui veſtris paucorum reſpondeat laudibus.*

CICERO BRUTO S.

COMMENDAT Naſennium, qui octavum principem, id eſt, octavam centuriam principum duxerat ſub Metello. Scripta eodem anno *U. C. 710.*

8. MULTOS tibi commendavi, & commendem, neceſſe eſt: optimus enim quiſque vir & civis maximè ſequitur judicium tuum, tibique omnes fortes viri navare operam & ſtudium volunt; nec quiſquam eſt, quin ita exiſtimet, meam apud te & auctoritatem & gratiam valere plurimùm. Sed C. Naſennium, municipem Sueſſanum, tibi ita commendo, ut neminem diligentiùs. Cretensi bello, Metello imperatore, octavum principem duxit: poſtea in re familiari occupatus fuit. Hoc tempore, quum reipublicæ partibus, tum tuâ excellenti dignitate commotus, vellet per te aliquid auctoritatis aſſumere. Fortem virum, Brute, tibi commendo, frugi hominem, &, si quid ad rem pertinet, etiam locupletem. Pergratum mihi erit, si eum ita tractaris, ut merito tuo mihi gratias agere possit. Vale.

CICERO BRUTO S.

BRUTUM, de re, neſciunt eruditi quâ, exquiſitâ arte conſolatur, & ad fortitudinem cohortatur. Anno *U. C. 710.*

9. FUNGERER officio, quo tu functus es in meo luctu, teque per litteras conſolarer, niſi ſcirem, his remediis, quibus meum dolorem tu levaſſes, te in tuo non egere: ac velim faciliùs, quàm tunc mihi, nunc tibi tutè medeare. Eſt enim alienum tanto viro, ut es tu, quod alteri præceperit, id ipſum facere non poſſe. Me quidem quum rationes, quas collegeras, tum auctoritas tua a nimio mœrore deterruit. Quum enim molliùs tibi ferre viderer, quàm deceret virum, præſertim eum qui alios conſolari ſoleret; accuſaſti me per litteras gravioribus verbis, quàm tua conſuetudo ferebat. Itaque judicium tuum magni æſtimans, idque veritus, me ipſe collegi; & ea, quæ didiceram, legeram, acceperam, graviora duxi, tuâ auctoritate additâ. Ac mihi tùm, Brute, officio ſolùm erat & naturæ, tibi nunc populo & ſcenæ (ut dicitur) ſerviendum eſt. Nam quum in te non ſolùm exercitûs tui, ſed omnium civium ac pene gentium conjecti oculi ſint, minimè decet, propter quem for-

tiores ceteri ſumus, eum ipſum animo debilitatum videri. Quàm ob rem accepiſti tu quidem dolorem; id enim amiſiſti, cui simile in terris nihil fuit: & eſt dolendum in tam gravi vulnere., ne id ipſum, carere omni ſenſu doloris, sit miſerius, quàm dolere: ſed, ut modicè, ceteris utile eſt, tibi neceſſe eſt. Scriberem plura, nisi ad te hæc ipſa nimis multa eſſent. Nos te, tuumque exercitum exſpectamus; sine quo, ut reliqua ex ſententia ſuccedant, vix ſatis liberi videmur fore. De tota republica plura ſcribam, & fortaſſe jam certiora, his litteris, quas Veteri noſtro cogitabam dare.

CICERO BRUTO S.

QUOMODO bellum ad Mutinam geratur, & quid de Octaviano vereatur, totumque reip. ſtatum perſcribit, hortaturque ut ex ſenatûs auctoritate celeriter cum exercitu in Italiam veniat, eòdemque Cassium vocet. Anno *U. C. 710.*

10. NULLAS adhuc a te litteras habebamus; ne famam quidem, quæ declararet, te, cognitâ ſenatûs auctoritate, in Italiam adducere exercitum: quod ut faceres, idque maturares, magnopere desiderabat reſpublica. Ingraveſcit enim in dies inteſtinum malum; nec externis hoſtibus magis, quàm domeſticis, laboramus;

qui erant omnino ab initio belli, ſed faciliùs frangebantur. Erectior ſenatus erat, non ſententiis ſolùm noſtris, ſed etiam cohortationibus excitatus. Erat in ſenatu ſatis vehemens & acer Panſa, quum in ceteros hujus generis, tum maximè in ſocerum: cui conſuli non animus ab initio, non fides ad extremum defuit. Bellum ad Mutinam gerebatur, nihil ut in Cæſare reprehenderes; nonnulla in Hirtio. Hujus belli fortuna, ut in ſecundis, fluxa: ut in adversis, bona. Erat victrix reſpublica, cæsis Antonii copiis, ipſo expulſo a Bruto. Deinde ita multa peccata, ut quodammodo victoria excideret e manibus: perterritos, inermes, ſaucios non ſunt noſtri duces perſecuti; datumque Lepido tempus eſt, in quo levitatem ejus, ſæpe perſpectam, majoribus in malis experiremur. Sunt exercitus boni, ſed rudes, Bruti, & Planci. Sunt fidelissima, & maxima auxilia Gallorum. Sed Cæſarem meis consiliis adhuc gubernatum, præclarâ ipſum indole, admirabilique conſtantiâ, improbissimis litteris quidam, fallacibuſque interpretibus, ac nuntiis impulerunt in ſpem certissimam conſulatûs. Quod simulatque ſensi; neque ego illum abſentem litteris monere deſtiti, nec accuſare præſentes ejus neceſſarios, qui ejus cupiditati ſuffragari

videbantur; nec in ſenatu ſceleratiſsimorum conſiliorum fontes aperire dubitavi: nec verò ulla in re memini, aut ſenatum meliorem, aut magiſtratus. Numquam enim in honore extraordinario potentis hominis, vel potentissimi potiùs (quando quidem potentia jam in vi poſita eſt, & armis) accidit, ut nemo tribunus plebis, nemo alio magiſtratu, nemo privatus, auctor exsiſteret: ſed in hac conſtantia, atque virtute, erat tamen ſollicita civitas. Illudimur enim, Brute, quùm militum deliciis, tum imperatoris inſolentiâ. Tantum quiſque ſe in republica poſſe poſtulat, quantum habet virium. Non ratio, non modus, non lex, non mos, non officium valet: non judicium, non exiſtimatio civium, non poſteritatis verecundia. Hæc ego multò antè proſpiciens fugiebam ex Italia, tum quum me veſtrorum edictorum fama revocavit. Incitaviſti verò tu me, Brute, *Veliæ*. Quamquam enim dolebam in eam me urbem ire, quam tu fugeres, qui eam liberaviſſes, quod mihi quoque quondam acciderat, periculo simili, caſu triſtiore; perrexi tamen, Romamque perveni, nulloque præsidio quatefeci Antonium; contraque ejus arma nefanda, præsidia, quæ oblata ſunt, Cæſaris consilio & auctoritate firmavi: qui si ſteterit idem, mihi-

que paruerit; ſatis videmur habituri præsidii : sin autem impiorum consilia plus valuerint, quàm noſtra ; aut imbecillitas ætatis non potuerit gravitatem rerum ſuſtinere ; ſpes omnis eſt in te. Quam ob rem advola, obſecro, atque eam rempublicam, quam virtute atque animi magnitudine magis, quàm eventis rerum, liberaſti, exitu libera : omnis omnium concurſus ad te futurus eſt. Hortare idem per litteras Cassium. Spes libertatis nuſquam, nisi in veſtrorum caſtrorum præsidiis eſt. Firmos omnino & duces habemus ab occidente, & exercitus. Hoc adoleſcentis præsidium equidem adhuc firmum eſſe confido : ſed ita multi labefactant, ut, ne moveatur, interdum extimeſcam. Habes totum reipublicæ ſtatum : qui quidem tum erat, quum has litteras dabam. Velim deinceps meliora sint : sin aliter fuerit (quod dii omen avertant !) reipublicæ vicem dolebo, quæ immortalis eſſe debebat : mihi quidem quantulum reliqui eſt ?

BRUTUS CICERONI S.

VETERIS Antiſtii animum in remp. laudat, & ipsius petitionem præturæ ut adjuvet, ceteriſque in rebus eum complectatur, rogat. Anno *U. C.* 710.

II. *VETERIS Antiſtii talis animus eſt in rempublicam, ut non dubitem, quin & in Cæſare & Antonio ſe præſtaturus fuerit acerrimum propugnatorem communis libertatis, si occasioni potuiſſet occurrere. Nam qui in Achaia congreſſus primò, Dolabellâ milites atque equites habente, quodvis adire periculum, ex insidiis paratissimi ad omnia latronis, maluerit, quàm videri aut coactus eſſe pecuniam dare, aut libenter dediſſe homini nequissimo, atque improbissimo; is nobis ultro & pollicitus eſt, & dedit HS* XX *ex ſua pecunia: &, quod multò carius eſt, ſeipſum obtulit, & conjunxit. Huic perſuadere cupivimus, ut imperator in caſtris remaneret, remque publicam defenderet. Statuit eundum sibi, quoniam exercitum dimisiſſet: ſtatim verò rediturum ad nos confirmavit, legatione ſuſceptâ, nisi prætorum comitia habituri eſſent conſules. Nam illi ita ſentienti de republica magnopere auctor fui, ne differret tempus petitionis ſuæ. Cujus factum omnibus gratum eſſe debet, qui modò*

judicant, hunc exercitum eſſe reipublicæ; tibi tantò gratius, quantò & majore animo gloriâque libertatem noſtram defendis: & dignitate, si contigerit noſtris consiliis exitus, quem optamus, perfuncturus es. Ego etiam, mi Cicero, propriè familiariterque te rogo, ut Veterem ames, veliſque eſſe quàm amplissimum: qui etsi nullâ re deterreri a proposito poteſt, tamen excitari tuis laudibus indulgentiâque poterit, quò magis amplexetur ac tueatur judicium ſuum. Et mihi gratissimum erit. Vale.

CICERO BRUTO S.

EXCUSAT ſe Bruto, quòd matris ejus & ſororis precibus, de liberis M. Lepidi, quem hoſtem ſenatus judicarat, excipiendis, ſatisfacere non possit. De Antiſtio liberaliter promittit, & ipſum ut in Italiam veniat, hortatur. Anno *U. C. 710.*

12. ETSI daturus eram Meſſallæ Corvino continuò litteras, tamen Veterem noſtrum ad te sine litteris meis venire nolui. Maximo in diſcrimine reſpublica, Brute, verſatur, victoreſque rurſus decertare cogimur: id accidit M. Lepidi ſcelere & amentiâ. Quo tempore, quum multa propter eam curam, quam pro republica ſuſcepi, graviter ferrem; tum nihil tuli gravius, quàm me non poſſe

matris tuæ precibus cedere, non ſororis: nam tibi, quod mihi plurimi eſt, facilè me ſatisfacturum arbitrabar. Nullo enim modo poterat cauſa Lepidi diſtingui ab Antonio: omniumque judicio etiam durior erat, quòd, quum honoribus ampliſsimis a ſenatu eſſet Lepidus ornatus, tum etiam paucis antè diebus præclaras litteras ad ſenatum miſiſſet; repentè non ſolùm recepit reliquias hoſtium, ſed bellum acerrimum terrâ marique gerit: cujus exitus qui futurus sit, incertum eſt. Itaque quum rogamur, ut miſericordiam liberis ejus impertiamus, nihil affertur, quò minùs ſumma ſupplicia, si (quod Jupiter omen avertat!) pater puerorum vicerit, ſubeunda nobis sint. Nec verò me fugit, quàm sit acerbum, parentum ſcelera filiorum pœnis lui: ſed hoc præclarè legibus comparatum eſt, ut caritas liberorum amiciores parentes reipublicæ redderet. Itaque Lepidus crudelis in liberos, non is qui Lepidum hoſtem jùdicat. Atque ille si, armis poſitis, de vi damnatus eſſet, quo in judicio cèrtè defensionem non haberet, eamdem calamitatem ſubirent liberi, bonis publicatis. Quamquam quod tua mater, & ſoror deprecatur pro pueris, idipſum & multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, & reliqui hoſtes denuntiant.

Itaque maximam ſpem hoc tempore habemus in te, atque exercitu tuo. Quum ad reipublicæ ſummam, tum ad gloriam & dignitatem tuam vehementer pertinet, te, ut antè ſcripsi, in Italiam venire quamprimùm: eget enim vehementer quum viribus tuis, tum etiam consilio reſpublica. Veterem, pro ejus erga te benevolentia ſingularique officio, libenter ex tuis litteris complexus ſum; eumque quum tui, tum reipublicæ ſtudiosissimum amantissimumque cognovi. Ciceronem meum propediem, ut ſpero, videbo: tecum enim illum, & te in Italiam celeriter venturum eſſe confido. Vale.

BRUTUS CICERONI S.

LIBEROS Lepidi, qui ſe conjunxerat cum M. Antonio, commendat, ſibique ut hoc detur rogat, ne ex lege cum iis agatur. Anno *U. C.* 710.

13. *DE Marco Lepido vereri me cogit reliquorum timor: qui si eripuerit ſe nobis (quod velim temerè atque injuriosè de illo ſuſpicati sint homines) oro atque obſecro te, Cicero, necessitudinem noſtram tuamque in me benevolentiam obteſtans, ſororis meæ liberos obliviſcaris eſſe Lepidi filios, meque iis in patris locum ſuccessiſſe exiſtimes. Hoc si a te impetro, nihil profectò dubitabis pro his ſuſcipere. Aliter alii cum*

ſuis vivunt : nihil ego poſſum facere in ſororis meæ liberis, quo possit expleri voluntas mea, aut officium. Quid verò aut mihi tribuere boni poſſunt, si modò digni ſumus, quibus aliquid tribuatur ; aut ego matri, ac ſorori, puerifque illis præſtaturus ſum, si nihil valuerit apud te reliquumque ſenatum, contra patrem Lepidum Brutus avunculus ? Scribere multa ad te neque poſſum præ ſollicitudine ac ſtomacho, neque debeo. Nam, si in tanta re, tamque neceſſaria, verbis mihi opus eſt ad te excitandum & confirmandum ; nulla ſpes eſt, facturum te quod volo, & quod oportet. Quare noli exſpectare longas preces : intuere meipſum, qui hoc vel a Cicerone, conjunctissimo homine privatim ; vel a conſulari tali viro, remotâ necessitudine privatâ, debeo impetrare. Quid sis facturus, velim mihi quamprimùm reſcribas. Kal. Quint. ex caſtris.

CICERO BRUTO S.

INFREQUENTIAM & brevitatem epiſtolarum Bruti accuſat ; rogat, ut Ciceronem ſecum retineat, & in Italiam quamprimùm ut veniat, hortatur. Anno *U. C. 710.*

14. BREVES tuæ litteræ : breves dico ? immo nullæ. Tribuſne versiculis his temporibus Brutus ad me ? nihil ſcripsiſſem potiùs. Et requiris meas. Quis umquam

ad te tuorum sine meis venit? Quæ autem epiſtola non pondus habuit? Quæ si ad te perlatæ non ſunt, ne domeſticas quidem tuas perlatas arbitror. Ciceroni ſcribis te longiorem daturum epiſtolam. Rectè id quidem: ſed hæc quoque debuit eſſe plenior. Ego autem, quum ad me de Ciceronis abs te diſceſſu ſcripsiſſes, ſtatim extrusi tabellarios, litteraſque ad Ciceronem; ut, etiam si in Italiam veniſſet, ad te rediret: nihil enim mihi jucundius, nihil illi honeſtius: quamquam aliquoties ei ſcripſeram, ſacerdotum comitia, meâ ſummâ contentione, in alterum annum eſſe rejecta: quod ego quum Ciceronis causâ elaboravi, tum Domitii, Catonis, Lentuli, Bibulorum: quod ad te etiam ſcripſeram. Sed videlicet quum illam pusillam epiſtolam tuam ad me dabas, nondum erat tibi id notum. Quare omni ſtudio a te, mi Brute, contendo, ut Ciceronem meum ne dimittas, tecumque deducas: quod ipſum, si rempublicam, cui ſuſceptus es, reſpicis, tibi jam jamque faciendum eſt. Renatum enim bellum eſt; idque non parvo ſcelere Lepidi. Exercitus autem Cæſaris, qui erat optimus, non modò nihil prodeſt, ſed etiam cogit exercitum tuum flagitari: qui si Italiam attigerit; erit civis nemo (quem quidem civem appellari fas sit) qui ſe non in tua

caſtra conferat : etsi Brutum præclarè cum Planco conjunctum habemus : ſed non ignoras, quàm sint incerti animi hominum, & infecti partibus ; & exitus prœliorum. Quin etiam, si, ut ſpero, vicerimus, tamen magnam gubernationem tui consilii tuæque auctoritatis res desiderabit. Subveni igitur, per deos, idque quamprimùm ; tibique perſuade, non te Idibus Martiis, quibus ſervitutem a tuis civibus repuliſti, plus profuiſſe patriæ, quàm, si maturè veneris, profuturum. Id. Quint.

CICERO BRUTO S.

MESSALLAM mirificè laudat, & reprehensionem nimiæ in tribuendis honoribus facilitatis, in pœnis autem decernendis ſeveritatis accuratè diluit. De Lepidi liberis ſtudium ſuum pollicetur. Anno U. C. 710.

15. MESSALLAM habes. Quibus igitur litteris tam accuratè ſcriptis aſſequi poſſum, ſubtiliùs ut explicem, quæ gerantur, quæque sint in republica, quàm tibi is exponet, qui & optimè omnia novit, & elegantissimè expedire, & deferre ad te poteſt ? Cave enim exiſtimes, Brute (quamquam non eſt neceſſe ea me ad te, quæ tibi nota ſunt, ſcribere : ſed tamen tantam omnium laudum excellentiam non queo silentio præterire) cave putes, pro-

te, conſtantiâ, curâ, ſtudio reipublicæ
lquam illi eſſe simile: ut eloquentia,
mirabiliter excellit, vix in eo locum
laudandum habere videatur: quam-
m in hac ipſa, ſapientia plus apparet:
gravi judicio, multâque arte ſe exer-
in verissimo genere dicendi. Tantâ
em induſtriâ eſt, tantumque evigilat
tudio, ut non maxima ingenio (quod
eo ſummum eſt) gratia habenda videa-
Sed provehor amore: non enim id
positum eſt huic epiſtolæ, Meſſallam
laudem præſertim ad Brutum, cui &
us illius non minùs, quàm mihi, nota
; & hæc ipſa ſtudia, quæ laudo, no-
a: quem quum a me dimittens gra-
r ferrem, hoc levabar uno, quòd ad
tamquam ad alterum me, proficiſcens,
fficio fungebatur, & laudem maximam
aebatur. Sed hæc hactenus. Venio nunc
go ſanè intervallo ad quamdam epiſto-
, quâ mihi multa tribuens, unum re-
hendebas, quòd in honoribus decer-
dis eſſem nimius, & tamquam prodigus.
hoc: alius fortaſſe, quòd in animad-
sione, pœnaque durior; nisi fortè
mque tu. Quod si ita eſt, utriuſque
meum judicium tibi cupio eſſe notis-
um: neque ſolùm, ut Solonis dictum
rpem, qui & ſapientissimus fuit ex
tem, & legum ſcriptor ſolus ex ſeptem.

Is rempublicam duabus rebus contineri dixit, præmio & pœnâ. Eſt ſcilicet utriuſque rei modus, ſicut reliquarum, & quædam in utroque genere mediocritas : ſed non tanta de re propositum eſt hoc loco diſputare. Quid ego autem ſecutus hoc bello ſim in ſententiis dicendis, aperire non alienum puto. Poſt interitum Cæſaris, & veſtras memorabiles Idus *Martias*, Brute, quid ego prætermiſſum a *vobis*, quantamque impendere reipublicæ tempeſtatem dixerim, non es oblitus. Magna peſtis erat depulſa per vos, magna populi Romani macula deleta : vobis verò parta divina gloria : ſed inſtrumentum regni delatum ad Lepidum & Antonium; quorum alter inconſtantior, alter impurior, uterque pacem metuens, inimicus otii. His ardentibus perturbandæ reipublicæ cupiditate, quod opponi poſſet præsidium, non habebamus. Erexerat enim ſe civitas, in retinenda libertate conſentiens. Nos tum nimis acres : vos, fortaſſe ſapientiùs, exceſſiſtis urbe eâ, quam liberaratis : Italiæ, ſua vobis ſtudia profitenti, remisiſtis. Itaque quum teneri urbem a parricidis viderem, nec te in ea, nec Cassium tutò eſſe poſſe, eamque armis oppreſſam ab Antonio; mihi quoque ipſi eſſe excedendum putavi. Tetrum enim ſpectaculum, oppreſſa ab impiis civitas,

opitulandi poteſtate præcisâ. Sed animus idem, qui ſemper infixus eſt in patriæ caritate, diſceſſum ab ejus periculis ferre non potuit : itaque in medio Achaico curſu, quum Etesiarum diebus Auſter me in Italiam, quasi diſſuaſor mei consilii, tuliſſet, te vidi Veliæ, doluique vehementer. Cedebas enim, Brute, cedebas, quoniam Stoici veſtri negant fugere ſapientis. Romam ut veni, ſtatim me obtuli Antonii ſceleri, atque dementiæ: quem quum in me incitaviſſem, consilia inire cœpi, Brutina planè (veſtri enim hæc ſunt propria ſanguinis) reipublicæ liberandæ. Longa ſunt, quæ reſtant, prætereunda : ſunt enim de me : tantùm dico, Cæſarem hunc adoleſcentem, per quem adhuc ſumus, si verum fateri volumus, fluxiſſe ex fonte consiliorum meorum. Huic habiti a me honores nulli quidem, Brute, nisi debiti ; nulli, nisi neceſſarii. Ut enim primùm libertatem revocare cœpimus, quum ſe nondum ne Decimi quidem Bruti divina virtus ita commoviſſet, ut jam ſcire id poſſemus ; atque omne præsidium eſſet in puero, qui a cervicibus noſtris avertiſſet Antonium ; quis honos ei non fuit decernendus ? Quamquam ego illi tum verborum laudem tribui, eamque modicam. Decrevi etiam imperium ; quod quamquam videbatur illi ætati honorificum,

tamen erat exercitum habenti neceſſarium: quid enim eſt ſine imperio exercitus? Statuam Philippus decrevit: celeritatem petitionis primò Servius; pòſt majorem etiam Servilius. Nihil tum nimium videbatur. Sed neſcio quomodo faciliùs in timore benigni, quàm in victoria grati reperiuntur. Ego enim, D. Bruto liberato, quum lætissimus ille civitati dies illuxiſſet, idemque caſu Bruti natalis eſſet; decrevi, ut in faſtis ad eum diem Bruti nomen adſcriberetur; in eoque ſum majorum exemplum ſecutus, qui hunc honorem mulieri Larentiæ tribuerunt, cui vos pontifices ad aram in Velabro facere ſoletis. Quod ego quum dabam Bruto, notam eſſe in faſtis gratissimæ victoriæ ſempiternam volebam. Atque illo die cognovi paulò plures in ſenatu malevolos eſſe, quàm gratos. Eos per ipſos dies effudi (si ita vis) honores in mortuos Hirtium & Panſam, Aquilam etiam: quod quis reprehendit, nisi qui, deposito metu, præteriti periculi fuerit oblitus? Accedebat ad beneficii memoriam gratam ratio illa, quæ etiam poſteris eſſet ſalutaris: exſtare enim volebam in crudelissimos hoſtes monumenta odii publici ſempiterna. Suſpicor illud minùs tibi probari, quod ab tuis familiaribus, optimis illis quidem viris, ſed in republica rudibus, non probabatur, quòd, ut

ovanti introire Cæſari liceret, decreverim. Ego autem (ſed erro fortaſſe: nec tamen is ſum, ut mea me maximè delectent) nihil mihi videor hoc bello ſenſiſſe prudentius. Cur autem ita ſit, aperiendum non eſt, ne magis videar providus fuiſſe, quàm gratus: hoc ipſum nimium: quare alia videamus. D. Bruto decrevi honores, decrevi L. Planco. Præclara illa quidem ingenia, quæ gloriâ invitantur: ſed ſenatûs etiam ſapiens, qui, quâ quemque re putat, modò honeſtâ, ad rempublicam juvandam poſſe adduci, hac utitur. At in Lepido reprehendimur; cui quum ſtatuam in Roſtris ſtatuiſſemus, iidem illam evertimus. Nos illum honore ſtuduimus a furore revocare: vicit amentia leviſſimi hominis noſtram prudentiam. Nec tamen tantum in ſtatuenda Lepidi ſtatua factum eſt mali, quantum, in evertenda, boni. Satis multa de honoribus: nunc de pœna pauca ſunt dicenda. Intellexi enim ex tuis ſæpe litteris, te in iis, quos bello deviciſti, clementiam tuam velle laudari. Exiſtimo equidem nihil a te, niſi ſapienter. Sed & ſceleris pœnam prætermittere (id enim eſt, quod vocatur ignoſcere) etiam ſi in ceteris rebus tolerabile eſt, in hoc bello pernicioſum puto. Nullum enim bellum civile fuit in noſtra republica omnium, quæ memoriâ

meâ fuerunt, in quo bello non, utracumque pars viciſſet, tamen aliqua forma eſſet futura reipublicæ. Hoc bello victores quam rempublicam ſimus habituri, non facilè affirmarim : victis certè nulla umquam erit. Dixi igitur ſententias in Antonium, dixi in Lepidum ſeveras; neque tam ulciſcendi causâ, quàm ut & in præſens ſceleratos cives timore ab impugnanda patria deterrerem; & in poſterum, documentum ſtatuerem, ne quis talem amentiam vellet imitari. Quamquam hæc quidem ſententia, non magis mea fuit, quàm omnium : in qua videtur illud eſſe crudele, quòd ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna pervenit. Sed id & antiquum eſt, & omnium civitatum : ſi quidem etiam Themiſtoclis liberi eguerunt : &, ſi judicio damnatos eadem pœna ſequitur cives, quî potuimus leniores eſſe in hoſtes ? Quid autem queri poteſt quiſquam de me, qui, ſi viciſſet, acerbiorem ſe in me futurum fuiſſe confiteatur neceſſe eſt ? Habes rationem mearum ſententiarum, de hoc genere duntaxat honoris & pœnæ. Nam de ceteris rebus quid ſenſerim, quidque cenſuerim, audiſſe te arbitror. Sed hæc quidem non ita neceſſaria : illud valde neceſſarium, Brute, te in Italiam cum exercitu venire quamprimùm. Summa eſt exſpectatio tui : qui ſi Italiam

Italiam attigeris, ad te concurſus fiet omnium. Sive enim vicerimus (qui quidem pulcherrimè viceramus, niſi Lepidus perdere omnia, & perire ipſe cum ſuis concupiviſſet) tuâ nobis auctoritate opus eſt ad collocandum aliquem civitatis ſtatum: sive etiam nunc certamen reliquum eſt, maxima ſpes eſt quum in auctoritate tua, tum in exercitûs tui viribus. Sed propera, per deos: ſcis enim, quantum sit in temporibus, quantum in celeritate. Sororis tuæ filiis quàm diligenter conſulam, ſpero te ex matris & ex ſororis litteris cogniturum: qua in cauſa majorem habeo rationem tuæ voluntatis, quæ mihi cariſsima eſt, quàm, ut quibuſdam videor, conſtantiæ meæ. Sed ego nulla in re malo, quàm te amando, conſtans & eſſe, & videri.

BRUTUS CICERONI S.

GRAVITER reprehendit Ciceronis ad Octavium epiſtolam, quâ eum rogarat, ut liberatores patriæ ſalvos vellet. Anno *U. C. 710.*

16. *PARTICULAM litterarum tuarum, quas miſiſti Octavio, legi, miſſam ab Attico mihi. Studium tuum, curaque de ſalute mea, nullâ me novâ voluptate affecit: non ſolùm enim uſitatum, ſed etiam quotidianum eſt, aliquid audire de te, quod pro noſtra dignitate fideliter atque honori-*

ficè dixeris, aut feceris. At dolore, quantum animo maximum capere poſſum, eadem illa pars epiſtolæ ſcriptæ ad Octavium de nobis, affecit. Sic enim illi gratias agis de republica, tam ſuppliciter ac demiſsè (quid ſcribam? pudet conditionis, ac fortunæ: ſed tamen ſcribendum eſt) commendas noſtram ſalutem illi (quæ morte quâ non perniciosior) ut prorſus præ te feras, non ſublatam dominationem, ſed dominum commutatum eſſe. Verba tua recognoſce, & aude negare, ſervientis adversùs regem iſtas eſſè preces. Unum ais eſſe, quod ab eo poſtuletur, & exſpectetur; ut eos cives, de quibus viri boni populuſque Romanus bene exiſtimet, ſalvos velit. Quid, si nolit? non erimus? Atqui, non eſſe, quàm eſſe per illum, præſtat. Ego, medius fidius, non exiſtimo tam omnes deos averſos eſſe a ſalute populi Romani, ut Octavius orandus sit pro ſalute cujuſquam civis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum. Juvat enim magnificè loqui; & certè decet, adversùs ignorantes, quid pro quoque timendum, aut a quoque petendum sit. Hoc tu, Cicero, poſſe fateris Octavium, & illi amicus es? aut, si me carum habes, vis Romæ videri, quum, ut ibi eſſe poſſem, commendandus puero illi fuerim? Cui quid agis gratias, si, ut nos ſalvos eſſe velit & patiatur, rogandum putas? An hoc pro beneficio eſt habendum,

quòd ſe, quàm Antonium, eſſe maluerit, a quo iſta petenda eſſent? Vindici quidem alienæ dominationis, non vicario, ecquis ſupplicat, ut optimè meritis de republica liceat eſſe ſalvis? Iſta verò imbecillitas & deſperatio, cujus culpa non magis in te reſidet, quàm in omnibus aliis, & Cæſarem in cupiditatem regni impulit; & Antonio, poſt interitum illius, perſuaſit, ut interfecti locum occupare conaretur; & nunc puerum iſtum extulit, ut tu judicares precibus eſſe impetrandam ſalutem talibus viris, miſericordiâque unius, vix etiam nunc viri, tutos fore nos, haud ullâ aliâ re. Quòd ſi Romanos nos eſſe meminiſſemus, non audaciùs dominari cuperent poſtremi homines, quàm id nos prohiberemus; neque magis irritatus eſſet Antonius regno Cæſaris, quàm ob ejuſdem mortem deterritus. Tu quidem conſularis, & tantorum ſcelerum vindex (quibus oppreſſis, vereor, ne in breve tempus dilata ſit abs te pernicies) quî potes intueri, quæ geſſeris, ſimul & iſta vel probare, vel ita demiſsè ac facilè pati, ut probantis ſpeciem habeas? Quod autem tibi cum Antonio privatum odium? nempe quia poſtulabat hæc, ſalutem ab ſe peti: precariam nos incolumitatem habere, a quibus ipſe libertatem accepiſſet: eſſe arbitrium ſuum de republica. Quærenda eſſe arma putaſti, quibus dominari prohiberetur: ſcili-

cet, ut, illo prohibito, rogaremus alterum; qui ſe in ejus locum reponi pateretur? an, ut eſſet ſui juris ac mancipii reſpublica? nisi fortè non de ſervitute, ſed de conditione ſerviendi recuſatum eſt a nobis. Atqui non ſolùm bono domino potuimus Antonio tolerare noſtram fortunam, ſed etiam beneficiis atque honoribus, ut participes, frui, quantis vellemus: quid enim neget iis, quorum patientiam videret maximum ſuæ dominationis præſidium eſſe? Sed nihil tanti fuit, quo venderemus fidem noſtram & libertatem. Hic ipſe puer, quem Cæſaris nomen incitare videtur in Cæſaris interfectores, quanti æſtimet (si sit commercio locus) poſſe, nobis auctoribus, tantum, quantum profectò poterit, quoniam vivere, & pecunias habere, & dici conſulares volumus? Ceterùm nequicquam perierit ille; cujus interitu quid gavisi ſumus, si mortuo nihilò minùs ſervituri eramus? Nulla cura ab aliis adhibeatur. Sed mihi priùs omnia dii deæque eripuerint, quàm illud judicium, quo non modo heredi ejus, quem occidi, non conceſſerim, quod in illo non tuli, ſed ne patri quidem meo, si reviviſcat, ut, patiente me, plus legibus ac ſenatu poſſit. An hoc tibi perſuaſum eſt, fore ceteros ab eo liberos, quo invito nobis in iſta civitate locus non ſit? Quî porro id, quod petis, fieri poteſt, ut impetres? rogas enim velit

nos ſalvos eſſe. Videmur ergo tibi ſalutem accepturi, quum vitam acceperimus? quam, si priùs dimittimus dignitatem & libertatem, quî poſſumus accipere? An tu, Romæ habitare, id putas incolumem eſſe? res, non locus, oportet præſtet iſtuc mihi: neque incolumis fui Cæſare vivo, niſi poſteaquam illud conſcivi facinus; neque uſquam exſul eſſe poſſum, dum, ſervire, & pati contumelias, pejus odero malis omnibus aliis. Nonne hoc eſt in eaſdem tenebras recidiſſe? ab eo, qui tyranni nomen adſcivit ſibi (quum in Græcis civitatibus liberi tyrannorum, oppressis illis, eodem ſupplicio afficiantur) petitur, ut vindices atque oppreſſores dominationis ſalvi ſint? Hanc ego civitatem videre velim, aut putem ullam, quæ ne traditam quidem atque inculcatam libertatem recipere poſſit; pluſque timeat in puero nomen ſublati regis, quàm confidat ſibi, quum illum ipſum, qui maximas opes habuerit, paucorum virtute ſublatum videat? Me verò poſthac ne commendaveris Cæſari tuo; ne te quidem ipſum, si me audies. Valde carè æſtimas tot annos, quot iſta ætas recipit, si propter eam cauſam puero iſti ſupplicaturus es. Deinde, quod pulcherrimè feciſti, ac facis in Antonio, vide ne convertatur a laude maximi animi ad opinionem formidinis. Nam si Octavius tibi placet, a quo de noſtra ſalute petendum ſit;

non dominum fugiſſe, ſed amiciorem dominum quæsiſſe videberis. Quem quòd laudas ob ea, quæ adhuc fecit, planè probo: ſunt enim laudanda, si modò contra alienam potentiam, non pro ſua ſuſcepit eas actiones. Quum verò judicas, tantum illi non modò licere, ſed etiam a te ipſo tribuendum eſſe, ut rogandus sit, ne nolit eſſe nos ſalvos; nimiùm magnam mercedem ſtatuis: id enim ipſum illi largiris, quod per illum habere videbatur reſpublica. Neque hoc tibi in mentem venit, si Octavius ullis dignus sit honoribus, quia cum Antonio bellum gerat, iis, qui illud malum exciderint, cujus iſta reliquiæ ſunt, nihil, quo expleri possit eorum meritum, tributurum umquam populum Romanum, si omnia simul congeſſerit. At vide, quantò diligentiùs homines metuant, quàm meminerint, quia Antonius vivat, atque in armis sit: de Cæſare verò, quod fieri potuit, ac debuit, tranſactum eſt; neque jam revocari in integrum poteſt. Octavius is eſt, qui quid de nobis judicaturus sit, exſpectet populus Romanus? nos hi ſumus, de quorum ſalute unus homo rogandus videatur? Ego verò, ut iſtuc revertar, is ſum, qui non modò non ſupplicem, ſed etiam coerceam poſtulantes, ut sibi ſupplicetur. Aut longè a ſervientibus abero, mihique eſſe judicabo Romam, ubicumque liberum eſſe licebit: ac veſtri miſerebor, quibus nec ætas,

neque honores, neque virtus aliena dulcedinem vivendi minuere potuerit. Mihi quidem ita beatus eſſe videbor, ſi modò conſtanter ac perpetuò placebit hoc conſilium, ut relatam putem gratiam pietati meæ. Quid enim eſt melius, quàm, memoriâ rectè factorum, & libertate contentum, negligere humana? Sed certè non ſuccumbam ſuccumbentibus, nec vincar ab iis, qui ſe vinci volunt; experiarque & tentabo omnia, neque deſiſtam abſtrahere a ſervitio civitatem noſtram. Si ſecuta fuerit, quæ debet, fortuna, gaudebimus omnes: ſin minùs, ego tamen gaudebo. Quibus enim potiùs hæc vita factis aut cogitationibus traducatur, quàm iis, quæ pertinuerint ad liberandos cives meos? Te, Cicero, rogo atque hortor, ne defatigere, neu diffidas: ſemper in præſentibus malis prohibendis, futura quoque, niſi antè ſit occurſum, explores, ne ſe inſinuent: fortem & liberum animum, quo & conſul, & nunc conſularis, rempublicam vindicaſti, ſine conſtantia & æquabilitate nullum eſſe putaris. Fateor enim duriorem eſſe conditionem ſpectatæ virtutis, quàm incognitæ. Beneſacta pro debitis exigimus. Quæ aliter eveniunt, ut decepti ab his, infeſto animo reprehendimus. Itaque reſiſtere Antonio Ciceronem, etſi magnâ laude dignum eſt, tamen quia conſul ille hunc conſularem meritò præſtare videtur, nemo admiratur. Idem Ci-

cero si flexerit adversùs alios judicium ſuum, quod tantâ firmitate ac magnitudine direxit in exturbando Antonio, non modò reliqui temporis gloriam eripuerit sibi, ſed etiam præterita evaneſcere coget (nihil enim per ſe amplum eſt, niſi in quo judicii ratio exſtat) quia neminem magis decet, quàm te, rempublicam amare, libertatiſque defenſorem eſſe, vel ingenio, vel rebus geſtis, vel ſtudio, atque efflagitatione omnium. Quare non Octavius eſt rogandus, ut velit nos ſalvos eſſe: magis tu te exſuſcita, ut eam civitatem, in qua maxima geſſiſti, liberam atque honeſtam fore putes, ſi modò ſint populo duces ad reſiſtendum improborum conſiliis.

BRUTUS ATTICO S.

DE Ciceronis nimio in Octavio ornando ſtudio vehementer conqueritur, eumdemque graviter reprehendit, qui, quum Antonii dominationem oppreſſerit, novam in Octavio ſtabiliat & confirmet. Anno *U. C. 710.*

17. SCRIBIS mihi, mirari Ciceronem, quòd nihil umquam ſignificem de ſuis actis. Quoniam me flagitas, coactu tuo ſcribam, quæ ſentio. Omnia feciſſe Ciceronem optimo animo, ſcio: quid enim mihi exploratius eſſe poteſt, quàm illius animus in rempublicam? Sed quædam mihi videtur, quid dicam?

imperitè vir omnium prudentiſsimus, an ambitiosè feciſſe, qui valentiſsimum Antonium ſuſcipere pro republica non dubitarit inimicum? Neſcio quid ſcribam tibi, niſi unum; pueri & cupiditatem, & licentiam potiùs eſſe irritatam, quàm repreſſam a Cicerone; tantumque eum tribuere huic indulgentiæ, ut ſe maledictis non abſtineat, iis quidem, quæ in ipſum dupliciter recidunt; quòd & plures occidit uno, ſeque priùs oportet fateatur ſicarium, quàm objiciat Caſcæ, quod objicit; & imitatur in Caſca Beſtiam. An, quia non omnibus horis jactamus Idus Martias, ſimiliter atque ille Nonas Decembres ſuas in ore habet, eò meliore conditione Cicero pulcherrimum factum vituperabit, quàm Beſtia & Clodius reprehendere illius conſulatum ſoliti ſunt? Suſtinuiſſe mihi gloriatur bellum Antonii togatus Cicero noſter. Quid hoc mihi prodeſt, ſi merces Antonii oppreſſi poſcitur in Antonii locum ſucceſſio? &, ſi vindex illius mali auctor exſtitit alterius, fundamentum & radices habituri altiores, ſi patiamur? ut jam iſta, quæ facit, non dominationem, non, ſed dominum Antonium timentis ſint. Ego autem gratiam non habeo, ſi quis, dum ne irato ſerviat, rem ipſam non deprecatur. Immo triumphus & ſtipendium decernitur, & omnibus decretis ornatur. Eum pudeat concupiſcere fortunam, cujus nomen ſuſce-

pit ? Conſularis hoc, aut Ciceronis eſt ? Quoniam mihi tacere non licuit, leges, quæ tibi neceſſe eſt moleſta eſſe. Etenim ipſe ſentio, quanto cum dolore hæc ad te perſcripſerim : nec ignoro, quid ſentias in republica, & quàm deſperatam quoque ſanari putes poſſe. Nec mehercule te, Attice, reprehendo. Ætas enim, mores, liberi, ſegnem efficiunt : quod quidem etiam ex Flavio noſtro perſpexi. Sed redeo ad Ciceronem. Quid inter Salvidienum, & eum intereſt ? Quid autem amplius ille decerneret ? Timet, inquies, etiam nunc reliquias belli civilis. Quiſquam ergo ita timet profligatum, ut neque potentiam ejus, qui exercitum victorem habeat, neque temeritatem pueri putet extimeſcendam eſſe ? An hoc ipſum eâ re facit, quòd illi propter amplitudinem omnia jam, ultroque deferenda putat ? O magnam ſtultitiam timoris, id ipſum, quod verearis, ita cavere, ut, quum vitare fortaſſe potueris, ultro arceſſas, & attrahas ! Nimiùm timemus mortem, & exſilium, & paupertatem. Hæc videntur Ciceroni ultima eſſe in malis ; &, dum habeat a quibus impetret quæ velit, & a quibus colatur, ac laudetur ; ſervitutem, honorificam modò, non aſpernatur : si quidquam in extrema ac miſerrima contumelia poteſt honorificum eſſe. Licet ergo patrem appellet Octavius Ciceronem, referat omnia, laudet, gratias agat ; tamen illud apparebit,

verba rebus eſſe contraria. Quid enim tam alienum ab humanis ſensibus eſt, quàm eum patris habere loco, qui ne liberi quidem hominis numero sit? Atqui eò tendit, id agit, ad eum exitum properat vir optimus, ut sit illi Octavius propitius. Ego verò jam iis artibus nihil tribuo, quibus ſcio Ciceronem inſtructissimum eſſe. Quid enim illi proſunt, quæ pro libertate patriæ, de dignitate, quæ de morte, exsilio, paupertate ſcripsit copiosissimè? Quantò autem magis illa callere videtur Philippus, qui privigno minùs tribuerit, quàm Cicero alieno tribuat? Desinat igitur gloriando etiam inſectari dolores noſtros. Quid enim noſtrâ, victum eſſe Antonium, si victus eſt, ut alii vacaret quod ille obtinuit? tametsi tuæ litteræ dubia etiam nunc significant. Vivat hercule Cicero, qui poteſt, ſupplex & obnoxius, si neque ætatis, neque honorum, neque rerum geſtarum pudet. Ego certè, quin cum ipſa re bellum geram, hoc eſt, cum regno, & imperiis extraordinariis, & dominatione, & potentia, quæ ſupra leges ſe eſſe velit, nulla erit tam bona conditio ſerviendi, quâ deterrear, quamvis sit vir bonus, ut ſcribis, Antonius: quod ego numquam exiſtimavi. Sed dominum, ne parentem quidem, majores noſtri voluerunt eſſe. Te nisi tantum amarem, quantum Ciceroni perſuaſum eſt diligi ſe ab Octavio, hæc ad te non

ſcripsiſſem. Dolet mihi, quòd tu nunc ſtomacharis, amantissimus tum tuorum omnium, tum Ciceronis. Sed perſuade tibi, de voluntate propria mea nihil eſſe remiſſum, de judicio largiter. Neque enim impetrari poteſt, quin, quale quidque videatur ei, talem quiſque de illo opinionem habeat. Vellem mihi ſcripsiſſes, quæ conditiones eſſent Atticæ noſtræ: potuiſſem aliquid tibi de meo ſenſu perſcribere. Valetudinem Porciæ meæ tibi curæ eſſe non miror. Denique quod petis, faciam libenter: nam etiam ſorores me rogant: & hominem nôro, & quid sibi voluerit. Vale.

CICERO BRUTO S.

DE exercitûs in Italiam adducendi necessitate: de ſollicitudine ſua in retinendo Octavio, pro quo ſpoponderat pop. Rom. de rei pecuniariæ difficultate, & de Lepidi filiis. Anno *U. C.* 710.

18. QUUM ſæpe te litteris hortatus eſſem, ut quàm primùm reipublicæ ſubvenires, in Italiamque exercitum adduceres, neque id arbitrarer dubitare tuos neceſſarios; rogatus ſum a prudentissima & diligentissima femina, matre tuâ, cujus omnes curæ ad te referuntur, & in te conſumuntur, ut venirem ad ſe a. d. VIII Kal. Sext. quod ego, ut debui, sine mora feci. Quum autem veniſſem, Caſca ade-

rat, & Labeo, & Scaptius. At illa retulit, quæſivitque, quidnam mihi videretur: arceſſeremuſne te, atque id tibi conducere putaremus; an tardare, & commorari te, melius eſſet. Reſpondi id, quod ſentiebam & dignitati, & exiſtimationi tuæ maximè conducere, te primo quoque tempore ferre præſidium labenti & inclinatæ reipublicæ. Quid enim abeſſe cenſes mali in eo bello, in quo victores exercitus fugientem hoſtem perſequi noluerunt? & in quo incolumis imperator, honoribus ampliſſimis, fortuniſque maximis, conjuge, liberis, vobis affinibus ornatus, bellum reipublicæ indixerit? Quid dicam in tanto ſenatûs populique conſenſu, quum tantum resideat intra muros mali? Maximo autem, quum hæc ſcribebam, afficiebar dolore, quòd, quum me pro adoleſcentulo ac pene puero reſpublica accepiſſet vadem, vix videbar, quod promiſeram, præſtare poſſe. Eſt autem gravior & difficilior animi & ſententiæ, maximis præſertim in rebus, pro altero, quàm pecuniæ, obligatio: hæc enim ſolvi poteſt, & eſt rei familiaris jactura tolerabilis; reipublicæ quod ſpoponderis, quemadmodum ſolvas, nisi is dependi facilè patitur, pro quo ſpoponderis? Quamquam & hunc (ut ſpero) tenebo, multis repugnantibus: videtur enim in eo eſſe in-

doles : ſed flexibilis ætas, multique ad depravandum parati, qui, ſplendore falsi honoris objecto, aciem boni ingenii præſtringi poſſe confidunt. Itaque ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, ut omnes adhibeam machinas ad tenendum adoleſcentem, ne famam ſubeam temeritatis. Quamquam quæ temeritas eſt ? magis enim illum, pro quo ſpopondi, quàm me ipſum obligavi. Nec verò pœnitere poteſt rempublicam, me pro eo ſpopondiſſe, qui fuit in rebus gerendis quum ſuo ingenio, tum meâ promissione conſtantior. Maximus autem (niſi me fortè fallit) in republica nodus eſt, inopia rei pecuniariæ. Obdureſcunt enim magis quotidie boni viri ad vocem tributi ; quod ex centesima collatum, impudenti cenſu locupletum, in duarum legionum præmiis omne conſumitur. Impendent autem infiniti ſumptus, quum in hos exercitus, quibus nunc defendimur, tum verò in tuum. Nam Cassius noſter videtur poſſe ſatis ornatus venire. Sed & hæc, & multa alia coràm cupio, idque quàm primùm. De ſororis tuæ filiis non exſpectavi, Brute, dum ſcriberes. Omnino jam tempora (bellum enim ducetur) integram tibi cauſam reſervant. Sed ego a principio, quum divinare de belli diuturnitate non poſſem, ita cauſam egi puerorum in

ſenatu, ut te arbitror e matris litteris potuiſſe cognoſcere. Nec verò ulla res erit umquam, in qua ego non, vel vitæ periculo, ea dicam, eaque faciam, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor. Vale. VI Kal. Sext.

EPISTOLÆ AD BRUTUM,

A Germanis olim repertæ & editæ, quæ tamen a multis, ut falſæ, rejiciuntur.

CICERO BRUTO S.

In ſummo diſcrimine rem eſſe ſcribit, neque ſe tamen deſperare: celeritatem in conſulibus deſiderat & prudentiam: maximam ſpem eſſe in Bruto & Caſſio, Anno *U. C.* 710.

I. QUUM hæc ſcribebam, res exiſtimabatur in extremum adducta diſcrimen: triſtes enim de Bruto noſtro litteræ, nuntiique afferebantur. Me quidem non maximè conturbabant: his enim exercitibus ducibuſque, quos habemus, nullo modo poteram diffidere. Neque aſſentiebar majori parti hominum: fidem enim conſu-

lum non condemnabam, quæ ſuſpecta vehementer erat: desiderabam nonnullis in rebus prudentiam, & celeritatem; quâ si eſſent usi, jampridem rempublicam recuperaſſemus. Non enim ignoras, quanta momenta sint in republica temporum; & quid intersit, idem illud utrùm antè, an pòſt decernatur, ſuſcipiatur, agatur. Omnia, quæ ſeverè decreta ſunt hoc tumultu, si, aut quo die dixi ſententiam, perfecta eſſent, & non in diem ex die dilata, aut quo ex tempore ſuſcepta ſunt ut agerentur, non tardata & procraſtinata; bellum jam nullum haberemus. Omnia, Brute, præſtiti reipublicæ, quæ præſtare debuit is, qui eſſet in eo, in quo ego ſum, gradu, ſenatûs populique judicio collocatus: nec illa modò, quæ nimirum ſola ab homine ſunt poſtulanda, fidem, vigilantiam, patriæ caritatem: ea ſunt enim, quæ, nemo eſt, qui non præſtare debeat. Ego autem ei, qui ſententiam dicat in principibus de republica, puto etiam prudentiam eſſe præſtandam: nec me, quum mihi tantum ſumpſerim ut gubernacula reipublicæ prenderem, minùs putarim reprehendendum, si inutiliter aliquid ſenatui ſuaſerim, quàm si infideliter. Acta quæ sint, quæque agantur, ſcio perſcribi ad te diligenter. Ex me autem illud eſt quod te velim habere cognitum, meum

quidem animum in aciem eſſe, neque reſpectum ullum quærere, niſi me utilitas civitatis fortè converterit: majores autem partes animi te, Caſſiumque reſpiciunt. Quamobrem ita te para, Brute, ut intelligas, aut, ſi hoc tempore bene res geſta ſit, tibi meliorem rempublicam eſſe faciendam; aut, ſi quid offenſum ſit, per te eſſe eamdem recuperandam. Vale.

CICERO BRUTO S.

De Planci egregio in remp. animo, & de ſuis cum Servilio in ſenatu de Planco contentionibus, quibus eum tandem fregit. An. *U. C.* 710.

2. PLANCI animum in rempublicam egregium, legiones, auxilia, copias ex litteris ejus, quarum exemplum tibi miſſum arbitror, perſpicere potuiſti. Lepidi tui neceſſarii (qui ſecundùm fratrem affines habet, quos oderit, proximos) levitatem, & inconſtantiam, animumque ſemper inimicum reipublicæ jam credo tibi ex tuorum litteris eſſe perſpectum. Nos exſpectatio ſollicitat, quæ eſt omnis jam in extremum adducta diſcrimen. Eſt enim ſpes omnis in Bruto expediendo, de quo vehementer timebamus. Ego hìc cum homine furioſo ſatis habeo negotii Servilio; quem tuli diutius, quàm dignitas mea patiebatur; ſed tuli reipublicæ

cauſâ, ne darem perditis civibus hominem parum ſanum illum quidem, ſed tamen nobilem, quò concurrerent: quod faciunt nihilominus: ſed eum alienandum a republica non putabam. Finem feci ejus ferendi; cœperat enim eſſe tantâ inſolentiâ, ut neminem liberum duceret. In Planci verò cauſa exarſit incredibili dolore, mecumque per biduum ita contendit, & a me ita fractus eſt, ut eum in perpetuum modeſtiorem ſperem fore. Atque in hac contentione ipſa, quum maximè res ageretur a. d. v Id. April. litteræ mihi in ſenatu redditæ ſunt à Lentulo noſtro, de Caſſio, de legionibus, de Syria: quas ſtatim quum recitaviſſem, cecidit Servilius, complures præterea: ſunt enim inſignes aliquot, qui improbiſſimè ſentiunt. Sed acerbiſſimè tulit Servilius, aſſenſum eſſe mihi de Planco. Magnum illud monſtrum in republica eſt, ſed quo ** *Deſunt reliqua.*

BRUTUS CICERONI S.

De Trebonii morte & de provincia ſcribit. De Antonio conſulit. De rebus a Caſſio geſtis quid fieri velit, oſtendit. Orationes Ciceronis laudat, & pecuniam ſupplementumque poſtulat. An. *U. C. 710.*

3. *LITTERAS tuas valde exſpecto, quas ſcripſiſti poſt nuntios noſtrarum rerum, &*

de morte Trebonii : non enim dubito quin mihi conſilium tuum explices. Indigno ſcelere & civem optimum amiſimus, & provinciæ poſſeſſione pulſi ſumus, quam recuperari facile eſt : neque minùs turpe aut flagitioſum erit, ſi poteſt, non recuperari. Antonius adhuc eſt nobiſcum : ſed medius fidius & moveor hominis precibus, & timeo, ne illum aliquorum furor excipiat. Planè æſtuo. Quòd ſi ſcirem, quid tibi placeret, ſine ſollicitudine eſſem : id enim optimum eſſe, perſuaſum eſſet mihi. Quare quàm primùm fac me certiorem, quid tibi placeat. Caſſius noſter Syriam, legiones Syriacas habet, ultro quidem a Murco, & a Marcio, & ab exercitu ipſo arceſſitus. Ego ſcripſi ad Tertiam ſororem, & ad matrem, ne priùs ederent hoc, quod optimè ac feliciſſimè geſſit Caſſius, quàm tuum conſilium cognoviſſent, tibique viſum eſſet. Legi orationes duas tuas, quarum alterâ Kal. Jan. uſus es ; alterâ de litteris meis, quæ habita eſt abs te contra Calenum. Nunc ſcilicet hoc exſpectas, dum eas laudem. Neſcio, animi, an ingenii tui major in his libellis laus contineatur. Jam concedo, ut vel Philippici *vocentur, quod tu quâdam epiſtolâ jocans ſcripſiſti. Duabus rebus egemus, Cicero, pecuniâ & ſupplemento : quarum altera poteſt abs te expediri, ut aliqua pars militum iſtinc mittatur nobis, vel*

ſecreto consilio adverſus Panſam, vel actione in ſenatu: altera, quæ magis eſt neceſſaria; neque meo exercitui magis, quàm reliquorum. Hoc magis doleo, Aſiam nos amiſiſſe: quam sic vexari a Dolabella audio; ut jam non videatur crudelissimum ejus facinus interfectio Trebonii. Vetus Antiſtius me tamen pecuniâ ſublevavit. Cicero filius tuus sic mihi ſe probat induſtriâ, patientiâ, labore, animi magnitudine, omni denique officio, ut prorſus numquam dimittere videatur cogitationem, cujus ſit filius. Quare, quoniam efficere non poſſum, ut pluris facias eum, qui tibi eſt carissimus, illud tribue judicio meo, ut tibi perſuadeas, non fore illi abutendum gloriâ tuâ, ut adipiſcatur honores paternos. Kal. April. Dyrrhachio.

CICERO BRUTO S.

AD omnes ſuperioris Bruti epiſtolæ partes diligentissimè reſpondet. Præterea ſe, repugnante Panſâ, ſententiam dixiſſe ait, ut Dolabellam Caſſius bello perſequeretur. Vide Phil. 11. Anno *U. C. 710.*

4. DATIS manè a. d. III Id. April. Scaptio litteris, eodem die tuas accepi Kal. April. Dyrrhachio datas, veſperi. Itaque manè prid. Id. April. quum a Scaptio certior factus eſſem, non eſſe eos pro-

fectos, quibus pridie dederam, & ſtatim ire, hoc paululum exaravi. ipſa in turba matutinæ ſalutationis. De Cassio lætor, & reipublicæ gratulor : mihi etiam, qui, repugnante & iraſcente Pansâ, ſententiam dixerim, ut Dolabellam bello Cassius perſequeretur. Et quidem audacter dicebam, sine noſtro ſenatuſconſulto jam illud eum bellum gerere. De te etiam dixi tum, quæ dicenda putavi. Hæc ad te oratio perferetur, quoniam te video delectari Philippicis noſtris. Quòd me de Antonio conſulis; quoad Bruti exitum cognorimus, cuſtodiendum puto. Ex his litteris, quas mihi misiſti, Dolabella Asiam vexare videtur, & in ea ſe gerere teterrimè. Compluribus autem ſcripsiſti, Dolabellam a Rhodiis eſſe excluſum : qui si ad Rhodum accessit, videtur mihi Asiam reliquiſſe. Id si ita eſt, iſtic tibi cenſeo commorandum : sin eam ſemel cepit ; mihi crede, non erit ; at in Asiam cenſeo perſequendum. Nihil mihi videris hoc tempore melius acturus. Quòd egere te duabus neceſſariis rebus ſcribis, ſupplemento & pecuniâ ; difficile consilium eſt : non enim mihi occurrunt facultates, quibus uti te poſſe videam, præter illas, quas ſenatus decrevit, ut pecunias a civitatibus mutuas ſumeres. De ſupplemento autem non video quid fieri possit : tantum enim abeſt, ut

Panſa de exercitu ſuo, aut delectu, tibi aliquid tribuat, ut etiam moleſtè ferat tam multos ad te ire voluntarios; quomodo equidem credo, quòd his rebus, quæ in Italia decernuntur, nullas copias nimis magnas eſſe arbitretur; quomodo autem multi ſuſpicantur, quòd ne te quidem nimis firmum eſſe velit: quod ego non ſuſpicor. Quòd ſcribis, te ad Tertiam ſororem ſcripsiſſe, ut ne priùs ederent ea, quæ geſta a Cassio eſſent, quàm mihi viſum eſſet; video te veritum eſſe id quod verendum fuit, ne animi partium Cæſaris, quomodo etiam nunc partes appellantur, vehementer commoverentur. Sed antè, quàm tuas litteras accepimus, audita res erat, & pervulgata: tui etiam tabellarii ad multos familiares tuos litteras attulerant. Quare neque ſupprimenda res erat, præſertim quum id fieri non poſſet; neque, si poſſet, non divulgandam potiùs, quàm occultandam putaremus. De Cicerone meo, &, si tantum eſt in eo quantum ſcribis, tantum ſcilicet, quantum debeo, gaudeo: &, si quòd amas eum, eò majora facis; id ipſum incredibiliter gaudeo, a te eum diligi.

CICERO BRUTO S.

De tota conſtitutione belli quid ſentiat perſcribit, & Brutum ad majorem ſeveritatem excitat. Anno *U. C. 710.*

5. QUÆ litteræ tuo nomine recitatæ ſunt Id April. in ſenatu, eodemque tempore Antonii, credo ad te ſcripsiſſe tuos, quorum ego nemini concedo : ſed nihil neceſſe erat eadem omnes : illud neceſſe, me ad te ſcribere, quid ſentirem de tota conſtitutione hujus belli, & quo judicio eſſem, quâque ſententiâ. Voluntas mea, Brute, de ſumma republica ſemper eadem fuit, quæ tua : ratio quibuſdam in rebus (non enim omnibus) paulò fortaſſe vehementior. Scis mihi ſemper placuiſſe non rege ſolùm, ſed regno liberari rempublicam. Tu leniùs, immortali omnino cum tua laude : ſed quid melius fuerit, magno dolore ſensimus, magno periculo ſentimus. Recenti illo tempore, tu omnia ad pacem, quæ oratione confici non poterat; ego omnia ad libertatem, quæ sine pace nulla eſt : pacem ipſam bello atque armis effici poſſe arbitrabar. Studia non deerant arma poſcentium, quorum repreſſimus impetum, ardoremque reſtinximus. Itaque res in eum locum venerat, ut, nisi Cæſari Octaviano deus quidam illam mentem dediſſet, in

poteſtatem perditissimi hominis, & turpissimi M. Antonii veniendum fuerit; quocum, vides, hoc tempore ipſo quod sit, quantumque certamen. Id profectò nullum eſſet, nisi tum conſervatus eſſet Antonius. Sed hæc omitto. Res enim a te geſta memorabilis, & pene cœleſtis repellit omnes reprehensiones; quippe quæ ne laude quidem ſatis idoneâ affici possit. Extitiſti nuper vultu ſevero: exercitum, copias, legiones idoneas per te brevi tempore comparaſti. Dii immortales! qui ille nuntius, quæ illæ litteræ, quæ lætitia ſenatûs, quæ alacritas civitatis erat! Nihil umquam vidi tam omnium conſensione laudatum. Erat exſpectatio reliquiarum Antonii, quem equitatu, legionibuſque magna ex parte ſpoliaras: ea quoque habuit exitum optabilem. Nam tuæ litteræ, quæ recitatæ in ſenatu ſunt, & imperatoris consilium, & militum virtutem, & induſtriam tuorum, in quibus Ciceronis mei, declarant. Quòd si tuis placuiſſet de his litteris referri, & nisi in tempus turbulentissimum poſt diſceſſum Panſæ conſulis incidiſſent; honos quoque juſtus & debitus diis immortalibus decretus eſſet. Ecce tibi Id April. advolat manè celer Pilus, qui vir! dii boni, quàm gravis! quàm conſtans! quàm bonarum in republica partium! Hic epiſtolas affert duas,

duas, unam tuo nomine, alteram Antonii: dat Servilio tribuno plebis; ille Cornuto: recitantur in ſenatu. ANTONIUS PROCOS. magna admiratio, ut si eſſet recitatum, DOLABELLA IMPERATOR, a quo quidem venerant tabellarii: ſed nemo Pili similis, qui proferre litteras auderet, aut magiſtratibus reddere. Tuæ recitantur, breves illæ quidem, ſed in Antonium admodum lenes. Vehementer admiratus ſenatus. Mihi autem non erat explicatum, quid agerem. Falſas dicerem? quid, si tu eas approbaſſes? Confirmarem? non erat dignitatis tuæ. Itaque ille dies silentio. Poſtridie autem quum ſermo increbuiſſet, Piluſque oculos vehementiùs hominum offendiſſet, natum omnino eſt principium a me. De proconſule Antonio multa: Sextius cauſæ non defuit poſt me, quum, quanto ſuum filium, quanto meum in periculo futurum diceret, si contra proconſulem arma tuliſſent. Noſti hominem: cauſæ non defuit. Dixerunt etiam alii: Labeo verò noſter, nec signum tuum in epiſtola, nec diem appositum, nec te ſcripsiſſe ad tuos, ut ſoleres. Hoc cogere volebat, falſas litteras eſſe, &, si quæris, probabat. Nunc tuum eſt consilium, Brute, de toto genere belli. Video te lenitate delectari, & eum putare fructum eſſe maximum: præclarè quidem, ſed aliis

rebus, aliis temporibus, locus eſſe ſolet, debetque clementiæ. Nunc quid agitur, Brute? templis deorum immortalium imminet hominum egentium & perditorum ſpes, nec quidquam aliud decernitur hoc bello, nisi utrùm simus, necne. Cui parcimus, aut quid agimus? His ergo conſulimus, quibus victoribus veſtigium noſtrûm nullum relinquetur? Nam quid intereſt inter Dolabellam, & quemvis Antoniorum trium? quorum si cui parcimus, duri fuimus in Dolabella. Hæc ut ita ſentiret ſenatus, populuſque Romanus, etsi res ipſa cogebat, tamen maxima ex parte noſtro consilio atque auctoritate perfectum eſt. Tu si hanc rationem non probas, tuam ſententiam defendam, non relinquam meam. Neque diſſolutum a te quidquam homines exſpectant, neque crudele. Hujus rei moderatio facilis eſt, ut in duces vehemens sis, in milites liberalis. Ciceronem meum, mi Brute, velim quàm plurimùm tecum habeas. Virtutis diſciplinam meliorem reperiet nullam, quàm contemplationem, atque imitationem tui. XIII Kal. Maii.

EPISTOLARUM FRAGMENTA.

QUAM multa nobis epiſtolarum volumina reliquerit M. Cicero, præter ea, quæ habemus, facilè vel ex his epiſtolarum fragmentis intelligi poteſt, quas ad Titinium, ad Nepotem, ad Cæſarem, ad Hirtium, ad Panſam, ad Cæſarem juniorem, ad Calvum, ad filium, ad Axium, ad Brutum ſcriptas videmus. Nam quæ ad Pompeium, aut ad Cassium a Nonio ſcriptæ citantur, prorſus ab hoc numero removendæ ſunt: nam illæ inter eas, quæ ad Atticum, hæ inter eas, quæ ad familiares miſſæ ſunt, reperiuntur. SIGONIUS.

AD M. TITINIUM.

SUET. *Cl. Rhet.*] Equidem memoriâ teneo, pueris nobis primùm Latinè docere cœpiſſe L. Plotium quemdam, ad quem quum fieret concurſus, quòd ſtudiosiſſimus quiſque apud eum exerceretur, dolebam mihi idem non licere. Continebar autem doctiſſimorum hominum auctoritate, qui exiſtimant Græcis exercitationibus ali meliùs ingenia poſſe.

AD CORNELIUM NEPOTEM, ex lib. II.

MACR. *lib.* II, *cap.* I *Saturn.*] Itaque noſtri quum omnia, quæ dixiſſemus, dicta eſſent; quæ facetè, & breviter, & acutè locuti eſſemus, ea proprio nomine appellari *dicteria* voluerunt.

AD EUMDEM, ex lib. incerto.

PRISC. *lib.* VIII.] Hoc reſtiterat etiam, ut a te fictis aggrederer donis.

PRISC. *ibid.*] Qui habet, ultro appetitur; qui eſt pauper, aſpernatur.

SUET. *in Jul. Cæſ.*] Quid? oratorum quem huic antepones eorum, qui nihil aliud egerunt? quis ſententiis aut acutior, aut crebrior? quis verbis aut ornatior, aut elegantior?

MARCEL.] Neque enim quidquam aliud eſt felicitas, niſi honeſtarum rerum proſperitas, vel, ut alio modo definiam, Felicitas eſt fortuna, adjutrix conſiliorum bonorum; quibus qui non utitur, felix nullo pacto eſſe poteſt. Ergo in perditis impiiſque conſiliis, quibus Cæſar uſus erat, nulla potuit eſſe felicitas: feliciorque meo judicio Camillus exſulans, quàm temporibus iiſdem Manlius, etiamſi, id quod cupierat, regnare potuiſſet.

AD C. CÆSAREM, ex lib. I.

NON. *Dicare.*] Balbum quanti faciam, quámque ei me totum dicaverim, ex ipſo ſcies.

NON. *Conſequi. Honor.*] Tum quum ea, quæ es ab ſenatu ſummo cum honore conſecutus.

NON. *Improbum.*] Debes odiſſe improbitatem ejus, quia impudentissimum nomen delegerit.

NON. *Tueri.*] Ut ſciret, majore curâ tuenda eſſe, quæ parta ſunt.

AD EUMDEM, ex lib. II.

NON. *Locare.*] Vel quòd locatio iſta pretioſa.

NON. *Putare.*] Quod ſapientes homines, ac boni putant.

CARIS. *lib.* I.] Neque pro cauto ac diligente ſe caſtris continuit.

NON. *Monumentum.*] Sed ego, quæ monumenti ratio sit, nomine ipſo admoneor. Ad memoriam magis ſpectare debet poſteritatis, quàm ad præſentis temporis gratiam.

AD EUMDEM, ex lib. III.

NON. *Dimittere.*] Quæ si videres, non de exercitu retinendo tueri, ſed eo tradito, aut dimiſſo.

NON. *Contemno.*] Amici nonnulli a te

contemni ac deſpici, ac pro nihilo haberi ſenatum velint.

AD EUMDEM, ex lib. incerto.

NON. *Levare.*] Jam amplitudinem gloriamque tuam magno mihi ornamento fore exiſtimo, quòd me levas curâ.

NON. *Conſequi.*] Extrema verò nec quanta, nec qualia sint, verbis conſequi poſſum.

AD CÆSAREM JUNIOREM, ex lib. I.

Omnia ex NONIO. *Sagum.*] Pridie Non. Febr. quum ad te litteras manè dediſſem, deſcendi ad forum togatus, quum reliqui conſulares ſagati vellent deſcendere.

Aditus.] Et aut ad conſules, aut ad te, aut ad Brutum adiſſent, his fraudi ne eſſet, quòd cum Antonio fuiſſent.

Relatum.] Sed hæc viderimus, quum legati reſponſa retulerint.

Vindicare.] Quasi si me ad id beneficium arceſſeres, quo per te me unà cum republica in libertatem vindicaſſem.

Accipere. Rogare.] Roga ipſum, quemadmodum ego eum Arimini acceperim.

Cunctari.] Sed citò pœnituit, domum rediit, ceteri cunctabantur.

Opinio.] Erat opinio bona de Planco, bona de Lepido.

Comparare.] Neminem tibi profectò ho-

minem ex omnibus aut antepoſuiſſem umquam, aut etiam comparaſſem.

Expedire.] Ex ceteris autem generibus tunc pecunia expedietur, quum legionibus victricibus erunt, quæ ſpopondimus, perſolvenda.

Confectum.] In ſingulas tegulas impoſitis ſexcentis, ſexcenties confici poſſe.

Ducere.] Ne res duceretur, fecimus, ut Hercules Antianus in alium locum transferretur.

Involvere.] Sed quòd videret nomine pacis bellum involutum fore.

Ignoſcere, ac concedere.] Quod mihi & Philippo vacationem das, bis gaudeo. Nam & præteritis ignoſcis, & concedis futura.

Ferox.] Itaque vereor, ne ferociorem eum faciant tua tam præclara de eo judicia.

AD EUMDEM, ex lib. II.

Omnia ex NONIO. *Inſulſum.*] Sed ita locutus inſulsè eſt, ut mirum ſenatûs convicium exceperit.

Ignavum & *ſegne.*] In quo tua me provocavit oratio, mea conſecuta eſt ſegnis.

Confectum.] Bellum, ut opinio mea fert, ex conſenſu civitatis confectum jam haberemus.

Conſtat.] Quum conſtet Cæſarem Lu-

percis id vectigal dediſſe, quî antè poterat id conſtare?

Dejicere.] Adeſt Albæ neſcio quis Claudius, quem quum reſtitui jussiſſet, Ancone cum eo dejectus eſt ex ſenatusconſulto.

Inſolens.] Inſolens, arrogans, jactans.

Secundum.] Scriptum erat equeſtre prœlium valde ſecundum, quin potiùs adverſum.

Meret.] Quem periſſe ita de republica merentem conſulem, vehementer doleo.

Præſtare.] Tu si meam fidem præſtiteris, quod confido te eſſe facturum.

Spurcus.] Quum iter facerem Claternam tempeſtate ſpurcissimâ.

Locuples.] Nihil omnino certi, nec locupletem ad hoc auctorem habebamus.

Paludatus.] Antonius demens ante lucem paludatus.

AD EUMDEM, ex lib. III.

NON. *Invehi.*] Itaque in eum palam vehementer eſt invectus.

NON. *Antiquus.*] Ego autem antiquissimum Scythis oriundum, quibus antiquior lætitia eſt, quàm lucrum.

AD EUMDEM, ex lib. incerto.

NON. *Opinio.*] Poſthac quod voles a me fieri, ſcribito. Vincam opinionem tuam.

NON. *Promittere.*] Promiſſa tua memoriâ teneas.

AD C. PANSAM, ex lib. I.

NON. *Humaniter.* & PRISC. *lib.* xv.] De Antiocho feciſti humaniter. Quem quidem ego ſemper dilexi, meque ab eo diligi ſensi.

NON. *Inaudire.*] Quorum erupit illa vox, de qua ex te primùm quiddam inaudieram.

AD EUMDEM, ex lib. III.

NON. *Concalfacere.*] Nos Ventidianis rumoribus concalfecimus.

AD A. HIRTIUM, ex lib. II.

NON. *Error.*] Qua in re si mediocriter lapſus ſum, defendas velim tolerabile erratum.

AD EUMDEM, ex lib. V.

NON. *Impertio.*] Et quoniam, ut hoc tempus eſt, nihil habeo, patriæ quod impertiam.

AD EUMDEM, ex lib. IX.

NON. *Interfici.*] Dices, Quid, quæſo, iſtuc intererat? Neſcio, nisi tamen erat mihi verendum ſæpius, ne qui caſus perimeret ſuperiora.

V v

AD EUMDEM, ex lib. incerto.

NON. *Vetuſtiſcere a veteraſcere.*] Quum enim nobilitas sit nihil aliud, quàm cognita virtus; quis in eo, quem veteraſcentem videt ad gloriam, generis antiquitatem desideret?

NON. *Lutum.*] Luta & limum aggerebant.

AD M. BRUTUM, ex lib. VII.

NON. *Experiri.*] His contraria atque parata, ut eſſe ſolent, expertus ſum.

AD EUMDEM, ex lib. VIII.

NON. *Doct. indag.*] Et quòd te tantum amat, ut vel me audeat provocare.

NON. *Amare, & diligere, & contentus.*] Sic igitur facies, & me aut amabis, aut, quo contentus ſum, diliges.

QUINCT. *lib.* V, *cap.* 10.] Veritus fortaſſe, ne nos in Catonem noſtrum transferamus illim aliquid: etsi argumentum simile non erat.

QUINCT. *lib.* VIII, *cap.* 3.] Nam eloquentiam, quæ admirationem non habet, nullam judico.

QUINCT. *ibid.*] Et eum amorem, & eum, ut hoc verbo utar, favorem in consilium advocabo.

QUINCT. *lib.* IX, *cap.* 3.] Ego quum in gratiam redierim cum Ap. Claudio,

& redierim per Cn. Pompeium: ego ergo quum redierim.

QUINCT. *ibid.*] Sermo nullus, ſcilicet nisi de te. Quid enim potiùs? Tum Flavius, Erras, inquit, Tabellarie, & ego ibidem orans inter cœnam exoravi.

QUINCT. *ibid.*] Præſtat enim nemini imperare, quàm alicui ſervire. Sine illo enim vivere honeſtè licet; cum hoc vivendi nulla conditio eſt.

QUINCT. *lib.* III, *cap.* 10.] Simne bonus vir, si hoc ſuadeam? Minimè: ſuaſoris enim eſt finis, utilitas ejus, cui quiſque ſuadet. At recta ſunt: quis negat? ſed nòn eſt ſemper rectis in ſuadendo locus.

QUINCT. *lib.* VIII, *cap.* 6.] Populo impoſuimus, & oratores visi ſumus.

QUINCT. *lib.* VI, *cap.* 4.] Res mihi inviſæ viſæ ſunt, Brute.

AD M. FILIUM, ex lib. I.

PRISC. *lib.* VIII, & *lib.* X.] Quare effice, & elabora ut excellas.

AD EUMDEM, ex lib. II.

NON. *Commodare.*] Cui ego, quibuſcumque rebus potero, libentissimè commodabo.

AD EUMDEM, ex lib. incerto.

DIOM. *lib.* I.] Ceris delitis.

LACT. *lib.* IV, *cap.* 14.] Philoſophiæ quidem præcepta noſcenda, vivendum autem civiliter.

AD LICINIUM CALVUM.

PRISC. *lib.* IX.] Tuli moleſtè, quòd litteræ delitæ ſunt mihi a te redditæ.

NON. *Auguro.*] Præſentit animus, atque augurat quodammodo, quæ futura ſit ſuavitas.

AD Q. AXIUM.

FRONTO.] Ad M. Bibulum adierunt.

FRONTO.] Si tu nos aliquid adjutare potes.

SUET. *in Jul. Cæſ.*] Cæſar in conſulatu confirmavit regnum, de quo ædilis cogitarat.

AD CATONEM.

NON. *Plus & multum.*] Nec idcirco mihi deſiderandam eſſe dignitatem meam, quòd eam multi impugnarint, ſed eò magis recolendam, quòd plus deſiderarint.

AD CÆRELLIAM.

QUINCT. *lib.* VI, *cap.* 3.] Hæc aut animo Catonis ferenda ſunt, aut Ciceronis ſtomacho.

AD L. PLANCUM.

GELL. *lib.* I, *cap.* 21.] Nam neque deeſſe reipublicæ volo, neque ſupereſſe.

EX EPISTOLA INCERTA.

QUINCT. *lib.* IX, *cap.* 3.] Data Lupercalibus, quo die Antonius Cæſari.

QUINCT. *lib.* VI, *cap.* 3.] Næ illi ſunt pedes faceti, ac deliciis ingredienti molles.

FRAGMENTA

LIBRORUM INCERTORUM.

ESSE hæc quidem Ciceronis tam certum eſt, quàm quod maximè. Ceterùm quò pertineant, & ad quem Ciceronis librum referantur, quum divinare nec valde promptum, nec nimis etiam tutum eſſet, omnia ſub inſcriptione eorum, quæ ad libros incertos pertineant, comprehendere libuit. Itaque nullum etiam in iis certum ordinem tenere potuimus: illum duntaxat ſecuti ſumus, qui eſt ex eorum auctorum nominibus, eorumque libris, qui hæc ad noſtram uſque ætatem, in tantis imperiorum mutationibus, conſervarunt. PATRICIUS.

S. AUG. *epiſt.* I.] Nullum umquam verbum, quod revocare vellet, emiſit.

LACT. *lib.* IV, *cap.* 1… quidem præcepta noſ… autem civiliter.

…beria fæce …orum quippe …quodam loco … idem eſſe arietis,

AD LICI…

PRISC. *lib.* … …um. litteræ delitæ… …, *cap.* 1.] Hippocrates,

NON. *A…* medicus, ſcriptum reliquit, que augu… …fratres, quum ſimul ægrotare sit ſuavi… …at, & eorum morbus eodem tem… …ingraveſceret, eodem levaretur, ge… …nos eſſe ſuſpicatum.

F… *Ibid. lib.* V, *cap.* 27.] O miſerum, cui peccare licebat.

Ibid. lib. XXII, *cap.* 22.] Philoſophiam dii paucis quibuſdam veram dederunt.

Vita beata.] An verò, quod ait Tullius, multorum in terris prædiorum dominos divites appellamus, omnium virtutum poſſeſſores pauperes nominabimus?

IDEM.] Nullæ ſunt occultiores inſidiæ, quàm quæ latent in ſimulatione officii, aut in aliquo neceſſitudinis nomine.

AUSON. *de Monoſyll.*] Seps.

CARIS.] Plure venit.

COLUM. *lib.* III, *cap.* 8.] Romanum fuiſſe civem Nævium Pollionem, pede longiorem, quàm quemquam longiſſimum.

DIOMED. *lib.* II.] Qui fuit locus religioſiſſimus, is erit deſertiſſimus, & custo…

dia caſtrorum non honoris, ſed oneris, exiſtimatur.

DONAT. *Vita Terent.*] Comœdia eſt imitatio vitæ, ſpeculum conſuetudinis, imago veritatis.

FESTUS.] Ructaretur.

IDEM.] Teſqua.

FORTUN.] Ferem.

HIER. *ſuper obitu Paulinæ.*] Cæſar quum quoſdam ornare voluit, non illos honeſtavit, ſed ornamenta ipſa turpavit.

LACT. *lib.* III, *cap.* 6.] Rectè Tullius civiles viros, qui remp. gubernant, qui urbes aut novas conſtituant, aut conſtitutas æquitate tueantur, qui ſalutem & libertatem civium, vel bonis legibus, vel ſalubribus conſiliis, vel judiciis gravibus conſervent, philoſophiæ doctoribus præfert.

Lib. V, *cap.* II.] Etenim si nemo eſt, qui non mori malit, quàm converti in aliquam figuram beſtiæ, quamvis mentem hominis habiturus; quantò eſt miſerius, in hominis figura animo eſſe efferato? Mihi quidem tantò videtur, quantò eſt præſtabilior animus corpore.

Lib. VI, *cap.* 24.] Lex dei præclara & divina ſemper, quæ recta & honeſta jubet, vetat prava & turpia: cui parentem ſanctiſſimæ ac certiſſimæ legi, juſtè ac legitimè neceſſe eſt vivere.

Lib. VII, *cap.* 8.] Quoniam utraque earum ſententiarum doctiſſimos habuit auctores; nec, quid certi ſit, divinari poteſt.

Lib. VII, *cap.* II.] Nihil eſſe, quod ſit manibus humanis laboratum, quod non aliquando ad interitum redigatur, vel injuriâ hominum, vel ipsâ confectrice omnium vetuſtate.

MARCEL. *lib.* XV.] Et quamquam optatissimum eſt, perpetuò fortunam quàm florentissimam permanere; iſta tamen æquabilitas vitæ non tantum habet ſenſum, quantum quum ex adverſis & perditis rebus ad meliorem ſtatum fortuna revocatur.

Lib. XIX, *in fine.*] Quum parcere, vel lædere potuiſſem, ignoſcendi quærebam cauſas, non puniendi occaſiones, quod judicis lenti & conſiderati eſt proprium.

Lib. XXVI, *prope finem.*] Infelices eſſe, qui omnia ſibi licere exiſtimarent.

Lib. XXXI.] Erythræo oppido ſuperpoſitum montem Mimanta.

NON. Arcera.

PLIN. *Præf.*] In libris de republica, Platonis me comitem profiteor; in conſolatione filiæ, Crantorem ſequor; item Panætium de officiis.

Lib. III, *cap.* 2.] Feminas omnes viſu nocere, quæ duplices pupillas habent.

Lib. VII, *cap.* 21.] In nuce incluſam Iliada Homeri carmen in membrana ſcriptum.

Idem, *ibid.*] Fuiſſe qui prævideret CXXXV M. paſſuum.

Lib. VII, *cap.* 43.] P. Ventidium Mulionem caſtrenſem ſuffarraneum fuiſſe.

Lib. XXIX, *cap.* 4.] Formicas ſolipugas.

Ibid.] Muſtela catulos ſuos quotidie transfert, mutatque ſedem.

Lib. XXX, *cap.* 5.] Animalia biuros vocari, qui vites in Campania erodant.

Lib. XXXI, *cap.* 2.] Cicero in admirandis poſuit, Reatinis tantum paludibus ungulas jumentorum indurari.

Lib. XXXI, *cap.* 4.] Quædam terræ imbribus sicciores fiunt, veluti in Narniensi agro, quod admirandis ſuis inſeruit M. Cicero, siccitate lutum fieri prodens, imbre pulverem.

QUINCT. *lib.* VI, *cap.* 3.] Miror quid sit, quòd pater tuus, homo conſtantissimus, te nobis varium reliquit.

QUINCT. *lib.* VIII, *cap.* 6.] Hoc miror enim, querorque, quemquam hominem ita peſſumdare alterum verbis velle, ut etiam navem perforet, in qua ipſe naviget.

Lib. XI, *cap.* 1.] Non ſe id egiſſe, ut ita diceret, quomodo ſe quilibet poſſe confideret, ſed quomodo nemo.

SENEC. *lib.* I *Tranquil.*] Gladiatores inviſos habemus, ſi omni modo vitam impetrare cupiunt: favemus, ſi contemptum ejus præ ſe ferunt.

In Epiſt.] Si mihi vitæ ſpatium duplicetur, vel iis tantummodo poetis percurrendis, qui λυρικοὶ a Græcis vocantur, non eſſe ſuffecturum.

SERVIUS, *Georg.* III.] De accuſatore lege quintâ dicta.

Lib. V *Æneid.*] Ad militiam euntibus dari ſolebant cuſtodes, quibus primo annó regerentur.

Lib. VI *Æneid.*] Eſt autem cauſa difficilis, laudare puerum: non enim res laudanda, ſed ſpes eſt.

SOLIN. *cap.* 2.] Romam conditam Olympiadis ſextæ anno tertio.

INDEX

Qui docet quo circiter tempore epiſtolæ Ciceronis ad Familiares ſcriptæ sint.

Epiſtolæ ad Familiares ſcriptæ omnes ſunt poſt conſulatum, ante exsilium, in exsilio, & poſt exsilium. Ante exsilium utique prima omnium, quæ Pompeio Magno inſcribitur: altera Q. Metelli Celeris ad Ciceronem: tertia Ciceronis ad eum: quinta ad C. Antonium: ſexta ad P. Sextium. In exsilio ad Terentiam uxorem quinque libri decimi quarti. Poſt exsilium reliquæ omnes. Ad Lentulum lib. I, diversis temporibus, i. e. toto triennio ſcriptæ ſunt, & quidem ſeptem primæ gerentibus conſulatum Metello & Philippo; octava & nona Pompeio & Craſſo; decima Domitio & Appio: quod ex earum argumentis, & obſervatione hiſtoriæ cognoſcitur. Hæc MANUTIUS.

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
691.			
D. Junio Silano, & L. Licinio Murenâ Coſſ.	5	7	Pompeio Magno.
		1	*Metellus.*
		2	Metello.
692.		5	C. Antonio.
M. Piſone, M. Valerio Meſſallâ Coſſ.	5	6	P. Sextio.

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
695. L. Piſone, A. Gabinio Coſſ.	14	4	Terentia.
		2	
		1	
		3	
696. Cornelio Lentulo, Cæcilio Metello Coſſ.	5	4	Metello.
697. Cn. Lentulo Marcellino, L. Marcio Philippo Coſſ.	1	1	Lentulo.
		2	
		3	
		4	
		5	
		6	
		7	
	5	12	Lucceio.
		3	*Metellus.*
698. Pompeio Magno II. M. Licinio Craſſo II. Coſſ.	1	8	Lentulo.
		9	
	7	1	Mario.
699. L. Domitio Ahenobarbo, Appio Claudio Pulchro Coſſ.	5	8	Craſſo.
	7	5	Cæſari.
		6	Trebatio.
		7	
		8	
		17	
		9	
		10	
		16	
	1	10	Lentulo.
		11	Valerio.

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
700.			
Interregnum ſex menſium, quo durante.	7	11	Trebatio.
		12	
		13	
		15	
		18	
	2	1	Curioni.
		2	
		3	
		4	
		5	
Sub Coſſ. Domitio Calvino, & M. Valerio Meſſalla.	5	17	Sextio.
	7	14	Trebatio.
	2	6	Curioni.
701.			
Pompeio Magno III. Coſ. primùm ſine collega, & Q. Cæcilio Metello, quem ſibi ſubrogavit Kal. Sext.	7	2	Mario.
	5	18	Fadio.
	13	75	Titio.
702.			
Servio Sulpicio, M. Claudio Marcello Coſſ.	3	1	Appio.
		2	
		3	
	8	1	*Cælius.*
	3	4	Appio.
	13	1	Memmio.
		2	
	2	8	Cœlio.
	8	2	*Cælius.*
		3	
	3	5	Appio.

Ann. U. C.	Libb.	Epp.	
702.	8	4, 5, 9	*Cœlius.*
	15	9, 7, 8	Marcello.
		12	Paulo.
		2	Senatui.
		3	Catoni.
		1	Senatui.
	3	6	Appio.
	8	8	*Cœlius.*
	2	9	Cœlio.
	3	7, 8	Appio.
	2	10	Cœlio.
	8	10	*Cœlius.*
	2	7	Curioni.
	7	32	Volumnio.
	13	53, 56, 55, 57	Thermo.
	13	61, 62, 63, 64, 65	Silio.
		9	Craſſipedi.
		47	Silio.

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
703. milio Paulo & C. Claudio Marcello Coſſ.	15	4	Catoni.
		10	Marcello.
		13	Paulo.
	8	6	} *Cælius.*
		7	
	15	14	Caſſio.
	2	14	Cœlio.
	13	58	Titio.
		59	Curtio.
	3	9	Appio.
	2	11	Cœlio.
	13	54	Thermo.
	2	13	Cœlio.
		18	Thermo.
	3	10	Appio.
	9	25	Pæto.
	2	19	Cœlio Caldo.
		12	Cœlio.
	3	11	Appio.
	15	5	*Cato.*
	8	11	*Cælius.*
	2	17	Salluſtio.
	8	13	*Cælius.*
	3	12	Appio.
	15	6	Catoni.
		11	Marcello.
	3	13	Appio.
	2	15	Cœlio.
		12	} *Cælius.*
		14	
	14	5	Terentiæ.

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
703.			
	16	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9	Tironi.
704.			
C. Claudio Marcello	16	11	Tironi.
L. Cornelio Lentulo Coſſ.	5	20	Rufo.
	14	14, 18	Tulliæ.
	16	12	Tironi.
		8	*Q. Frater.*
	8	15	*Cœlius.*
	4	1	Sulpicio.
	8	16	*Cœlius.*
	4	2	Sulpicio.
	2	16	Cœlio.
	5	19	Rufo.
	14	7	Terentiæ.
	8	17	*Cœlius.*
705.	9	9	*Dolabella.*
Cæſare II. & Servilio Coſſ.	14	8, 21, 6, 12, 19, 9, 17	Terentiæ.

Ann.

Ann. U. C.	Libb.	Epp.	
706.			
Cæſare dictatore II,	14	16	
M. Antonio magiſtro		11	
equitum.		15	
		10	
		13	Terentiæ.
		24	
Fufius Calenus, & Vati-		23	
nius Coſſ. fuere tribus		22	
ultimis menſibus.		20	
	15	21	Trebonio.
707.	*Prima Claſſis.*		
Cæſare III, M. Æmilio	4	14	Plancio.
Lepido Coſſ.	9	1	Varroni.
Hic annus habuit 15 men-	15	15	Caſſio.
ſes, dies 145, Kalen-	6	23	Domitio.
das priores & poſte-	4	15	Plancio.
riores. Conſtat epiſto-	13	29	Planco.
larum alias eo tempore	6	1	Torquato.
ſcriptas eſſe, quo Cæ-	13	78	Allieno.
ſar bellum geſſit in A-		79	
frica, alias poſtquam in			
urbem rediit, alias poſt	6	2	Torquato.
ejus profectionem ad	5	21	Meſcinio.
bellum Hiſpanienſe: in-	6	4	Torquato.
cludentur ergo in tri-	9	3	
plicem claſſem, quam		2	
tria illa tempora offe-		4	
runt. Quartam habe-		5	Varroni.
bunt litteræ commen-		7	
datitiæ.		6	
		16	Pæto.
	7	33	Volumnio.
	9	18	Pæto.

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
707.			*Secunda Classis.*
	9	19 17 16 20	Pæto.
	7	3 4	Mario.
	6	3	Torquato.
	9	23	Pæto.
	4	3	Sulpicio.
		13	Nigidio.
	13	68	Servilio.
	6	10 11 12	Trebanio.
	4	7	Marcello.
	6	14	Ligario.
	4	8 9	Marcello.
	6	15	Ligario.
	7	28	Curio.
	4	11	*Marcellus.*
	6	6	Cæcinæ.
	9	15 26	Pæto.
	7	27	Gallo.
	4	4	Sulpicio.
	10 6	29 13	Ampio.
			Tertia Classis.
	6	8	Cæcinæ.
		9	Furfanio.
		7	*Cæcina.*

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
707.			
		5	Cæcinæ.
	13	66	Servilio.
	6	22, 21	Toranio.

Quarta Classis.

Litteræ commendatitiæ.

13	10, 11, 12, 13, 14	Bruto.
	17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28	Sulpicio.
13	67, 68, 69, 70, 71, 73	Servilio.
	30, 31, 32, 33, 34	Acilio.

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
707.			
		35	
		36	
		37	Acilio.
		38	
		39	
708.	6	19	Leptæ.
Cæſare dictatore III, M. Lepido magiſtro equ. Eodem anno Cæſar Conſul IV fuit ſine collega.	15	18	
		16	Caſſio.
		17	
		19	*Caſſius.*
	9	10	
		13	Dolabellæ.
		11	
	13	15	Cæſari.
		16	
	4	5	*Sulpicius.*
	5	13	Lucceio.
	4	6	Sulpicio.
	16	10	
		13	Tironi.
		14	
		15	
		16	*Q. frater.*
		17	
		18	
		19	Tironi.
		20	
		22	
	4	10	Marcello.
		12	*Sulpicius.*
	5	14	Lucceio.
		15	*Lucceius.*
		9	*Vatinius.*

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
708.			
	9	8	Varroni.
	13	77	Sulpicio.
	6	20	Leptæ.
	7	24 25	Gallo.
	12	17	Cornificio.
Q. Fabio Maximo & C. Trebonio Coſſ. quos Cæſar ſibi ſubſtituit in tres ultimos menſes.	13	4 5 6	Q. Valerio.
		7	Cluvio.
		8	Rutilio.
	12	18	Cornificio.
	5	11	Vatinio.
	7	29	*Curius.*
	5	9 10	*Vatinius.*
	9	12	Dolabellæ.
709. Cæſare V. & M. Antonio Coſſ.	7	30	Curio.
	13	50	Acilio.
	12	19	Cornificio.
	7	31	Curio.
M. Antonio & Dolabellâ Coſſ. poſt interfectum Cæſarem Idibus Mart.	11	1	*D. Brutus.*
	16	24	Tironi.
	6	18	Bithynico.
	16	23	Tironi.
	9	14	Dolabellæ.
	12	16	*Trebonius.*
	15	20 21	Trebonio.
	11	27	Matio.
		2	*Brutus & Cassius.*
	12	1	Cassio.

Ann. U. C.	Libb.	Epp.	
709.			
	11	28	*Matius.*
		29	Oppio.
	7	21	Trebatio.
		20	
		19	
	11	3	*Brutus & Cassius.*
	10	1	Planco.
	5	16	Titio.
	11	4	*D. Brutus.*
		16	D. Bruto.
		17	
	12	2	Cassio.
	10	2	Planco.
	12	3	Cassio.
		23	Cornificio.
		21	
		26	
		27	
	11	5	D. Bruto.
		7	
		6	
	12	22	Cornificio.
	16	27	Tironi.
		21	Cicero filius.
		25	
710. A. Hirtio, C. Pansâ Coss.	6	17	*Bithynicus.*
	12	24	Cornificio.
	11	8	D. Bruto.
	10	3	Planco.
	12	4	Cassio.
	10	28	Trebonio.
	12	5	Cassio.
	10	4	*Plancus.*

Ann. U. C.	Libb.	Epp.	
710.	9	24	Pæto.
	12	11	*Cassius.*
	10	5	Planco.
		31	*Pollio.*
		6	Planco.
		7 8	} *Plancus.*
	12	7	Cassio.
	10	27	Lepido.
		10 12	} Planco.
	12	28 29	} Cornificio.
		6	Cassio.
	10	30	*Galba.*
		9 11	} *Plancus.*
	11	9	*D. Brutus.*
	12	25	Cornificio.
	11	10 11	} *D. Brutus.*
	12	11 12	} *Cassius.*
	10	14	Planco.
	11	22	D. Bruto.
	10	15 17	} *Plancus.*
		16	Planco.
	12	30	Cornificio.
	11	18	D. Bruto.
		19	*D. Brutus.*
	10	34	*Lepidus.*
		25	Furnio.

Ann. U. C.	Libb.	Epp.	
710.		18, 21	*Plancus.*
		22	Planco.
	11	15	D. Bruto.
	10	13, 19	Planco.
	11	12	D. Bruto.
	10	33	*Pollio.*
		26	Furnio.
	11	14	D. Bruto.
		20, 23	*D. Brutus.*
	10	20	Planco.
	12	14, 15	*Lentulus.*
	10	35	*Lepidus.*
	11	13, 26	*D. Brutus.*
		21, 22, 24	D. Bruto.
	10	23	*Plancus.*
		32	*Pollio.*
	12	8, 9	Cassio.
		13	*Cassius quæſtor.*
	11	25	D. Bruto.
	12	10	Cassio.
	10	24	*Plancus.*

NOTANDA ET CORRIGENDA.

Inſerta eſt vocum Græcarum Latina interpretatio.

Prior numerus paginam, alter lineam indicat.

P. 1. l. 5. *Provinciam.* Galliam citeriorem, ab ipſo Cæſare, dum viveret, D. Bruto assignatam, & poſtea confirmatam a ſenatu, quam ſibi vindicabat Antonius.

2, 9. *Legationem liberam.* Dabantur ab ſenatu liberæ legationes ſenatoribus, privatæ rei causâ, ut voti ſolvendi, hereditatis aut ſyngraphæ perſequendæ, extra Italiam abeuntibus, ut cum majore dignitate, ſecuritate &c. ubique eſſe poſſent. De his tollendis, quia multi abutebantur, retulerat ad ſenatum Cicero conſul, cui quum interceſſiſſet tribunus plebis, tenuerat tamen, ut harum tempus annuum eſſet, quod antea infinitum erat. Julius Cæſar ad quinquennium revocavit.

Ibid. 17. *Aquâ & igni nobis interdicatur.* Ita plerique codices cum utroque regio. Eſt a Grutero vulgata lectio, *aquâ & igni interdicamur.*

Ibid. 18. *Dandus eſt locus fortunæ &c.* Diſtinguitur aliter hic locus in quibuſdam Grævianis mſſ. *Dandus eſt locus, fortunæ cedendum, ex Italiâ migrandum Rhodum &c.*

Ibid. 25. *Sext. Pompeium.* Magni filium, in Hiſpania, *Baſſum*, in Syria.

3, 12. *Invidiam faciemus.* Si nempe vindices libertatis præſidio egere videbuntur.

X v

4, 1. *In tua poteſtate fuerimus.* Percuſſores Cæſaris Antonio & Lepido, datâ utrimque fide, ſeſe commiſerant.

Ibid. 10. *De reponenda ara.* Vide lib. 9, ep. 14.

Ibid. 11. *Quod velle & probare vix quiſquam poſſe videtur.* Ita cum Lambino codex uterque regius. Mendosè vulgati, *quod velle te probare &c.*

Ibid. 26. *Denuntiatum eſſe.* Ut Romam frequentes convenirent.

5, 8. *Edicti tui.* Quo civibus optimis ſupplicium idem minabatur, quod Cicero conſul de ſceleratissimis ſumpſerat.

Ibid. 13. *Edicto.* Licebat magiſtratibus, ſcripto publicè proposito, jubere, ſtatuere, pronuntiare in eo genere, in quo poteſtatem haberent. Poſtulabant autem ut sibi prætoribus liceret abeſſe ab urbe ultra decem dies, contra quod legibus cautum erat.

Ibid. 28. *De ſuo jure decedere.* Videtur legendum cum Grævio *decidere :* non enim de ſuo jure decedebant, ſed edicto volebant de jure ſuo cum ſenatu transigere, paciſci, ut legibus ſolverentur, sibique liceret concordiæ causâ abeſſe plus quàm decem dies.

6, 20. *Quàm non diu regnavit.* Menſes omnino quinque poſt reditum ex Hiſpania, devictis Pompeii liberis.

7, 10. *Ad Inalpinos.* Alpium incolas. Vitiosè codices regii cum plerisque aliis, *ad Tranſalpinos.*

8, 23. *Provinciam.* Galliam citeriorem.

10, 20. *Quæ de te in ſenatu egerim, quæ in concione.* Vide Phil. 3 & 4.

12, 7. *Idibus Martiis.* Quo die Cæſar a conjuratis privato conſilio interfectus eſt.

Ibid. 23. *Exſpectationem legatorum.* Vide Phil. 6.

13, 4. *Ut antea rege.* Cæſare.

14, 4. *Ventidius elabatur.* Elapſus eſt. Vide proximè ſequentem ep.

Ibid. 6. *Ventoſiſſimum.* Leviſſimum, atque in primis mobilem.

Ibid. 27. *Gratiorem me eſſe &c.* Corrupti hoc loco mſſ. nec ſenſus commodus erui poteſt e vulgata lectione, quam concinnavit Victorius. Voculam *nec* excidiſſe putat Frid. Gronovius, & ſic verba conſtituit. *Plus debere arbitror, quàm me tibi ; nec gratiorem me eſſe in te poſſe, quàm iſti perverſi ſint in me. Exploratum habes (ſint, an hæc temporis videantur dici causâ) malle me &c.*

15, 13. *Vacivitas.* Ita Grævius e veſtigiis ferè omnium mſſ. qui aut *civitas* aut *novitas* præ ſe ferunt. Alii malunt *vacuitas* : ſed occurrunt alibi *ædes vacivæ, aures vacivæ.*

Ibid. 14. *Litteris commendari.* Mandari, credi. Suſpicionem movet de Octaviano, qui conſulatum petiit ; Romamque cum exercitu profectus, extorsit.

16, 5. *Neque Cæſari imperari poteſt.* Quippe qui jus habebat imperii, nec aliud tum majus erat imperium, conſulibus amiſſis.

Ibid. 14. *Pecuniæ cccc.* i. e. ſeſtertii quadringenties, libellarum Tur. 40000000.

Ibid. 17. *Septem nunc numeros legionum alo.* Numeri ſunt cohortes. Ita ex Hittorpiano codice, cui accedit unus e regiis, Grævius, qui rectè mendi arguit vulgatam lectionem, *ſeptenum numerum legionum.*

Ibid. 19. *Varronis theſauros.* Alludi putat Conradus ad librum Varronis περὶ πλούτου.

Ibid. 20. *Subſiſtere ſumptui.* Ita regius unus, & codices plerique cum Victorio, idque tuetur exemplis Frid. Gronovius. Alter e regiis ab emendatrice manu *ſufficere ſumptui.*

17, 9. *Aſinium Pollionem.* Qui præerat Hiſpaniæ ulteriori.

18, 26. *Providendum eſt.* Sic habet uterque regius, pro vulgato *providendum ſit.*

20, 18. *Sanè quàm ſum gaviſus.* i. e. valde. Sic ad Q. frat. 2, 6. *Sanè quàm refrixit.*

21, 24. Inſtrumentum, quo utebar.

22, 1. Umbratiles pugnæ, ſimulacra pugnarum.

Ibid. 6. *De Bruto arceſſendo.* M. Bruto, qui Macedoniam tenebat.

Ibid. 16. *Hi novi timores.* Ita codices. Vulgati vocem priorem omittunt.

24, 30. *Magnificentissimo munere.* Præmittunt Manutius & Lambinus vocem *uſus*, quæ abeſſe poteſt.

25, 2. *Quando.... tenes.* Ita codex regius uterque, pro vulgato, *quum.... tenes.*

27, 1. *Tam recenti gratulatione.* Gratiarum actione ob victoriam Mutinenſem : vox propria in hac re, quum in ſupplicationibus gratias diis agerent.

Ibid. 27. *Vernarum causâ.* Servorum nomine deſignat adverſarios Vicentinorum, ut homines nequam & abjectos ſignificet.

28, 2. *Inertissimum.* Grævius præfert *incertissimum.*

Ibid. 13. *Homo ſui simillimus.* Idem in hac re, qui ſolet eſſe, & dicitur in malam partem.

Ibid. 28. *Committendum non putavi.* Ita regii codices. Victorius dedit *committendum nondum putavi.*

29, 6. *Iſtam cantilenam.* i. e. quod jactatur, quod crebris ſermonibus uſurpatur.

30, 28. *Recentem novam.* Novum eſt, quod tunc primùm adepti ſumus, recens, quod nuper. *Novum* ad rem, *recens* ad tempus refertur.

31, 29. *Ligurirent.* Ambirent ſpe lucelli alicujus, affectarent. *Ligurire* propriè eſt leviter ſorbere, deguſtare.

33, 12. *Propriis reip.* Fidis & certis in defenſionem reip. Brutum ſpes fefellit: nam paulò pòſt Octavius & Plancus ad Antonium & Lepidum acceſſerunt.

Ibid. 18. *Si frænum momorderis.* Si oſtenderis, te reſiſtere & coerceri non poſſe. Ab equis contumacibus & refractariis ducta tranſlatio. Mox e regiis mſſ. dedimus *ferre poterunt*, pro vulgato *ferre poterint.*

34, 13. *Vigiliam meam.* Tranſlatio a militibus qui excubant per vigilias.

Ibid. 17. *Multa enim Romæ.* Scil. moventur, turbantur, ab iis qui Octavianum ad conſulatûs petitionem impellebant, quæ per te comprimi poſſint, si manſeris in Italia.

Ibid. 21. *Servilium.* Iſaurici filium. Ita codices. Alii malunt *Servium*, de quo epiſtolâ 7ª hujus libri.

35, 14. Laconicam brevitatem.

38, 14. Libros philoſophicos.

Ibid. 24. *Habeo multa occultiora.* Ita regii codices. Vulgati præferunt *multò occultiora.*

Ibid. 31. *In illa lege.* Videtur eam legem dicere, quâ Cæſar permisit æs alienum, quo laborabat civitas, diſſolvi, tradendis prædiis non eo pretio, quo tum erant, ſed quod fuerat ante bellum civile.

Ibid. 16. *Græcorum militum numeros.* i. e. cohortes. Vitiosè vulgati, *Græcorum militum numero.*

Ibid. 23. Palto, quæ fuit urbs Syriæ.

Ibid. 25. *Ternis tetradrachmis.* i. e. duodecim drachmis, ſeu denariis. Porrò denarius hoc tempore ad aſſes ſexdecim excreverat.

66, 26. *Quando quidem classis.* Ita codex regius uterque. Vulgati, *quum quidem classis.*

67, 2. *Videor eſſe conſecutus.* Ita quoque regii codices, pro vulgato, *videor etiam conſecutus.*

Ibid. 8. *Parciùs ſcripsi.* Lambinus addidit hæc ſuppoſititia, *quàm revera facere eos inveni. Quòd verò aliquid de his ſcripsi, mirari &c.*

Ibid. 9. *Nec me meæ . . . injuriæ umquam.* Addunt vulgati, *moverunt* : quam vocem ignorant codices, & vetuſtiores editi.

68, 8. *Dum iſti veniunt.* Ita rectè regii codices, pro vulgato, *dum iſti venient.*

69, 15. *Illius facti.* Cæſarianæ cædis, in qua hic Lentulus Bruti ſe & Caſſii ſocium fuiſſe falsò gloriabatur.

70, 1. Patriam magis amans.

71, 7. *Civibus Romanis omnibus.* Redundat, Grævio judice, vox ultima, quam tamen ſervant regii codices.

72, 19. *Duum millium amphorarum.* Ita e regiis mſſ. dedimus, licet Julius Romanus grammaticus moneat *amphorûm* dici, quum additur numerus.

73, 15. *Hæc.* Pendet vox, neque eſt verbum, ad quod referatur. *Sive timor eſt . . . sive furor, sive potentia paucorum.* Ita diſertè cum Grævii Menteliano codice regius optimus. Alter

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
708.			
	9	8	Varroni.
	13	77	Sulpicio.
	6	20	Leptæ.
	7	24	Gallo.
		25	
	12	17	Cornificio.
Q. Fabio Maximo & C. Trebonio Coſſ. quos Cæſar ſibi ſubſtituit in tres ultimos menſes.	13	4	Q. Valerio.
		5	
		6	
		7	Cluvio.
		8	Rutilio.
	12	18	Cornificio.
	5	11	Vatinio.
	7	29	*Curius.*
	5	9	*Vatinius.*
		10	
709.	9	12	Dolabellæ.
Cæſare v. & M. Antonio Coſſ.	7	30	Curio.
	13	50	Acilio.
	12	19	Cornificio.
	7	31	Curio.
M. Antonio & Dolabellâ Coſſ. poſt interfectum Cæſarem Idibus Mart.	11	1	*D. Brutus.*
	16	24	Tironi.
	6	18	Bithynico.
	16	23	Tironi.
	9	14	Dolabellæ.
	12	16	*Trebonius.*
	15	20	Trebonio.
		21	
	11	27	Matio.
		2	*Brutus & Caſſius.*
	12	1	Caſſio.

Ibid. 21. *Etiam mi inertiam afferet.* Voculam *mi*, omiſſam in vulgatis, reſtituimus e regiis codicibus.

83, 1. *Legatione liberâ.* Vide ſuprà ad ep. 1, libr. 11.

Ibid. 21. *Collegâ noſtro.* In auguratu.

84. 1. Tyrannicidæ.

Ibid. 17. *Cenſui.* Vide Phil. 3.

Ibid. 25. *In Sempronio.* Qui videtur falſo ſenatuſconſulto miſſus fuiſſe in Africam ab Antonio. Eum coercendum, & e provincia exturbandum Cicero ſcripſerat. De eodem infrà epp. 25 & 29.

85, 20. *Credunt factum.* Verè miſſos ab Octaviano, qui Antonium domi ſuæ interficerent.

88, 15. *Cauſam tuam egi.* Ut provinciam Africam obtineres, neque eam traderes Calviſio & Tauro, Calviſii fortè legato, quos innuit non minus malum & portentum eſſe in rep. quàm Minotaurus fuerit in inſula Creta. Vide Phil. 3, 26.

90, 23. *P. Lucceium.* Hîc Manutius & Corradus epiſtolæ alterius initium agnoſcunt, quum infrà de Panſa mortuo, ſuprà de vivo mentio fiat.

93, 9. *Ne nimis liber.* Affert e tribus mſſ. Grævius, *ne minùs liber*, & infrà, *ne minùs fortis*, *ne minùs te dignus*; idque haud meritò præfert vulgatæ lectioni.

94, 5. *A quibuſdam.* Qui favebant Antonio.

Ibid. 28. *Familiam.* Servos.

96, 26. *Renovatum bellum.* Scelere Lepidi, qui victum & fugientem Antonium recepit.

97, 2. *A magiſtris.* Qui in venditione bonorum alicujus, ab iis, quorum intererat, conſtituebantur, ut auctioni præeſſent.

Ann. U. C.	*Libb.*	*Epp.*	
710.			
	9	24	Pæto.
	12	11	*Cassius.*
	10	5	Planco.
		31	*Pollio.*
		6	Planco.
		7 8	} *Plancus.*
	12	7	Cassio.
	10	27	Lepido.
		10 12	} Planco.
	12	28 29	} Cornificio.
		6	Cassio.
	10	30	*Galba.*
		9 11	} *Plancus.*
	11	9	*D. Brutus.*
	12	25	Cornificio.
	11	10 11	} *D. Brutus.*
	12	11 12	} *Cassius.*
	10	14	Planco.
	11	22	D. Bruto.
	10	15 17	} *Plancus.*
		16	Planco.
	12	30	Cornificio.
	11	18	D. Bruto.
		19	*D. Brutus.*
	10	34	*Lepidus.*
		25	Furnio.

fuit una ex triginta quinque tribubus. *Qui eſt magiſter.* Director, ut hodie vocant.

115, 13. *M. Varro.* Non ille doctiſſimus Romanorum, qui erat eâ ætate, dignitate, ingeniique & doctrinæ famâ, ut neque tum primùm quæſtor fieri, aut Bruto ignotus eſſe poſſet.

Ibid. 18. *Liberorum neceſſitudini.* Prætor parentis loco quæſtori ſuo eſſe debebat, more majorum. Vide infra ep. 26.

116, 2. *In hoc ſtudio noſtro.* Rerum philoſophicarum.

Ibid. 10. *In utriſque ſubſelliis.* Quia ſæpius patronum egerat & judicem, ut ſequentia declarant: nam *fides* eſt patroni, *fama* judicis integri & juſti.

Ibid. 15. *His autem temporibus.* Quum Cicero poſt cladem Pharſalicam Brundiſium ſe præproperè contuliſſet.

118, 26. *Nec alius ullus.* In quibuſdam municipiis vel dictator creabatur, ut Lanuvii, vel conſul, ut Tuſculi.

119, 17. *A noſtris ſtudiis.* Philoſophiæ, cui Brutus impenſam dabat operam.

120, 10. *Noſtri ordinis.* Senatorii.

Ibid. 25. *Qui Romæ jus dicit.* Prætor erat urbanus.

121, 26. *En hic ille eſt, qui maximè irridere ... me ſolitus eſt.* Ita regii codices, ut voluit Grævius, cui meritò diſplicet vulgata lectio, *hem, hic ille eſt, de illis maximè, qui irridere ... me ſoliti ſunt.*

122, 3. Sed meum numquam animum in pectore inflexit. Odyſſ. *λ* 258.

Ibid. 6. Strenuus eſto, quò te & poſterorum aliquis laudet. Odyſſ. *α* 302. Nubes enim tegebat atra. Odyſſ. *λ* 259, & *ω* 314.

Ibid. 9. *Sed tamen idem me conſolatur. Etiam hominem &c.* Ita cum Victorio locum exhibent regii codices. Lambinus prraluit ; *ſed iidem tamen me conſolantur ; & jam hominem peruſtum inani gloriâ*, h. e. ardentem cupidine famæ.

Ibid. 12. Ne ignaviter & inglorié peream ; ſed magno aliquo facinore edito, quod audiatur a poſteris. Iliad. χ' 304.

Ibid. 17. *Præcepta* Euripidis, odi ſapientem, qui ipſe ſibi non ſapit.

Ibid. 20. Simul a fronte & a tergo *videre*.

Ibid. 23. Semper fortiter agere, & aliis præſtare. Iliad. λ 208.

123, 2. *Genere novo litterarum.* Ob interpoſitos Græcos verſus.

Ibid. 12. *De eo ... bene ſperaviſſem.* Ita cum Lambino & Frid Gronovio dedimus. Vitiosè codices, *ex eo ... bene ſperaviſſem*, quia præcessit illa præpositio, unde error Librariis.

125, 24. *Quàm maximus pòſt meâ &c.* Manutius conjiciebat, *quàm maximus poteſt, meâ commendatione.*

129, 11. *Patrensis civis factus eſſet.* Amissâ civitate Romanâ. Nam legibus Romanis nemo duarum civitatum civis eſſe poterat.

130, 7. *In valetudine meorum.* Tironis, quem decedens ex Cilicia Patris ægrum reliquit. Vide libr. 16, ep. 1, 2, &c.

Ibid. 22. *Et in omni genere officii diligendus.* Grævius delet voculam *in*. Manutius verò & Frid. Gronovius, pro *diligendus*, reponunt *diligens*, vel *diligentissimus*.

132, 1. *A ſtudiis noſtris.* Philoſophiæ.

133, 6. *Quo & eſt apud.* Conjunctionem & delevimus, quam ignorant regii codices.

136, 1. *Magnum eſſe . . . meas litteras.* i. e. momenti magni. Ita Victorius ex antiquioribus mſſ. locum reſtituit. Alii addunt *pondus habituras*, quod ab emendatrice manu profectum videtur.

137, 21. *De eadem re alio modo.* Formula, quâ utebantur juriſconſulti, in præſcribendis actionibus, quum oſtenderent ejuſdem rei conſequendæ plures eſſe vias, & varias inſtitui poſſe actiones.

138, 18. *Cum tuo Servio.* Vide libro 4, ep. 3.

139, 17. *Studia illa noſtra.* Philoſophiæ.

140, 1. *Illud quod ſuprà ſcripſi, id tibi confirmo.* Vocula *id* non redundat, ſed additur confirmationis gratiâ. Voces *id tibi confirmo* ſumpſit ex antiquis libris Manutius, eaſque admiſit Grævius. Deſunt in regiis codicibus.

142, 19. *Signaretur.* Juſſu Pompeii.

144, 28. *Soſis.* Eſt Siculum nomen Manlii. *Is fuit Catinenſis.* Eſſe deſiit, poſtquam in municipium Neapolitanum adſcriptus eſt.

147, 5. *Illius ordinis.* Equeſtris.

148, 10. *Meo beneficio.* Me rogante.

149, 25. *Alieno nomine.* Putà cujuſdam abſentis, aut pupilli.

153, 5. *Lucius Lucceius.* Addunt vulgati *meus*, quam vocem ignorant codices.

Ibid. 13. *Bullidenſes.* Ita conſtanter nomen ſcribitur in libris veteribus, ut in Piſonem n. 95. Vitiosè vulgati *Bulliones.*

154, 1. *Q. Gallio.* Ita hîc & ep. ſequenti nomen ſcribitur in regiis mſſ. non ut vulgò. *Quintio Gallo.*

155, 5. *Familiariſſimi mei.* Vocem poſteriorem omittunt vulgati, quam ſervant regii codices.

157, 8. *Utamur igitur vulgari conſolationi*

Amiſsâ dignitate & gratiâ, conſolemur nos, ut ſolet vulgus, cujus in rebus adverſis hæc ferè ſunt verba, *quid, si hoc melius?*

Ibid 26. *Quæ a me conſtituta ſunt.* Quum Ciliciæ proconſul eſſet.

158, 2. *Cujus eſt lib.* 7, *ep.* 29. Dele hæc verba.

Ibid. 20. *Acilio.* Qui Sulpicii in Græcia ſucceſſor fuit. Vide lib. 7, ep. 30. Vulgati nomine ignoto Romanis inſcribunt *Aucto proconſuli.*

159, 17. *Ex mea amicitia.* Haud malè H. Stephanus, *ex ea amicitia*, quod probat Grævius.

160, 14. *A Cæſare liberavi.* Veniâ impetratâ.

161, 11. Juriſdictionem, diſtrictum vocant, partem provinciæ, cujus adminiſtratio & juriſdictio prætori commiſſa eſt.

162, 8. *Apparitione.* Apparitoris miniſterio.

164, 17. *Ecdici.* Qui res civitatum adminiſtrant. Notiori nomine vocantur *Syndici.*

Ibid. 23. Pignora, quæ creditori obligantur, poſſeſſione penes debitorem remanente. *Commiſſa*, ſeu creditori mancipata dicuntur, quum debita non ſolvuntur ad diem conſtitutam.

168, 18. *Studioſe.* Nota dictum abſolutè.

169, 5. *Quum ſerò veniſſem.* Quum ad te in ipſo negotii conficiendi articulo ſcripsissem.

Ibid. 8. *In meo ære eſſe.* Meum eſſe; ducta tranſlatio a poſſessione nummorum.

Ibid. 25. *Paucis verbis.* Poſteriorem vocem, tamquam gloſſema, delet Frid. Gronovius.

171, 28. *Commendationem ad gloriam.* Ita omnino legendum cum Frid. Gronovio. Vulgò editur *commendationem atque gloriam.*

172, 10. *Operas ... pro magiſtro dat.* Eſt vice-director ſocietatis publicanorum in *ſcriptura*,

propriè veſtigali e parcuis, quod ſolum initiò fuit; ſed dicitur de aliis reipublicæ veſtigalibus in genere.

Ibid. 14. *Pactiones ... conficiat.* De pecunia publicanis ſolvenda a civitatibus pro decumis, quas interdum civitates cogebantur impenſo pretio redimere.

Ibid. 26. *Cum ſociis ſcripturæ.* Quibus veſtigalia provinciæ cenſores locaverant.

174, 17. Tres juriſdictiones. Vide ſuprà ad ep. 53.

175, 26. *De republica ſumma.* i. e. De univerſo ſtatu imperii Romani. Ita Frid. Gronovius & Grævius, & sic ſolet Tullius. Vulgò *de reipublica ſumma.*

176, 1. *Collegæ noſtro.* In auguratu.

180, 8. *Quòd si Romæ fuiſſem.* Ita Grævius e mſſ. Vulgati omittunt vocem ultimam, quæ abeſſe non poteſt.

Ibid. 28. *Quid fieri possit.* Ita regius codex optimus. Alter cum vulgatis, *quid fieri poſſet.*

188, 16. *De familia.* De ſervis, quos Cicero, veritus ne cum ceteris bonis publicarentur, manumisit, ſub conditione tamen, ut si Clodii lex abrogaretur, ſervirent sicut antea.

Ibid. 22. *Quò neque Hiſpo.* Variant in hoc nomine codices, in quibus ſcribitur *Hipſo*, ipſo, *ipſe.* Videtur designari L. Piſo conſul, Ciceronis inimicus, qui ad regendam Macedoniam propediem iturus erat.

189, 7. *Te vicum venditurum.* Alii *vendituram.* Sed vide Gallium 1, 7.

190, 29. *A Veſtæ* (nempe templo) *ad tabulam Valeriam.* In foro, ad quam tribuni plebis ſedere ſolebant.

191,

192, 17. *Vel legatione.* Quam ipſi Cæſar detulerat : tunc enim abſuiſſet reipublicæ causâ, nec proinde in judicium vocari potuiſſet.

Ibid. 21. *Quum dolore conficior.* Ita regii codices, idque præſtat vulgato, *conficiar.*

195, 4. *Quibus ego ſemper ſervivi.* Vocem *ſemper*, omiſſam in vulgatis, addidimus ex regiis codicibus.

198, 7. *In quam rempublicam veniemus.* Hanc regiorum mſſ. lectionem prætulimus vulgatæ, *veniamus.*

199, 11. *Cui ſcitis me ſatisfieri velle.* Cæſari, ut videtur, cujus ſe debitorem eſſe moleſtè ferebat, mox profecturus ad Pompeium.

Ibid. 27. Bilem meram.

201, 20. *Quid fieri placeret.* Vulgò, *quod fieri placeret.* Regios codices ſequimur.

203, 12. *Si metuendus iratus eſt, quies tamen &c.* Fortè, inquit Frid. Gronovius, *si metuendus iratus eſt*, nempe Dolabella divortio, *quieſces*, meliùs non remitti nuntium. *Tamen ab illo fortaſſe naſcetur*, ſcil. cauſa divortii.

204, 4. *Ne jam intercludamini.* Ita regius optimus. Alter cum vulgatis, *intercludamur.*

Ibid. 10. *Modò ut hæc nobis loca tenere liceat.* Ita rectè regius codex uterque. Mendosè vulgati, *vobis loca tenere liceat.*

206, 9. *Quæ sint negotia.* Ita cum Lambino regii codices. Alii, *quæ ſunt negotia.*

208, 10. *Fac ut sint.* Et paulò pòſt, *fac ut sit.* Ita regii : vulgati utroque loco omittunt verbum *fac*, quod videtur non poſſe ſubintelligi.

213, 30. *Indicavit .... Bibulus .... qui quum vos ei permiſeritis* Ita duo regii codices. Vulgò, *judicavit* & *permisiſtis.*

216, 5. *Euſeben & Philoromæum.* Pium & amicum Romanis.

Ibid. 26. *Atque ille primò.* Ita cum vulgatis regii codices. Grævius ex quibuſdam mſſ. dedit, *atque illo primo.*

221, 4. *Et falſo ære alieno.* Reponit Urſinus, *& magno ære alieno.*

Ibid. 18. *Evocatorum.* Evocati dicebantur milites, qui confectis legitimis ſtipendiis, commoti ducis alicujus precibus, ejus caſtra ſequebantur.

222, 21. *Tum præſtanti*, vel *præſenti magnitudine & animi &c.* In Mediceo codice, & in uno e regiis ſcribitur, *tum præſentia magnitudine.*, unde Grævius legit *tum præſentiâ & animi &c.* deletâ voce *magnitudine.*, quæ margini illita, tamquam interpretatio vocis *præſentiâ*, in ipſum poſtea contextum irrepsit.

223, 8. *Sacerdos templi*, Bellonæ, quod in Cappadocia ſanctissimum fuit. Sacerdos ille majeſtate, imperio & potentiâ ſecundus a rege conſenſu gentis habebatur.

Ibid. 11. *Et toto iis.* Et quod ſummam rem continet, *iis* quoque paratus, & ſuccinctus, *qui &c.* Ita locum interpretatur Frid. Gronovius. At Victorius legebat, *& omnino iis &c.*

224, 27. *Repugnantibus.* Fortè *repugnantes*, inquit Lambinus, qui tamen cenſet poſſe ſubintelligi hoſtibus, vel aliquid simile.

225, 7. *Eleuterocilicum.* Cilicum liberorum, qui nemini parebant, qui ſuis legibus utebantur.

230, 19. *Adminiſtrare.* Ponitur abſolutè, pro rem gerere & adminiſtrare. Vulgò editur *adminiſtrari.* Lectionem mſſ. revocarunt Frid. Gronovius & Grævius.

231, 2. *Triumphi prærogativam.* Prærogativæ

tribûs vel centuriæ tanta erat reverentia in comitiis, ut qui ejus ſuffragiis creatus eſſet, is ferè a tribubus vel centuriis jure vocatis crearetur. Inde factum eſt, ut *prærogativa* vox acciperetur pro ſecundo omine, certo signo, indicioque & pignore, & quasi arrhabone futuræ rei optatæ vel ſecundæ. Vide Frid. Gronovium Obſerv. 4, 1.

232, 7. *Et si non modò omnes.* Ita rectè Victorius locum emendavit ex mſſ. quum priùs legeretur, *& si non modò unus.*

Ibid. 31. *Et veriùs ſcripsiſſe.* Media vox non eſt in regiis codicibus.

233, 14. *Quum mei etiam amantissimum.* Ita regii codices, meliùs & integriùs, quam in vulgatis, *tum mei amantissimum.*

235, 10. *Tuo facto.* Quòd operâ & gratiâ tuâ C. Marcellus frater patruelis conſul factus sit.

Ibid. 15. *Vel me tui similem.* Vide Brut. 249.

236, 1. *C. Marcello cos.* Malè additur in vulgatis, *designato.* Hæc enim epiſtola, & ea quæ proximè ſequitur, ad conſulem ſcriptæ ſunt.

239, 22. *Reditum meum.* Ab exsilio.

241, 11. *In ære meo eſſe.* Vide ad ep. 62. lib. 13.

242, 14. *Tertius eſt.* Scil. fructus. Ita regii codices, pro vulgato, *tertium eſt.*

Ibid. 22. *Onera tuorum.* Fortè accuſationes quorumdam ex iis, qui cum Cassio in provincia fuerant, quorum damnatio præjudicium fuiſſet in Cassium.

243, 17. *Cum Bruto tuo.* M. Bruto, cujus ſoror nupſerat Cassio.

245, 8. *Ipſo legato.* Legendum videtur cum Frid. Gronovio, *te ipſo legato.*

246, 14. *Quem hæc tertia jam epiſtola antè*

oppreſsit. Ita Frid. Gronovius. Vulgò, *quum hæc te tertia &c.* Sed pronomen *te* ignorant codices.

Ibid. 16. *Schedulam.* Schedæ ſunt plagulæ chartæ, quibus ſubitò committitur quidquid in mentem venit, ut emendatum poſtea in chartam mundiorem tranſcribatur.

Ibid. 22. Per ſimulacrorum illapſus.

Ibid. 24 Intelligibiles viſiones, mentis, ſive intelligentiæ viſa.

Ibid. 28. Spectra, imagines.

247, 8. Spectrum, imago.

Ibid. 22. Secta *Epicuri.*

248, 15. Omnia de omnibus, accuratè, copiosè.

Ibid. 24. Specimen civitatis.

249, 2. Sine auctore.

Ibid. 5. Honeſtum propter ſe expetendum.

Ibid. 12. Rerum inanium incurioſus.

Ibid. 24. *Si* Garrulum *habuiſſet.* Scribit unus e regiis *habuiſſem*, quod rectum videtur. *Nam* ſeriò agere *sine periculo &c.*

250, 1. *Tua quidem in culina.* Ad gravem quæſtionem ridiculè reſpondet, *in culina*, quia voluptatem ſequeris Epicuri : *mea in palaſtra eſt*, quia mihi placent, qui virtutem & laborem præferunt. Frid. Gronovius. In uno codice regio vitiosè ſcribitur, *mea moleſtraſſet :* unde vulgatum, *mea moleſta eſt.*

Ibid. 4. *Convicium Platonis.* Qui cauſam ſibi ait non attingendæ reipublicæ fuiſſe, quod offendiſſet populum Athenienſem propè jam deſipientem ſenectute.

251, 1. Honeſtum propter ſe expetendum, voluptatem verò, & ſtatum mentis omni perturbatione carentem, *virtute* ... honeſto *parari.*

Ibid. 6. Non poteſt jucundè vivi, niſi honeſtè & juſtè vivatur.

Ibid. 8. Voluptatem. 9. Amatores voluptatis. 10. Honeſti & juſti amatores.

Ibid. 28. Vicissim deridere.

252, 16. *Aliquantum olim diſcedens.* Mediam vocem, quam ignorant regii, delevimus, ut voluit Manutius.

254, 15. *Liber iſte, quem mihi misiſti.* Vide ſuprà lib. 12, ep. 16.

Ibid. 20. *Sive sic.* Particulam hanc minuendi vim habere Manutius aſſerit. Alii tamen malunt *sive ſecus.*

255, 1. *Futurum ſatis.* Manutius mallet *factu-rum ſatis*, ut ſubaudiatur *me.*

259, 14. Stomacho laborans.

260, 21. *Fieri a te judicabo.* Ita regii codices. Vulgati omittunt medias voces, quæ vix ſubintelligi poſſunt.

261, 11. *Ut te Leucadem deportaret.* Ita cum Grævio regii codices. Vulgò *deportares.*

263, 18. *Decembris.* Ita codex unus e regiis, ut voluit Manutius, & ordo poſtulat dierum. Mendosè vulgati *Novembris.*

Ibid. 25. Periculi quidem expertia, ſed diuturniora.

264, 10. Frigus autem tenui cuti inimicissimum.

265, 27. *Vellem vitaſſes.* Ita codices regii, pro vulgato, *velim vitaſſes.*

267, 6. *Pomponius.* Atticus. Ita rectè Manutius emendavit Vulgatum, *Pompeius.* Eſt enim anni 708. hæc epiſtola.

Ibid. 12. Verum. Docui te unde fides dicta sit, quòd ſcil. fiat id, quod dictum eſt. De promiſſa manumissione.

268, 16. *Adhuc.* Mallet Frid. Gronovius *ad hoc*, i. e. eò uſque impudens.

269, 27. *Inveſerat furor . . . improbis.* Ita e regiis unus cum Victorii codicibus, & sic edidere Manutius & Lambinus. Priùs excudebatur, *improbos, ſed etiam hos.*

270, 16. *Trinundinum.* Per trium nundinarum tempus, quo temporis ſpatio leges jubebantur promulgari, & proponi nomina eorum qui magiſtratus erant petituri, ut populus interea videret, quid e rė ſua eſſet.

273, 8. *Ummidium.* Ita nomen ſcribitur in antiquis lapidibus. Vulgati præferunt *Ummium*, aut *Mumium*, ignota Romanis nomina.

Ibid. 16. *Dies promiſſorum adeſt.* Manumiſſiones promiſſæ. *Quem etiam repræſentabo.* Antevertam.

275, 11. Regula, norma. 12. Improprium, alieno loco poſitum.

Ibid. 21. Me a colloquio ſeparavi. Alii legunt ἀνωμίλησα, uſus ſum.

276, 9. Tranſpirationem, quæ fit per ſudorem.

Ibid. 18. Concoctionem, vitationem laſſitudinis, ambulationem moderatam, oblectationem, ſolutionem alvi.

Ibid. 21. *Parhedrum.* Propriè aſſeſſorem. Videtur loqui de olitore vicino.

Ibid. 27. *Mothonem.* Alium ejuſdem vicinitatis olitorem. Ita nomen ſcribunt regii codices, pro vulgato *M. Othonem. Abutor coronis.* Nihil moror floreas ejus coronas.

277, 14. *Si quid poteſt.* Victorius & Manutius, *si quid potes.*

279, 9. *Mihi ſucceſſa.* Hæc verba delent H. Ste-

phanus & Lambinus, & poſſunt abeſſe sine detrimento ſententiæ.

Ibid. 30. Diſquisitione.

280, 9. Quæ igitur ad nos pertinent, hæc ſunt.

Ibid. 13. Apertè. 15. Studium, propenſa voluntas.

281, 10. *Hypomnematis.* Commentariis.

Ibid. 12. De litteris inter nos diſputare.

282, 1. *Interpositio.* Sic vocat verba inter lineas inſerta, quibus Cicero laudibus efferebat facinus aliquod magni & conſtantis animi, quod ediderat Cato quadrimus.

Ibid. 23. *Ut loqui non possit.* Jocùs: nam epiphora officium impedit oculorum, non linguæ.

Ibid. 28. Repentinis terroribus.

283, 2. Tumultum facit.

Ibid. 7. Genu tibiâ, ſupple propius eſt; proverbium, quo significatur ea magis eſſe curanda, quæ nos propiùs attingunt.

291, 7. *Attollere possit.* Ita cum pleriſque mſſ. regii. Priùs legebatur, *excolere possit.*

292, 15. *Præſtare.* Verbum juris. Aliquem præſtat, qui pro eo prædem, vadem ſe conſtituit, quique periculum, quod ex eo timetur, in ſe recipit.

Ibid. 23. *Allienus autem noſter eſt.* Ita Urſini liber, cui proximè accedunt regii, qui tantùm mendosè ſcribunt; *Accienus.* Vulgati vitiosè, *halienus autem noſten*, sine verbo *eſt*, quod vix abeſſe poteſt.

293, 8. *Quum hi mores... ad lenitatem, & ad ambitionem.* Et infrà, *finibus iis, quos præſcripsi.* Ita codices regii, quæ quidem videtur eſſe manus Ciceronis.

Ibid. 31. *Cautionem etiam diligentiorem.* Ita Faernus & Urſinus emendarunt vulgatum, *cautiorem etiam ac diligentiorem.*

294, 4. *Sit annulus tuus, non ut vas aliquis,* qui ſcil. pro te fidem ſuam interponeret, *ſed tamquam ipſe tu;* ita ut, quidquid obsignatum erit annulo tuo, id ſcias per teipſum præſtandum eſſe, non per vadem. Ita Robortellus, & sic edidit Verburgius. Alii malunt, *non ut vas aliquod*, ſenſu perquam obſcuro.

295, 12. *Provinciales viri.* Cives Romani, qui negotiorum ſuorum causâ in provincia ſedem ſuam poſuerant.

301, 15. *Illo populari acceſſu ac tribunali.* Fortè *illo populari acceſſu ad tribunal.*

305, 25. *Publicis malè redemptis.* Scil. publicani, cupiditate prolapsi, vectigalia nimiùm magno conduxerant & redemerant a cenſoribus.

307, 1. *In pactionibus faciendis.* Paciſcebantur publicani cum ſociis de modo, de re, de tempore &c. *Lex cenſoria* redemptoribus certas conditiones præſcribebat, & ita cavebat ſociis, ut tamen aliquando ipsis utile eſſet eam non ſpectare legem.

309, 14. *Ut te antè compares.* Redundat quidem iterata hic conjunctio *ut*; id autem eleganter fieri ſolet, quoties multa interponuntur.

311, 7. *Quoniam ejuſmodi theatrum.* Addunt vulgati *totius Asiæ*, quas voces e margine in ipſum contextum immigraſſe rectè vidit, delevitque Manutius.

313, 14. *Tamquam tertius actus.* Actum vocat tertiam & extremam fabulæ partem, ſeu concluſionem, quæ debet eſſe perfectiſſima.

314, 20. Sed ſemper quemdam virum ingen-

tem, ſupple, *exiſtimabam huc venturum.* Odyſſ. λ 513.

315, 14. Simpliciter, ingenuè.

316, 10. *Dionyſopolitas.* Ita nomen ſcribitur in vetuſtis monumentis. *Qui erant inimicissimi*, ſupple *tui*, non autem *mei*, ut vulgò editur.

317, 22. *Fumo.* Mallet Urſinus *furno.*

319, 1. *Nimiùm te inexorabilem.* Ita regii codices, & veteres editi. Manutius & Lambinus dederunt *exorabilem.*

320, 3. *Apollonidenſes*, & infrà, *Apollonidensibus* ... *præſcribas.* Ità rectè codices regii, pro vulgato, *Apollonidienſes*, & *Apollonidiensibus* ... *perſcribas.*

Ibid. 10. *Prætor ſolet judicare deberi?* Jus dicebat prætor, judicabant autem judices a prætore dati.

Ibid. 18. *Incommodaturum.* Ita codices etiam regii, & ſic Quintus potuit ſcribere; quod poſtea mutatum eſt in *incommoda laturum* aut *daturum.*

321, 27. Rectam navem, ſupple, *dum teneam* &, ſemel mori.

Ibid. 30. *Quæ ſunt nonnulla &c.* Non ad verba, ſed ad ſententiam reſpicit. Ita cum Victorio codices regii. Alii malunt, *quæ ſunt nonnullæ &c.*

322, 25. *Vel in piſtrinum.* Uſitatius eſſet *an*, ſed vulgatum conſtanter retinent ſcripti codices.

324, 3. *Horum regum.* Pompeii, Craſſi & Cæſaris.

326, 5. *Propè fratrem.* Hæc verba delent Manutius & Malaſpina, & quidem aberant a codice pervetuſto Petrarcæ.

Ibid. 17. *Imaginem tuam, quem &c.* Ita Manutius & Lambinus. Vulgò *imaginem meam, quam &c.*

Ibid. 29. *Te præſidio*. Videtur excidiſſe vox, ut ſit, *te tibi præſidio eſſe volui.*

328, 13. *Genere ipſo pecuniæ*. Placeret Manutio, *genero ipſo, pecuniâ*, ut C. Piſonem generum ſuum ſignificet.

329, 13. *Qui in te erat collatus*. Quasi tunc pecuniam contra leges dediſſet.

330, 1. *Orbitas afferet*. Ita regius codex uterque pro vulgato, *affert*.

Ibid. 23. *Cautum meum consilium defuit*. Ita dedimus ex emendatione Malaſpinæ. Nihil ſani eſt in vulgata lectione *fuit*.

331, 19. *Etiam prætorum, timor publicanorum, arma*. Locus hic in vulgatis peccat malà interpunctione.

332, 7. *Velle Lentulum*. Ita regius optimus. Alter mendosè cum vulgatis, *vel Lentulum*.

Ibid. 15. *Non enim gladiis tecum*. Ita ex uno codice dedimus, ut ſenſus poſtulat. Vulgò editur *mecum*.

334, 11. *In illo cæpit dimittere*. h. e. in poſtremis illis verbis Lupus cœpit dimittere ſenatum. Ita regius codex optimus, ut conjecturâ præcepit Manutius, qui rectè mendi arguit vulgatam lectionem, *Milo cæpit dimittere*. Tunc enim *Milo* privatus erat, nec proinde poteſtatem habebat dimittendi ſenatum.

Ibid. 24. *Ut ipsi judices per prætorem urbanum ſortirentur*. h. e. præſente, ac ſortitionem regente prætore urbano. Ita locum exhibet regius codex uterque, pro vulgato, *ut ipſe judices per prætorem urbanum ſortiretur*, ſenſu impedito & obſcuro.

335, 14. *Græcoſtasi*. Locus fuit antè curiam, de quo Varro.

337, 29. *Si iſta expedis.* Ita e regiis codicibus unus, & eódem alludit alter cum pleriſque mſſ. in quibus ſcribitur, *si iſta expedit*, unde vulgatum, *si ita expedit.*

339, 7. *Cum auctoritate peregerat.* Videtur legendum eſſe cum Manutio, *cum auctoritate ſemper egerat.*

340, 3. *Bonorum virorum.* Vulgati vocem omittunt poſteriorem, quam ſervant regii codices, ex quibus infrà dierum numeros repoſuimus, ut ordo rerum poſtulat.

342, 1. Procuravi, providi *quiddam* opportunè.

344, 10. *Erat exiturus.* Significat ſcriptam eſſe epiſtolam exeunte die illo, quo Latinæ feriæ confectæ erant.

345, 25. *Ex forma.* Quam Minucius fecerat, ſuprà ep. 2.

346, 10. Ancipitem anſam, quum ſcil. duarum rerum rationem habemus, quarum una cum altera vix poſſe videtur consiſtere, ita ut ad utramque parati simus.

347, 28. *Unum accidit ... incommodum.* Ita regii codices, pro vulgato, *incommodi.*

348, 1. *Tres ſententiæ deterrimæ.* Vulgò *teterrimæ.* Regios codices ſequimur.

350, 7. Sincerum, integrum.

Ibid. 11. *Aqua hæret.* Quò me vertam neſcio. Ducta similitudo a clepsydris, in quibus aqua hæret interdum immobilis.

Ibid. 21. *Librum meum.* Qui sit ille ignoratur. Tres libros de ſuo conſulatu ſcripſerat Tullius, eoſque a trium muſarum nominibus appellarat, in quibus ex lib. 1° de Divinatione conſtat fuiſſe Uraniam. Itaque infrà, ubi codices vitiosè ſcri-

bunt *de noſtra curantia*, emendàvit Malaſpina, *de noſtra Urania.*

351, 26. *Quam ego dixeram.* De qua tecum antè locutus fueram, ne ſcil. qui præturam per ambitum cepiſſet, ei propterea fraudi eſſet. Cavebant nempe ſibi a legibus, qui Catoni Vatinium, integerrimo civi omnium nequissimum anteferri volebant.

352, 10. *Anteis mehercule mihi.* Præſtituis mihi quâ tecum ratione agere debeam. *Docere videris iſtius generis humanitatem*, quâ inter nos minimè utendum eſſe ſtatuo. Ita locum dedimus ex *optimo* codice regio. Lectio vulgata, quam quis ex corruptis mſſ. concinnavit, videtur nihil habere ſani: *an te Ateius? Mehercule mihi docere videbaris &c.*

Ibid. 16. A muſis percuſſus, vulneratus.

Ibid. 21. Oppoſitam voluntati meæ.

Ibid. 22. *Iterumque ceteri omnes.* Ita cum Victorio codex idem regius. Vulgò editur, *iterum Cicerones.*

353, 3. Si in terra vixiſti. *Et* mitte omnes. Quid ſibi velint hæc Græca ex incerto auctore, neſcire ſe fatentur interpretes, quia totam ſententiam non adſcripsit Cicero.

Ibid. 16. *Ac ne rudem.* Lambinus ex conjectura, *ac ne tutam quidem etiam nunc.*

Ibid. 24. *Ab area Cyrea.* In qua Cyri architecti ſtructores opus faciunt. Nihil occurrit melius hac lectione, quam Oliveto debemus. Corrupti hoc loco codices, in quibus ſcribitur *araysira, araxira &c.* Vulgò *ab area Syra.*

354, 17. *Hallucinari.* Temerè aliquid effundere. Regii codices ſcribunt *vaticinari.*

Ibid. 18. *Securi Tenediâ.* Alludit ad illam ſive fabulam ſive hiſtoriam de Tenne rege, a quo in-

ſula nomen accepit, qui ſecurim geſtans lites audire ſolebat, eumque, qui feciſſet injuriam, ſecuri percutere. Inde proverbium de *Tenedia ſecuri*, in iis rebus, quæ præciduntur.

Ibid. 29. *Ita ſunt multis ingenii luminibus.* Ita regii codices cum Manutio. Alii *lita ſunt.* Victorius dedit ex conjectura *non ita ſunt.*

355, 27. *Interpolet.* Detritam reficiat.

358, 15. *Redeo.* Hanc vocem, & infrà voces *locuti ſunt* delet Muretus, quem vide Var. Lect. 2, 5.

359, 8. *Dediſſe:* Minima hic debet eſſe diſtinctio.

Ibid. 13. Libros de republica.

Ibid. 28. *Cicerone noſtro minore.* Ultimam vocem delet Manutius, tamquam gloſſema adſutum ad illud *noſtro.*

360, 16. *In exercitu veſtro.* Ita codices regii. Vulgò *in exercitu noſtro.*

Ibid. 28. *Laude Nonis.* Ita probantibus Manutio & Lambino emendavit Sigonius vulgatum *Blandenonæ.*

362, 11. *Vadimonium concipere.* Scribere formulam, quâ vadimonium poſtularetur & promitteretur.

Ibid. 14. *Rogatus.* Ut ad Cæſarem ſcriberet.

Ibid. 31. Talia ærumnoſum bellum efficit.

363, 1. *Calamo & atramento.* Certo certius eſt hoc eſſe initium novæ epiſtolæ, ut vidit Malaſpina. Et quidem in uno e regiis codicibus disjungitur a ſuperiori.

Ibid. 2. *Chartâ etiam dentatâ.* Dente politâ & lævigatâ.

Ibid. 12. Aptè ad rem gerendam, ut homo in uſu rerum verſatus.

Ibid. 16. *Id eſt, utrùm voles*, celeriter venias, *ut diximus, ad expediendum te, an, si cauſa sit, commorere.* Ita codex unus e regiis, cui ferè conſentit alter, quibus ex verbis aliquis ſaltem elicitur ſenſus, si tamen, pro *ad expediendum te*, legas *ad expediendum me*, ut ſequentia videntur poſtulare. Vulgò editur, *utrùm voles, ut dixerimus, ad expediendum te, si cauſa sit, commorere.*

Ibid. 27. *Nec laborant, quòd mea conſcientia copiarum.* Hæc corrupta sic refingebat Lambinus, *noſtri inimici laborant, quòd mira eſt conſensio copiarum &c.*

364, 9. *Sed illud malo tamen, quod putas.* Pro his corruptis, unde nihil elici poteſt, Lambinus ex conjectura reſcribebat, *ſed illud malo tamen, quod putas magis eſſe e re tua. Etiam magni aſtimo ἀμφιλαφίαν illam tuam.* Vide ſuprà ep. 6. *& exſpectationem debitorum tuorum.* Exſpecto enim, ut quæ promiſſa mihi debes, re perſolvas. Promiſerat autem Quintus facturum ſe, ut Cæſaris primùm, deinde aliorum, qui erant de cohorte & de exercitu Cæſaris, benevolentiam Marco fratri conciliaret.

Ibid. 17. *Coitione.* Vide Att. 4, 17 & 18. *Scaurus unum vincere.* Hoc unum intendit Scaurus, ut vincat competitores.

Ibid. 20. Supra veritatem.

Ibid. 27. *Plus unus Cato fuerit.* Ita conſtanter codices. Faernus reponebat *potuerit* ex loco simili Att. 4, 13.

365, 9. *Quum autem meā, paulùm.* Ita regius codex uterque, ſenſu aperto : at obſcuro vulgati, *nullum.*

366, 10. *Concœnatores Sophoclis.* Erneſto non

placet hîc intelligi fabulam Sophoclis, ſed magis *paraſitos*, qui Plinio lib. 2, ep. 16 dicuntur φορκολεῖς, Laudicœni, qui cœnulæ causâ, quamvis indignos impensè laudant. Scripſerat Quintus in convivio habuiſſe ejuſmodi convivas, quos tamquam in ſcena lepidè & feſtivè luſerat. Reſpondet frater ſibi tamen minimè probari, quæ in illo convivio dicta & facta eſſent.

Ibid. 20. Argumentum. 26. Noctuam Athenas *mitto*.

367, 2. Scripta indiligentiùs, ſegniora. 4. Stilus, ſcribendi genus. 6. Ingenuè, liberè.

369, 16. *Nunc hoc vel honeſta teſtudinis, vel valde boni æſtivum locum obtinebit.* Ita regius codex uterque. Pro *æſtivum*, dedimus *æſtivi*, monente Turnebo. Alii aliter emendant vulgatum, *vel honeſtate teſtudinis*.

Ibid. 23. *Aſſa*. Laconicum, sive locus, in quo ſudor elicitur.

370, 14. *Viridicatâ*. Arbuſtis ſemper virentibus cinctâ & diſtinctâ. Novum videtur & ſingulare verbum, quod tamen adſtruunt codices. Turnebus divinabat, *vindicatâ*, h. e. liberatâ & purgatâ, ut amœnitatem habeat.

Ibid. 23. *Tribus millibus*. Ita cum Victorio codex regius uterque. Enormis eſt in vulgatis numerus.

371, 20. *Tamquam philoſopha*, & paulò poſt *conveſtivit*. Ita cum Urſino regii codices, pro vulgato, *philoſophia* & *conveſtit*.

Ibid. 30. *Apodyterio*. Loco, ubi lavaturi veſtimenta deponebant in balneis.

373, 7. *Hippodamis*. Qui equos domant.

374, 16. *Me ad eam reſcribere*. Ita cum aer no & Urſino regius codex optimus, &

Ibid. 16. *Id eſt, utrùm voles*, celeriter venias, *ut diximus, ad expediendum te, an, ſi cauſa ſit, commorere.* Ita codex unus e regiis, cui ferè conſentit alter, quibus ex verbis aliquis ſaltem elicitur ſenſus, ſi tamen, pro *ad expediendum te*, legas *ad expediendum me*, ut ſequentia videntur poſtulare. Vulgò editur, *utrùm voles, ut diximus, ad expediendum te, ſi cauſa ſit, commorere.*

Ibid. 27. *Nec laborant, quòd mea conſcientia copiarum.* Hæc corrupta sic refingebat Lambinus, *noſtri inimici laborant, quòd mira eſt conſenſio copiarum &c.*

364, 9. *Sed illud malo tamen, quod putas.* Pro his corruptis, unde nihil elici poteſt, Lambinus ex conjectura reſcribebat, *ſed illud malo tamen, quod putas magis eſſe e re tua. Etiam magni æſtimo ἀμφιλαφίαν illam tuam.* Vide ſuprà ep. 6. *& exſpectationem debitorum tuorum.* Exſpecto enim, ut quæ promiſſa mihi debes, re perſolvas. Promiſerat autem Quintus facturum ſe, ut Cæſaris primùm, deinde aliorum, qui erant de cohorte & de exercitu Cæſaris, benevolentiam Marco fratri conciliaret.

Ibid. 17. *Coitione.* Vide Att. 4, 17 & 18. *Scaurus unum vincere.* Hoc unum intendit Scaurus, ut vincat competitores.

Ibid. 20. Supra veritatem.

Ibid. 27. *Plus unus Cato fuerit.* Ita conſtanter codices. Faernus reponebat *potuerit* ex loco ſimili Att. 4, 13.

365, 9. *Quum autem meã, paulùm.* Ita regius codex uterque, ſenſu aperto: at obſcuri vulgati, *nullum.*

366, 10. *Concœnatores Sophoclis.* Erneſto non

placet hîc intelligi fabulam Sophoclis, ſed magis *parasitos*, qui Plinio lib. 2, ep. 16 dicuntur σοφοκλεῖς, Laudicœni, qui cœnulæ causâ, quamvis indignos impensè laudant. Scripſerat Quintus in convivio habuiſſe ejuſmodi convivas, quos tamquam in ſcena lepidè & feſtivè luſerat. Reſpondet frater sibi tamen minimè probari, quæ in illo convivio dicta & facta eſſent.

Ibid. 20. Argumentum. 26. Noctuam Athenas *mitto*.

367, 2. Scripta indiligentiùs, ſegniora. 4. Stilus, ſcribendi genus. 6. Ingenuè, liberè.

369, 16. *Nunc hoc vel honeſta teſtudinis, vel valde boni æſtivum locum obtinebit.* Ita regius codex uterque. Pro *æſtivum*, dedimus *æſtivi*, monente Turnebo. Alii aliter emendant vulgatum, *vel honeſtate teſtudinis.*

Ibid. 23. *Aſſa.* Laconicum, sive locus, in quo ſudor elicitur.

370, 14. *Viridicatâ.* Arbuſtis ſemper virentibus cinctâ & diſtinctâ. Novum videtur & singulare verbum, quod tamen adſtruunt codices. Turnebus divinabat, *vindicatâ*, h. e. liberatâ & purgatâ, ut amœnitatem habeat.

Ibid. 23. *Tribus millibus.* Ita cum Victorio codex regius uterque. Enormis eſt in vulgatis numerus.

371, 20. *Tamquam philoſopha*, & paulò poſt *conveſtivit.* Ita cum Urſino regii codices, pro vulgato, *philoſophia* & *conveſtit.*

Ibid. 30. *Apodyterio.* Loco, ubi lavaturi veſtimenta deponebant in balneis.

373, 7. *Hippodamis.* Qui equos domant.

374, 16. *Me ad eam reſcribere.* Ita cum aer no & Urſino regius codex optimus, &

ſic quoque maluit Malaſpina, pro vulgato *ad eum*.

Ibid. 20. *Libros omnes meos*. Mediam vocem omittunt vulgati, quam ſervant regii codices.

377, 5. *Illius ille caſus*. Id videtur intelligendum de morte Juliæ Cæſaris filiæ, quæ Pompeio nupſerat.

Ibid. 9. *Cum Publio*. Clodio. Ita codex regius uterque, pro vulgato *Publilio*.

Ibid. 19. Poſteriores cogitationes.

379, 18. Noſce quemadmodum alio *uſus fuerit*, alium tractarit.

Ibid. 30. Partem quamdam ab argumento propoſito ſejunctam; interpoſitum aliquid & inſertum.

381, 31. Infelicem exitum.

382, 9. *Magna res in motu eſt*. Ita regii codices cum Victorio & Manutio. Alii *magno res in motu eſt*.

385, 1. Philoſophicis quæſtionibus magis refertum.

386, 12. *Et Cato*. Non ille M. Cato, qui poſtea dictus eſt Uticenſis, vir omnium fortiſſimus & conſtantiſſimus, qui hoc anno prætor fuit: ſed alius eodem nomine, homo ſordidus, & nequiſſimus adulator. *Is diruptis*. Lege omnino cum Malaſpina *diremptis*. h. e. dinumeratis.

387, 23. Afflatus divinus.

388, 16. *Quàm vellem*. Hæc verba meliùs abeſſent, nisi malis legere *quod vellem*.

Ibid. 24. Martem ſpirans.

390, 30. Argumenta.

391, 17. Semper fortiter agere & aliis præſtare. Ili. λ 203.

392, 24. *Et* plenus *quæris*. h. e. & quæris ab

aliis mutuari verſus, qui tibi tantâ ubertate naſcantur. In his ſequimur codicem regium. Alii malunt κλέος laudem, aut χρέος æs alienum.

Ibid. 29. Noſce teipſum.

393, 1. *Habes ad duas epiſtolas proximas.* Ita codices regii, ut voluit Urſinus. Vulgò *habeas* aut *habes*, omiſsâ præpoſitione.

Ibid. 11. Die Autumnali, quum abundantiſsimam effundit aquam Jupiter, hominibus iratus, qui per vim in foro obliquas pronuntiant ſententias, juſtitiam autem expellunt, deorum iram non curantes. Ili. π' 385.

394, 20. *Plura ponuntur in ſpe.* Plura nobis a Cæſare oſtenduntur, *quàm petimus : reliqua*, h. e. quæ excedunt vota noſtra, *ad jacturam reſerventur*, eo numero habeantur, quorum jacturam æquo animo ferre, & quibus carere facilè poſsimus. Vide ſuprà ep. 5. Hæc eſt lectio regiorum codicum, quam anteponendam eſſe duximus vulgatæ. *Plura ponuntur in ſpe, quàm in pecuniis : reliqua ad jacturam ſtruentur :* quorum verborum qui ſenſus hoc loco eſſe poſsit, non aſſequimur.

395, 26. *Meſſallam Cæſari præſtabo.* Spondere non dubitem Meſſallam, qualem optat Cæſar, fore conſulem.

396, 4. *Per me deterruit.* Scil. Pompeius, ne Junianus legem promulgaret de dictatore creando.

Ibid. 13. *Scripto meo.* Oratione a me compoſitâ.

Ibid. 26. *Magiſter.* An quia Milo dictator erat Lanuvii, aut magiſter alicujus auctionis, ac fortaſſe ſuæ?

397, 5. Tunc mihi dehiſcat *lata tellus.* Ili. δ' 182.

Ibid. 26. Hic autem sic inſanit, ut jam ferri non possit. Odyſſ. *i* 350.

Ibid. 27. *Considerantiam.* Vox corrupta. Manutio veniebat in mentem, *inconsiderantiam.*

398, 17. Obiter.

399, 2. Poema.

Ibid. 6. *Quid si cæmentum &c.* Manutio non placet hæc a poemate ad ædificium ſubita transitio, nec dubitat quin hujus partis, in qua de Quinti agitur villa, initium desideretur.

Ibid. 13. *Nilus.* Nilos, Euripos *vocabant* rivulos e diversis partibus in ſubjectam piſcinam confluentes.

Ibid. 18. *In unciis firmissimum tenuerat.* Noluerat mutare consilium de bonis ſuis in duodecim partes inter coheredes dividendis.

Ibid. 22. Sed ille defletus sit.

400, 2. Luculentiùs, & majori significatione. Addunt vulgati *dicam*, quam vocem delevimus, quæ nec in regiis, nec in ullis aliis mſſ. teſte Manutio, reperitur, & meliùs abeſt.

403, 3. *De Antoniis.* Regii & plerique alii codices ſcribunt *de Catoniis*: unde reƈtè Malaſpina cenſet ſcribendum eſſe *de C. Antonio*, ſeditionis in Macedonicis legionibus auƈtore, cui Brutus ſemel atque iterum pepercit.

Ibid. 14. *Maximo otio.* Manutius reponebat, *maximo animo*, Lambinus autem *maximo odio.*

405, 11. *Sed hæc te malo ab aliis.* Addunt vulgati *audire*, quod verbum ignorant codices etiam regii, & veteres editi.

408, 8. *Tuæ virtutes unum hoc desiderant.* Ita regius codex uterque. Vulgati voces *tuæ virtutes* aut omittunt, aut jungunt cum ſuperioribus.

Ibid. 13. *De conſulatu.* Has voces reƈtè ce-

let Faernus. *Ne Cæſar tuus altiùs ſe eſcendiſſe putet ... quàm ... inde ... eſcenſurum.* Ita dedimus ex utroque regio codice. Mendosè vulgati, *adſcendiſſe ... quàm ... deſcenſurum. Eſcendere* pro *adſcendere* dici notum eſt.

Ibid. 25. *Culpæ me reum ſubjicies.* Ita regii codices, & plures alii, teſte Gronovio, pro vulgato *facies.*

410, 18. *In veſtrum collegium.* Pontificum minorum. Erat quippe Brutus pontifex.

412, 14. *Quàm eſt æquum.* Aliquot locis ordinem verborum ſequimur, quem præ ſe ferunt regii codices, ne quis fortè aliquid a nobis nutu proprio innovatum eſſe exiſtimet.

Ibid. 24. *A Tillio.* Ita nomen ſcribi debet, non ut in vulgatis, *Tullio.* Vide Periz. Animad. Hiſt. 8.

413, 18. *Quàm eſt Bibulus.* Sic habent codices regii, pro vulgato, *quàm Bibulum.*

415, 6. *In meo luctu.* In obitu Tulliæ filiæ.

417, 7. *Socerum.* Q. Fufium Calenum, de quo Phil. 8 & 10.

418, 21. *Veſtrorum edictorum.* Bruti & Caſſii, de quibus Phil. 1.

419, 12. *Præſidiis.* Ita regii codices, & Gruteri Pal. 4. Vulgò *principiis.*

420, 11. *Nam qui in Achaia congreſſus primò, Dolabellâ &c.* Ita regius codex optimus, pro vulgato, *congreſſus, P. Dolabellâ.*

Ibid. 20. *Huic perſuadere cupivimus.* Sic habet regius uterque codex, idque præſtat vulgato, *huic perſuadere cœpimus.*

421, 4. *Et dignitate ... perfuncturus es.* Vulgò *& dignitatem ... perfuncturus es*: quod meritò ſcrupulum movit Manutio & Lambino. Regiis co-

dicibus obſequimur. Sic Fam. 4, 5. *omnibus bonis propè perfunctam eſſe.*

424, 16. *Qui hoc vel a Cicerone.* Ita codices regii & Baliolensis. Vulgò, *qui hoc vel a te, vel a Cicerone.*

425, 22. *Tecumque deducas.* Ita regius codex uterque cum Victorio. Alii *adducas.*

428, 18. *Inimicus otii.* Ita codices regii, & editi veteres. Recentiores præferunt *otio.*

430, 7. *Grati reperiuntur.* Lectionem hanc mſſ. præpoſuimus vulgatæ, *reperimur.*

Ibid. 31. *Non probabatur.* Ita regius codex uterque pro vulgato, *non probatur.*

434, 6. *Pudet conditionis ac fortunæ.* Ad quam nos vocas, si pro nobis ſupplicandum sit Octavio.

436, 21. *Nulla cura ab aliis adhibeatur.* Ita cum Manutio codex unus e regiis. Vulgati omittunt voces *ab aliis.*

439, 26. *Quæ si aliter eveniunt.* Conjunctionem *si* quam ignorant regii codices, & ab omnibus ſuis mſſ. abeſſe teſtatur Malaſpina, delevimus.

440, 24. *Quoniam me flagitas.* Ita regius uterque codex, pro vulgato, *quoniam efflagitas.*

441, 12. *Beſtiam.* Qui sicarium vocabat Ciceronem, quòd in conſulatu conſcios Catilinariæ conjurationis occidi jussiſſet.

Ibid. 25. *Non dominationem, non &c.* Legendum videtur, ut monuit Olivetus, *non dominationem, non dominum, ſed Antonium timentis sint.*

Ibid. 30. *Eum* (ſcil. Octavium) *pudeat concupiſcere fortunam, cujus nomen ſuſcepit? Conſularis hoc, aut Ciceronis eſt?* Ita dedimus ex optimo codice regio, idque præſtat vulgatæ lectioni.

442, 9. *Ex Flavio noſtro.* A quo appellatus Atticus, ut ærarium ab equitibus Romanis, Bruto & ſociis conſtitueretur, abnuit. Vide Corn. Nep. cap. 8.

443, 17. *Dubia.* De profligato Antonio.

Ibid. 31. *Diligi ſe.* Pronomen *ſe* omiſſum in vulgatis reſtituimus ex regiis & Faerni codicibus.

453, 21. *Non erit.* Nempe commorandum iſtic ubi es.

460, 10. *Aggrederer.* In patiendi significatione, ut notat Priſcianus.

461, 26. *Non de exercitu retinendo tueri.* Lege ex conjectura Lambini, *non te ... tueri.*

464, 24. *Antiquissimum Scythis oriundum.* Hæc de Anacharsi philoſopho Scytha dici putat Junius.

466, 19. *In Catonem noſtrum transferamus illim aliquid. Illim* pro *illinc* antiquè dici notum eſt: & tamen inde irrepsit vitium in vulgatis, in quibus editur, *in Catonem noſtrum transferamus illinc mali aliquid.*

Ibid. 26. *Favorem.* Hoc exemplo Quinctilianus docet *favoris* vocabulum primùm a Cicerone uſurpatum eſſe.

467, 29. *Delitis.* Antiquè pro *deletis.*

469, 6. *Quo die Antonius Cæſari.* Nempe diadema impoſuit. Vide Phil. 2, 85.

Ibid. 8. *Deliciis.* Aſcensius volebat, *delicatiùs ingredienti molles.*

471, 7. *Teſqua.* Loca ſunt, inquit Feſtus, augurio designata.

Ibid. 8. *Ferem.* Apud Fortunatianum pro *ferem* reponit Patricius *facem.*

472, 11. *Iſta tamen æquabilitas.* Ita monente Oliveto dedimus pro vulgato, *ita tamen &c.*

FINIS.